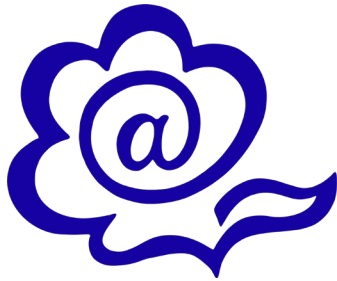

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

**ІННОВАЦІЙНІ
ПЕДАГОГІЧНІ
РІШЕННЯ
У ПОЧАТКОВІЙ
ОСВІТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 6

Полтава – 2023

УДК 373.3:001.895(082)

I-66

*Друкується згідно з рішенням ученої ради
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка
Протокол № 5 від 24 листопада 2022 року*

Рецензенти:

Шпак В. П. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

Сулаєва Н. В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри музики, декан факультету педагогічної і мистецької освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

**Інноваційні педагогічні рішення у початковій
I-66 освіті :** зб. наук. праць [за заг. ред. О. А. Федій, відп. ред. Ю. Г. Павленко] / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Вип. 6. Полтава : ПП Астроя, 2023. 236 с.

У збірнику вміщені статті з актуальних проблем початкової освіти та професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Автори ознайомлюють читачів з положеннями та висновками досліджень актуальних проблем навчання та виховання дітей молодшого шкільного віку у сучасних умовах. Презентовано сучасні технології, інноваційні методики й досвід роботи у школі I ступеню та у педагогічному закладі вищої освіти.

Матеріали збірника подані в авторській редакції.

УДК 373.3:001.895(082)

Відповідальність за автентичність цитат, правильність фактів та посилань несуть автори статей.

© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023

© Колектив авторів, 2023

© ПП Астроя, 2023

ПЕРЕДМОВА

Збірник наукових праць кафедри початкової освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті» є результатом науково-дослідної діяльності навчально-методичної лабораторії «Інноваційних освітніх рішень».

Основна тематика публікацій відповідає проблемам організації освітнього процесу у сучасній початковій школі й розглядається авторами наукових доробків з огляду на виклики часу: реалізація провідних положень концепції Нової української школи, впровадження інтерактивних форм, методів роботи вчителя з учнями початкових класів, сучасних комп'ютерних технологій, використання естетотерапевтичних засобів, потенціалу освітнього середовища, двомовного навчання учнів початкової ланки освіти.

Дослідниками розглянуто питання парадигмального пошуку розбудови освітнього процесу початкової школи, реалізації філософської ідеї людиноцентризму, згідно з якою духовно-ціннісний, естетичний зміст освіти набуває соціальної державної домінантності. Розкривається проблема особистісної зорієнтованості педагога-майстра, його гуманістичної спрямованості.

Авторами також висвітлюються питання, пов'язані з формуванням компетентностей молодших школярів (математичної, мовно-літературної та іншомовної, природничої, інформатичної, здоров'язбережувальної, екологічної, мистецької тощо), формування у дітей пізнавального інтересу, розвитку творчих здібностей, екологічної культури та екосвідомості тощо.

Нові підходи до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи знайшли відображення у статтях присвячених формуванню у них здатності до інноваційної діяльності та самоосвітньої діяльності в умовах НУШ, а також пошуку шляхів реалізації педагогічного оптимізму в початковій школі і профілактики синдрому емоційного вигорання у вчителів початкових класів.

Відмітимо позитивну тенденцію – за весь період роботи над щорічним збірником наукових праць «Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті» (наразі маємо випуск № 6) утворилася активна група науковців, які із року в рік готують

наукові статті. Також колектив авторів постійно розширюється представниками закладів-партнерів. Редакція збірника запрошує однодумців для спільного продовження розпочатої роботи.

Бажаємо авторам статей подальших успіхів у роботі над науковими дослідженнями. Маємо надію, що науково-дослідна робота збагатить їхній педагогічний досвід, сприятиме особистісно-професійному зростанню.

Дякуємо викладачам кафедри початкової освіти – керівникам наукових праць студентів і аспірантів – за здійснене керівництво науково-дослідною роботою, допомогу у підготовці наукових статей здобувачів освіти першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) освітніх рівнів вищої освіти.

Збірник буде надзвичайно корисним для науковців, викладачів ЗВО, аспірантів, учителів, майбутніх фахівців освітньої галузі.

Ольга ФЕДІЙ,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти

Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

Юлія ПАВЛЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Полтавського національного педагогічного університету

імені В. Г. Короленка

СУЧАСНІ КОНТЕНТИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ольга ФЕДІЙ,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Віта НЕДОСТУП,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті проаналізовано основні завдання, напрями та передумови запровадження психолого-педагогічної терапії в освітній простір сучасної початкової школи. Розглянуті роль вчителя в організації психолого-педагогічної терапевтичної підтримки учнів та педагогічні умови реалізації основних положень психолого-педагогічної терапії в освітньому процесі початкової школи. Представлено теоретичні і методичні аспекти використання арт-терапії, казкотерапії, ігротерапії та бібліотерапії у роботі з молодшими школярами, де основний акцент робиться на творчому самовираженні дитини та розвитку сенсорного сприйняття.*

***Ключові слова:** психолого-педагогічна терапія, початкова освіта, педагогічні умови організації освітнього середовища, креативний потенціал суб'єктів освіти, компетентність педагога.*

MODERN CONTENT OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL THERAPY IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRIMARY SCHOOL

Olha FEDIY,

Vita NEDOSTUP

***Abstract.** The article analyzes the main tasks, directions, and prerequisites for the introduction of psychological-pedagogical therapy into the educational space of modern primary schools. The primary tasks of psychological-pedagogical therapy are identified as assisting children in adapting to new school learning conditions, reducing stress and anxiety arising during the transition to school; implementing an individual approach in the educational process, taking into account the peculiarities and uniqueness of each child; developing students' emotional intelligence; providing regular psychological-pedagogical support for children, timely*

identification and resolution of psychological and pedagogical issues that may arise among students; implementing a child-centered approach in organizing the educational process, promoting the protection of childhood values, and ensuring the psychological comfort of each student in the school environment.

Theoretical and methodological aspects of using art therapy, fairy tale therapy, play therapy, and bibliotherapy in working with younger schoolchildren are presented, with a focus on the child's creative self-expression and the development of sensory perception.

The article discusses the teacher's role in organizing psychological-pedagogical therapeutic support for students and the pedagogical conditions for implementing the key principles of psychological-pedagogical therapy in the primary school educational process. The pedagogical conditions include: forming an aesthetic environment in primary school; preparing educators to implement the main tasks of psychological-pedagogical therapy; applying an individual approach in the educational process; and actively collaborating with students' parents.

Keywords: *psychological-pedagogical therapy, primary education, pedagogical conditions for organizing the educational environment, creative potential of education subjects, competence of a teacher.*

Виховання і розвиток учнів молодшого шкільного віку – це складне й багатогранне завдання освітньої системи. В цей період відбувається формування позитивного ставлення особистості до навчання та її ключових освітніх компетентностей. У початковій школі закладаються основи творчого розвитку індивідуальності, її критичного мислення, формуються базові здатності особистості вирішувати проблеми, що є важливими для успіху в майбутньому: відбувається навчання дитини «мистецтву щасливого життя» [2, с. 10]. Водночас, успішність учнів початкової школи є принципово важливою умовою успішності їх подальшого освітнього розвитку.

Питанням забезпечення оптимальних умов навчання й розвитку молодших школярів, допомоги їм у подоланні стресових станів, налагодженні оптимальних соціальних зв'язків та створення позитивно-мотивуючого освітнього середовища початкової школи присвячено низку досліджень вітчизняних науковців-психологів в руслі проблем дезадаптації (Л. Гармаш, Н. Коцур, О. Мартиненко), медичних та психолого-педагогічних аспектів психічного здоров'я (О. Гнатюк, О. Карпов, О. Юркевич), особливостей спілкування вчителя початкової школи з учнями (О. Васильєв, С. Максименко), шкільного перевантаження молодших школярів (Т. Гетьман, О. Гнатюк, Л. Терещенко) тощо.

Збереження психічного здоров'я та формування гармонійно розвиненої особистості мистецькими засобами – проблема, яка різноаспектно вивчалася багатьма науковцями-педагогами (І. Біла, Г. Васянович, І. Зязюн, Т. Іванова, Н. Худякова, Н. Тарабріна, Ю. Косенко, О. Лавріненко, М. Лещенко, О. Рудницька та ін.).

Нині в Україні активізуються й наукові та науково-дослідні установи, що досліджують проблематику дестабілізації психічного здоров'я учнів початкової школи в умовах війни: в Інституті громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва НАМН України досліджують психічне здоров'я учнів початкової школи та умов його збереження під час навчально-вихованого процесу; фахівці Лабораторії соціальних детермінант здоров'я дітей при Міністерстві охорони здоров'я України виконують дослідницькі проєкти щодо впливу соціальної ізоляції та інших сучасних викликів на психічне здоров'я дітей [4]; науковці ПНПУ імені В. Г. Короленка, СДПУ імені А. С. Макаренка та інших ЗВО України аналізують біологічні, психологічні, фізичні та психосоціальні чинники, які впливають на психічне здоров'я сучасних школярів. Ці дослідження допомагають краще розуміти вплив війни та інших стресових факторів на психічне здоров'я учнів та розробляти ефективні стратегії їх психолого-педагогічної підтримки.

Водночас стає актуальним розгляд практико-орієнтованих технологій психолого-педагогічної терапії у роботі вчителя ЗЗСО та розробка й обґрунтування контенту педагогічних умов їх запровадження в освітній процес початкової школи.

Метою статті є розгляд та аналіз основних положень психолого-педагогічної терапії, її передумов та напрямів реалізації в організації освітнього простору сучасної початкової школи, вивчення найбільш ефективних технологій естетотерапії у роботі вчителя початкової школи та виявлення контенту педагогічних умов їх впровадження.

Молодший шкільний вік є критично важливим етапом у розвитку особистості, де відбувається активне формування природних задатків, моральних якостей, характеру та соціального досвіду. У віці 6-10 років діти починають формувати власні погляди, усвідомлюють свою соціальну значущість, розвивають самооцінку та самосвідомість, а також встановлюють взаємозв'язки з оточенням. Одним із ключових аспектів цього періоду вважається рефлексія, що дозволяє дітям оцінювати свої дії та поведінку (М. Алтухов, А. Костриця, Н. Науменко,

О. Сорочинська) [7]. Разом з тим, у цей час можуть виникати дитячі страхи, які відображають їхнє сприйняття подій та інформації, враховуючи те, що межі навколишнього світу в сучасних умовах значно розширюються.

До чинників, що можуть створювати відчутний стрес для учнів (сімейні проблеми і конфлікти; навчальне навантаження та конфлікти з однолітками, булінг; вплив засобів масової інформації, соціальних мереж та інтернет; негативний вплив забрудненого середовища, недостатня кількість фізичної активності; зростання тривалості екранного часу, сидячий спосіб життя, зниження тривалості сну тощо) в умовах воєнного стану додається низка специфічних та вкрай небезпечних для дитини факторів впливу (травматичні події, свідками яких стають діти; втрата близьких; переміщення та біженство; розрив соціальних зв'язків; економічні труднощі; нестабільність та невизначеність життя тощо). Ці чинники вимагають особливої уваги з боку батьків, педагогів та психологів для забезпечення підтримки та допомоги дітям у подоланні стресу та збереженні їхнього психічного здоров'я й створення оптимальних психологічно-комфортних умов в освітньому просторі початкової школи.

Важливим компонентом сучасної освіти, особливо у початковій школі стає психолого-педагогічна терапія, спрямована на підтримку емоційного та психологічного благополуччя учнів, що є основою для їхнього успішного навчання та розвитку.

Запровадження технологій психолого-педагогічної терапії в практику організації початкової освіти, за даними сучасних експериментальних досліджень, сприяє вирішенню низці педагогічних завдань: по-перше – допомога дітям в адаптації до нових шкільних умов навчання, зменшення стресу та тривожності що виникають при переході дитини до шкільного навчання; по-друге – максимальна реалізація індивідуального підходу у навчально-виховному процесі, урахування особливостей та унікальності кожної дитини; по-третє – розвиток емоційного інтелекту учнів, допомога дітям у розумінні своїх емоцій та емоцій інших, та ефективній взаємодії з однолітками та вчителями: по-четверте – регулярна психолого-педагогічна підтримка дітей та вчасне виявлення та вирішення психологічних та педагогічних проблеми, що можуть виникати в учнів; по-п'яте – реалізація дитиноцентричного підходу в організації освітнього процесу, сприяння захисту цінностей дитинства, забезпечення психологічного комфорту кожного учня в шкільному просторі.

Психолого-педагогічна терапія в діяльності шкільного педагога – це комплекс заходів, спрямованих на підтримку та розвиток психічного здоров'я учнів, а також на покращення їхньої навчальної та соціальної адаптації. Цей підхід включає етапно-організаційні алгоритми діяльності педагога, що виконує терапевтичну функцію – психолого-педагогічну діагностику, корекційно-розвивальну роботу, педагогічно-консультативну та профілактичну (Н. Науменко, М. Алтухов) [9]. Тому можемо виокремити *чотири основні напрями* організації психолого-педагогічної терапії в початкової школи:

1. *Психодіагностика*, як виявлення індивідуальних особливостей учнів, їхніх потреб та проблем. Вона може включати тестування, спостереження та інтерв'ювання дітей та їх батьків.

2. *Корекційно-розвивальна робота*, що передбачає заняття, спрямовані на розвиток емоційних, когнітивних та соціальних навичок учнів. Ця робота здійснюється як індивідуально, так й на групових заняттях, уроках. Основна ціль цього напрямку організації психолого-педагогічної терапії – допомогти дитині подолати труднощі у навчанні та спілкуванні.

3. *Психолого-педагогічна підтримка* як надання допомоги учням у подоланні стресу, тривожності шкільних фобій та інших емоційних проблем. Це може включати консультації, арт-терапію, ігрову терапію, казкотерапію, та інші естетотерапевтичні технології й методи.

4. *Профілактика*. Запобігання виникненню психологічних проблем в учнів шляхом створення сприятливого освітнього середовища, проведення тренінгів та семінарів для вчителів та батьків.

Вчитель початкової школи відіграє ключову роль у психолого-педагогічній терапії. Він не лише передає знання, формує вміння, навички, базові навчальні компетентності, але й створює атмосферу довіри та підтримки, що сприяє емоційному та психологічному розвитку учнів. На думку Н. Бахмат, вчитель є головною фігурою в освітньому процесі початкової освіти. «Відповідно до функцій учителя Нової української школи (НУШ) змінюються і його ролі – не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Вони вже набирають обертів у педагогічній практиці українських закладів освіти, адаптуючись із зарубіжних педагогічних методик як професії, посади» [1, с. 10]. Вчитель повинен бути уважним до змін у

поведінці та настрої учнів, щоб вчасно виявити можливі проблеми та звернутися за допомогою до шкільного психолога. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожного учня, адаптуючи методи навчання та виховання відповідно до їхніх потреб. Вчитель має створювати позитивну та підтримуючу атмосферу в класі, де кожен учень відчуває себе прийнятим та цінним та підтримувати тісний зв'язок з батьками, інформуючи їх про успіхи та труднощі дитини, а також залучаючи їх до процесу вирішення проблем.

Батьки є важливими партнерами у процесі психолого-педагогічної терапії. Вони можуть надати цінну інформацію про поведінку та емоційний стан дитини вдома, а також підтримувати рекомендації фахівців. Основні напрями взаємодії з батьками включають:

1. *Консультації та тренінги.* Проведення регулярних консультацій та тренінгів для батьків, де вони можуть отримати знання та навички для підтримки своїх дітей.

2. *Спільні заходи.* Організація спільних заходів для дітей та батьків, що сприяють зміцненню сімейних зв'язків та розвитку соціальних навичок.

3. *Інформаційна підтримка.* Надання батькам інформаційних матеріалів про методи психолого-педагогічної терапії та способи підтримки дітей у домашніх умовах.

Розглянемо найбільш вживані у сучасній практиці психолого-педагогічні терапевтичні технології створення психологічно комфортного освітнього середовища початкової школи. До них, за даними проведеного нами дослідження, відносимо такі методи та технології: арт-терапію, ігрову терапію, казкотерапію та бібліотерапію.

Б. Карвасарський у «Психотерапевтичній енциклопедії» визначає *арт-терапію* як «використання мистецтва в якості терапевтичного чинника». Саме арт-терапія є простим та ефективним способом психологічної допомоги, заснованим на творчості та грі. Основне завдання арт-терапії полягає в тому, щоб посередництвом символів, образів, метафор, через які інформація кодується на несвідомому рівні психіки, «витягнути» певну проблему, що захована за ними, спроектувати її на свідомий рівень та пропрацювати пов'язані з нею емоції та переживання і звільнитися від застарілих чи витіснених емоцій (М. Козігора) [6].

Засобами творчої діяльності дитина, через посередництво образів, які вона використовує в арт-терапії, транслює своє сприйняття світу та ставлення до нього. Будь-яка творча діяльність

– терапевтична по суті та допомагає особі, прийнятним для соціуму способом, зняти напругу, що у неї нагромадилася. У продуктах творчості вигадливо переплітається інформація, джерелами якої є як відкриті, так і глибинні пласти людської душі [5, с. 9].

Часто в науково-педагогічній інтерпретації арт-терапія розуміється як турбота про емоційне самопочуття і психологічне здоров'я особистості, групи, колективу засобами художньої діяльності (О. Дьюхерст-Меддок, А. Сизова та ін.). Педагогічне спрямування арт-терапії має неклінічну спрямованість та розраховане як на потенційно здорову особистість, так і особистість з особливостями у розвитку. Численні зарубіжні та вітчизняні дослідження відзначають, що арт-терапія немає протипоказань.

Ігрова терапія вважається одним з найефективніших засобів допомоги дітям, які активно живуть у світі уяви і фантазії, та ще не засвоїли цінностей та правил світу дорослої людини. Ігрова терапія за Г. Лендрет – це динамічна система міжособистісних стосунків між дитиною та дорослим. Її можна трактувати як процес спільного з дитиною проживання й осмислення конкретних життєвих ситуацій, що подана у ігровій формі. Цей процес ідентичний особистіно-зорієнтованому цілісному педагогічному процесу оскільки обидва моделюють процеси співтворчості та співдії [10, с. 160]. В. Екслейн розглядає гру як процес, у якому дитина програє свої почуття, набуває власного досвіду.

Ігрова терапія в умовах школи уперше була запропонована та апробована як ефективна дидактично-терапевтична система у 60-ті роки ХХ ст. авторами Діммік та Хаффом. Це своєрідне доповнення до навчального середовища, метою якого є навчання дитини легко та вміло здійснювати вербальне спілкування, повно та ефективно повідомляти про свої почуття іншим та встановлювати контакти з оточуючими (однолітками, педагогами).

Одним з найдавніших класичних психолого-терапевтичних методів впливу на особистість вважаються технології *казкотерапії*. Сучасними вченими-психологами казкотерапія визначається як найбільш ефективний вид психотерапії в роботі з дітьми різних вікових та соціальних категорії (О. Бреусенко-Кузнецов, С. Ройз, Р. Ткач)

Казкотерапія – це метод, який використовує метафору для створення зв'язків між казковими подіями і поведінкою у реальному житті. Завдяки казкотерапії відбувається усвідомлення

внутрішньої сутності, неповторності, гармонії між собою та світом, інтеграція особистості, розширення свідомості та вдосконалення взаємодії (Н. Калька, З. Ковальчук) [5, с. 11].

Важливу функцію казкотерапії К. Юнг вбачав у активізації ресурсів та розкритті потенціалу особистості, Е. Берн вважав казкотерапію розкриттям внутрішнього і зовнішнього світу, осмисленням пережитого, моделюванням майбутнього.

Бібліотерапія – це самостійний напрям психолого-педагогічної терапії, що використовує літературні твори (книги, статті, поезію) як інструмент для підтримки емоційного, психологічного та соціального розвитку особистості. Вона передбачає систематичне читання та обговорення текстів, що допомагають дітям усвідомлювати свої переживання, розвивати критичне мислення та формувати здорові стосунки з оточенням. Бібліотерапія може застосовуватися як у індивідуальних, так і в групових формах, забезпечуючи терапевтичний ефект через літературу, що резонує з досвідом читача.

У дослідженнях вчених (Ю. Дрешер, А. Міллер, І. Карівець, Н. Коржик, А. Маковський, В. Маковська та ін.) зазначається на можливостях працювати засобами бібліотерапії з широким колом проблем сучасної людини, як от: долання та управління стресом, посилення психологічного опору, зниження психічної напруги, переживання криз, катарсису, усвідомлення ситуації, тощо. В умовах стрімкої цифровізації суспільства вченими актуалізуються навчальні можливості читання, яке може допомогти розвинути дитині комунікативні навички, що також позитивно впливає на розвиток особистості (Ж. Вертій) [3]. Окреслена проблематика стосується й сучасного педагогічного процесу у закладах освіти. Дослідниця М. Марценюк пропонує усі ситуації, в яких допомагає лікування книжковим словом у дітей класифікувати на: складні ситуації, наприклад, переїзд, нова школа, нове середовище, однокласники; кризові періоди – розлучення батьків, смерть у родині, важка хвороба; психологічні проблеми – занепокоєння, депресія, залежність, розлади настрою; фізичні дефекти та комплекси [8].

При підборі книги з метою бібліотерапевтичного впливу на учнів слід дотримуватися таких принципів:

- ступінь доступності викладу (або ступінь складності книги);
- герой книги має бути доступним дитині;
- максимальна схожість ситуації у книзі та ситуації у якій знаходиться учень.

У ході бібліотерапії учень може вести читацький щоденник. Аналіз записів нерідко розкриває процес суб'єктивної інтерпретації художніх творів, або може бути використаний з метою педагогічного діагностування. У роботі з вихованцями можна використовувати методи та технології арт-педагогіки: читацькі малюнки, есе, розповіді, драматизації прочитаних історій, роботи в техніці лялькотерапії тощо.

Важливим контентом психолого-педагогічної терапії у початковій освіті стає визначення педагогічних умов впровадження технологій психолого-педагогічної терапії в освітній процес. У ході дослідження нами було виокремлено п'ять системоутворювальних алгоритмів створення психологічно-комфортного освітнього терапевтичного середовища:

1. *Формування естетичного середовища:* створення комфортного та естетично привабливого простору, де учні можуть відчувати себе вільно і творчо, краще сприймати навчальний матеріал.

2. *Підготовка вчителів до організації психолого-педагогічної терапії:* проведення тренінгів і курсів для педагогів, щоб вони могли ефективно використовувати естетотерапію в навчальному процесі, розвивати свої творчі здібності та вміння.

3. *Інтеграція естетотерапії в навчальний план:* включення естетичних елементів у різні предмети, що дозволить учням розвивати творчі здібності та емоційний інтелект.

4. *Індивідуалізація підходів:* врахування індивідуальних потреб і інтересів учнів, що адаптуватиме естетичні заняття до різних рівнів розвитку та стилів навчання.

5. *Співпраця з батьками та громадами:* залучення батьків і місцевих спільнот до естетичних заходів, що підвищує мотивацію учнів і зміцнює зв'язок між школою та родиною на засадах партнерської педагогіки.

Ці умови допоможуть створити ефективне середовище для впровадження естетотерапії в навчальний процес, що позитивно вплине на розвиток учнів.

Складні та неоднозначні зміни, що відбуваються у нашому суспільстві, вимагають від сучасного педагога ціннісного самовизначення та вільного вибору, реалізації демократичних і гуманістичних принципів у педагогічній діяльності, підвищення рівня його загальнопедагогічної і професійної культури. Суть цього полягає в осмисленні та вивченні педагогічного досвіду, аналізі причин труднощів, проєктування шляхів їх подолання,

прогнозування результатів і наслідків рішень, що приймаються, педагогічної корекції та регуляції взаємозв'язків у педагогічному процесі, виборі оптимальних педагогічних технологій.

Використання у навчально-виховному процесі початкової школи засобів арт-терапії, казкотерапії, ігрової терапії та бібліотерапії має неабияке значення для збереження і зміцнення психічного здоров'я дітей молодшого шкільного віку; формування у них психологічної стійкості; подолання різного плану труднощів: навчальних, комунікативних, емоційних, сімейних, перед якими вона відчуває себе слабкою і незахищеною; звільнення від страхів і бар'єрів, стресів, тривожності, сором'язливості, замкнутості, гіперактивності, нестриманості.

Психолого-педагогічна терапія спрямована на стимулювання та покращення психомоторного розвитку дитини та розвиток когнітивних процесів. Мета терапії полягає у визначенні внутрішньої проблеми дитини та, за допомогою книги, гри, казки, образотворчості відображенні стресової або психотравмуючої ситуації, з якою зустрічається і потерпає особистість. Естетотерапевтичні види діяльності можуть допомогти зняти напругу, що накопичилася, сприяти відновленню відчуття задоволення від життя, навчання, підвищенню особистої задоволеності. Крім зміцнення психічної стійкості, психолого-педагогічна терапія допомагає розвинути фантазію, критичне мислення, креативність, навички спілкування. бажання та жагу до здобуття нових знань, відчуття наснаги від процесу навчання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розкритті практичного аспекту терапевтичного впливу естетичних видів діяльності здобувачів освіти різних рівнів, дослідження сучасних тенденцій інтеграції реального та віртуального форматів мистецтва та гри в інформаційному освітньому процесі.

Список використаних джерел:

1. Бахмат Н. Особливості підготовки учителів-тьютерів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти; редкол.: Н. В. Бахмат, Н. В. Гудима, О. В. Ковальчук. Київ : Міленіум, 2020. Випуск 3. С. 10–14. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/33160/1/Kyfeko_Romanova.pdf

2. Вікторенко І., Горобець Л. Нові професійні ролі та функції сучасного вчителя в контексті Концепції Нової української школи.

Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип. 11. Слов'янськ, 2019. С. 93–106.

3. Вертій Ж. Еволюція бібліотерапії як складової бібліотекознавства. *Зб. наук. пр. Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.* Київ, 2011. Вип. 29. С. 202–209.

4. Інститут громадського здоров'я ім. О. М. Марзєєва НАМН України. URL: <https://health.gov.ua/structure/research-departments/laboratory-of-the-social-determinants-of-population-health/mental-health-of-children-under-modern-conditions/>

5. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посіб. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3301/1/%D0%90%D1%80%D1%82%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F-19-10-20.pdf>

6. Козігора М. Арт-терапія як засіб у вихованні і навчання і виховання учнів початкової школи URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4232/4161>.

7. Костриця А. С., Сорочинська О. А. Психічне здоров'я учнів початкової школи та умови його збереження під час навчально-виховного процесу. URL: http://eprints.zu.edu.ua/27301/1/%D0%9A%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8%D1%86%D1%8F_%D0%A1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf

8. Марценюк М. О., Моргун А. В. Бібліотерапія як сучасна форма психотерапевтичної діяльності. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»* / голов. ред.: Щербан Т. Д.; заст. голов. ред.: Jerzy Piwowarski; Гоблик В. В. Мукачево-Ченстохова, 2021. 1(30). С. 72–77.

9. Науменко Н. В., Алтухов М. О. Формування психічного здоров'я молодших школярів в умовах сьогодення. Харківський природничий форум : VII Міжнар. конф. молод. Учених (м. Харків, 16-17 трав. 2024 р.) : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди та ін. ; редкол.: Ю. Д. Бойчук, І. А. Іонов, С. О. Микитюк та ін. Харків, 2024. С. 167–170. Режим доступу: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/9549cf16-8325-4ac3-90ca-018099603f92>

10. Федій О. А. Естетотерапія : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ: ЦУЛ, 2012. 304 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Наталія КАРАПУЗОВА,

кандидат педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Тетяна ПОНОМАРЕНКО,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Ілона ПИШНА,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті висвітлено окремі теоретичні аспекти застосування проєктних технологій у початковій школі. Розглянуто спектр цільових орієнтацій проєктних технологій у процесі навчання математики молодших школярів. Схарактеризовано особливості проєктної діяльності у сучасному освітньому середовищі початкової школи, окреслено дидактичні умови ефективності застосування проєктів у процесі навчання математичної освітньої галузі.*

***Ключові слова:** початкова школа, проєктні технології навчання, метод проєктів, математична освітня галузь, дидактичні умови, ефективність, навчальний процес.*

ORGANIZATION OF PROJECT ACTIVITIES IN THE PROCESS OF EDUCATION OF MATHEMATICS FOR YOUNGER SCHOOL STUDENTS

Natalia KARAPUZOVA,

Tetiana PONOMARENKO,

Ilona PYSHNA

***Abstract.** The article highlights some theoretical aspects of the application of project technologies in primary school. The range of target orientations of project technologies in the process of teaching mathematics to younger schoolchildren is considered. The peculiarities of project activity in the modern educational environment of primary school are characterized, the didactic conditions for the effectiveness of the application of the project method in the process of teaching the mathematical educational field are outlined.*

The experimental technology of organizing project activities in the process of teaching mathematics to junior high school students is based on: an activity approach; principles: predictability, step-by-step, productivity and self-development; didactic conditions: the problem of the mathematics project must be related to the field of cognitive interests of younger schoolchildren; a primary school teacher in the process of learning the mathematical field of education should carry out systematic and purposeful work on the formation of appropriate methods of activity in students; the teacher should organize the project activity both in mathematics lessons and in extracurricular time; work on a mathematical project should be staged (preparatory, orientation, search, analytical stage), which younger schoolchildren should clearly understand and follow; project activity should have the character of group work; project activity must necessarily include three levels: basic, advanced and creative; the results of project activities in mathematics must be presented in various forms: a mathematical newspaper, a mini-newspaper, a lapbook, an exhibition, an algorithm, a visual guide, a layout, a model, etc.; the process of summarizing the work of younger schoolchildren on a mathematical project must necessarily include self-analysis of their work by each student.

As the results of the formative experiment showed, the younger schoolchildren of the experimental group spend significantly less time preparing an educational project in the field of mathematics education, are aware of the problem of the project, and clearly formulate its purpose; demonstrate a fairly high degree of independence during the implementation of project tasks, actively work in a group, taking on the roles of both a leader and an executor, perceive the teacher's pedagogical support, clearly perform the assigned tasks; practically use mathematical and integrated knowledge, abilities and skills from other educational fields; consciously use the received information; put forward ideas, suggest ways to solve problems; have different ways of presenting their projects; they have developed reflection skills.

Keywords: *elementary school, project learning technologies, project method, mathematical educational field, didactic conditions, efficiency, educational process.*

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти учень початкової школи має не лише засвоїти програмовий матеріал, але й бути самостійним, творчим та допитливим [1, с. 4]. Тому актуальним є використання у навчанні прийомів і методів, які формують уміння самостійно здобувати нові знання, збирати необхідну інформацію, робити висновки, приймати самостійне рішення. Досягти цього можна через організацію проєктної діяльності на уроці та поза уроком.

Ідея проєктно-дослідницької діяльності полягає у спрямуванні навчально-пізнавальної діяльності на результат, який отримуємо у процесі розв'язування практичних, теоретичних, але обов'язково особистісно і соціально-значущих проблем [5, с. 341].

Основою для зародження смислового поля поняття «навчально-дослідницька діяльність» слугують праці, у яких розглянуто навчальну діяльність, її функції й структуру (П. Гальперин, В. Давидов, Н. Талізїна, А. Маркова), особливості організації навчальної діяльності в початковій школі (Т. Байбара, Н. Бібік, М. Вашуленко, Т. Довга, Я. Кодлюк, О. Онопрїєнко, О. Савченко, А. Цимбалару та ін.).

Теоретико-методичні основи організації проєктної діяльності досліджували К. Баханов, Т. Башинська, В. Землянська, О. Онопрїєнко, В. Тименко та інші. Автори вказують на значущість проєктної діяльності молодших школярів, зазначають, що процес планування змісту та ходу впровадження технології організації навчальної проєктної діяльності в початковій школі доцільно здійснювати за такими етапами, як організація, планування, реалізація та підсумок.

Науковці та педагоги-практики зазначають, що в умовах впровадження компетентнісного підходу слід віддавати перевагу методам і формам організації навчання, які стимулюють активну пізнавальну й перетворювальну діяльність учнів. Одним з найефективніших засобів формування в учнів компетентностей нині визнають метод проєктів [2, с. 80].

Зважаючи на те, що математична компетентність здобувача освіти, як і будь-яка з інших ключових компетентностей, – це особистісна якість, що передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини [1, с. 1], саме тому, одним із першочергових завдань сучасної освіти стає вміння самостійно працювати з інформацією, а саме: знаходити важливу для себе інформацію, перетворювати її, обирати дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації, критично оцінювати інформацію [4].

Цінними для нашого дослідження є праці Л. Коваль та С. Скворцової. Учені під проєктом розуміють обґрунтовану, сплановану й усвідомлену діяльність, яка спрямована на

формування в школярів певної системи інтелектуальних та практичних умінь та характеризують технологію організації навчальної проєктної діяльності в початковій школі [2, с. 83].

Учена О. Онопрієнко вказує на функції проєктної діяльності у шкільній практиці навчання математики:

- формування загальнонавчальних умінь: навчально-організаційних, навчально-інформаційних, загальнопізнавальних і контрольних-оцінювальних, що складають основу ключових компетентностей;

- вироблення вміння формулювати мету, спрямовувати діяльність на досягнення результату;

- залучення учнів до розв'язання актуальної для них інтелектуальної чи практичної проблеми [3, с. 7-8].

При цьому зауважує, що в будь-якій навчальній темі можна виділити проблему, що піддається розв'язанню шляхом реалізації проєкту. Разом з тим, не існує (та й не може існувати) розробленого наперед планування проєктів, оскільки в основі формулювання їх тем мають лежати потреби, мотиви, інтереси конкретного учня або класу. Саме тому учитель при доборі (розробленні) певної теми проєкту повинен враховувати особливості класного колективу, який має його впроваджувати [3, с. 7-8].

Дослідники проєктного методу зазначають, що технологія організації навчальної проєктної діяльності орієнтована на самостійну пошуково-творчу діяльність учнів, яка може бути як індивідуальною, так і груповою. У такому процесі дитина вчиться не тільки здобувати знання, а й застосовувати їх на практиці.

Отже, проблема формування умінь учнів початкової школи здійснювати пошук, вивчати джерела інформації та практичний досвід, формулювати проєктний задум, обґрунтовувати технологію його реалізації, презентувати результати роботи, рефлексувати процес та результат проєктної діяльності привертає до себе увагу багатьох дослідників, тому що вона спрямована на пошук більш ефективних шляхів реалізації мети математичної освітньої галузі.

Узагальнення результатів наукових розвідок учених дало змогу дійти висновку про необхідність здійснення системної роботи відповідного спрямування на уроках та поза уроками математики, яка б базувалася на особливостях організації навчальної проєктної діяльності на різних етапах роботи над проєктом, посиленні пізнавальних можливостей молодших школярів.

Вивчення практичного досвіду формування умінь молодших школярів працювати над математичними навчальними проєктами дало можливість зробити висновки, що 54% учителів схильно ставляться до проєктної діяльності учнів у процесі навчання та використовують метод проєктів у своїй діяльності. Однак, лише 16% опитаних вказали на використання методу проєктів під час навчання математики, пояснюючи це великим об'ємом навчального матеріалу.

Опитування учнів показало, що 87,5% учням подобається виконувати творчі, цікаві завдання, які спонукають до роздумів. Однак лише 17% згадали, які проєкти вони виконували у процесі навчання математики.

Метою експериментальної технології організації проєктної діяльності молодших школярів у процесі навчання математики є створення учителем таких умов, за яких відбувається вирішення учнем значущої для нього проблеми з використанням різних методів, засобів та інтегрованих знань, набувається індивідуальний дослідницький досвід, а завданнями – навчити молодших школярів самостійно здобувати знання, застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти розвитку комунікативних навичок учнів початкових класів, здатності працювати в команді, виконувати ролі лідера або виконавця; формувати вміння користуватися дослідницькими методами.

Аналіз наукових праць доводить, що дидактичні основи формування в молодших школярів знань та умінь здійснювати проєктну діяльність будуються на: уявленні про процес пошуку інформації, як способу одержання нових знань та умінь; уявленні про структурні компоненти проєкту; уявленні про мету та цілі діяльності; умінні прогнозувати результати майбутньої діяльності та встановлювати послідовність досягнення мети; умінні добирати матеріал для виконання проєкту; уявленні про роботу в групі; умінні сприймати педагогічний супровід учителя; умінні працювати самостійно; умінні здійснювати поточну та підсумкову рефлексію. Це дозволило нам виділити показники сформованості в учнів знань про навчальний проєкт та умінь працювати над проєктом: мотиваційний; діяльнісно-операційний; індивідуально-виконавський; рефлексивний.

Експериментальна технологія організації проєктної діяльності у процесі навчання математики молодших школярів побудована: *на діяльнісному підході; принципах*: прогностичності,

покроковості, продуктивності та саморозвитку; *дидактичних умовах*: проблема навчального проєкту з математики має бути пов'язаною зі сферою пізнавальних інтересів молодших школярів; учитель початкових класів у процесі навчання математичної освітньої галузі має здійснювати систематичну цілеспрямовану роботу з формування в учнів відповідних способів діяльності; проєктну діяльність учитель має організовувати як на уроках математики так і у позаурочний час; робота над математичним проєктом має носити поетапний характер (підготовчий, орієнтувальний, пошуковий, аналітичний етап), який мають чітко усвідомити і дотримуватись молодші школярі; проєктна діяльність повинна мати характер групової роботи; проєктна діяльність обов'язково має включати три рівні: базовий, підвищений та творчий; результати проєктної діяльності з математики потрібно представляти у різних формах: математична газета, міні-газета, лепбук, виставка, алгоритм, наочний посібник, макет, модель тощо; процес підведення підсумків роботи молодших школярів над математичним проєктом має обов'язково включати самоаналіз своєї роботи кожним учнем.

На основі узагальнення результатів педагогічного експерименту зроблено висновок про обґрунтованість вихідних положень теоретико-експериментальної роботи. Визначено, що найбільші зміни у здатності молодших школярів здійснювати проєктну діяльність відбулися в експериментальній групі, де була реалізована авторська технологія.

Як свідчать результати формувального експерименту високого рівня сформованості знань, умінь та навичок молодших школярів здійснювати проєктну діяльність у процесі навчання математики в експериментальній групі досягли 18,1% учнів, причому їх кількість порівняно з констатувальним експериментом збільшилася на 11,5% (від 6,6% до 18,1%); у контрольній групі позначка високого рівня сформованості відповідних знань, умінь та навичок піднялася лише на 1,7% порівняно з констатувальним експериментом (від 4,9% до 6,6%). Достатнього рівня володіння проєктною діяльністю в експериментальній групі досягли 44,2% (зростання від 27,8% до 44,2%), у той час як в контрольній групі цей показник складає 32,8% зі зростанням на 1,6%. Середнього рівня в експериментальній групі досягли 34,4% учнів (зменшення від 50, 8% до 34,4%), причому таке суттєве зменшення пояснюється суттєвим приростом у показниках високого та

достатнього рівнів сформованості знань та умінь молодших школярів здійснювати проєктні дослідження у процесі навчання математичної освітньої галузі. Показники середнього рівня сформованості умінь та навичок молодших школярів працювати над проєктом в контрольній групі зменшилися лише на 3,3% (зменшення від 52,4% до 49,1%). Кількість учнів із початковим рівнем сформованості знань та умінь дослідницької діяльності у процесі роботи над математичним навчальним проєктом у експериментальній групі зменшилася на 11,5% порівняно з констатувальним експериментом (із 14,8% до 3,3%), натомість у контрольній групі цей показник залишився незмінним.

Цікавими виявилися результати порівняння рівнів сформованості математичних компетентностей учнів контрольної та експериментальної груп до запровадження експериментальної технології і після. Спостерігається суттєве зростання рівня сформованості математичної компетентності молодших школярів в експериментальній групі, що свідчить про доречність використання методу проєктів у процесі навчання математики.

Як показали результати формувального експерименту молодші школярі експериментальної групи значно менше часу витрачають на підготовку навчального проєкту з математичної освітньої галузі, усвідомлюють проблему проєкту, чітко формулюють його мету; виявляють досить високий ступінь самостійності під час виконання проєктних завдань, активно працюють у групі, беручи на себе ролі як керівника так і виконавця, сприймають педагогічну підтримку учителя, чітко виконують поставлені завдання; практично використовують математичні та інтегровані знання, уміння та навички з інших освітніх галузей; усвідомлено використовують одержану інформацію; висувають ідеї, пропонують способи розв'язання проблем; володіють різними способами презентації своїх проєктів; у них сформовані навички рефлексії.

Високі показники одержано в експериментальній групі завдяки тому, що запровадження експериментальної технології організації проєктної діяльності молодших школярів на уроках математики та поза уроками відбувалося з чітким дотриманням визначених дидактичних принципів та педагогічних умов. Учні експериментальної групи виявили високий рівень пізнавального інтересу як до проєктної діяльності, так і до вивчення математики в цілому.

Отримані результати дають підстави стверджувати про доцільність використання експериментальної технології у практиці початкової школи, так як вона позитивно впливає на рівень проєктної діяльності молодших школярів.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування умінь учнів здійснювати проєктну діяльність, що на сьогодні є одним із пріоритетних завдань нової української школи.

Наше дослідження є підґрунтям для подальшого наукового пошуку. Потребує поглибленого вивчення проблема підготовки вчителів початкових класів до здійснення проєктної діяльності молодших школярів у процесі викладання курсу «Методика навчання математики», розроблення спеціального курсу за вибором студентів з проблеми організації проєктної діяльності молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою КМУ від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyiosviti>

2. Коваль Л. В., Скворцова С. О. Методика навчання математики: теорія і практика: Підручник для студентів за спеціальністю 6.0101000 «Початкове навчання», освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», 2-ге вид., допов. і перер. Харків : ЧП «Принт-Лідер», 2011. 414 с.

3. Онопрієнко О. В. Організація проєктної діяльності на уроках математики. *Учитель початкової школи*. 2017. № 2. С. 7–8.

4. Скворцова С. Навчання математики учнів – представників цифрового покоління. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Том 3. 2018. № 20. С. 120–124.

5. Скворцова С., Онопрієнко О. Нова українська школа: методика навчання математики у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків: Ранок, 2020. 351 с.

ВИДИ НАВЧАЛЬНИХ ВЕБ-РЕСУРСІВ ДЛЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК

Олег БАРДАДИМ,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії) кафедри початкової освіти;
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

***Анотація.** До розгляду пропонується методика використання освітніх веб-ресурсів у процесі формування інформаційно-цифрової компетентності в майбутніх учителів. У ході дослідження виокремлено і схарактеризовано типи освітніх веб-ресурсів, використання яких може прислужитися у процесі фахової підготовки майбутніх учителів: онлайн-карти, онлайн-віртуальні екскурсії, онлайн-симуляції, онлайн-лабораторії, онлайн-таблиці, онлайн-вікторини, онлайн-довідники. Цей каталог є корисним, оскільки дозволяє вчителів більш аргументовано пояснити складний для сприйняття і усвідомлення дидактичний матеріал.*

***Ключові слова:** інформаційно-цифрова компетентність, модель навчання, освітні веб-ресурси, мультимодальне навчання, майбутні вчителі.*

TYPES OF EDUCATIONAL WEB RESOURCES FOR THE NATURAL SCIENCES

Oleh BARDADYM

***Abstract.** The article offers a methodology for using educational web resources in the process of forming information and digital competence of future teachers. The study identifies and characterises the types of educational web resources that can be used in the process of professional training of future teachers: online maps, online virtual tours, online simulations, online laboratories, online tables, online quizzes, online reference books. This catalogue is useful because it allows teachers to explain didactic material that is difficult to understand and comprehend in a more reasoned way.*

***Keywords:** information and digital competence, learning model, educational web resources, multimodal learning, future teachers.*

Сучасна освіта розвивається в рамках парадигми «цифрової» освіти (Bardadym, 2022; Бардадим, 2022), сутність якої характеризують такі показники: гнучкість установлення темпу навчання; управління часом (тайм-менеджмент); поєднання практичної роботи з навчанням; тривалість часу навчання; доступність навчання з будь-якого куточка світу; мотивоване залучення студентів із доступом до різного контенту; індивідуалізація та адаптація навчання відповідно до рівня сформованої інформаційно-цифрової компетентності; змістовність, глибина, і насиченість програмового матеріалу; збирання даних для забезпечення індивідуалізації навчання; зворотний зв'язок у швидкому обміні матеріалом між викладачем і студентами; розуміння змісту і методів застосування освітніх ресурсів. У науковій літературі наголошується, що головною проблематикою останнім часом стає використання освітніх веб-ресурсів в освітній діяльності, оскільки вони допомагають організувати активне та інтерактивне навчання (Bilyk, Bardadym & et al, 2023) у сучасній вищій школі. Освітні веб-ресурси пропонуємо розглядати як інструменти, що сприяють досягненню поставленої мети і формуванню інформаційно-цифрової компетентності. Попри те, що в Інтернет-мережі станом на початок 2023 року налічується близько 2 млрд. Інтернет-сторінок (Total number of Websites), важливим постає питання щодо пошуку Інтернет-засобів, а для їх раціонального використання – відповідних ресурсів. Мета і роль веб-ресурсів у викладанні та навчанні полягає не лише в тому, щоб зробити освітній процес більш привабливим і цікавим, але й у заохоченні до активного навчання, розвитку фахових навичок і засвоєнні майбутніми вчителями бажаних цінностей і ставлень. Мета статті полягає у тому, щоб сформувати каталог освітніх веб-ресурсів для майбутніх учителів у процесі формування в них інформаційно-цифрової компетентності.

Проблема візуалізації даних в освітньому процесі вищої школи набуває дедалі вагомого значення, а ефективність її розв'язання забезпечують освітні веб-ресурси (Liu, X., 2023). У цьому контексті (Haleem, 2022) освітні веб-ресурси розглядають відповідно до вивчення, відтворення й закріплення нового матеріалу. Для використання освітніх веб-ресурсів необхідно вдосконалити методику відбору освітніх засобів на основі їх можливостей, систематизувати і порівняти (Kommers, 2022; Morris, 2019). Каталог освітніх веб-ресурсів для майбутніх учителів є корисним, оскільки дозволяє комбінувати ці ресурси з

урахуванням критеріїв доступності, залученості, практичності, спеціалізованості, функціональної приналежності. Принцип доступності дозволяє отримати всім учасникам освітнього процесу безперешкодний доступ до певного веб-ресурсу. Принцип залученості базується на інтерактивній узаємодії здобувачів освіти. Принцип практичності ґрунтується на прикладному аспекті застосування веб-ресурсів під час навчання природничих наук. Принцип спеціалізованості дає підстави для використання освітніх веб-ресурсів у процесі вивчення природничо-наукових дисциплін. Принцип функціональної приналежності вимагає врахування цільового призначення освітніх веб-ресурсів відповідно до специфіки навчальних дисциплін.

Кожен освітній веб-ресурс проходить перевірку на наявність вірусної загрози (virus total), перевірка на відсутність приналежності сайту до країни-агресора за допомогою сервісу (<https://stopdonaterussia.com/>) і розширення Russian websites, go yourself.

Негативним аспектом використання цих веб-ресурсів в освітньому процесі є те, що домени можуть змінюватися, або на них можуть знаходитися інші ресурси. Розв'язання цієї проблеми полягає в тому, щоб зберегти дані сторінки і зробити їх відеозапис. У ході дослідження було виокремлено та описано наступні онлайн-ресурси.

I. Онлайн-карти – це освітні веб-ресурси, за допомогою яких можна на карті візуально зобразити об'єкти чи дані. Прикладами є такі онлайн-карти:

– celestrak.com – онлайн-карта, що показує всі штучні супутники, запущені людством на навколораземну орбіту;

– google.com/sky – онлайн-карта зоряного неба, на яку можна подивитися в інфрачервоному або мікрохвильовому спектрі;

– students.washington.edu/aodhan/webgl_globe.html – онлайн-карта, що показує температурні аномалії по всьому світу;

– interactive-atlas.ipcc.ch/regional-information – онлайн-карта, на якій можна переглянути зміну клімату і дізнатися, як зміниться температура на планеті;

– leolabs.space – онлайн-карта відстеження руху супутників у режимі реального часу;

– maps.esri.com/rc/sat2/index.html – онлайн-карта, що дозволяє відстежити на карті, які супутники і за якою орбітою пролітають над землею в реальному часі;

– geofon.gfz-potsdam.de – онлайн-карта землетрусів, що зараз відбуваються у світі;

- waqi.info – онлайн-карта забрудненості повітря в будь-якому місці світу;
- oceansearch.org – онлайн-карта для спостереження за переміщенням білих акул у реальному часі;
- celestrak.com – онлайн-карта, що показує всі штучні супутники, запущені людством на навколоземну орбіту;
- waqi.info – онлайн-карта забрудненості повітря на Землі;
- worldbirthsanddeaths.com – демографічна онлайн-карта, що показує, де і скільки людей народжуються і помирають у цей момент;
- darksky.net/forecast – онлайн-карта температури по всій земній кулі;
- earth.nullschool.net – онлайн-карта вітрів на Землі;
- google.com/sky – онлайн-карта зоряного неба, яку можна подивитися в інфрачервоному або мікрохвильовому спектрі;
- heavens-above.com/StarLink.aspx – онлайн-карта розташування всіх запущених супутників StarLink;
- arcgis.com/apps/Time/index.html?appid=b8540a8a2500472c8037bdd2a35c4be0 – онлайн-карта всіх ядерних вибухів, що були на планеті;
- stuffin.space – онлайн-карта, що відображає орбіти астероїдів навколо Землі, їх швидкість і дату виявлення;
- thetruesize.com – онлайн-карта, за допомогою якої можна порівняти розміри країн одна з одною;
- lightningmaps.org – онлайн-карта грози на планеті в реальному часі;
- hollow.org.uk – інтерактивна онлайн-карта даних із десятима тисячами видів дерев;
- naturesoundmap.com – онлайн-карта, на якій можна обрати точку на планеті і послухати звуки місцевої природи;
- academo.org/demos/speed-of-light-visualizer – інтерактивна онлайн-карта, що показує, скільки часу потрібно сигналу, щоб перетнути світ;
- world.time.com/timelapse/ – онлайн-карта, де можна подивитися з космосу, як за 20 років змінювалося будь-яке місце на планеті.

II. Онлайн-віртуальні екскурсії – це група веб-ресурсів, що віртуально відтворюють екскурсію певною місцевістю. Прикладами є такі:

- nationalgeographic.com/science/2016/11/exploring-mars-map-panorama-pictures – симуляція віртуальної екскурсії на Марс;

- thewebdesignerpro.com/plutonewhorizons.html – сайт, на якому можна здійснити політ до Плутона;
- sci.esa.int/star_mapper – сайт, на якому можна здійснити віртуальну прогулянку Чумацьким Шляхом;
- masterok.livejournal.com/922461.html – добірка красивих місць, де можна віртуально погуляти;
- plasticbagmuseum.com – музей пластику.

III. Онлайн-лабораторії – це веб-ресурси, за допомогою яких можна проводити віртуальні дослідження. Прикладами є такі:

- genosite.github.io/Gravity-js – на сайті можна змоделювати гравітацію і зрозуміти як вона працює;
- myphysicslab.com/index-en.html – колекція віртуальних фізичних експериментів;
- physics.tech/?theme=2 – сайт, що пояснює роботу законів фізики.

IV. Онлайн-симуляції – це веб-ресурси, що моделюють об'єкти. До них належать:

а) група сайтів, що моделюють молекули:

- ianww.com/asteroid-viewer – сайт із колекцією 3Д моделей відомих астероїдів;
- www.tyro.github.io/speck – сайт, на якому можна подивитися і змоделювати молекули;
- akirodic.com/p/jellyfish – сайт, на якому можна спостерігати за рухом медуз;
- <https://www.kinebody.com/> та kineman.com/new/webapp/eula.php – сайт, на якому можна вивчити скелет людини в 3Д-форматі;
- human.biodigital.com – інтерактивна 3D-модель анатомії людини;
- alteredqualia.com/three/examples/webgl_skull.html – сайт із 3д моделлю черепа стародавньої людини;
- martin-laxenaire.fr/experiments/8000ers – сайт, на якому можна подивитися на 3D-моделі всіх гір Землі;
- nxxcxx.github.io/Neural-Network – сайт, на якому візуалізовано роботу мозку;
- foddy.net/Athletics.html – сайт, на якому можна змоделювати біг людини;
- jozefm.dev/petridish – віртуальна чашка Петрі, у якій можна моделювати розвиток колоній мікроорганізмів;
- vill.ee/eye – сайт, на якому можна розглянути віртуальне око в найдрібніших деталях;

– david.li/waves – сайт, на якому можна змоделювати різні хвилі;

– imisstheoffice.eu – симулятор офісного шуму, у якому можна керувати звуками;

б) група сайтів моделювання природних явищ:

– gi.alaska.edu/monitors/aurora-forecast – сайт із прогнозом полярного сяйва в різних куточках планети;

– philogb.github.io/page/temperature-anomalies – сайт, на якому відображається зміна температура Землі за останні 200 років;

– stuffin.space – сайт, що показує орбіти астероїдів навколо Землі, їх швидкість і дату виявлення;

в) сайти, що моделюють явища:

– littlealchemy.com (<https://littlealchemy.com/>) – сайт, що дозволяє віртуально змішувати між собою чотири простих елементи й отримувати всю періодичну таблицю хімічних елементів;

– zygotebody.com – сайт, на якому можна вивчити скелет людини в 3D;

– stars.chromeexperiments.com – сайт, на якому можна подивитися на положення Сонця у Всесвіті;

– digitalcultures.pl/hybridizer/ – сайт, на якому можна схрещувати між собою тварин із рибами, птахів із тваринами і таке інше;

– zolabo.com/projects/hdi – сайт, що моделює еволюцію людського розвитку;

– david.li/fluid – сайт, який генерує модель хвилі, кількість крапель у якій і швидкість течії можна змінити;

– madebyevan.com/webgl-water – сайт, що наочно показує фізику води;

– codepen.io/akm2/full/full/rHIsa – сайт, на якому моделюється процес роботи сили тяжіння;

– microbes.roilipman.com – сайт, на якому можна змоделювати поведінку мікроорганізмів;

– nuclearsecrecy.com/nukemap/ – сайт, на якому можна змоделювати наслідки вибуху ядерної бомби;

– fulldecent.github.io/system-bus-radio – сайт, що моделює радіохвилі;

– alpacaprojects.com/inferno – інтерактивний сайт із шарами ґрунту та їх вмістом за різними епохами;

– mrdoob.com/#/119/zoom_blur – сайт, на якому можна керувати Місяцем;

- andrew.wang-hoyer.com/experiments/blob – сайт з інтерактивною краплею;
 - software3d.com/Home/Vax/Immunity.php – сайт для симуляція швидкості і рівня поширення вірусу в суспільстві, залежно від рівня вакцинації;
 - watching-grass-grow.com – сайт для спостереження за тим, як росте газон;
 - cabbi.bo/drive – сайт 3Д-моделі хмари з опадами;
 - littlealchemy2.com – сайт, на якому можна змішувати між собою чотири стихії;
 - dinosaurpictures.org/ancient-earth/#240 – сайт, що моделює рух літосферних плит Землі;
 - humandescent.com – сайт, на якому можна змоделювати вигляд дитинчат різних видів тварин;
 - human-evolution.net – сайт, на якому можна наочно простежити еволюцію людини за 10 млн років;
 - stefanom.org/spc/# – сайт-симулятор аварії сонячної системи;
 - keiwan.itch.io/evolution – сайт, на якому можна створити віртуальну рухому істоту зі своїм скелетом і м'язами;
- г) сайти, що візуалізують розміри різних об'єктів:
- neal.fun/deep-sea – сайт із наочним відображенням глибини океану;
 - neal.fun/size-of-space – сайт, що показує наочно розмір Всесвіту;
 - neal.fun/speed – сайт, що показує швидкість переміщення людини відносно Землі та інших космічних об'єктів;
 - distancetomars.com – сайт для подорожі від Землі до Марса в масштабах екрана;
 - htwins.net/scale2 – сайт, який покаже розміри різних предметів у порівнянні;
 - neal.fun/deep-sea – сайт із наочним відображенням глибини океану;
 - neal.fun/universe-forecast – сайт, на якому можна спрогнозувати Всесвіт через трильйони років;
 - nikon.com/about/sp/universcale/scale.htm – сайт із наочним порівнянням розмірів різних предметів у Всесвіті;
 - mr21.github.io/space-object-comparison/#earth,moon – сайт для наочного порівняння реальних розмірів планет;

– http://joshworth.com/dev/pixelspace/pixelspace_solarsystem.html) – сайт, який наочно показує справжні розміри Сонячної системи. Основою масштабу слугує діаметр Місяця, що дорівнює 1 пікселю.

V. Онлайн-калькулятори – це веб-ресурси, що моделюють за певним параметром чи відображають статистичні дані. Прикладом є такі:

– water.usgs.gov/edu/activity-drip.html – сайт, на якому можна дізнатися, скільки води витрачається марно щорічно, якщо не до кінця закривати кран;

– caffeineinformer.com/death-by-caffeine – сайт, що розраховує смертельну дозу кави за вагою людини;

– justone.earth/food/ – сайт, що показує, скільки тварин споживають у світі на їжу щосекунди;

– <https://www.toptal.com/designers/colorfilter/> – сайт для перевірки на дальтонізм;

– born-at-x-co2.agiliq.com – сайт, що дозволяє дізнатися, який був рівень наявності CO₂ в атмосфері в день його народження і як він змінився на цей день;

– Ecological Footprint Calculator – сайт, на якому можна дізнатися, скільки їжі споживає людина;

– howmanypeopleareinspacenow.com – сайт, що показує, скільки людей зараз перебуває в космосі.

VI. Онлайн-довідники – це веб-ресурси, що містять пізнавальну і цікаву інформацію. Прикладом слугують такі:

– sdo.gsfc.nasa.gov/data – сайт, на якому можна спостерігати за Сонцем у реальному часі;

– cloudappreciationsociety.org/gallery – сайт із рідкісними фотографіями хмар;

– seaworld.org/animals/sounds – сайт колекції звуків тварин;

– allsoundsaround.com – сайт із набором звуків, починаючи від комах, закінчуючи звуком зльоту приладу;

– uahirise.org/catalog/ – сайт, на якому NASA виклали фотографії поверхні Марса;

– microsculpture.net – сайт, що присвячений макрозйомці комах;

– particulatejs.org – довідковий сайт по елементарних частинах;

– mars.nasa.gov/insight/weather – сайт, на якому можна дізнатися про погоду на Марсі;

– zoom.earth – сайт, що показує щоденні фотографії Землі;

– exitmundi.nl/exitmundi.htm – сайт із зібраними різними варіантами кінця світу на основі популярних гіпотез;

– omtexperience.com – сайт, що розповідає про етапи руйнування метеорита;

– animagraffs.com – сайт із колекціями інфографіки, що пояснюють роботу всього на світі;

– lifeundertheice.org – сайт, що містить цікаву інформацію про мікроби та інших живих істот Антарктиди.

VII. Онлайн-періодична таблиця – це онлайн-періодична таблиця, яка містить крім звичайної інформації про атомну масу хімічного елемента, порядкового номера, ще більше інформації про властивості хімічних елементів [19]. Прикладом є такі:

– graphoverflow.com/graphs/3d-periodic-table.html – сайт із 3d періодичною таблицею;

– ptable.com/#Властивості – сайт, де є інтерактивна таблиця Менделєєва, що показує зміни елементів залежно від температури;

– uky.edu/Projects/Chemcomics – сайти з коміксами у вигляді періодичної таблиці;

– graphoverflow.com/graphs/3d-periodic-table.html – сайт із 3d періодичною таблицею.

VII. Онлайн-вікторини – це веб-ресурси, на яких створені онлайн-вікторини. Прикладом є такі:

– geoguessr.com – сайт, що дозволяє потрапити в невідоме місце;

– game.ioxapp.com/eye-test/game.html – сайт із тестами, що перевіряє здатність розрізняти кольори.

VIII. Онлайн-транслятори – це група веб-ресурсів, на яких можна подивитися на природу в режимі реального часу. Прикладом є такі:

– earthcam.com – сайт із тисячею камер спостереження з усього світу;

– africam.com – веб-камери, що показують життя тварин у Південній Африці;

– youtube.com/watch?v=p6Fl4bsgig0 – сайт постійної трансляції життя панд із китайського зоопарку;

– zooniverse.org/projects/penguintom79/penguin-watch – сайт для спостереження за життям пінгвінів.

Освітні веб-ресурси є ефективним інструментом для мультимодального навчання. Для того, щоб майбутній учитель міг гарно пояснити природничо-науковий матеріал, він повинен зрозуміти це явище. Для цього слід опрацювати матеріал за

такими етапами, як: зібрати матеріал до певної теми, написати текст до обраної теми, проаналізувати текст, спростити текст, дібрати необхідний освітній ресурс. Така методична система дозволяє майбутньому вчителю сформуванню не лише професійну, але й інформаційно-цифрову компетентність.

Для майбутніх учителів слід виділити групи сайтів, які можна використати у процесі вивчення природничих наук: онлайн-карти, онлайн-віртуальні екскурсії, онлайн-симуляції, онлайн-лабораторії, онлайн-періодична таблиця, онлайн-вікторини, онлайн-довідники. Даний каталог не є вичерпним. У подальшому слід оновлювати подібні каталоги, розширювати їх сферу використання.

Список використаних джерел:

1. Bardadym, O. V. (2022). Formation of information and digital competence of teachers of natural sciences: an integrated approach. *Youth and the market*, 6/7, 138-144. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-2\(209\)-27-35](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2023-2(209)-27-35).
2. Bilyk, V., Banak, R., Bardadym, O., Sokal, M., & Anichkina, O. (2023). Introduction of interactive teaching methods in modern schools. *Revista Eduweb*, 17(2), 199-209.
3. Haleem, A., Javaid, M., Qadri, M. A., & Suman, R. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable Operations and Computers*, 3, 275-285. <https://doi.org/10.1016/j.susoc.2022.05.004>.
4. Kommers, P. (2022). Open Educational Resources. In: *Sources for a Better Education*. Springer Texts in Education. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-88903-6_31.
5. Liu, X., Alharbi, M. S., Chen, J., Diehl, A., Rees, D., Firat, E. E., Wang, Q., & Laramee, R. S. (2023). Visualization Resources: A Survey. *Information Visualization*, 22(1), 3-30. <https://doi.org/10.1177/14738716221126992>
6. Morris, L.V. (2019). Contemplating Open Educational Resources. *Innov High Educ*, 44, 329-331 <https://doi.org/10.1007/s10755-019-09477-7>
7. Total number of Websites. URL: <https://www.internetlivestats.com/total-number-of-websites/>
8. Бардадим, О. В. (2020). Можливості використання освітніх онлайн-сервісів в процесі підготовки вчителів природничого напрямку. Актуальні задачі хімії: дослідження та перспективи (м. Житомир, 29 квітня 2020 р.), 234-235.
9. Бардадим, О. В. (2022). Віртуальні лабораторії як засіб візуалізації навчального матеріалу. *Авіація, промисловість, суспільство [Електронний ресурс]* (м. Кременчук, 12 трав. 2022 р.) / ред. кол. : В. В. Сокуренко [та ін.], 242-245.

**ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»
ЗАСОБАМИ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Ірина БАРТОШ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Анастасія БАЛКОВА,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Наталія ВЛАСЕНКО,

кандидат біологічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті висвітлено особливості реалізації екологічної компетентності учнів початкової школи в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». З'ясовано особливості формування екологічної компетентності в початковій школі, які пов'язані із необхідністю навчання і виховання молодого покоління, здатного гармонійно співіснувати з природою, раціонально використовувати та відтворювати її багатства. Визначено, що в процесі реалізації екологічної компетентності, зокрема, освітніми технологіями ситуативного моделювання, розширюється орієнтація учнів в навколишньому середовищі, формуються пізнавальні здібності, дослідницькі інтереси, виховується відповідне відношення до природи.*

***Ключові слова:** екологічна компетентність, інтегрований курс «Я досліджую світ», освітній процес, початкова школа.*

**IMPLEMENTATION OF ECOLOGICAL COMPETENCE
OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THE PROCESS
OF STUDYING THE INTEGRATED COURSE
«I AM EXPLORING THE WORLD»**

Iryna BARTOSH,

Anastasiia BALKOVA

***Abstract.** The article highlights the features of the implementation of environmental competence of primary school students in the process of studying the integrated course «I explore the world». The peculiarities of the*

formation of environmental competence in primary school, which are related to the need to teach and educate the younger generation, able to coexist harmoniously with nature, rationally use and reproduce its riches. It is determined that in the process of realization of ecological competence, in particular, educational technologies of situational modeling, students' orientation in the environment expands, cognitive abilities, research interests are formed, the corresponding attitude to nature is brought up.

Keywords: *ecological competence, integrated course «I explore the world», educational process, primary school.*

Сьогодні, у час якісних освітніх змін в Україні, здатність раціонально мислити є конкурентною перевагою нації, оскільки зниження наукового і технологічного розвитку зменшує шанси на соціальний і економічний добробут. Однією з особливостей Нової української школи є впровадження у навчальний процес початкової школи інтегрованого курсу «Я досліджую світ». У навчальному процесі початкової школи в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» реалізується природнича освітня галузь. Тому є необхідність розкрити особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у Новій українській школі в контексті педагогіки партнерства.

Сучасний екологічний стан планети зумовив вирішення даної проблеми на рівні освіти та спричинив розширення і поглиблення методологічного підґрунтя в освітній практиці. Так, вагомий внесок у філософське осмислення єдності природи і людини належить В. Вернадському, О. Галесвій, Е. Гірусову, М. Голубцю, О. Дорошко, М. Кисельову, В. Крисаченку, М. Мойсєєву, В. Нестеренку, Г. Платонову, І. Сафонову та ін. Психолого-педагогічний аспект проблеми взаємодії особистості і природи представлений в дослідженнях А. Ананьєва, І. Беха, Л. Божович, Л. Виготського, С. Дерябо, О. Запорожця, О. Киричука, В. Явіна. Теоретико-методичні засади початкової освіти, зокрема, екологічної, досліджено у працях Т. Байбари, Н. Бібік, В. Ільченко, Л. Нарочної, Г. Пустовіта, Н. Пустовіт, Г. Тарасенко, І. Андрусенко, К. Баханова, Л. Кондратової, Л. Мартинець, В. Нищети, О. Онопрієнко, О. Пехоти, Є. Полат, О. Пометун, Г. Шкільової та ін. [1, 3, 5, 9, 12, 15].

Однак, не зважаючи на багаточисленні дослідження, не повною мірою висвітлено питання формування екологічної компетентності молодших школярів в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Тому метою нашої роботи є визначення основних завдань вчителя початкових класів

із формування екологічної компетентності учнів початкової школи, а також розкриття можливих шляхів її формування.

В Державному стандарті початкової освіти (2018), однією з ключових компетентностей є екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природо-користування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства. Такий підхід сприяє самореалізації особистості учня в житті, його соціальній адаптації, конструктивній суспільній діяльності і є умовою формування громадянина України [8, 11, 14].

Вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти визначено за освітніми галузями, зокрема природничою. Метою природничої освітньої галузі є формування компетентностей в галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічної та інших ключових компетентностей шляхом опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки здобувачів освіти у навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку.

На основі нового Державного стандарту затверджено дві типові освітні програми: НУШ 1 (під керівництвом О. Савченко) та НУШ 2 (під керівництвом Р. Шияна). Інтегрований курс «Я досліджую світ» поєднує навчальний зміст кількох освітніх галузей [1, 2, 8, 6, 7]. З урахуванням інтегрованості, курс «Я досліджую світ» має за мету:

- формування наукового мислення та культури дослідження; розвиток системних уявлень про цілісність та розмаїття природи, утвердження принципів сталого розвитку, ефективної, безпечної і природоохоронної поведінки в докiллi (природнича освітня галузь);

- формування в учнів здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без шкоди для середовища, до використання технологій для самореалізації, культурного й національного самовияву (технологічна освітня галузь);

- формування в учнів здатності до вирішення проблем з використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій та критичного мислення для розвитку, творчого самовираження, власного та суспільного добробуту;

безпечна та відповідальна діяльність в інформаційному суспільстві (інформатична освітня галузь);

– становлення самостійності учнів, їх соціальної залученості та активності через формування здорового способу життя, розвиток підприємливості, здатності до співпраці в різних середовищах, упевненості в собі, доброчесності для безпеки, добробуту та сталого розвитку (соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь);

– створення умов для формування в учнів власної ідентичності та готовності до змін через усвідомлення своїх прав і свобод, осмислення зв'язків між історією і теперішнім життям; плекання активної громадянської позиції на засадах демократії та поваги до прав людини, набуття досвіду співжиття за демократичними процедурами (громадянська та історична освітня галузь);

– розвиток математичного мислення дитини, здатностей розуміти й оцінювати математичні факти й закономірності, робити усвідомлений вибір, розпізнавати в повсякденному житті проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, моделювати процеси та ситуації для вирішення проблем (елементи математичної освітньої галузі);

– розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому і суспільному житті, у міжкультурному діалозі, бачити її передумовою життєвого успіху; плекання здатності спілкуватися рідною мовою (якщо вона не українська); формування шанобливого ставлення до культурної спадщини; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду (елементи мовно-літературної освітньої галузі).

Екологія не є самостійною освітньою галуззю, однак формування екологічної компетентності учнів початкової школи передбачено інтеграцією екологічної складової з базовими предметами, що розширює сферу природничих знань, показує їх зв'язок з життям, що підвищує інтерес школярів до навчання, адже формування відповідального ставлення до природи можливо тільки в умовах постійної взаємодії з природою, її усвідомлення. Екологічна освіта є одним з найважливіших завдань формування почуття екологічної усвідомленості й відповідальності серед здобувачів освіти.

За тлумачним словником, «екологічна компетентність» – це індивідуальна і колективна (суспільна) здатність усвідомлювати

нерозривний зв'язок кожної окремої людини і всього людства загалом з цілісністю і відносною незмінністю природного середовища існування людини, усвідомлення необхідності використання цього розуміння у практичній діяльності, вміння і звичка діяти стосовно природи, не порушуючи зв'язок і колообіг природного середовища, сприяти їхньому поліпшенню для життя нинішнього і майбутніх поколінь людей [4].

Безперечно, найбільш екологічно спрямованою є природнича освітня галузь, яка реалізується в інтегрованому курсі «Я досліджую світ», відповідно до Держаного стандарту початкової школи згідно з концепцією НУШ, де кожна змістова лінія пронизана ідеями формування в дітей цілісного сприйняття природи, розуміння єдності біологічного і соціального, усвідомлення необхідності їх гармонійної взаємодії. Переконані, що таке наскрізне проникнення екологічних ідей у зміст освітніх галузей початкової школи вибудує чітку стратегію екологізації освіти в нашій державі.

У Концепції екологічної освіти зазначено: «Екологічна освіта, з одного боку, повинна бути самостійним елементом загальної системи освіти, а з іншого боку, виконувати інтегративну роль у всій системі освіти» [13, с. 9]. Зазначимо, що Концепція екологічної освіти України як ключовий документ реалізації екологічної освіти в Україні та елемент концепції гармонійного розвитку держави затверджений рішенням Колегії МОН України ще у 2001 р. Тому розуміння необхідності інтеграції екологічної освіти на державотворчому рівні не є інновацією сьогодення, а зрілою зваженою ідеєю стратегії розвитку національної освіти.

Екологічна освіта у початковій школі має на меті передбачати планований результат – модель випускника початкової школи. Для її реалізації потрібно вирішення певних завдань: виховання певних потреб, що покликані реалізовувати здоровий спосіб життя і покращувати стан довкілля; формування системи умінь із вивчення, оцінювання та поліпшення стану місцевості й здоров'я населення; розвиток естетичного сприйняття й оцінки стану навколишнього середовища (емоційна сфера); розвиток впевненості в можливість розв'язати проблеми екологічного характеру (вольова сфера); розвиток здатності до аналізу екологічних ситуацій (інтелектуальна сфера); прагнення поширювати екологічні знання і брати участь у практичних справах із захисту навколишнього середовища.

Екологічна компетентність – знання екологічних законів, правил і норм, принципів поведінки людини в довкіллі, які

утримують її від екологічно аморальних учинків, спрямують її природоохоронну діяльність. Екологічну компетентність учнів визначено як здатність застосовувати екологічні знання й досвід у життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної побутової діяльності. Саме через систему підготовки громадян з високим рівнем екологічної свідомості та культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людства й природи можна знайти вихід з глобальних екологічних проблем.

Аналіз педагогічних праць дозволив встановити основні функції, які виконує екологічна компетентність [2, 10, 12]: формує адекватні екологічні уявлення, тобто уявлення про взаємозв'язки в системі «Людина – Природа – Суспільство» і в самій природі. Що дає змогу учню знати та розуміти, що і як відбувається у світі природи, між людиною і природою, між природою і суспільством, і як варто діяти з погляду екологічної доцільності; формує ціннісне ставлення до природи. Екологічні знання не гарантують екологічно доцільної поведінки особистості, для цього необхідно ще й відповідне ставлення до природи; формує системи умінь, навичок і стратегій взаємодії з природою.

На основі опрацьованих джерел ми визначили рівні досягнення мети екологічної освіти школярів (*рис. 1*). З цих рівнів формується екологічна культура.

Екологічна культура – це здатність людей користуватися своїми екологічними знаннями та вміннями у практичній діяльності. Без відповідного рівня культури люди можуть хоч і мати необхідні знання, але не володіти ними. Екологічна культура прогнозує такий спосіб життєзабезпечення, при якому суспільство не створює загрози життю Землі. Екологічна культура людини включає її екологічну свідомість та екологічну поведінку.

Отже, екологічна компетентність – здатність особистості до ситуативної діяльності в соціальному та природному середовищі, за якої набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення, виконувати відповідні дії, нести відповідальність за прийняті рішення, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля. На відміну від екологічної культури, яка може бути властива як спільноті суспільства, так і окремої особистості, екологічна компетентність, як і компетентність загалом, характерна лише для певної особистості. Набуття

компетентності об'єднує нормативний, когнітивний, емоційний, аксіологічно-мотиваційний практичний компоненти, забезпечує на їх основі екологічну рівновагу у відносинах з природою, попереджає екологічно небезпечні ситуації.

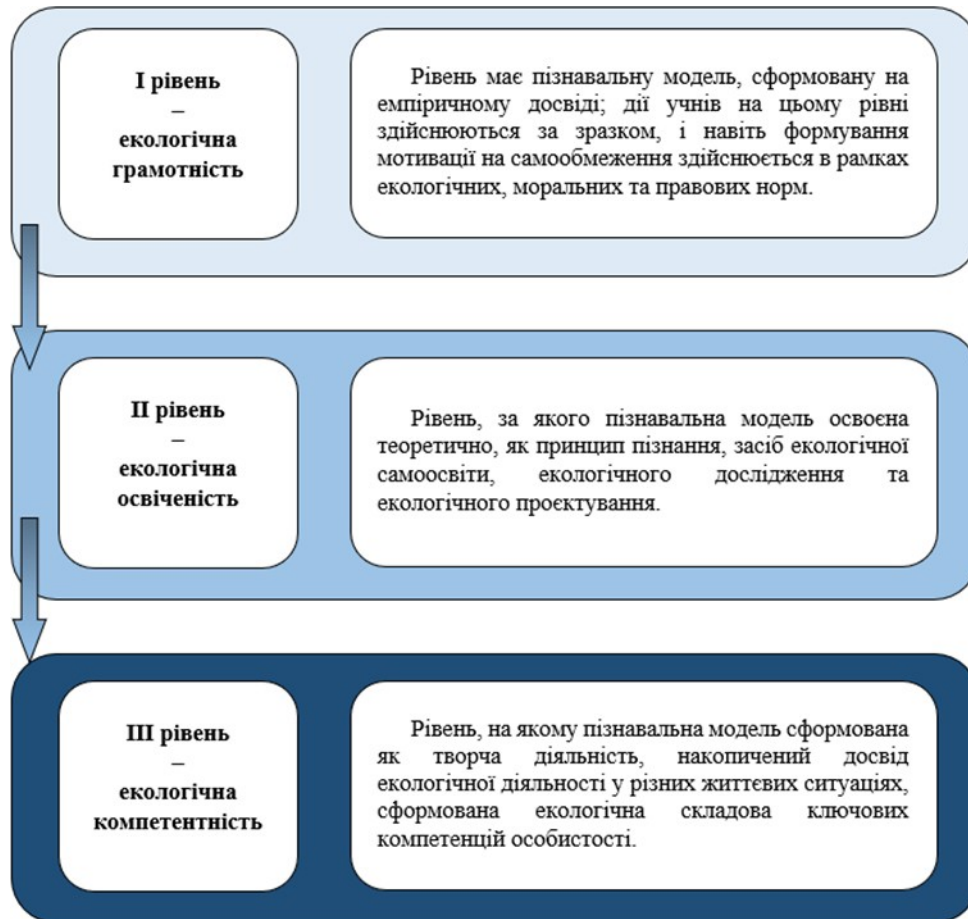

Рис. 1. Рівні екологічної освіти школярів

Екологічна компетентність проявляється в систематичному прийнятті рішень щодо врахування екологічних наслідків власної діяльності, що чинить певний вплив на довкілля. Якщо цей вплив буде позитивним, він не порушить крихкої динамічної рівноваги у біосфері. Основою екологічної компетентності є екологічні знання, досвід практичної діяльності в довкіллі. Набуті екологічні знання є особистісними надбанням, вони формуються внаслідок отримання певних типів інформації. Таку інформацію учні одержують під час навчання із занять з природничої освітньої галузі.

Враховуючи погляди провідних науковців можна стверджувати, що одним із найважливіших завдань сучасної школи є формування в учнів початкових класів засад раціонального природокористування, вміння бачити та прогнозувати екологічні

наслідки, почуття відповідальності перед нинішніми та майбутніми поколіннями тощо. Для формування екологічної компетентності рекомендовано дотримуватися принципів екологічної освіти та виховання: взаємозв'язок глобального, національного та краєзнавчого підходів; принцип співпраці; принцип прогностичності; принцип міждисциплінарності; принцип єдності теорії і практики; принцип безперервності; принцип єдності інтелектуального й емоційного сприймання навколишньої дійсності у практичній діяльності по її збереженню, догляду за нею і поліпшенню її якісного та кількісного складу. Процес формування екологічної свідомості учнів початкової школи буде здійснюватися успішно за умови використання у освітньому процесі технологій ситуативного моделювання, зокрема застосування ігрових завдань екологічного змісту.

Встановлено, що важливою умовою формування екологічної компетентності в процесі застосування ігрових завдань екологічного змісту є перетворення зовнішніх мотивів і стимулів у внутрішні мотиви особистості, що сприятиме формуванню природобезпечної діяльності без контролю із зовнішнього боку. Таким чином, можна зазначити, що реалізація екологічної компетентності учнів початкової школи в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» не може існувати без глибокого осмислення учнями екологічних явищ, естетичної краси власне природи, а також розуміння негативних наслідків дії людини в природі.

Список використаних джерел:

1. Андрусенко І. В. Формування екологічної грамотності молодших школярів в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» / [Електронне видання] : методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка, 2020. 75 с.

2. Бальоха А. С. Новітні підходи до формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкової школи у контексті нової української школи. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи*: зб. матеріалів Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конф., 19-20 квіт. 2018 р. Херсон: Борисфен-про, 2018. С. 79–80.

3. Біда О. А. Підготовка майбутніх вчителів до здійснення природознавчої освіти у початковій школі: теоретико-методичні засади : монографія. Київ: Науковий світ, 2002. 322 с.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ–Ірпінь: Перун, 2001. 1440 с.

5. Власенко Н. О. Екосвідомість молодших школярів. *Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті*: зб. наук. праць. Полтава: Видавець Шевченко Р. В., 2018. С. 45–54.

6. Воронцова Т. В. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на засадах компетентнісного підходу». Київ: Видавництво «Алатон», 2019. 112 с.

7. Гільберг Т. Г., Тарнавська С. С., Хитра З. М., Павич Н. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2020. 240 с.

8. Державний стандарт початкової освіти Нової української школи [Електронний ресурс]. URL: <http://nus.org.ua/news/uryadopublikuvav-novuj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>

9. Дерябо С. Д., Ясвин В. А. Экологическая педагогика и психология. Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. 480 с.

10. Завгородня Т. К. Екологічна освіта як умова формування культури здоров'я молодших школярів: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2013. № 4. С. 39–44.

11. Інтегрований курс «Я досліджую світ». Навчання на основі запитів. URL: <https://edera.gitbook.io/glossary/metodikivikladannya-u-1-klasi/worldю>. 2018.

12. Коваль В. О. Екологічна компетентність учителя Нової української школи : нав.-метод. посіб. в таблицях і схемах. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка. 2019. 40 с.

13. Концепція екологічної освіти України. *Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України*. 2002. № 7. С. 3–23.

14. Концепція Нової української школи. URL: <http://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>

15. Падалка Р. Г. Психологічні особливості розвитку екологічної свідомості молодшого школяра: автореф. ... канд. пед. наук: 19.00.07. Київ: 2018. 22 с.

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ДОБРОДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

Юлія ВАСІЮТА,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Євгенія ПОЧИНОК,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** Висвітлено проблему формування основ громадянської добрودіяльності молодших школярів крізь призму громадянської освіти. Визначено особливості формування громадянської добрودіяльності учнів початкової школи та охарактеризовано її ключові принципи. Окреслено шляхи формування громадянської добрودіяльності дітей молодшого шкільного віку в умовах нової української школи.*

***Ключові слова:** громадянська добрودіяльність, принципи громадянської добрودіяльності, громадянська освіта, молодший школяр, нова українська школа.*

EDUCATION OF CIVIC CHARITY OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS AS AN ELEMENT OF CIVIC EDUCATION

Yuliia VASIUTA

***Abstract.** The problem of forming the foundations of civic charity of younger schoolchildren through the prism of civic education is highlighted. The peculiarities of the formation of civic charity of elementary school students are determined and its key principles are characterized. The ways of forming civic charity of children of primary school age in the conditions of the new Ukrainian school are outlined.*

***Keywords:** civic philanthropy, principles of civic philanthropy, civic education, junior high school student, new Ukrainian school.*

Одним із провідних завдань сучасної освітньої системи є формування свідомого громадянина, який здатен бути корисним суспільству та державі, а також чітко усвідомлює свою роль у громадських процесах. Це зумовлює орієнтацію шкільного

навчання, у тому числі в початковій школі, на виховання громадянської компетентності школяра, зокрема її важливої складової – громадянської добродіяльності. Оскільки молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування основних компетентностей особистості, процес закладання фундаментальних засад громадянської добродіяльності варто починати саме у початковій школі.

Дефініцію поняття «громадянська добродіяльність», особливості її формування вивчали такі науковці, як: І. Бех, А. Бойко, І. Гавриш, Г. Іваниця, В. Киричок, Р. Павелків, Д. Пащенко, Н. Сейко, О. Сухомлинська, К. Чорна та інші. Дослідженням проблеми формування громадянської добродіяльності молодших школярів займалися Н. Дерев'яно, П. Жураковський, О. Поліщук, С. Рябов, С. Якименко тощо. Процес виховання громадянської добродіяльності у контексті громадянської освіти учнів початкової школи став предметом наукових досліджень І. Гавриш, М. Іванчук, Т. Коннікової, О. Мачушник, О. Пометун, У. Попової, М. Сметанського, Т. Цуркан. Проте наукових досліджень, присвячених обраній тематиці, недостатньо, тому вбачаємо за необхідне більш детальне вивчення проблеми формування громадянської добродіяльності у початковій школі.

Мета роботи полягає у визначенні сутності та особливостей формування громадянської добродіяльності молодших школярів в сучасних умовах реалізації завдань громадянського виховання.

Формування громадянської добродіяльності молодшого школяра є цілеспрямованим педагогічним процесом, що передбачає наявність організованих педагогічних впливів з метою формування чітких характеристик особистості. Так, у науково-педагогічній літературі знаходимо декілька визначень поняття «громадянська добродіяльність»:

– свідома позиція людини, яка проявляється через сформованість громадянських чеснот особистості, готовності до розв'язання соціальних задач і активної участі в житті громади, суспільства на засадах культуровідповідності, гуманності, толерантності [3, с. 200];

– здатність громадянина добре виконувати свій громадянський обов'язок та реалізовувати свої громадянські права і свободи; [4, с. 316];

– концепція світогляду, методологічна основу навчально-виховної роботи з дітьми, форма суспільної думки, суспільної

свідомості, яка ґрунтується на таких принципах: рівноправності усіх суб'єктів взаємин; інформаційної достатності супроводу добродіяння; адресності, що передбачає надання добродійної допомоги всім учасникам взаємин [2, с. 3].

На наш погляд, *громадянська добродіяльність* молодшого школяра становить собою обов'язковий компонент громадянської компетентності та полягає у сформованості стійкої громадянської позиції, що проявляється через вияв громадянської активності, самостійності у громадянській діяльності та усвідомленні і прагненні бути частиною громадянського суспільства.

І. Гавриш [1, с. 23] наголошує, що основними завданнями добродійної діяльності молодших школярів є сприяння зміцненню дружби і злагоди, запобігання різного роду конфліктам; поліпшення морально-психологічного клімату; охорона та захист навколишнього середовища тощо. При цьому науковця виокремлює такі функції добро діяльності: культивування альтруїстичних і людинолюбних поглядів у суспільстві; задоволення потреб особистості у здійсненні добродійних проєктів; моральне наповнення думки громадськості; засвоєння загальнолюдських норм взаємин, прилучення особистості до системи соціальних взаємозв'язків, усвідомлення моральних цінностей тощо.

У початковій школі дуже важливим є комплексний підхід до реалізації завдань громадянського виховання, а саме: ефективна взаємодія учасників школа-учень-батьки-соціум. Налагодження стосунків між школою та батьками є запорукою успішності педагогічних впливів з метою формування громадянської добродіяльності, адже саме у колі сім'ї формується більшість морально-етичних принципів дитини молодшого шкільного віку. Спільне виконання добродійної діяльності сприяє розвитку в учнів справедливого ставлення, чесності, відкритості, безкорисливої готовності прийти на допомогу одноліткам, людяності, взаємоповаги та взаємопідтримки, а також інших моральних якостей, які є надзвичайно важливими у вихованні свідомого громадянина.

Утвердження нових світоглядних цінностей вимагає від освітньої системи пошуку інноваційних шляхів формування громадянської добродіяльності учнів початкових класів. Серед таких можемо виокремити:

– тісна співпраця школи та сім'ї на засадах партнерства і спільних інтересів;

– залучення учнів до активної взаємодії із соціальним середовищем (участь у благодійних акціях, проєктна діяльність, позакласна робота тощо);

– планомірність та систематичність у здійсненні громадянського виховання;

– налагодження дружніх стосунків у шкільному колективі;

– реалізація краєзнавчого принципу та розвиток патріотичних почуттів;

– виховання на основі власного прикладу (вчитель – зразок для наслідування);

– формування позитивної мотивації до здійснення добродійної діяльності на засадах добровільності та усвідомленості дій.

Отже, можемо узагальнити, що громадянська добродіяльність становить собою сукупність дій та вчинків, а також їх наслідків, емоційно-ціннісних ставлень і особистісних якостей, що спрямовані на безкорисливе здійснення важливих для суспільства вчинків. Вона є частиною громадянської компетентності молодшого школяра, а отже, займає важливе місце у системі громадянського виховання учнів.

Перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо у вивченні методів та засобів формування громадянської добродіяльності молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Гавриш І. І. Добродійна діяльність – фактор виховання культури молодших школярів : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2017. 160 с.

2. Гавриш І. І. Позитивна вмотивованість школяра – необхідна передумова до здійснення добродійної діяльності. *Науковий огляд*. 2017. № 4 (36). С. 1–12.

3. Цуркан Т. Г., Попова У. П. Виховання громадянської добродіяльності у молодших школярів на уроках «Я досліджую світ». *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2020. № 75. С. 200–203.

4. Якименко С. І. Громадянське виховання молодших школярів – складова виховного процесу школи І ступеня. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 65. С. 315–319.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЖИВОГО КУТОЧКА ПРИРОДИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Марія ГОЛОВКО,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Яна МАКАРЕНКО,

кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

THE RELEVANCE OF USING A LIVING CORNER OF NATURE IN PRIMARY SCHOOL

Maria GOLOVKO

Анотація. У даній статті розкрито суть живого куточка природи, проаналізовано його користь та описано ряд переваг цього засобу навчання для молодших школярів.

Ключові слова: живий куточок природи, молодші школярі, пізнавальні процеси.

Abstract. This article reveals the essence of a living corner of nature, analyzes its benefits, and describes a number of advantages of this means of learning for younger schoolchildren.

Keywords: a living corner of nature, younger schoolchildren, cognitive processes.

Створення комфортного та стимулюючого освітнього середовища у класах Нової української школи є важливою складовою успішного навчання та розвитку учнів. Організація простору у класах передбачає не лише стандартні елементи меблів та навчального обладнання, але й уважне врахування потреб дітей у різних сферах їхнього життя. Міністерство освіти і науки України у своєму наказі рекомендує створювати у класах НУШ куточки живої природи.

Куточки живої природи, які створені (створюються) у закладах загальної середньої є чудовою базою для проведення дослідницької, дослідно-експериментальної, проєктної діяльності із здобувачами освіти різних вікових категорій. Організація

діяльності куточків живої природи в закладах освіти сприяє розвитку метапредметних компетентностей здобувачів освіти: пізнавальної, практичної, творчої, соціальної, екологічної, комунікативної, інформаційної.

Куточок живої природи – це спеціально організована частина класної кімнати, яка використовується для систематичного тривалого спостереження молодших школярів за об'єктами живої природи.

У «Положенні про куточок живої природи загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів» визначені такі вимоги до організації куточку природи:

1. Площа куточка живої природи, місце розташування, кількісний і видовий склад рослин і тварин визначаються відповідно до кількості учнів у навчальному закладі та з урахуванням місцевих умов.

2. У куточку живої природи утримуються найбільш характерні представники рослинного світу (водорості, вищі рослини) і тваринного світу (риби, земноводні, плавуни, ссавці) відповідно до навчальних програм з предметів природничого циклу.

3. Куточок живої природи забезпечується необхідним обладнанням та інвентарем.

4. У куточку живої природи забороняється утримувати отруйні рослини і тварин, продукти життєдіяльності яких є алергенами. Хворих тварин і тварин місцевої фауни (особливо ссавців), які можуть бути носіями небезпечних для людини хвороб

У куточку живої природи можуть бути експозиційна й навчально-дослідна частини, частина лабораторно-селекційної роботи та підсобне приміщення. На експозиційній частині розміщуються акваріуми, флораріуми, тераріуми та інсектарії.

Кількісний і видовий склад експозиції визначається дирекцією школи, місцевими умовами, наявністю експозиційних площадок. Навчально-дослідна частина має забезпечити кількісний і видовий склад об'єктів для навчально-дослідної роботи учнів та виконання програмних завдань із природознавства. У частині лабораторно-селекційної роботи мають бути умови для утримання, розмноження, вирощування, збереження рослин і тварин, догляду за ними, а також необхідна кількість навчально-дослідних місць для мешканців куточка живої природи [5].

Для початкової школи куточок живої природи має дуже велике значення. Спілкування із живими об'єктами, виконання

дослідів і спостережень, а також систематична робота по догляду, посилює відповідальність, прививає любов до природи, сприяє екологічному вихованню.

Включення дітей у процес догляду за мешканцями живого куточка створює основи для розвитку дбайливого та відповідального ставлення до живих істот і сприяє вихованню любові до природи. Рослини та тварини куточку живої природи також впливають на емоції дітей розвиваючи естетичні відчуття.

Постійна присутність рослин і тварин у навчальному середовищі сприяє формуванню у дітей відчуття важливості та необхідності їхнього існування. Регулярні спостереження у куточку природи та доступність різноманітних об'єктів сприяють розвитку конкретних уявлень про рослини і тварини [1].

Куток природи створюється поступово. Для організації спочатку може бути використаний кожен сезон. Можна організувати кутки класного типу, або ж у школах де є кілька паралельних класів, доцільно організувати загальні кутки для всіх початкових класів або для групи класів, наприклад, окремо для 1 і 2-х й окремо для 3-4-х класів.

Кімната для куточка живої природи повинна добре освітлюватися, відповідати нормам і вимогам для утримання тварин і вирощування рослин. У куточку живої природи потрібно підтримувати постійну температуру і вологу повітря – це є важливою умовою для росту рослин та утримання тварин.

Обладнання куточку живої природи включає:

- кімнатні рослини (традесканції, хлорофітуми, пеларгонії, фінікові пальми, кактуси та ін.);
- акваріум з рослинами і рибками;
- тераріум для тимчасового утримання дрібних тварин (ящірки, тритони, жаби, черепахи);
- ящик із скляними стінками, або банку з ґрунтом для утримування дощових черв'яків;
- інсектарій для утримання комах;
- обладнання для догляду за рослинами й тваринами.

Відбір конкретних рослин і тварин залежить від умов класу або школи.

Впровадження куточка живої природи має важливе значення для вдосконалення навчання в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». У цьому куточку учні регулярно проводять спостереження та надають догляд за живими організмами, практичні роботи, досліді та експерименти. Наявність такого куточка в школі дозволяє

використовувати завдання тривалого характеру, що не обмежується лише короткочасними спостереженнями. Куточок слугує не лише джерелом знань, отриманих у процесі дослідження, але і важливим засобом розвитку та зміцнення умінь і навичок самостійної роботи [2, 3].

Крім того, куточок живої природи надає вчителю постійний доступ до необхідного живого матеріалу. Матеріал куточка живої природи може бути використаний на уроках для демонстрації та лабораторних занять, для виконання учнями обов'язкових завдань зі спостережень за живими тваринами й рослинами і, нарешті, для занять гуртка юних натуралістів.

Л. Хитаєва рекомендує організовувати такі спостереження та практичні роботи в куточку живої природи для учнів 3-4 класів:

- спостереження за декоративними птахами (осінь – зима – весна);
 - спостереження за степовою черепахою (осінь, весна);
 - спостереження за хом'ячком;
 - спостереження за акваріумними рибками;
 - спостереження за розпусканням дерев на весні;
 - спостереження за жабами (на весні);
 - спостереження за кімнатними рослинами (кінець зима – весна);
 - спостереження за проростанням цибулі (середина – кінець зими);
 - створення «зимового городу» (зима);
 - спостереження за проростанням квасолі і зернових рослин (весна);
 - умови життя рослин (зима);
 - підготовка насіння огірків і моркви до висівання (квітень)
- [4].

Отже, куточок живої природи є актуальним засобом навчання на уроках «Я досліджую світ», який сприяє кращому здійсненню екологічного та природоохоронного виховання, формуванню наукового світогляду, вихованню, прищеплюванню школярам патріотичних і моральних почуттів і любові до Батьківщини. Ретельне планування куточка живої природи забезпечує виконання молодшими школярами різних видів практичних та дослідницьких робіт, які сприяють підтвердженню їхніх знань на практиці.

Список використаних джерел:

1. Живий куточок – чи потрібен він у класі? URL: <https://www.schoollife.org.ua/zhyvyj-kutochok-chy-potriben-vin-u-klasi/> (дата звернення: 24.10.2023)
2. Рукавець О. Інноваційні підходи на уроках з курсу «Я досліджую світ». 3 клас. *Початкова школа*. 2018. № 4. С. 25–27.
3. Третякова Т. Пізнаємо природу різноманітними засобам навчання. *Початкова освіта*. 2010. № 14. С. 8.
4. Хитяєва Л. П. Цікаві завдання з природознавства для початкової школи. Харків: Видавництво «Ранок», 2008. 160 с.
5. Положення про куточок живої природи у загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладів. Наказ Міністерства освіти і науки України від 09.08.2002 р. № 456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

**ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОГРАМА
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Ольга ГУРЖІЙ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Євгенія ПОЧИНОК,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті представлено опис педагогічного експерименту формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування ігрових технологій. Дослідно-експериментальна робота охоплювала три логічних і взаємопов'язаних етапи процесу професійної підготовки: організаційно-мотиваційний, пізнавально-діяльнісний і практично-підсумковий етапи. Організаційно-мотиваційний етап мав на меті сформувати показники мотиваційно-особистісної складової означеного конструкту, а саме розвитку мотиваційної сфери, бажання здійснювати діяльність у зазначеному напрямку, позитивного ставлення та стимулювання інтересу до розробки та застосування ігрових технологій, активізація вольових сфер особистості. Метою другого – пізнавально-діялісного етапу експериментальної роботи – було поглиблення знань та формування на їх основі практичних навичок, що покладені в основу рефлексивних, комунікативних та спеціальних умінь. Практично-підсумковий етап дослідно-експериментальної програми передбачав закріплення вмінь і навичок розробляти, аналізувати, вибирати та застосовувати ігрові технології, впроваджувати їх у площину практичного досвіду майбутніх педагогів.*

***Ключові слова:** готовність, майбутні вчителі початкових класів, ігрові технології, педагогічний експеримент.*

RESEARCH AND EXPERIMENTAL PROGRAM FOR THE FORMATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' READINESS FOR THE APPLICATION OF GAMING TECHNOLOGIES IN EDUCATION

Olha HURZHII

***Abstract.** This article provides an overview of a pedagogical experiment aimed at developing the readiness of future primary school teachers to use gaming technologies. The research and experimental work encompassed three logical and interconnected stages of the professional training process: organizational-motivational, cognitive-activity, and practical-summary stages. The organizational-motivational stage aimed to form indicators of the motivational-personal component of the defined construct, specifically the development of the motivational sphere, the desire to engage in activities in the specified direction, a positive attitude, and the stimulation of interest in the development and application of gaming technologies, as well as the activation of the volitional aspects of personality. The objective of the second stage, the cognitive-activity stage of the experimental work, was to deepen knowledge and develop practical skills based on it, laying the foundation for reflective, communicative, and specific abilities. The practical-summary stage of the research and experimental program included the consolidation of skills and abilities to develop, analyze, select, and apply gaming technologies, integrating them into the practical experience of future educators.*

***Keywords:** readiness, future primary school teachers, gaming technologies, pedagogical experiment.*

Реформування й модернізація сучасної освіти в Україні в контексті європейських вимог орієнтується на пошук підходів до вирішення нових педагогічних завдань, активне впровадження інновацій в освітянську теорію та практику. В інноваційних освітніх трансформаціях, особливо в умовах реалізації концепції Нової української школи, актуалізується питання вимог до рівня теоретичних знань і практичної підготовки вчителя початкової школи. Готовність педагога до розробки, апробації та реалізації в освітньому процесі початкової школи педагогічних інновацій є необхідною складовою його професійної готовності.

Статус учителя в сучасному суспільстві, його професійна й особистісна готовність до виконання своїх функціональних обов'язків у нових соціально-економічних умовах, а також конкретні шляхи модернізації освіти країни знайшли своє

відображення в законодавчих державних документах України: Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про інноваційну діяльність» (2014), Концепція розвитку педагогічної освіти (2018), Концепція «Нова українська школа» (2016), Державний стандарт початкової освіти (2018), Наказ «Про внесення змін до Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності в системі освіти України» (2015). Звідси підготовка майбутніх учителів початкової школи до впровадження інноваційних методик навчання, зокрема ігрових технологій в освітній процес початкової школи, наразі є провідною ідеєю.

Особливої ваги в контексті репрезентованого дослідження набуває питання професійної освіти майбутніх учителів загальноосвітньої школи I ступеня, тому заслуговують на увагу наукові розвідки Н. Бібик, В. Бондаря, О. Герасименко, О. Савченко, Т. Сорокіної, О. Сухомлинської, Л. Хомич, Л. Хоружі та І. Шапошнікової. Теоретичні та практичні особливості використання навчально-ігрових технологій у процесі професійної підготовки вчителів знайшли відображення в дослідженнях Л. Галіциної, А. Гусєва, Д. Кавтарадзе, Н. Кічук, А. Коломієць, М. Марко, Є. Мінського, П. Підкасистого, О. Пометун, О. Прутченкова, В. Трайнева, І. Хом'юк, Г. Щедровицького, П. Щербаня та ін.

Нами визначено, що система підготовки майбутнього вчителя початкової школи до застосування ігрових технологій має поетапний характер (організаційно-мотиваційний, пізнавально-діяльнісний і практично-підсумковий етапи). Опишемо практичну реалізацію названих етапів.

Організаційно-мотиваційний етап мав на меті сформувати показники мотиваційно-особистісної складової означеного конструкту, а саме розвитку мотиваційної сфери, професійних мотивів, бажання здійснювати діяльність у зазначеному напрямку, формування позитивного ставлення та стимулювання інтересу до розробки та застосування ігрових технологій, активізація вольових сфер особистості.

У процесі викладання курсу «Загальні основи педагогіки та історія педагогіки» було проведено лекцію-дискусію на тему «Основні теорії ігрової діяльності (за персоналіями)». З метою її проведення студентам пропонувалося розробити педагогічну модель «Педагогічні ідеї ігрової діяльності у творах класиків педагогіки». Із запропонованим завданням учасники експерименту вдало впорались. Вони активно готували педагогічні моделі,

представляли презентації і захищали свої роботи під час лекції-диспуту. Потім була проведена інтерактивна методика «Мікрофон», яка дала можливість студентам висловити власні думки щодо їх застосування та апробації в навчальній діяльності навчально-ігрових технологій, а викладачеві – узагальнити найбільш вдалі та важливі для сприйняття майбутніми вчителями моменти заняття, що закарбувалися в їхній свідомості. До обговорення було запропоновано такі запитання до мікрофона:

«Ігрові методи навчання – ...»;

«Для мене сьогодні важливим стало ...»;

«Сучасний урок у початковій школі – це ...»;

«Мені б хотілося дізнатися ...».

По завершенню ми з'ясували, що:

1) для майбутніх учителів початкової школи важливо було збагатити знання про походження ігрових технологій, визначити, з якою метою їх застосовують в освітньому процесі освітніх закладів, їхні педагогічні можливості та доцільність їх упровадження в роботі з молодшими школярами;

2) під час лекції-диспуту студенти збагатили знання, дізнавшись про історію походження ігрових технологій, різницю інноваційних педагогічних технологій і давнішніх (раніше створених);

3) майбутні вчителі надихнулись бажанням до застосування навчально-ігрової діяльності як засобу урізноманітнення, активізації та підвищення якості освітнього процесу у початковій ланці освіти.

Серед інших інтерактивних ігор, які було застосовано на даному етапі дослідження це такі: «Історія з чарівної скриньки», «Турбота про...», «Вигадайте питання (відповідь)», «Хмарочос», «Метод фокальних об'єктів», «Числа – сусіди», «Світ геометричних фігур» та ін. Студенти не тільки теоретично збагатилися знаннями, а й моделювали на практиці, з'ясовуючи специфіку застосування ігрових педагогічних технологій.

Після презентації кожного з інтерактивних ігор, майбутні вчителі початкової школи мали відповісти на такі питання: «Чи доречно застосування ігрової методики в освітній діяльності?», «Які недоліки в проведенні окремої інтерактивної гри ви помітили?», «Чи відповідає організаційно-методичне забезпечення?», «Що б ви змінили в застосуванні даної гри?» і ін.

Щоб мобілізувати та активізувати майбутніх учителів, була проведена цікава вправа-синквейн «5 рядків за правилами». Для

вправи були запропоновані слова «особистість», «розвиток», «мотив», «успіх», «кар'єра». Студенти проявили креативність, ерудицію та професійні вміння у розкритті змісту запропонованих слів.

З метою формування й розвитку соціальних мотивів майбутніх учителів початкової школи, було запропоновано соціально-інтерактивні методики такі, як «Свічка», «Добре – погано», «Комплімент», «Дитина дня» та ін., які мали значний успіх, сприяли налагодженню дружніх стосунків у колективі однокласників, підвищували рівень самооцінки всіх учасників.

На даному етапі було проведено «Діловий театр», де розігрувалася ситуація на перерві між учителем, учнем та директором школи. Основне завдання методу інсценування – навчити студентів орієнтуватися в різних обставинах педагогічної діяльності, давати об'єктивну оцінку власним діям, зважати на можливості інших людей, встановлювати з ними комунікативний контакт, впливати на їхні інтереси, потреби і діяльності, не вдаючись до авторитарного стилю спілкування.

У процесі вивчення дисципліни «Методика навчання природничої освітньої галузі» студенти вчилися створювати зразки вихідних інструкційних документів для дидактичних ігор (проспект гри; сценарій; опис ігрових ситуацій; інструкції для гравців та вчителя; словник термінів), що сприяють ефективності використання освітніх ігрових технологій у навчальному процесі.

Метою другого – *пізнавально-діяльнісного етапу* експериментальної роботи – було закріплення мотиваційно-особистісних характеристик готовності майбутніх педагогів до застосування ігрових технологій, поглиблення знань та формування на їх основі практичних навичок, що покладені в основу рефлексивних, комунікативних та спеціальних умінь.

На даному етапі дослідно-експериментальної роботи широко застосовували метод ігрового проєктування. Взагалі метод проєктів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальне опрацювання проблеми, яка повинна завершитися цілком реально відчутним практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином [1]. Головною особливістю цього методу є інтерактивна взаємодія учасників груп з «функціонально-рольових» позицій, відтворюваних у ігрових ситуаціях, що передбачає абсолютно інший погляд на досліджуваний об'єкт з незвичного для студентів боку, що й уможливорює позитивний пізнавальний ефект. Важливою умовою ігрового проєктування є

механізм узгодження різних інтересів студентів, навчання співпраці та партнерству [2]. Саме в цьому полягає сутність процесу ігрового проєктування та його відмінність як від методу проєктів, так і будь-якого іншого процесу вироблення узгоджених рішень (наприклад, дискусії), підґрунтя яких складає мобілізація колективного досвіду.

На даному етапі студенти активно займалися ігровим проєктуванням (створювали ситуаційно-рольову чи змагальну гру) на задану навчальну тему, наприклад для уроку рідної мови. Тему для гри студенти обирали самостійно. Під час ігрового проєктування студенти повинні були розробити плани різних стратегій, провести діагностику проблемної навчальної ситуації, застосувати досвід розробки навчально-ігрових технологій (здобутий у процесі навчальних практик), спрогнозувати кінцевий результат і колективно виконати узгоджене завдання, заздалегідь розподіливши між собою ролі. Проєкти дидактичних ігор розроблялися учасниками експерименту в рамках групової взаємодії, а результати проєктування (сценарії дидактичних ігор) захищалися під час міжгрупового обговорення. За результатами дискусії визначалося, насамперед, який із проєктів найбільш вдало обґрунтовано та підготовлено до впровадження в освітній процес початкової школи, а також оригінальність та презентабельність проєкту. В рамках ігрового проєктування викладач виконував лише роль фасилітатора або модератора. З-поміж сюжетно-рольових ігор, що застосовувалися у процесі практичних занять, були такі: «Моделювання ситуації успіху молодших школярів при вивченні математики», «Стимулювання мотивів вивчення інформатики у вигляді дидактичної гри», «Індивідуальний підхід у розвитку математичних здібностей молодшого школяра» та ін.

У процесі вивчення окремих методик освітніх галузей у початковій освіті, майбутні вчителі опановували методику організації та управління ігровою діяльністю учнів. Так, зокрема, вивчали особливості використання дидактичних ігор в освітньому процесі, в залежності від дидактичної мети, етапу уроку (під час актуалізації опорних знань; мотивація навчальної діяльності; засвоєння нового матеріалу; розвиток і закріплення знань; застосування умінь; контроль і корекція знань, умінь і навичок).

Одним із видів роботи було підібрати й обґрунтувати ігрові завдання на основі використання комп'ютерного навчально-ігрового забезпечення для уроків «Я досліджую світ» з окремих тем «Мій розпорядок дня», «Роль реклами у споживанні послуг та

продукції», «Значення води для життя і здоров'я людини», «Охайність та особиста гігієна», «Родинні стосунки». Під час виконання завдання, студенти активно аналізували операційні та дидактичні можливості програми Gcompris, розробляли інструкції з виконання ігрових вправ у комп'ютерному середовищі програмування Scratch.

Учасники експериментальної групи готували ігри-завдання із набором з шести цеглинок LEGO, серед запропонованих, були ігри на різноманітну тематику «Веселі слова», «Скопіюй», «Ми – команда», «Безлюдний острів», «Не скажу, а покажу», «Моя історія», «Кольорова мозаїка», «Руханка» тощо.

По завершенню студенти запропонували кілька порад для вчителя: давати учням можливість виконувати завдання самостійно; спонукати дітей створювати власні історії; заохочувати спроби дітей проявляти оригінальність, ініціативність, продуктивні креативні рішення; бути допитливим, постійно запитувати «Як тобі це вдалося?», «Мені цікаво, чому...» тощо.

Взагалі, на пізнавально-діяльнісному етапі експериментальної програми, ми керувалися положеннями [2]:

1) інтеграція загальнопедагогічних, методичних і спеціальних (ігротехнічних) знань є їх об'єднанням в єдине ціле;

2) інтегровані загальнопедагогічні, методичні та спеціальні (ігротехнічні) знання набувають якісно нових властивостей (зростання обсягу, інтенсивність взаємозв'язків і взаємодія з іншими групами знань, упорядкування тощо) [3];

3) інтегрування загальнопедагогічних, методичних і спеціальних (ігротехнічних) знань можливе якщо: а) наявні у студентів знання, відповідні переліченим групам, існують у «роз'єднаному» вигляді; б) існує об'єктивна причина (мета) для об'єднання цих знань (підвищення рівня готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності); в) найбільш оптимальним методом об'єднання названих груп знань є синтез, тобто об'єднання розрізнених елементів в єдине неподільне ціле; г) результатом об'єднання виступає цілісна динамічна система знань про навчально-ігрові технології, поетапність їх розробки та застосування у початковій школі.

Практично-підсумковий етап дослідно-експериментальної програми передбачає комплексне узагальнення результатів формувального етапу експерименту на основі закріплення вмінь і навичок розробляти, аналізувати, вибирати та застосовувати ігрові

технології, впроваджувати їх у площину практичного досвіду майбутніх педагогів. Змістовим ресурсом дослідної роботи на цьому етапі є педагогічна практика в початковій школі, самостійна та позааудиторна форми роботи.

З-поміж різних видів практики, студенти експериментального дослідження брали участь у навчальній практиці зі спеціальності, у навчальній психолого-педагогічній та навчальній методичній, а також у виробничій педагогічній практиці.

Залежно від типу уроку, його дидактичної мети, студенти управляли та коригували ігрову діяльність учнів, досліджували процес засвоєння молодшими школярами знань і набуття практичних умінь. По завершенню, учасники експерименту вивчали результати навчальних досягнень учнів, отриманих традиційними та ігровими методами. Здійснювали самооцінку та взаємооцінку застосування навчально-ігрових технологій в освітньому процесі за такими критеріями: педагогічна ефективність ігрової методики; можливість організаційно-дидактичного забезпечення ігрового середовища; дидактично раціональна тривалість гри; чітка регламентація ігрової діяльності; ступінь охоплення потенційних учасників гри; рівень емоційності та активності школярів.

Відзначимо, що на даному етапі враховувалася наступність розробки та застосування в освітньому процесі ігрових технологій, зокрема, починаючи з ігрових ситуацій, ігрових фрагментів, здійснювався поступовий перехід до змагальних і сюжетно-рольових ігор та ігрового проектування в реальній професійно-практичній діяльності.

Взагалі в апробації експериментальної програми нами були застосовані такі методи, як: інтерактивні методи навчання (метод креативного вирішення проблем, ділові ігри, «Мозкова атака», (брейн-стормінг), прес-конференція, «Коло ідей», робота в парах, розігрування ситуацій у ролях); проблемного навчання (створення проблемної ситуації, проблемні завдання, міжпредметні проблемні завдання, ділова гра); методи активного навчання (навчальна ситуація, ігрові методи (професійно-ділові та рольові ігри, імітаційно-ігрове моделювання, ігрове проектування), міжпредметні навчальні завдання; моделювання фрагментів занять); методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності (пояснення, інструктаж, розповідь, бесіда, робота з підручником; ілюстрування, демонстрування, спостереження, діагностування, взаємооцінювання, вправи, практичні роботи).

Таким чином, дослідно-експериментальна програма забезпечила проходження студентами умовного шляху від загального уявлення про ігрову діяльність до сформованої готовності майбутніх учителів початкової школи до застосування ігрових технологій. Готовність студентів базується на безпосередньому досвіді ігрової діяльності, оволодінні теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками ігрового проєктування, професійно важливими якостями, які забезпечуватимуть ефективність майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Качеровська Т. В. Навчально-ігрове проєктування у професійній підготовці майбутніх менеджерів організацій: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2005. 20 с.
2. Марко М. М. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Мукачєво, 2018.
3. Пехота О. М., Кіктенко А. З. Освітні технології : навч.-метод. посіб. Київ: А.С.К., 2000. 256 с.

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ

Анастасія ЗАПАРА,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Юлія СТИРКІНА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті подано огляд технологій розвитку креативного мислення молодших школярів на уроках української мови та читання. Авторами розглянуто специфіку застосування цих технологій. Подано рекомендації щодо використання технологій метод «мозкового штурму», метод емпатії, Storytelling, асоціативного куща, хмари слів, інтерактивних дошок, комп'ютерних програм, онлайн-ресурсів, ігрових технологій.*

***Ключові слова:** креативне мислення, технологія, молодший школяр, українська мова, читання.*

TECHNOLOGIES FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS IN THE UKRAINIAN LANGUAGE AND READING LESSONS

Anastasia ZAPARA

***Abstract.** The article provides an overview of technologies for the development of creative thinking of younger schoolchildren in Ukrainian language and reading lessons. The authors considered the specifics of the application of these technologies. Recommendations for the use of technologies such as the «brainstorming» method, the empathy method, Storytelling, associative bush, word cloud, interactive whiteboards, computer programs, online resources, game technologies are provided.*

***Keywords:** creative thinking, technology, junior high school student, Ukrainian language, reading.*

У сучасному світі, на тлі стрімкого розвитку технологій та мінливих вимог суспільства, актуальність розвитку креативного мислення серед молодших школярів стає вкрай важливою проблемою. Українська мова та читання, як базові предмети, визначають основу освіти та впливають на розвиток ключових когнітивних навичок у дітей. Проте, існуючі методи навчання часто не забезпечують належний розвиток креативності та критичного мислення учнів.

Значна частина сучасних уроків української мови та читання спрямована на формування базових граматичних та лексичних навичок, залишаючи осторонь розвиток індивідуальності, креативного підходу до вирішення проблем, а також вміння самостійно мислити та аналізувати. Дитина, яка здобуває знання лише шляхом вивчення правил та читання текстів, ризикує втратити інтерес до навчання та здатність розвивати власну уяву.

Недостатня увага до розвитку креативності молодших школярів може впливати на їх подальший успіх у навчанні та в професійній сфері. Сучасний ринок праці вимагає від фахівців творчого мислення, здатності генерувати ідеї та швидко адаптуватися до змін. Таким чином, необхідно активно впроваджувати технології, спрямовані на розвиток креативності, на уроках української мови та читання для молодших школярів.

Вирішення цієї проблеми передбачає розробку та впровадження нових методик та підходів до навчання, спрямованих на стимулювання творчого мислення, розвиток уяви та формування навичок критичного аналізу текстів. Також, важливим є використання інноваційних технологій у навчальному процесі, які сприяють активізації інтерактивного взаємодії між учителем та учнями, підвищуючи рівень мотивації та зацікавленості дітей у власному навчанні.

Отже, проблема відсутності ефективних технологій розвитку креативного мислення молодших школярів на уроках української мови та читання є важливою і потребує комплексного підходу для її вирішення з метою підготовки учнів до викликів сучасного суспільства.

Науковий дискурс стосовно розвитку креативного мислення молодших школярів у контексті уроків української мови та читання включає різноманітні погляди та дослідження, які спрямовані на збагачення методології навчання та виховання. Існує кілька ключових напрямків в цьому важливому аспекті

освіти, які визначають роль технологій у формуванні креативності у дітей [1, 2].

Багато вчених відзначають важливість застосування інтерактивних методик на уроках для стимулювання креативного мислення учнів. Дослідження показують, що використання ігор, рольових ігор, творчих завдань та інших форм взаємодії на уроках сприяє активізації уваги та формуванню навичок критичного мислення [3, 4, 5].

Численні публікації висвітлюють важливість інтеграції сучасних технологій в процес навчання. Використання комп'ютерних програм, віртуальних інструментів та онлайн-ресурсів може значно розширити можливості навчання та зробити його більш привабливим для молодших школярів [6, 7].

Деякі дослідники висувують ідею про важливість розвитку творчої самостійності учнів [8, 9]. Це включає в себе навички самостійного аналізу текстів, висловлення власних думок та ідей, а також здатність до творчого переосмислення матеріалу [10, 11].

Вчені також наголошують на важливості адаптації методик до індивідуальних особливостей учнів [12, 13].

Технології розвитку креативного мислення молодших школярів на уроках української мови та читання стають дедалі важливішим елементом освітнього процесу. Досягнення цієї мети вимагає використання різноманітних креативних методів, які сприяють не лише освоєнню знань, але й розвитку творчих здібностей учнів.

Серед таких методів, які в традиційному розумінні є інтуїтивними, можна виділити метод «мозкового штурму» та метод емпатії. Ці педагогічні прийоми дозволяють учням розглядати проблему з різних точок зору та використовувати свою творчість для пошуку нестандартних рішень [1].

Однак, науковий підхід до розвитку креативного мислення визначає також методи, які базуються на логічних діях учнів і мають інтуїтивний характер. Дослідницький та частково-пошуковий методи виявляються особливо ефективними у впровадженні креативних підходів.

Створення умов для стимулювання творчого процесу включає кілька етапів: підготовка, визрівання, осяяння та перевірка дієвості продукту творчої істинності. Цей цикл сприяє розвитку та усвідомленню творчого процесу учнями [3].

На уроках, які реалізують принципи дослідницького та частково-пошукового методів, учні вирішують навчальні

проблеми, відкриваючи для себе нові знання та навички [4]. Урок-дослідження стає майданчиком для творчого виявлення учнями проблем, формулювання гіпотез, аналізу та висновків.

Учитель, в свою чергу, грає ключову роль у сприянні самостійній дослідницькій діяльності учнів. Він впливає на формування творчого стилю діяльності, активізує риси творчості, такі як активність, організованість, оригінальність.

Креативність, як важлива складова освітнього процесу, вимагає систематичного розвитку, особливо на уроках літературного читання та української мови.

У цьому контексті варто звернутися до використання технології Storytelling, яка виявляється особливо ефективною для стимулювання креативного мислення молодших школярів [5].

Сторітелінг, як сучасна технологія, спрямована на навчання створення та розповідання історій, може бути успішно впроваджена на різних етапах уроків. Важливою перевагою цієї методики є її універсальність, оскільки вона застосовна не лише у літературних, але й у будь-яких інших предметах. Однак на уроках літературного читання та української мови вона виявляється особливо доцільною.

Створюючи історії, учні навчаються виражати власні думки та емоції, розвиваючи тим самим свою творчу спроможність. Технологія Storytelling допомагає формувати вміння аналізу, логічного мислення та підвищує комунікативні навички дітей.

Важливою частиною цього підходу є навчання дітей ефективно висловлювати свої думки та ідеї, що є необхідним елементом розвитку креативного мислення. Історії, створені учнями, можуть бути основою для подальшого обговорення та аналізу, що сприяє інтелектуальному зростанню кожного учня.

Розглядаючи аспекти розвитку креативного мислення молодших школярів на уроках української мови та читання, важливо звернутися до методу створення асоціативного куща або хмари слів. Цей підхід сприяє нестандартному розвитку асоціативного мислення та оригінальності учнів [6].

При вивченні частин мови, наприклад іменників, можна використовувати малюнки або слова та пропонувати учням створити асоціації до них. Задачею є розширення лексичного запасу та вміння добирати різноманітні асоціації. Після цього можна викликати учнів обрати з хмари слів певну частину мови, наприклад прикметники чи дієслова, що сприятиме усвідомленню структури мови та її функціональності.

Під час вивчення лексичного значення слів, використання техніки придумування нових слів для існуючих предметів стає ефективним методом. Наприклад, замість слова «стілець» можна запропонувати учням вигадати нове слово, що описує цей предмет. Важливо стимулювати фантазію учнів та приймати всі варіанти відповідей, що веде до формування творчого мислення.

Останнім етапом цього методу може бути створення розповіді «секретною мовою» на основі нових слів, які учні вигадали. Важливо вказати на те, що ці нові слова повинні підпорядковуватись мовним правилам, що включає зміну за числами, відмінками та можливість мати спільнокореневі слова.

Розвиток креативного мислення у молодших школярів на уроках української мови та читання може бути ефективним завдяки застосуванню інтерактивних дошок, комп'ютерних програм та онлайн-ресурсів. Ось деякі ідеї та підходи [8, 9]:

інтерактивні дошки:

– *використання інтерактивних дошок для словесних вправ.* Діти можуть використовувати інтерактивні дошки для створення історій, вибору персонажів та подій. Це дозволяє їм виявити творчість та розвивати навички виразного мовлення;

– *гра в слова.* Необхідно створити ігрові завдання для вивчення нових слів або граматичних концепцій за допомогою інтерактивної дошки. Це може бути словесна гра, кросворд або вправа на асоціації;

комп'ютерні програми:

– *створення цифрових оповідань.* Варто використовувати спеціальні програми, які дозволяють дітям створювати свої власні цифрові оповідання. Вони можуть вставляти текст, малюнки та навіть аудіозаписи, щоб розширити свої творчі можливості;

– *ігри на розвиток мовних навичок.* Важливо залучати дітей до навчання через веселі інтерактивні комп'ютерні ігри, які сприяють розвитку словарного запасу, лексичних та граматичних навичок;

онлайн-ресурси [10]:

– *використання платформ для обміну ідеями.* Треба залучати дітей до онлайн-спільнот або платформ, де вони можуть обмінюватися своїми творчими ідеями та отримувати зворотний зв'язок;

– *електронні книги та інтерактивні матеріали.* Необхідно використовувати електронні книги та інші інтерактивні матеріали для того, щоб залучити дітей до читання та творчого написання;

творчі завдання [11]:

– *створення колективних історій*. Можливо розпочинати колективне створення історій, де кожен учень додає свій власний розділ або епізод. Це розвиває співпрацю та креативне мислення;

– *використання образів та фото для написання*. Треба просити дітей обрати фотографії або малюнки та створити історії, що ґрунтуються на візуальних стимулах.

Загальна мета полягає в тому, щоб зробити уроки української мови та читання цікавими для учнів, сприяючи розвитку їхньої творчості та креативного мислення [13].

Також важливим є використання ігрових технологій [7].

Однією з ефективних ігрових методик є гра «Продовж, не читаючи», яка спрямована на створення уявних сюжетів за допомогою відповідей на послідовні запитання.

Учні випадковим чином отримують питання від своїх однокласників, не знаючи перед тим відповіді на попереднє запитання. Це вправа сприяє подоланню психологічних бар'єрів, пов'язаних із загальноприйнятими уявленнями про творчі здібності, і підкреслює, що кожен може створити щось нове та цікаве.

Ще однією захоплюючою грою є «Що було б, якби». У цій грі в уявну ситуацію чи казку вводиться несподівана подія чи персонаж. Наприклад, після зустрічі Колобка із зайчиком у казці «Колобок», можна додати зустріч Колобка із Котигорошком. Це не лише розвиває творче мислення, але й вимагає аналізу ситуації та синтезу нових сюжетів.

Гра «Що було потім?» вимагає від учнів проаналізувати зміст казки і запропонувати власні варіанти продовження. Вчитель може навести приклади або надати дітям можливість обирати умови подій, місце та час дії персонажів. Це сприяє не лише розвитку творчості, але і вмінню самостійно мислити та аналізувати зміст літературних творів [12].

Такі ігри на уроках української мови та читання допомагають дітям розкривати свій творчий потенціал, сприяють розвитку уяви та аналітичних навичок. Вони створюють атмосферу захоплення та цікавості, сприяючи повноцінному вивченню мови та літератури.

Розвиток креативного мислення у молодших школярів на уроках української мови та читання визначається комплексом технологій, спрямованих на стимулювання творчих здібностей учнів. Застосування сучасних технологій, таких як інтерактивні дошки, комп'ютерні програми та онлайн-ресурси, сприяє

активізації навчального процесу та створює можливості для розвитку творчого мислення школярів. Використання різноманітних завдань, які вимагають нестандартного підходу та власних ідей, сприяє розвитку креативного мислення. Завдання повинні бути цікавими, актуальними та здатними викликати у дітей бажання досліджувати та виражати свої думки. Уроки української мови та читання повинні включати не лише теоретичний матеріал, а й практичні вправи, що дозволяють учням випробувати та реалізувати власні ідеї. Це допомагає закріплювати знання та розвивати креативне мислення учнів. Активне обговорення та обмін ідеями на уроках сприяє розвитку комунікативних навичок та сприяє вибудовуванню власних аргументів. Це також сприяє розкриттю та розвитку креативності. Вивчення творів відомих письменників та сучасних творчих течій може надихнути учнів на творчість. Це також допомагає їм розуміти різноманіття та багатство мови. Загальною метою використання цих технологій є створення умов для розвитку творчого мислення, стимулювання ініціативи та формування у школярів умінь самостійного та креативного вирішення завдань.

Список використаних джерел:

1. Білер О., Васько О., Кондратюк С. Сучасний стан розвитку креативного мислення учнів початкових класів. *Modern engineering and innovative technologies*. 2020. № 26-03. С. 180–187. URL: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2023-26-03-074> (дата звернення: 24.11.2023).
2. Горошкіна О. М. Експозиційний простір «українська мова» у закладах загальної середньої освіти. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*. 2021. Т. 3, № 1. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305x-2021-3-1-2-9> (дата звернення: 24.11.2023).
3. Знобей О., Клочко О. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами театрального мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 5(89). С. 235–246. URL: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2019.05/235-246> (дата звернення: 24.11.2023).
4. Кошель А. Розвиток творчих здібностей молодших школярів шляхом використання інноваційних технологій. *Логоп. Мистецтво наукової думки*. 2019. № 6. С. 68–72. URL: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.06.00.016> (дата звернення: 24.11.2023).
5. Макара Л. М. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів у системі випереджаючої освіти для сталого розвитку. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2018. Т. 9. С. 176–180. URL: <https://doi.org/10.31812/psychology.v9i0.3739> (дата звернення: 24.11.2023).

6. Методична розробка «Розвиток креативного мислення на уроках української мови і літератури». *Освітній проєкт «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-rozvitok-kreativnogo-mislennya-na-urokah-ukra-nsko-movi-i-literaturi-46315.html> (дата звернення: 24.11.2023).

7. Панченко А. В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами ігрових технологій. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. 2018. С. 155–160. URL: <https://doi.org/10.31812/psychology.v0i0.7231> (дата звернення: 24.11.2023).

8. Роечко Л. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі предметно-перетворювальної діяльності. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 9(27). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-386-393](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-386-393) (дата звернення: 24.11.2023).

9. Розвиток креативності молодших школярів на уроках української мови та літературного читання. *Освітній проєкт «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-rozvitok-kreativnosti-molodshih-shkolyariv-na-urokah-ukra-nsko-movi-ta-literaturnogo-chitannya-99171.html> (дата звернення: 24.11.2023).

10. Соколова Н. В. Розвиток творчого мислення школярів на уроках української мови засобом використання онлайн-застосунків у 3 класі: кваліфікаційна (магістерська) / науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Олена Анатоліївна Павлик. Кривий Ріг, 2022. 89 с.

11. Стиценко Н. Упровадження інтерактивних технологій на уроках у початкових класах. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023. № 2. URL: <https://doi.org/10.61339/2786-6947.2023.2.289607> (дата звернення: 24.11.2023).

12. Ушакова В. Методичні рекомендації «розвиток креативного мислення учнів початкових класів через використання ігрових завдань та інтерактивних технологій». URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100d686-d1fa.docx.html> (дата звернення: 24.11.2023).

13. Юношева Т. Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі формування медіаграмотності. *Ukrainian Educational Journal*. 2021. № 4. С. 232–239. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-232-239> (дата звернення: 24.11.2023).

ПРИЧИНИ ТА ПРОФІЛАКТИКА СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Олександра ЗІМНИЦЯ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті розкрито проблему збереження професійного здоров'я педагогічних працівників, зокрема учителів початкових класів. Автором визначено поняття «емоційний стан учителя» як психологічний стан, який характеризується виснаженням ресурсів, стресом, втомою та втратою емоційної енергії через тривалий період надмірної емоційної напруги, яку викликає професійна діяльність учителя. Проаналізовано основні властивості означеного конструкту як специфічного різновиду професійних деструкцій. Схарактеризовано фактори, що впливають на утворення синдрому емоційного вигорання та шляхи його профілактики. Акцентовано на необхідності дослідження динаміки професійного вигорання з метою його запобігання у процесі професіоналізації особистості.*

***Ключові слова:** емоційне вигорання, профілактика, учителі початкових класів.*

THE CAUSES AND PREVENTION OF EMOTIONAL BURNOUT SYNDROME AMONG ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS

Oleksandra ZIMNYTSYA

***Abstract.** The article addresses the issue of preserving the professional health of educational professionals, specifically elementary school teachers. The author defines the concept of the «emotional state of a teacher» as a psychological state characterized by exhaustion of resources, stress, fatigue, and loss of emotional energy due to prolonged periods of excessive emotional tension caused by the teacher's professional activities. The article analyzes the main properties of this construct as a specific type of professional deterioration. It also describes factors influencing the formation of emotional burnout syndrome and ways to prevent it. The emphasis is placed on the necessity of studying the dynamics of professional burnout to prevent it during the process of personal professional development.*

***Keywords:** emotional burnout, prevention, elementary school teachers.*

Професійне або емоційне вигорання є феноменом сучасності, результатом інтенсивності в професійній сфері в умовах зростаючого навантаження на інформаційному, комунікаційному та емоційному рівнях. Означений психічний розлад виникає при відсутності достатньої фізичної активності та порушенні збалансованого способу життя. В сучасному світі надзвичайно актуальною стає проблема емоційного вигорання педагога як деструктивного фактора, що впливає на ефективність професійної діяльності. Особливо викликає занепокоєння професійне здоров'я учителів початкової школи, адже в їхніх руках – зародження долі поколінь, майбутнє людського суспільства. У зв'язку з великою емоційною напруженістю професійної діяльності учителя початкової ланки освіти, нестандартністю педагогічних ситуацій, відповідальністю та складністю збільшується ризик розвитку синдрому «професійного вигорання».

Одним із перших питань емоційного вигорання педагога почав досліджувати Т. Форманюк, згодом сутність зазначеної проблеми висвітлювали у своїх працях О. Баранов, О. Бондарчук, В. Зеньковський, Л. Колеснікова, Г. Ложкін, Ю. Львов, Г. Мешко, Н. Назарук, А. Шафраненко та інші. Чинники формування синдрому емоційного вигорання вивчали А. Вознюк, Т. Зайчикова, Л. Карамушка, С. Максименко, Т. Формашок тощо. Можливі варіанти профілактики синдрому емоційного вигорання вчителя початкових класів знаходимо у розробках Н. Грисенко, Е. Носенко, В. Семиченко, В. Татенка, Н. Чепелевої, Т. Яценка. Натомість зазначена тема потребує більш детального вивчення у контексті реформування системи початкової освіти, адже суттєві освітні зміни вимагають нового погляду на проблему та відповідних шляхів її розв'язання.

Мету статті вбачаємо у розкритті сутності синдрому емоційного вигорання вчителя початкових класів та визначенні ключових моментів профілактики виникнення даного явища з метою збереження професійного здоров'я та мотивації педагогічної діяльності.

Синдром емоційного вигорання у вчителів є серйозною проблемою, яка впливає на їхнє фізичне та психічне здоров'я, а також на якість надання освіти. Дане явище виникає внаслідок тривалого стресу, високого навантаження, низького рівня підтримки та інших факторів, пов'язаних із професійною діяльністю. Сучасний вчитель постійно знаходиться у стані емоційного та психологічного напруження. Втома, яка часто не

усвідомлюється людиною, і є головною причиною появи синдрому емоційного вигорання – професійної дезадаптації.

Нам імпонує позиція А. Вознюк, яка визначає емоційне вигорання вчителя початкових класів як «критичну життєву ситуацію з характерною динамікою та структурою, яка порушує цілісність особистості, та передбачає певні перетворення психологічної організації індивіда» [2, с. 150]. Л. Сіроха відносить емоційне вигорання до різновиду професійної деформації, що негативно впливає на особистість педагога та є механізмом захисту психіки у відповідь на стресові ситуації та перенавантаження [5, с. 205]. Дослідниця Н. Булатевич емоційне вигорання розглядає з позиції психогенного розладу та пояснює причину його виникнення професійною дезадаптацією, що пов'язана з поведінковим стилем [1, с. 15]. Основними стадіями емоційного вигорання педагога є: напруга (невідповідність професійних навичок визначеній сфері відповідальності), резистенція (виражений стрес, прояви агресії), виснаження (психофізіологічні реакції організму людини) [6].

Зіставно-порівняльний аналіз визначень поняття «емоційне вигорання» дав змогу виявити, що більшість авторів під даним конструктом розуміють професійний феномен, що складається з комплексу негативних (деструктивних) симптомів і містить три компоненти: емоційне виснаження, деперсоналізацію і редукцію професійних досягнень. У нашому дослідженні емоційне вигорання вчителя ми трактуємо як психологічний стан, який характеризується виснаженням ресурсів, стресом, втратою емоційної енергії через тривалий період надмірної емоційної напруги, яку викликає професійна діяльність вчителя. Цей стан може виникнути внаслідок постійного стресу, високого навантаження, низького рівня підтримки та інших факторів, пов'язаних із педагогічною діяльністю.

На сьогодні можна констатувати три основні фактори, що впливають на синдром професійного вигорання:

– особистісний (якщо професійна діяльність сприймається як робота, що не є значущою для особистості, то зазначений синдром буде розвиватися швидше, бо невдоволеність професійним зростанням та установкою на підтримку асоціюється з розвитком «згорання»;

– рольовий (наявність високого рівня відповідальності за покладені обов'язки виступає додатковим стресогенним фактором, що в результаті може спровокувати виникнення професійного вигорання);

– організаційний (вигорання пов'язане з тим, що професійна діяльність може бути неправильно організованою) [4, с. 120].

Поведінкові симптоми добре описують такі випадки в діяльності: відчуття, що робота стає дедалі складнішою і що виконувати її дедалі важче; помітна зміна свого робочого режиму (запізнення чи швидше завершення робочого дня); зниження ентузіазму в ставленні до роботи; зациклення на дрібних деталях; зловживання алкоголем, тютюнопалінням, вживання наркотичних засобів [3].

Однією з основних причин емоційного вигорання вчителів початкових класів, на нашу думку, є постійне спілкування зі здобувачами освіти, що вимагає різних підходів та систематичної уваги. Не завжди у вчителів є можливість задовольнити потреби кожного учня, що може призвести до стресу та відчуття безсилля. Крім того, великий обсяг позакласної роботи, який включає підготовку уроків, оцінювання робіт, спілкування з батьками та адміністрацією також призводить до перевантаження та втоми. Недостатність відпочинку та відсутність підтримки з боку колег може поглибити цей стан.

Загалом стресогенними факторами в діяльності вчителя початкових класів виступають: відповідальності за здоров'я та результати навчання дітей, необхідність постійного підтвердження власного рівня кваліфікації, напруженість і мінливість сучасних умов діяльності, емоційність діяльності, постійна робота уваги, необхідність безперервного логічного і психологічного аналізу ситуацій, робота з людьми, конфліктні ситуації серед учнів, з їхніми батьками, з колегами по роботі та керівництвом закладу освіти. Тому до особистості педагогічного працівника ставляться високі вимоги.

Особливої уваги заслуговує питання профілактики синдрому емоційного вигорання сучасного вчителя. Так, І. Олійник рекомендує у процесі профілактичної роботи щодо попередження емоційного вигорання педагога використовувати такі дії: виявлення власного стилю реагування на стресову ситуацію, розширення поведінкового репертуару, відпрацювання навичок конструктивної взаємодії, зміна ціннісних установок, використання технік зняття напруги тощо [4, с. 122]. Окремо слід акцентувати увагу на оцінюванні ресурсів педагогів, які мають усвідомлювати рівень стресу, який вони можуть витримати. Якщо вчителі відчувають, що стрес переважає їхні ресурси, їм слід шукати способи його зменшення. Вчителі повинні знаходити підтримку у

колег, друзів або членів сім'ї. Розмовляючи з іншими людьми про свої проблеми, педагоги можуть відчувати себе краще і віднайти сили для продовження роботи.

Результати наукового пошуку дають можливість зробити висновок, що синдром емоційного вигорання є станом хронічної втоми, розчарування та демотивації, який виникає у людей, які працюють у сфері надання послуг, де вони постійно стикаються з емоційними проблемами інших людей. Вчителі є однією з професій, яка найбільш схильна до емоційного вигорання. Синдром емоційного вигорання може мати серйозні наслідки для вчителів. Вони можуть відчувати втому, роздратованість, втрату інтересу до професії, а також фізичні проблеми, такі як головні болі, безсоння та інші прояви стресу. Це також може позначитися на якості професійної діяльності, оскільки втомлені вчителі можуть мати обмежену здатність до концентрації уваги та надання якісних освітніх послуг.

Для запобігання синдрому емоційного вигорання у вчителів потрібно приділяти увагу їхньому психічному та фізичному здоров'ю. Учителям важливо застосовувати технології стресостійкості, використовувати можливості для відпочинку та релаксації, організовувати підтримуюче середовище на робочому місці та знаходити можливості для професійного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Булатевич Н. М. Синдром емоційного вигорання вчителя : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.04. К., 2004. 19 с.
2. Вознюк А. В. Психологічні чинники емоційного вигорання вчителів початкових класів. *Збірник наукових праць РДГУ*. 2013. Вип. 1. С. 149–150.
3. Гальчак Т. Професійне вигорання вчителів. *Молодий вчений*. 2020. № 6 (82). С. 95–97.
4. Олійник І. В. Причини виникнення та профілактика синдрому професійного вигорання у педагогів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2017. № 1 (13). С. 118–125.
5. Сіроха Л. В. Психологічні особливості емоційного вигорання у вчителів початкової школи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2018. Вип. 3. Том 1. С. 201–205.
6. Топол В. Чути себе: як боротись з професійним вигоранням у вчителів. *Нова українська школа*: веб-сайт. URL: <https://nus.org.ua/articles/chuty-sebe-yak-borotys-z-profesijnym-vygorannjam-u-vchyteliv/>

**ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ
ТА РОЗВИТКУ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Ольга ІВАННІКОВА,

здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня вищої освіти;
Комунальний заклад вищої освіти
«Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

***Анотація.** На основі аналізу фахових літературних джерел досліджено теоретичні підходи до формування та розвитку мовно-комунікативної компетентності, їх упровадження у педагогічну діяльність майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки. Виокремлено, уточнено та протрактовано сутність і зміст основного поняття наукової праці – «мовно-комунікативна компетентність майбутніх учителів початкових класів».*

***Ключові слова:** підхід, компетентність, комунікативна компетентність, мовно-комунікативна компетентність, майбутній учитель початкових класів.*

**THEORETICAL APPROACHES TO THE FORMATION
AND DEVELOPMENT OF LANGUAGE
AND COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE
PRIMARY CLASS TEACHERS**

Olga IVANNIKOVA

***Abstract.** In the article, based on the primary analysis of linguistic, psychological-pedagogical and professional literary sources, reveals theoretical approaches to the formation and development of linguistic and communicative competence, namely, future primary school teachers in the process of professional training. Based on previous own research, the essence and content of the main concept of the scientific work – «language-communicative competence of future primary school teachers» was identified, clarified and interpreted. The components of linguistic and communicative competence are specified, which include individual-personal, motivational-volitional, social-psychological, individual-communicative and practical-activity components. Due to the fact that the modern educational space has undergone transformational processes*

related to the training of future specialists, it is therefore worth choosing new vectors in the implementation of educational activities, which are based on the implementation of modern approaches, methods and forms. It was noted that the key direction for acquiring professional skills and abilities is the communicative ability of the individual, the future teacher. Therefore, in the context of our research, on the basis of theoretical analysis, a number of approaches to the formation of linguistic and communicative competence and their implementation in pedagogical activity are distinguished, namely: subjective-humanistic, personal-activity, cultural, system-communicative-informational. It is noted that the communicative competence of the elementary school teacher is determined by social, linguistic, psychological, professional, knowledge, abilities and skills for their application in communication situations, is based on experience and corresponds to the professional capacity, conditions and situation of communication.

Keywords: *approach, competence, communicative competence, language-communicative competence, future primary school teacher.*

Для сучасного освітнього простору початкової ланки освіти потрібне нове покоління майбутніх учителів, які уміють чітко оперувати потоком інформації, компетентно вирішують проблеми, пов'язані зі шкільним довкіллям, особистим та професійним життям. Так, систему освіти було поетапно реформовано та розроблено стандарт, що повною мірою враховує умови інформаційного суспільства, формує нову дидактичну модель освіти, засновану на компетентнісній освітній парадигмі, результатом якої є виховання успішного майбутнього покоління в умовах демократичної та правової держави у відповідності до часу, національної свідомості та загальнолюдських цінностей. Програма Нової української школи визначає мету, яка реалізується через «випереджальну» модель розвитку в контексті української освіти та відмову від «наздоганяльної» моделі західної освіти. Характерною ознакою таких змін є впровадження системно-діяльнісної парадигми, яка зміщає акцент з вивчення основ науки на розвиток універсальних навчальних дій, особистісних результатів школярів – компетентнісного підходу.

Таким чином, трансформаційні процеси у фаховій передвищій освіті визначають нові підходи, нестандартні форми до навчання, методику підготовки здобувачів освіти до професійної діяльності. З-поміж таких підходів сучасними дослідниками (Т. Білявська, М. Оліяр, Н. Остапенко, Г. Рурік та ін.) виокремлюється напрям, який ґрунтується на формуванні та

розвитку комунікативних здібностей особистості, її професійних умінь, ключовими яких є використання засобів спілкування. Адже вміння вчителя дивергентно мислити, говорити, діяти, об'єктивно висловлювати своє ставлення до дійсності – від цього значною мірою залежить ефективність результату його взаємодії з учнями (О. Кравченко-Дзондза, Н. Лупак, Л. Попова, Н. Юрченко та ін.).

Удосконалення та урізноманітнення освітнього процесу засноване на виховному, розвивальному та інтегрованому характері навчання, тому передбачає підвищену увагу до формування та розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів.

У колі тлумачень комунікативної компетентності можна підмітити лексему «мовно-мовленнєва особистість». З аспекту сучасної лінгводидактики є досить активно вживаним багатомірний термін «мовна освіта». Вона має на меті не тільки формування та виховання мовної особистості, а й її свідомості, вміння бути соціально мобільною, психологічно зрілою та успішною в провадженні професійній діяльності. Зрозуміло, що сформувати таку особистість, майбутнього фахівця, можливо лише за умов удосконалення освітнього процесу, шляхом підвищення навчального рівня мови, через вирішення актуальних навчально-методичних завдань, комплексної реалізації підходів до освітньо-виховної діяльності [4].

Зауважимо, що саме тому, в умовах перетворення нинішньої освіти, науковці і вчителі-практики загострюють свою увагу на формуванні мовно-комунікативної компетентності суб'єкта, адже від глибини засвоєння мовного матеріалу залежить і вміння особистості використовувати його у різних педагогічних ситуаціях та сферах життєдіяльності.

Підкреслимо, що проблема розкриття сутності комунікативної компетентності, зокрема мовно-комунікативної, багатомірна, містить педагогічні, психологічні, лінгвістичні, методичні аспекти. Однак недостатньо розкрито теоретичні підходи до формування та розвитку мовно-комунікативної компетентності, а саме майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки.

Мовно-комунікативна компетентність майбутніх учителів початкових класів попередньо нами протрактована «як процес оволодіння і використання мовних (лексичні, граматичні, фонетичні тощо) засобів у різноманітних комунікативних ситуаціях відповідно до їх цілей та змісту для встановлення взаєморозуміння з навколишніми людьми. На нашу думку, мовно-комунікативна

компетентність складається з єдності індивідуально-особистісного, мотиваційно-вольового, соціально-психологічного, індивідуально-комунікативного та практично-діяльнісного компонентів» [2].

У контексті нашого дослідження, на основі теоретичного аналізу, вважаємо за необхідне виокремити низку підходів до формування мовно-комунікативної компетентності та її впровадження у педагогічну діяльність.

Особливої уваги заслуговують роботи Н. Ашиток, І. Кравцової, О. Максимової, Н. Теличко, Т. Форостюк, С. Чос та ін. Науковці загострюють свою увагу на суб'єктивно-гуманістичному підході, що розглядається у тісному взаємозв'язку мислення з педагогічним спілкуванням, процесом цілепокладання, у виявленні функціональної структури професійного мислення та структури особистісного знання [6, 7].

Під особистісно-діяльним підходом розуміють новий погляд учителя на традиційні дефініції та установки процесу навчання, його переорієнтацію щодо вирішення студентами конкретних комунікативно-мовленнєвих завдань з допомогою різних мовних засобів у їхній безпосередній професійній діяльності (Н. Остапенко, Н. Юрченко) [8].

Культурологічний підхід розкриває проблеми освіти в соціальному контексті як інтеграцію особистості в єдності з національною й загальнолюдською культурою. А. Зверева, Н. Лупак демонструють, що майбутні вчителі мають труднощі у підборі законів, способів, механізмів педагогічного спілкування, а тому не аналізують власні комунікативні якості та вміння. Беззаперечним є той факт, що культурна основа формує нову генерацію майбутніх фахівців, зі своїми вимогами до професійної компетентності й духовного світу особистості, опануванні майбутнім учителем кількох технік поведінки: у міжособистісному спілкуванні; у професійній взаємодії; у мовних впливах [1].

Системно-комунікативно-інформаційний підхід можемо виділити розглядаючи теорію О. Кравченко-Дзондзи, стосовно взаємозв'язку понять «культура мови» та «правильність мови» педагога. Дослідниця зазначає, що культура мови, у повній відповідності до норм літературної мови, одночасно формує у фахівця вміння точно та вміло відбирати й використовувати ті мовні засоби, які необхідні йому задля досягнення цілей у кожній конкретній комунікативно-інформаційній ситуації. Авторка вважає, що ефективність культури мови майбутнього учителя полягає не тільки в дотриманні норм мови, а й у вмінні точно, чітко, доречно, зрозуміло висловлюватися в залежності від ситуації [3].

Зазначимо, що попри існування інших типів компетентностей (соціокультурна, прагматична, стратегічна, предметна, діяльнісна та ін.), усі ці типи, у широкому розумінні, безпосередньо стосуються комунікативної компетентності. Таким чином, до комунікативної компетентності входять:

- мовно-комунікативна компетентність, що реалізується як здатність породжувати й розуміти правильну мовну інформацію;

- дискурсивно-комунікативна компетентність – спроможність поєднувати словосполучення, висловлення у зв'язний текст і залучати його до відповідних дискурсів;

- соціолінгвістично-комунікативна компетентність як здатність комунікативної діяльності враховувати соціальні аспекти ситуацій спілкування;

- ілокутивно-комунікативна компетентність полягає у формуванні й реалізації комунікативних намірів у повідомленнях;

- стратегічно-комунікативна компетентність – це вміння ефективно планувати (початок, перебіг і завершення комунікації), при цьому досягати успіху в спілкуванні;

- лінгвокультурно-комунікативна компетентність, що базується на культурній ідентифікації мовця, тобто дотриманні ним відповідних норм і стандартів спілкування;

- міжкультурно-комунікативна компетентність – орієнтована переважно на дві культури (рідну та чужу) і залежить виключно від потреби мовця в ній [5].

Отже, мовно-комунікативна компетентність майбутнього учителя початкової школи – це система внутрішніх ресурсів якісного та успішного розв'язання фахових завдань з різноманітних позицій спілкування, стереотипів, установок, ролей, знань, умінь, навичок, пов'язаних з цілісністю особистості. Зважаючи на це, можемо констатувати, що рівень розвитку компетентності педагога визначається як показник того, наскільки успішно ним реалізовані всі види діяльності для досягнення ефективних результатів у навчально-виховному процесі, самовихованні та самоосвіті.

Отже, у контексті тематики статті нами виокремлено такі підходи для їх впровадження у педагогічну діяльність: суб'єктивно-гуманістичний, особистісно-діяльнісний, культурологічний, системно-комунікативно-інформаційний. Взаємозв'язок усіх підходів до формування та розвитку мовно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів забезпечує реалізацію цілісної комунікативної діяльності, спрямованої на ефективне розв'язання педагогічних завдань.

Підсумовуючи теоретичний аналіз сучасного досвіду компетентнісного підходу та комунікативної підготовки педагогів, підмітимо, що робота, яка проводиться в цьому напрямку, сприяє розвитку всіх складових компонентів мовно-комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової ланки освіти, передбачає комунікативне навчання та розвиток здобувачів з використанням різноманітних педагогічних засобів та методів.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вирішенні етапів формування мовно-комунікативної компетентності у фаховій підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Список використаних джерел:

1. Зверева Н. Л. Формування педагогічної комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі фахової підготовки: дис. д-ра філософії: 13.00.01. Харків, 2021. 202 с.

2. Іваннікова О. М., Гарачук Т. В. Мовно-комунікативна компетентність педагога: історико-теоретичний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [ред.-упоряд.: М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : ВД «Гельветика», 2023. Вип. 61. Том 1. С. 307–315.

3. Кравченко-Дзондза О. Е. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 24 с.

4. Кулик О. Д. Особистісно-орієнтований підхід до навчання як чинник мовленнєвого розвитку учнів. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2017. Вип. 2 (57). С. 114–119.

5. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.

6. Форостюк Т. Формування комунікативної компетентності в майбутніх учителів сучасної початкової школи в процесі фахової підготовки. *Humanitarium*. 2019. Вип. 45 (2). С. 147–153.

7. Чос С. Нестандартні форми розвитку комунікативної компетентності учнів початкових класів Нової української школи. *Житомирщина педагогічна*. 2021. № 4 (24) URL: <https://imso.zippo.net.ua/wpcontent/uploads/2022/01/3.%D0%A7%D0%BE%D1%81.pdf>.

8. Юрченко Н. М. Підготовка майбутнього вчителя до формування комунікативних умінь молодших школярів. *Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 10. С. 235–240.

ВИЗНАЧЕННЯ СФОРМОВАНОСТІ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ ЯК СКЛАДОВОГО ЕЛЕМЕНТУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анастасія КОЛЕВИД,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Євгенія ПОЧИНОК,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті проаналізовано різні авторські позиції щодо змісту і структури пізнавальної активності молодших школярів. Автором визначено пізнавальну активність як характерну рису особистості, що проявляється в її ставленні до пізнавальної діяльності, включаючи готовність до неї, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на освоєння суб'єктом соціального досвіду та накопичених людством знань і способів діяльності, а також проявляється через активну участь у пізнавальній діяльності. Доведено, що одним із ключових і сталих складових пізнавальної активності молодшого школяра є мотиваційний компонент, що породжує пізнавальний інтерес та, відповідно пізнавальну активність.*

***Ключові слова:** пізнавальна активність, молодші школярі, мотивація, пізнавальний інтерес.*

DETERMINATION OF THE FORMATION OF THE MOTIVATIONAL COMPONENT AS A COMPONENT OF THE COGNITIVE ACTIVITY OF JUNIOR PUPILS

Anastasia KOLEVYD

***Abstract.** The article analyzes various authorial positions regarding the content and structure of cognitive activity in younger schoolchildren. The author defines cognitive activity as a characteristic feature of an individual that manifests itself in their attitude towards cognitive activities, including readiness for it, a desire for independent activities aimed at mastering social experience and accumulated human knowledge and ways*

of activity, as well as active participation in cognitive activities. It is argued that one of the key and consistent components of cognitive activity in younger schoolchildren is the motivational component, which generates cognitive interest and, accordingly, cognitive activity.

Keywords: *cognitive activity, younger schoolchildren, motivation, cognitive interest.*

Основною функцією сучасної освіти, за вимогою суспільства, має бути гуманістична, що спрямована на розвиток цілісної і самодіяльної творчої особистості. Заклади загальної середньої освіти відіграють важливу роль у задоволенні цієї потреби. Її головне завдання полягає не в тому, щоб стимулювати учнів до запам'ятовування готових рішень і життєвих принципів, а в тому, щоб готувати їх до активної творчої діяльності, розвитку суб'єктності і унікальності особистості.

Про значущість проблеми активізації пізнавальної діяльності школярів, формування в них умінь здійснювати систематичну пізнавальну роботу у процесі навчання наголошено в Концепції Нової української школи, де однією із ключових компетентностей визнано «уміння навчатися впродовж життя». Ця компетентність передбачає «здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації освітнього процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою навчальну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя» [4].

Реформування нинішньої української системи освіти переконує у важливості молодшого шкільного віку як сензитивного і унікального періоду розвитку особистості. Однією з важливих ознак становлення та розвитку особистості школяра на даному віковому періоді є активна участь у пізнавальній діяльності. Саме пізнавальна активність є фундаментом для засвоєння культурного досвіду людства дитиною і необхідною умовою для розвитку розумових якостей молодшого школяра, його самостійності, ініціативності, успішності та творчості. Це сприяє гармонійному становленню особистості. В дослідженнях, що стосуються питання пізнавальної активності школярів, цей аспект є ключовим. На цьому наполягають педагоги і психологи С. Богданова, І. Вікторенко, Н. Гродська, Г. Коберник, С. Козачук, В. Моляко, В. Лозова, О. Савченко, О. Скрипченко, Л. Чосік та інші.

Вивчення праць ряду вчених дало підстави для висновку, що в психолого-педагогічних дослідженнях відсутній єдиний підхід до трактування поняття «пізнавальна активність». Воно розглядається як компонент пізнавальної діяльності (Л. Арістова, Л. Іванова, М. Ігнатенко, І. Харламов, Т. Шамова та ін.); як готовність особистості до пізнання зовнішнього і внутрішнього світу (Н. Половнікова, В. Онищук, Т. Шамова та ін.); як одна з рис (властивостей) особистості (М. Головань, І. Ланіна, В. Лозова, Г. Щукіна та ін.). Відтак, мета статті полягає в аналізі наукових позицій та уточненні змісту поняття «пізнавальна активність»; конкретизації сутності мотиваційного компоненту як складового елементу пізнавальної активності молодших школярів.

У дисертаційному дослідженні О. Лоштун пізнавальну активність визначає як складне особистісне якісне утворення, що характеризується певним відношенням особистості до пізнання, має самостійність, творчість, готовність, спирається на них у процесі навчання і реалізується в певних думках, діях, учинках [5, с. 14]. Погоджуємося з твердженням Л. Дубровської та О. Дешко про те, що пізнавальна активність школяра – це властивість особистості, яка інтенсивно формується в шкільні роки й впливає на весь процес навчальної діяльності. Це й передумова, і результат розвитку школяра; це й мета, засіб і результат активізації освітнього процесу [2]. Т. Ткачук поняття «активність» пов'язує з поняттям «діяльність», а під пізнавальною активністю розуміє самостійну, ініціативну діяльність дитини, спрямовану на пізнання навколишньої дійсності (як прояв допитливості) й зумовлену необхідністю розв'язати завдання, що постають перед нею у конкретних життєвих ситуаціях [7, с. 10]. Отже, спільним для вчених є те, що пізнавальна активність завжди пов'язується зі сформованістю самостійності дитини, а саме, здатністю без допомоги дорослих визначити мету діяльності, спланувати та організувати її, правильно оцінити результат.

Як бачимо, попри відсутність уніфікованого визначення поняття «пізнавальна активність», суттєвих розбіжностей у розумінні цього наукового феномену немає. Тому можемо зробити таке узагальнення: пізнавальна активність є властивістю людини, яка виявляється у ставленні суб'єкта до пізнання навколишнього світу і себе у ньому; є проявом самостійності та

індивідуальності; втілюється через готовність та прагнення особистості осягнути невідоме; найбільш повно реалізується і розвивається у пізнавальній діяльності; характеризується розумовим напруженням і виявленням морально-вольових зусиль особистості задля засвоєння індивідом соціального досвіду, накопичених людством знань і способів діяльності.

Зіставно-порівняльний аналіз дає можливість зробити висновок, що поняття «активність», «пізнавальна активність», «творча активність» виникли в силу такої необхідності, що учні повинні вивчати навчальний матеріал, розмірковуючи над ним, перетворюючи його в свій продукт і пізнаючи його. Значить, ефективність навчального процесу багато в чому залежить не від безладного засвоєння навчального матеріалу або від його характеру, від характеру активності школярів.

Узагальнюючи психолого-педагогічні дослідження науковців, ми визначили пізнавальну активність як характерну рису особистості, що проявляється в її ставленні до пізнавальної діяльності, включаючи готовність до неї, прагнення до самостійної діяльності, спрямованої на освоєння суб'єктом соціального досвіду та накопичених людством знань і способів діяльності, а також проявляється через активну участь у пізнавальній діяльності.

Суттєвими ознаками пізнавальної активності молодших школярів, зазначає Г. Коберник, є: емоційні прояви (посилений інтерес до предмета, захопленість новим матеріалом, оптимістичний стан на уроках; задоволеність шкільним навчанням); інтелектуальні показники (постановку питань на поглиблення змісту почутого, побаченого, прочитаного; бажання доповнити або конкретизувати відповіді однокласника; мисленнєву та мовленнєву активність тощо); вольові риси (самостійність під час виконання завдань підвищеної складності; прояви настирливості, терпіння під час долання труднощів у навчальному процесі; самоорганізованість під час навчальної діяльності тощо); рівень сформованості навчальних умінь та навичок самоконтролю, самоорганізації в навчальних ситуаціях; репродуктивний, продуктивний чи творчий характер оперування набутими знаннями [3]. Таким чином, активність учнів виражається через запитання, прагнення мислити, пізнавальну самостійність в процесах сприйняття, відтворення, розуміння, творчого застосування. Ознаками сформованості активності

особистості є: мотивація, ініціативність, характеристика діяльності, енергійність, інтенсивність, ставлення до діяльності, добросовісність, інтерес, самостійність, усвідомлення дій, воля, наполегливість та творчість.

Визначення структури пізнавальної активності є складним і дискусійним питанням. Виділяючи компоненти пізнавальної активності, деякі автори дотримуються її трикомпонентної структури, деякі ж науковці – роблять її більш розширеною: мотиваційний, змістово-операційний, емоційно-вольовий (Г. Войтків, О. Федик); мотиваційний, операційний, дослідницький (О. Єгорова); результативний, мотиваційний, операційний (П. Лузан); мотиваційний, операційний, особистісний (О. Горіховський, Л. Мар'яненко, О. Пиндик); мотиваційний, когнітивний, дослідницький (К. Сапашева); аксіологічний, гносеологічний, праксеологічний (Т. Хоменко); мотиваційний, змістовно-процесуальний, емоційно-вольовий, контрольно-оцінний (С. Кушнірук); мотиваційно-ціннісний, змістово-операційний, емоційно-вольовий, рефлексивно-регулюючий (О. Лоштун) тощо.

Ґрунтуючись на розглянутих авторських підходах, ми визначили, що ключовим і сталим складником пізнавальної активності молодших школярів є мотиваційний компонент.

Для позначення будь-якого стимулу (потреби, мотиву, спонукання) у науці використовується термін «мотивація». Досить часто прирівнюються поняття «мотив» і «мотивація», хоча «мотивація» має набагато ширше значення. З точки зору психології, мотивація, будучи ядром психології особистості, є вектором спрямованості особистості, впливаючи на неї. Мотивація може мати позитивний та негативний характер.

На думку О. Сороки, позитивна мотивація – це спеціально організовані дії викладача в умовах вищого навчального закладу, що спонукають студентів діяти, формують інтерес, включаючи при цьому позитивні емоції і переживання [6, с. 212]. Її створення передбачає спрямованість на формування комплексу мотивів: пізнавальних, соціальних та мотивів досягнень. Навпаки, негативна мотивація гальмує розвиток інтересу до майбутньої професії та наявність прагнення до пізнання.

Важливими для формування пізнавальної активності є пізнавальні мотиви, властиві дітям молодшого шкільного віку. Вони ще досить нестійкі, ситуативні. Проявляючись в інтересі,

вони можуть бути самостійними мотивами дій дитини, що скеровують її поведінку. На думку І. Беха [1], пізнавальні мотиви сприяють формуванню позитивної і подоланню негативної мотивації особистості. Динаміка розвитку пізнавальних мотивів полягає у тому, що діти цього віку від інтересу до окремих подій, фактів, явищ переходять до інтересу до закономірностей, принципів, зв'язків, встановленню причинних залежностей.

На глибоке переконання М. Федорової [8, с. 117], у виникненні й формуванні пізнавальних інтересів молодших школярів важливим є ефект новизни, який стимулює безпосередню увагу та інтерес учнів. Таким чином, новизна та емоційна привабливість змісту матеріалу, поступовість в оволодінні вміннями і навичками, подоланні труднощів, постановці й розв'язанні пізнавальних завдань сприяють становленню пізнавальної активності. При цьому, радість активного пізнання, самостійного відкриття ще невідомого породжує більш глибокі та значущі для особистості спонукання, ніж отримання інформації, переданої іншими.

Мотивація школярів – це один із важливих пунктів у процесі навчання, що породжує пізнавальний інтерес та, відповідно пізнавальну активність. Правильне мотивування є міцним фундаментом у навчанні, базою для подальшого розвитку інтересу та пізнавальної активності.

Отже, у психолого-педагогічній теорії і практиці зазначається, що проблема розвитку пізнавальної активності учнів – одна із провідних, адже від її успішного розв'язання залежить вирішення інших важливих питань: навчання школярів мисленню, розвиток їхніх пізнавальних інтересів, формування самостійності, творчості, розвиток розумових здібностей, а також виховання таких якостей, як спостережливість, працелюбність, цілеспрямованість, відповідальність тощо. Мотиваційний компонент є одним із найважливіших складників у структурі пізнавальної активності, адже мотиви є спонукою, джерелом, основою, «енергетичним ресурсом» цілеспрямованої пізнавальної активності; містить потреби, мотиви, інтереси.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: стратегія проектування. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 1999. Вип. 3. С. 42–43.

2. Дубровська Л. О., Дешко О. О. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності у молодших школярів на уроках «Я досліджую світ». *Психолого-педагогічні науки*. 2021. № 1. С. 52–58.
3. Коберник Г. І. Стимулювання навчально-пізнавальної активності молодших школярів в умовах диференційованого навчання (на матеріалі уроків математики): дис. ... канд. пед. наук. К., 1995. 232 с.
4. Концепція «Нова українська школа» / група упорядників; за заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Лоштун О. Б. Формування пізнавальної активності старшокласників засобами імітаційно-дидактичної гри в процесі навчання історії: автореф. ... дис. канд. пед. наук: 13.00.09. Київ, 2011. 20 с.
6. Сорока О. В. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2016. 534 с.
7. Ткачук Т. Радість пізнання. *Дошкільне виховання*. 2002. №9. С. 10–11.
8. Федорова М. А. Пізнавальна активність як складова формування моральних цінностей в учнів початкових класів. *Нові технології навчання*. Науково-методичний збірник ; Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ-Вінниця. 2011. № 69. С. 116–120.

УДК 373.3.016:811.161.2

МОВНІ ПОМИЛКИ Й НЕДОЛІКИ ЗМІСТУ ТВОРІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

Тетяна КОЛІСНИК,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Юлія ПАВЛЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** Представлено результати наукового дослідження проблеми розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів, зокрема розглянуто аспект мовних помилок і недоліків змісту творів та здійснено пошук шляхів запобігання їм.*

***Ключові слова:** розвиток зв'язного мовлення, мовна культура, формування навичок правопису, мовні помилки, недоліки змісту твору, вправи, методи, засоби і прийоми роботи на уроці української мови в початкових класах.*

POSSIBLE ERRORS AND SHORTCOMINGS OF THE CONTENT OF THE WORKS OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS AND WAYS TO CORRECT THEM

Tatyana KOLISNYK

***Abstract.** The results of a scientific study of the problem of the development of coherent speech of elementary school students are presented, in particular, the aspect of language errors and shortcomings in the content of works is considered, and the search for ways to prevent them is carried out.*

Formation of students' linguistic culture is one of the most urgent tasks of modern primary education, because the importance and necessity of effective learning of the Ukrainian language at the current stage of development of our country is difficult to overestimate. The analysis of various sources of scientific information gave grounds to conclude that the prevention and correction of errors should be systematic and inseparable from the entire work of a primary school teacher on teaching the native language.

***Keywords:** development of coherent speech, language culture, formation of spelling skills, language errors, shortcomings of the content of the work, exercises, methods, means and methods of work in the Ukrainian language class in primary grades.*

POSSIBLE ERRORS AND SHORTCOMINGS OF THE CONTENT OF THE WORKS OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS AND WAYS TO CORRECT THEM

Tatyana KOLISNYK

Нині все більше утверджується статус української мови в нашій державі та мовна культура співгромадян, незалежно від віку, залишається на досить посередньому рівні, що помітно як у повсякденному житті, так і у громадській, політичній, освітній, науковій, економічній сферах тощо.

Зміни в системі початкової освіти зумовлені пріоритетними напрямками, визначеними в Концепції навчання державної мови в школах України щодо підвищення теоретико-методичного рівня навчання української мови в початковій школі. Провідні засади Концепції Нової української школи спрямовані на розширення уявлення учнів про культуру мовлення і спілкування, оволодіння словами ввічливості, розвиток навичок етичної поведінки під час спілкування, сприяння розвитку пам'яті, активізації словника; виховування уваги до слова, поваги до людей і самих себе.

Актуальність дослідження визначається тим, що вивчення механізмів розвитку зв'язного писемного мовлення молодших школярів при роботі над творами є важливим завданням системи освіти. Водночас, навколо зазначеної проблематики виникають деякі протиріччя:

– між необхідністю організації роботи над творами у початковій школі і труднощами під час проведення цієї роботи;

– між достатнім вивченням питання використання різних видів творів з організацією роботи з розвитку мовлення у науковій та методичній літературі і недостатньою увагою до цієї теми зі сторони вчителів початкових класів.

Питання розвитку зв'язного мовлення та шляхи формування культури мовлення у здобувачів освіти досліджувалися багатьма мовознавцями та методистами: М. Вашуленком, О. Гордієнко, Л. Паламар, М. Пентилюк, О. Петрик, В. Русанівським, О. Семенов, Н. Сіранчук, В. Статівкою та ін. Вченими визначено

питання мовної культури людини та суспільства, теорії мовної норми, психологічний та психолінгвістичний аспекти породження та особливостей усно-мовленнєвих висловлювань.

Метою даної публікації є: вивчення проблеми розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів, зокрема розглянуто аспект мовних помилок і недоліків змісту письмових творів та здійснено пошук шляхів запобігання їм.

На актуальність проблеми термінологічної номінації мовленнєвих помилок справедливо вказують Н. Бабич, С. Омельчук, М. Пентилюк, І. Хом'як, говорячи про відсутність термінів для багатьох методичних понять, у тому числі і в галузі методики розвитку мовлення: «...не мають назв багато мовленнєвих вправ, хоча вони вже давно оформилися як типи і відтворюються в низці підручників, а також мовленнєві помилки» [3, с. 309].

Діти опановують рідну мову через мовленнєву діяльність, через сприйняття мови та говоріння. Дуже важливо створювати умови для активної мовної діяльності школярів, спілкування, висловлювання своїх думок. Тому одним із базових компонентів у навчанні та вихованні дітей є розвиток зв'язного мовлення. З огляду на загального зниження мовної культури видно необхідність у запровадження планомірної роботи з формуванню мовної компетенції.

Найбільш важка форма монологічного мовлення – письмова. Вона найбільш розгорнута та нормативна. Побудова кожної фрази у письмовій мові є предметом спеціального обмірковування, але в початковій стадії оволодіння письмовою інформацією усвідомлюється як і процес написання кожного слова. Навчання писемного мовлення як нормативного більше, ніж усного, пов'язане з високими вимогами, що висуваються до неї: чіткість структури висловлювання, обґрунтованість думки, вираження ставлення до предмета думки (до об'єкта), точність у використанні засобів мови.

Завдання вдосконалення зв'язного мовлення учнів вимагає формування в молодших школярів умінь і навиків грамотного побудови самостійного письмового висловлювання на певну тему. Успіх у навчальній роботі з усіх предметів забезпечують та більшою мірою визначають успіхи учнів у зв'язному мовленні, зокрема сприяють підвищенню орфографічної грамотності та формуванню повноцінної навички читання.

Процес самостійної письмової мовної діяльності дозволяє охарактеризувати школяра як суб'єкт цієї діяльності, а й як особистість.

Розвиток мовлення учнів – це процес тривалий і складний, що вимагає систематичного та цілеспрямованого втручання педагога. Основним завданням розвитку мовлення є озброєння учнів умінням змістовно, граматично і стилістично правильно висловлювати у усній і письмовій формі свої та чужі думки.

У писемному мовленні молодших школярів зустрічається багато помилок, які у методиці навчання російської називають мовними. Вчені по-різному підходять до визначення «мовленнєва помилка».

У роботах М. Вашуленка під мовленнєвою помилкою розуміється «невдало обране слово, неправильно побудоване речення, спотворена морфологічна форма» [1].

О. Гордієнко розуміє під мовними помилками будь-які випадки відхилення від діючих мовних норм [2]. При цьому мовна норма – це відносно стійкий спосіб (або способи) виразу, що відображає історичні закономірності розвитку мови, закріпленій у кращих зразках літератури та відданий перевагу освіченій частині суспільства».

Так як буває неможливо використовувати будь-які правила, боротися з мовними помилками досить складно. Тому необхідно як виправляти допущені дітьми помилки, а й попереджати їх. Отже, необхідна планомірна робота, система вдосконалення мови дітей. Основним завданням є залучення школярів до самостійного коригування допущених ними помилок. У методиці виправлення та попередження мовних помилок існують деякі труднощі:

1) «почуття мови» у дитини розвинене ще слабо, а спертися на правила вона не може, як наприклад у роботі над орфографією;

2) у молодших школярів ще низький рівень знань з мови (граматичних, теоретичних та інших.);

3) майже повністю виключаються колективні форми робіт, оскільки здебільшого мовні помилки індивідуальні [4].

Лінгвістичною та психологічною основою системи виправлення мовних помилок є дослідження помилок та їх причин, які у шкільній практиці отримали назву стилістичних. Вони поділяються на мовні (словникові, граматичні та ін.) та немовні (композиційні, логічні, спотворення фактів).

I. Словникові, або лексико-стилістичні помилки стоять на першому місці за частотою. Це такі помилки:

1) повторення тих самих слів. Такі помилки можуть бути допущені через неувважність того, хто пише або бідність його словника. Легко виявляються і усуваються, наприклад, перечитуючи написаний текст, що краще робити вголос;

2) вживання слова у неточному чи невластивому йому значенні внаслідок нерозуміння його. Ці помилки зазвичай допускаються через бідність словника, загального низького мовного розвитку. 3. Порухення сполучуваності вживаних слів. Причиною є бідність фразеології, малий мовний досвід. 4. Вживання слова без урахування його емоційно-експресивного або оцінного забарвлення. Пов'язані з нерозумінням стилістичної характеристики слова, можливо, з відсутністю мовного почуття. 5. Вживання просторових та діалектних слів та словосполучень. Такі слова та словотвори найчастіше вживаються дітьми під впливом промови свого сімейного оточення. Усуваються за допомогою формування у дитини поняття про літературну мову.

II. До групи морфолого-стилістичних помилок ми відносимо неправильне утворення слів і особливо форм слів. 1. У початкових класах зустрічається дитяче словотворчество. Як правило, діти створюють власні слова відповідно до словотвірної системи російської мови. Помилки цього типу вимагають індивідуального роз'яснення. 2. Утворення просторових форм слів загальнолітературної мови. Викорінюються ці помилки повільно, внаслідок багаторазових виправлень, роз'яснень, під впливом загальномовного розвитку, завдяки створенню гарного мовного середовища.

III. Синтаксико-стилістичні помилки дуже різноманітні.

1) невдалий порядок слів у реченні, що призводить до спотворення сенсу. Допускається через те, що перед тим, як зробити запис пропозиції, учень не сказав його повністю;

2) порушення смислової чи граматичної зв'язок між займенниками і словами, куди вони вказують. Звикнувши замислюватися над значимістю займенників, школярі самі коригують текст, перебудовують речення, переписують заново;

3) невміння знаходити межі пропозицій.

Основою виправлення таких помилок є різноманітні вправи з пропозиціями, у тому числі поділ тексту, надрукованого без крапок, на окремі пропозиції.

Немовні помилки. Композиційна помилка – невідповідність твору, оповідання, викладу попередньо складеного плану, тобто не виправдане порушення послідовності у викладі подій, фактів, спостережень [6].

Логічні помилки: підбір необхідних слів, а іноді й суттєвих епізодів, фактів, ознак описуваного предмета.

Система виправлення та попередження помилок у мові розробляється на основі:

1. Класифікації помилок.
2. Виділення конкретних типів помилок: вивчення причин виникнення помилок кожного типу.

Елементи, необхідні для запобігання та виправлення помилок: виправляються мовні помилки в зошитах учнів; для того, щоб учні самі змогли виявляти та усувати помилки певного типу, проводиться класна робота над загальними типовими помилками; проводиться позаурочна робота з виправлення індивідуальних помилок, можливо, як індивідуальної, так і групової; мовний аналіз текстів.

Система мовних вправ, у яких враховуються поширені помилки: перед кожним твором учням пропонуються мовні вправи, пов'язані з текстом, який належить написати.

Стилістичні акценти, де це можливо, щодо граматичних тем, вказівки на те, як дана граматична тема може послужити основою для попередження помилок: для навчання самостійного редагування власного твору та самоперевірки проводиться спеціальне навчання школярів.

Результати педагогічного експерименту виявили перспективи подальшого наукового пошуку. Потребують окремого розгляду проблеми усунення помилок під час вивчення різних розділів мовознавства, розробка відповідної системи вправ у позакласній роботі тощо.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі: навч.-метод. пос. К.: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
2. Гордієнко О. А. Система запобігання помилкам у письмових роботах учнів 3-4 класів. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2018. № 4. С. 67–72. DOI: 10.31654/2663-4902-2018-PP-4-67-72.
3. Пентилюк М. І. Мовленнєві помилки та принципи їх класифікації. *Українська мова і література в школі*. 2003. № 3. С. 26–29.

4. Петрик О. В. Розвиток і удосконалення мовленнєвої діяльності молодших школярів. Запоріжжя: Дике Поле, 2003. 320 с.
5. Пономарьова К. І. Мета і завдання уроків розвитку зв'язного мовлення. *Початкова школа*. 2006. № 8. С. 36–44.
6. Сіранчук Н. М. Класифікація мовленнєвих помилок і недоліків у методиці навчання української мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». Острог : Вид-во НаУОА, 2017. Вип. 68. С. 160–165.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Київ : Рад. шк., 1976. Т. 3. 670 с.
8. Шпачук Л. Дидактичні умови вдосконалення орфоепічних навичок у молодших школярів на уроках рідної мови : метод. посіб. Кривий Ріг: КДПУ, 2011. 74 с.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Марта КОТЛЯР,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Ольга ФЕДІЙ,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті розглянуто важливість та користь використання технологій естетотерапії на уроках англійської мови у формуванні мовленнєвої компетентності молодших школярів. Розкрито поняття естетотерапії та обґрунтовано роль «казкотерапії», «музикотерапії», «ігротерапії», «лялькотерапії» у процесі вивчення англійської мови. А також проаналізовано вплив цих технологій на розвиток різних аспектів мовленнєвої компетентності молодших школярів.*

***Ключові слова:** англійська мова, молодші школярі, естетотерапія, музикотерапія, казкотерапія, ігротерапія, лялькотерапія.*

THE USE OF AESTHETOTHERAPY TECHNOLOGIES IN DEVELOPING THE SPEECH COMPETENCE OF YOUNG SCHOOLCHILDREN IN ENGLISH LANGUAGE CLASSES

Marta KOTLYAR

***Abstract.** This article addresses a pressing issue in the field of teaching English to young schoolchildren by employing methods of aesthetotherapy. It highlights the significance and benefits of utilizing these technologies to foster linguistic competence among children at the early stages of the education. The article extensively the concept of aesthetotherapy, encompassing the utilization of various artistic tools and approaches to enhance the educational process. Special attention is given to the aspect of aesthetotherapy such as «fairy tale therapy», «music therapy», «play therapy» and «doll therapy», along with their roles in the process of learning the English language. The article conducts an analysis*

of the impact of these methods on the development of various aspects of linguistic competence in young schoolchildren, including pronunciation skills, vocabulary, grammatical accuracy and communication skills. The research indicates a positive influence of aesthetotherapy on these aspects and underscores its significance in the study of the English language among young elementary schoolchildren.

Keywords: *English language, young schoolchildren, aesthetotherapy, music therapy, fairy tale therapy, play therapy, doll therapy.*

На сьогодні у нашому суспільстві все ще існує досить багато невирішених питань пов'язаних з освітньою системою. І з розвитком науки та світу цих проблем стає все більше. І однією з таких актуальних проблем є володіння англійською мовою та способи і методи навчання цієї мови. Адже, вивчення англійської мови дійсно відкриває безмежні можливості для дітей у майбутньому, оскільки ця мова є міжнародною і важливою для спілкування та професійного росту. Навчання англійської мови, на жаль, може бути важким завданням, тому вчитель повинен створити сприятливі умови для кожного учня, обрати такі методи та техніки навчання, що дозволили б усім без винятку виявити свою активність та творчість. Правильне вивчення англійської мови в початковій школі має велике значення, оскільки цей період є критичним для формування базових навичок та інтересу до мови. Отримання міцних фундаментальних знань в англійській мові у початковій школі може суттєво полегшити подальше оволодіння мовою та сприяти розвитку комунікативних навичок.

Одним із ефективних шляхів вирішення цієї проблеми є впровадження в освітній процес інноваційної гуманістично зорієнтованої технології естетотерапії, яка спрямована на активізацію позитивних емоцій та переживань учнів, може допомогти створити сприятливе навчальне середовище та підвищити мотивацію до вивчення англійської мови.

Як зазначав І. Зязюн: «Будь-яка інформація, що пройшла поза почуттями людини, нічого не варта» [5]. Отже, навчання повинно бути не лише інформаційним, а й збуджувати почуття та емоції учнів.

Завдяки естетотерапії, навчання може стати цікавою подорожжю в світ англійської мови, що відкриває перед дітьми безліч можливостей для розвитку та самореалізації.

Таким чином, однією з важливих умов, що стимулює інтерес до навчання та сприяє активному розвитку мовленнєвих навичок є впровадження естетотерапії як ефективної технології навчання молодших школярів.

Актуальність і ефективність використання технологій естетотерапії у вивченні англійської мови в початковій школі розглядалася у різних наукових працях Т. Кравчина, Л. Власюк (казкотерапія), О. Василенко, І. Сисоєнко, Я. Гусак-Шкловська (музикотерапія), Н. Бібік, Т. Шкваріна (ігротерапія), О. Вознесенська (лялькотерапія). Не зважаючи на наявність певної кількості публікацій присвячених вивченню даної проблеми, у вітчизняних дослідженнях все ще існують проблемні аспекти.

Мета цієї статті полягає в розгляді важливості та користі використання технологій естетотерапії в формуванні мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках англійської мови.

Естетотерапія як галузь психолого-педагогічних знань спрямована на досягнення основних навчально-виховних цілей навчального процесу шляхом використання різноманітних засобів і методів терапевтичного впливу з метою активізації емоційно-чуттєвої сфери учасників освітнього процесу та створення психологічно комфортних умов для їх творчого розвитку та самореалізації [5].

Емоції дітей мають велике значення для їхнього успішного навчання і розвитку. Використання технологій естетотерапії на уроках англійської мови в початковій школі дійсно може допомогти активізувати емоції учнів та розвинути інтерес до навчання.

У формуванні мовленнєвої компетентності молодших школярів доцільно використовувати такі технології естетотерапії як казкотерапія, музикотерапія, ігротерапія, лялькотерапія.

Включення цих технологій у навчальний процес може суттєво допомогти вчителю у навчанні англійської мови молодших школярів. Даний підхід дозволяє вчителю підвищити мотивацію учнів, і внаслідок цього покращити їх успішність і психологічну стабільність. Практика показує, що дитина успішніше засвоює матеріал на уроці в тому випадку, коли вона зацікавлена. Застосування технологій естетотерапії в навчанні англійської мови включає фантазію, уяву, інтуїцію, творче мислення, що позитивно позначається на емоційному стані учнів.

Особливо важливу роль відіграє казкотерапія у початковій школі навчання англійської мови, коли коефіцієнт мотивації навчання є дуже високим.

Казка надає широкі можливості як змістовна основа при вивченні іноземної мови. Відомо, що на першому році навчання закладаються основи багатьох найважливіших здібностей і здійснюється їхній початковий розвиток. Казка – це завжди ненав'язливе виховання. У кращих своїх зразках вона відкриває дитині світ, суть людських відносин, людських почуттів – доброти, поваги, співчуття, товариства, справедливості, чуйності, взаєморозуміння, і тим самим несе в собі багатий моральний потенціал.

На думку Кравчини Т., у початковій школі казки відіграють важливу роль в навчанні лексики. Вчитися разом з казковими персонажами весело і повчально, адже у них такі різні характери. Перевітлюючись в знайомих з дитинства героїв, учні долають мовний бар'єр, тому що помилки будуть робити не вони, а казкові герої. Постійні епітети (*dense forest, cruel step-mother, wicked magician, fine steed, fine maiden, cherry cheeks, golden hair, bonny man, coal-black steed, magic wand*), порівняння (*the girl-baby grew white as milk, with cheeks like roses and lips like cherries*, стійкі вирази, що зустрічаються в строго визначених місцях тексту, («*Fee, fo, fi, fum! I smell the blood of a Christian man ...*»), лексичні і синтаксичні повтори (*So they fought, and fought, and fought, until at last Childe Rowland beat the King of England to his knees; So she went along, and she went along, and she went along till she met Cocky-locky; So she sat with Nix Naught Nothing underneath the tree and thought and thought and thought, until an idea came to her*) розширюють словниковий запас учнів, полегшують розуміння і засвоєння досліджуваного граматичного матеріалу. Запам'ятовування римованих текстів казок, виконання ілюстрацій до них, інсценування казок перед батьками і на шкільних святах – все це сприяє формуванню комунікативної компетенції учнів і підвищує їх інтерес до вивчення предмету Англійська мова [3].

Для підвищення інтересу учнів читання казки супроводжують наочним матеріалом. Учні можуть зображувати героїв прослуханої на уроці казки як домашнє завдання, що сприяє творчому розвитку дитини. Казка з наочністю запам'ятовується на довше, а ще краще запам'ятовується казка,

героїв якої створює уява дітей. Щоразу треба намагатись добирати до кожного уроку ті фрагменти казки, в яких ідеться про звуки, що зустрінуться у лексиці сьогоdnішнього заняття. Доцільно використовувати також відомі дітям римівки та пісні з обов'язковим акцентом на певних звуках.

– Відправився кіт на риболовлю, а озеро, де він ловив рибу, було не просте, а чарівне. У ньому замість рибок плавали звуки. Закинув він вудку, чекає. Раптом клюнуло. Смикнув кіт за вудку й витяг щось незрозуміле. [e:] – зачудувався він. Як же зачудувався кіт? Розглянув він це щось незрозуміле й уразився: [R:]. Як же він уразився? Потім погрозив: [a:]. Як погрозив рибалка? Поїхав він на дачу. Колеса стукають: [d, t, p] [8].

В цілому казки на уроках англійської мови не лише поліпшують мовленнєві навички учнів, але й роблять навчання більш захоплюючим і цікавим. Діти можуть відчувати себе більш впевнено, що сприяє більш активному і якісному навчанню.

Ще однією ефективною технологією естетотерапії у формуванні мовленнєвої компетентності молодших школярів є музикотерапія.

Як зазначає Федій О., музикотерапія – психотерапевтичний метод, заснований на використанні музики [5].

Жоден урок англійської мови не проходить без пісень у початковій школі. Музика може нас хвилювати, впливати на наші відчуття і воскрешати в пам'яті спогади з минулого. Стимулюючи наші емоції та спогади, вона може мати відчутний вплив на навчання, яке, маючи в свою чергу емоційне підкріплення, стає ефективнішим.

«У сучасному соціумі музика – одне з найбільш масових явищ. Величезні потоки музичної інформації супроводжують сучасну людину і сприймаються нею як неминучість. Музика є могутнім засобом емоційної регуляції людини», – акцентує увагу Я. Гусак-Шкловська [2].

Використання пісень на англійській мові, досить актуальне з ряду причин:

1) Заохочення до культури: пісні дозволяють дітям краще ознайомитися з культурою країни, вони можуть більше зрозуміти і цінувати музику, тексти та традиції цієї культури.

2) Мовна імітація: слухання та співання пісень на англійській мові дає учням можливість імітувати носія мови, що сприяє поліпшенню вимови, інтонації та ритму.

3) Розвиток навичок слухання і розуміння: робота з піснями допомагає розвивати навички слухання і розуміння мови в реальних контекстах, де можуть вживатися різні вимови.

4) Поєднання мови і музики: музика має потужний вплив на пам'ять і вивчення. Пісні можуть допомогти учням запам'ятовувати нові слова та фрази.

5) Підвищення мотивації: робота з піснями може бути цікавою та захоплюючою для учнів, що підвищує їхню мотивацію для вивчення мови.

6) Сприяння розвитку креативності: під час виконання пісень учні можуть розвивати свою творчість, створюючи власні інтерпретації.

На одному уроці англійської мови можна використати декілька пісень залежно від теми та мети, яку ставить перед собою вчитель. Наприклад, на уроці в першому класі з теми «Іграшки. День народження», проведеному після трьох місяців навчання першокласників англійської мови, діти вітаються піснею «*Good Morning*», у процесі уроку співають «*My Pretty Doll*» (на основі комбінації структури «*I have*»,) наспівують питання іграшки (відповідає вчитель, наспівуючи, або один з учнів): «*What is your name? How old are you? Where do you live?*» На цьому ж уроці діти виконують фізкультхвилинку під мелодію «*Ducklings*» («Каченята»), вітають іграшку (котика Тома) з днем народження під пісеньку «*Happy Birthday*», танцюють під пісню «*Three Little Kittens*» (ще одна фізкультхвилинка), вітають гостей з Новим роком та Різдом піснею «*We Wish You a Merry Christmas*» [6].

Учитель може застосувати найрізноманітніші вправи на уроці під час роботи з піснею.

Наприклад:

THE ALPHABET SONG

A – B – C – D – E

I'm in the jungle in a coconut tree

F – G – H – I – J

Do you want to come and play?

K – L – M – N – O – P – Q

I will bring a friend or two

R – S – T – U – V

A zebra and a chimpanzee

W – X – Y – Z

We'll play until it's time for bed.

Завдання до пісні «The Alphabet Song»

Допиши пропущені літери.

A _	_ b	C _	D _	_ e	F _	_ g
_ h	I _	_ j	K _	_ l	M _	N _
O _	_ p	Q _	_ r	_ s	T _	_ u
_ v	W _	_ x	Y _	_ z		

Отже, пісні виконують розвиваючу функцію, оскільки сприяють естетичному вихованню учнів, вихованню самосвідомості, розкриттю їх творчих здібностей і розвитку у них музичного слуху, позитивно впливають на розвиток усіх сторін особливості.

Окрім казкотерапії та музикотерапії на уроках англійської мови для формування в молодших школярів мовленнєвої компетентності досить актуальним є використання ігротерапії. Це метод психотерапевтичного впливу на дітей та дорослих із використанням гри [5].

За допомогою гри добре опрацьовується вимова, активізується лексичний матеріал, розвиваються навички аудіювання та усного мовлення. Використовуючи ігротерапію на уроках англійської мови, молодші школярі захоплюючись нестандартними формами роботи, навіть і не помічають, що вчаться, пізнають, запам'ятовують нове.

Як стверджувала, Т. Шкваріна, сам факт, що гра пробуджує інтерес і активність дітей дає їм можливість проявити себе в цікавій для них діяльності, сприяє більш швидкому і надійному запам'ятовуванню іншомовних слів та речень [7].

Наведемо приклад:

Гра «Хто це?»

Мета: Активізація до теми «Зовнішність»

Один учень виходить з класу, а решта учнів домовляються, чию зовнішність вони будуть описувати. Той, що повертається до класу, задає запитання (крім запитання What is this?) про свого однокласника. Наприклад:

Is this a boy or a girl?

Is he/she tall?

What colour is his/her hair?

What is he/she wearing? і т.д.

Якщо відгадано правильно, учень зовнішність якого описували, виходить з класу, і гра триває.

Використання технології ігротерапії сприяє нормалізації стосунків дитини з навколишньою дійсністю, оскільки гра знімає негативізм, ліквідує егоїзм, вередування, «поліпшує природу дитини».

Радість, захоплення та несподіваність властиві грі і дозволяють дітям навчатися без страху перед помилками та весело досліджувати нові ідеї та концепції. Гра може стимулювати дитячу уяву, креативність, та сприяти розвитку різних навичок, включаючи мовлення і спілкування. Слід зазначити, що гра – це як правило переживання, тому найбільш активно під час гри стає емоційна сфера.

Лялькотерапія – дозволяє використовувати ляльку як засіб для спілкування та навчання мови. За допомогою ляльки можна створити різні ситуації на уроках англійської мови на початковому етапі навчання. Вона допомагає прожити емоції і почуття дітей.

Гра з лялькою, яка втілює певні людські риси, дозволяє цілеспрямовано і гнучко мотивувати мовлення учнів на уроці. Казкові персонажі є прекрасними помічниками при організації рольових ігор на початку уроку і на інших етапах.

Одним з найважливіших умов навчання школярів є формування у них позитивного ставлення до навчання і пізнавальних інтересів. Лексичний матеріал дозволяє широко використовувати всілякі персонажі ляльок на уроках англійської мови: є ляльки, які представляють як людей. Застосовуючи ляльки на уроці, створюється навчально-ігрова ситуація, в якій учень стає не пасивним слухачем, а активним учасником освітнього процесу.

Ляльки допомагають розвинути природні здатності, образне мислення, пам'ять, емоційну сферу, самосвідомість і самоконтроль. Вони сприяють формуванню позитивних установок, емоційної й моторної адекватності, комунікативних навичок.

Таким чином, застосування технологій естетотерапії на уроках англійської мови для формування мовленнєвої компетентності молодших школярів може значно покращити процес навчання та зробити його більш цікавим та забавним, підвищити мотивацію та активізувати емоційно-чуттєву сферу учнів під час вивчення англійської мови.

Список використаних джерел:

1. Вознесеньська О. Л. Особливості арт-терапії як методу. *Психолог.* 2005. №39. С. 5–9.
2. Гусак-Шкловська Я. Функціональна музика як спосіб підвищення працездатності і покращення самопочуття. Одеса, 2013. С. 52–54.
3. Кравчина Т. В. Арт-технології на заняттях з англійської мови. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І. В. Козубовська. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. Вип. 1 (38). С. 161–164.
4. Мірошниченко Т. В. Дидактичний аспект використання естетотерапії у початковій школі. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти* : матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф., (м. Бердянськ, 14 вересня, 2017 р.). Бердянськ. 2017. С. 262–266.
5. Федій О. А. Естетотерапія : навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. К. : Центр учбової літератури, 2012. 304 с.
6. Філоненко Т. Б. Використання пісень на уроках англійської мови як засіб формування іншомовної компетентності учнів початкової школи: посіб. Кагарлик, 2020. 46 с.
7. Шкваріна Т. М. Англійська мова для дітей : програма метод. реком. К.: Шк. світ, 2008. 112 с.
8. <https://vseosvita.ua/library/statta-vikoristanna-kazok-na-urokah-anglijskoi-movi-u-pocatkovij-skoli-203005.html>

**МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ
ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОГО МАТЕРІАЛУ
(ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО
ЕКСПЕРИМЕНТУ)**

Катерина КРЯЧУН,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»;

Ірина ВІКТОРЕНКО,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри теорії і практики початкової освіти;
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

***Анотація.** У статті визначено актуальність, нормативне та теоретико-методичне підґрунтя проблеми формування спостережливості здобувачів початкової освіти в процесі вивчення природничого матеріалу. Констатовано недостатню увагу вітчизняних науковців до проблеми на рівні формування досліджуваного феномена. Експериментально перевірено стан сформованості рівня спостережливості в учнів молодшого шкільного віку на констатувальному етапі дослідження. Установлено, що за традиційних умов навчання він перебуває на достатньому рівні.*

***Ключові слова:** спостереження, спостережливість, рівень сформованості спостережливості, методи діагностики сформованості спостережливості, інтегрований курс «Я досліджую світ», початкова школа.*

**METHODS OF RESEARCHING THE OBSERVABILITY
OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN STUDYING
NATURAL MATERIAL (BASED ON THE RESULTS
OF AN ASCERTAINMENT EXPERIMENT)**

Kateryna KRIACHUN,

Iryna VIKTORENKO

***Abstract.** The article deals with the problem of forming the observability of primary education students in the educational process of the NUSh. The relevance, normative and theoretical and methodological*

basis of the problem of the formation of observability as an important qualitative characteristic of a primary education student is studied. Insufficient attention of native scientists to the problem at the level of formation of the studied phenomenon is found out. The method of determining the initial level of formation of observability of primary school students is described through the diagnosis of three components: the ability to observe, interest and attitude to nature, formation of attention. A complex of empirical (putting practical tasks), sociological (questionnaires, interviews) methods and mathematical statistics methods (summary evaluation method, arithmetic mean indicators) are used. It is established that the general level of formation of observation of the 2nd graders under traditional conditions of study is at a sufficient level. At the same time, differences in the formation of its individual components are diagnosed. The lowest indicators are recorded in the formation of students' interest in nature and in the ability to observe, that is the basis for conducting a formative experiment.

Keywords: *observation, observability, level of observability formation, diagnostic methods of observability formation, integrated course «I Explore the World», primary school.*

Одним із ціннісних орієнтирів, на якому реалізується мета початкової освіти, визначеної Державним стандартом початкової освіти (2018 р.) є «радість пізнання, що обумовлюється використанням в освітньому процесі дослідницької та проєктної діяльності» [3]. Саме тому домінантне значення має проблема формування в здобувачів початкової освіти дослідницьких умінь, зокрема вмінь спостерігати, здатності і прагнень до самостійних чи групових спостережень, спрямованих на формування допитливості в галузі природничих наук, готовності формулювати припущення та робити висновки на основі їх проведення [3].

Важливим є відзначити, що спостереження є необхідною умовою формування природничих уявлень і понять як елементів знань, які засвоюються учнями впродовж усього процесу навчання освітньої галузі «Природознавство», яка є складовою інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Цілеспрямовані та планомірні спостереження впливають на формування і розвиток важливої риси особистості – спостережливості, яка позначається на розвитку інших психічних процесів, що в загальному результаті відбивається на поведінці, а також на результатах навчання.

Відповідно до «Вимог» обов'язкових результатів навчання з природничої освітньої галузі Державного стандарту впродовж 1-го та 2-го циклів навчання здобувачі освіти з певною мірою самостійності мають виявляти вміння пошуку об'єктів для спостереження, визначення мети і гіпотези, послідовності кроків і умов його проведення, безпосереднього сприймання об'єктів і явищ природи, зокрема й непомітних деталей, незначних відмінностей та змін, фіксувати результати в різних формах, аналізувати та обговорювати їх, проводити самоаналіз – визначати фактори успіху, помилки [3]. Вимоги чинного нормативного освітянського документа позначаються на змісті та очікуваних результатах навчання (ТОП-1, ТОП-2), а також на змістовому наповненні підручників «Я досліджую світ».

Згідно із зазначеним актуальність проблеми формування спостережливості учнів є незаперечною і посилюється в умовах компетентнісного навчання, яке має забезпечити активне конструювання знань та формування вмінь, уявлень, цінностей через досвід самостійної практичної діяльності, зокрема спостережень [12, 13]. Водночас як свідчать результати аналізу наукових джерел, досвіду роботи вчителів, а також власний досвід навчання учнів у початковій школі, розвиток спостережливості в процесі навчання природничого матеріалу недооцінюється вчителями та не отримав належного місця серед головних освітніх завдань початкової школи.

Незважаючи на те, що проблема формування спостережливості здобувачів початкової освіти на сучасному етапі є недостатньо дослідженою у вітчизняній науці, аналіз наукових джерел свідчить про зростаючий інтерес до окремих її аспектів. Зокрема, у своїх наукових здобутках науковці М. Бондар [2]; О. Карабань [4], Л. Колток, Л. Стахів [6] та ін. розглядають природу як один із важливих чинників освітнього процесу і водночас відстоюють ідеї проведення уроків серед природи в межах Нової української школи, які у своїй педагогічній діяльності активно підтримував В. Сухомлинський, підкреслюючи, що навчання на свіжому повітрі сприятиме розвитку в учнів спостережливості як необхідної умови розумового розвитку [11]. Теоретико-методичні аспекти проблеми розвитку спостережливості учнів як умови формування природознавчої компетентності (педагогічні умови; технологія проведення уроків серед

природи; методичні засади щодо організації спостережень; урахування педагогічної спадщини видатних українських педагогів К. Ушинського, В. Сухомлинського в освітньому процесі НУШ) представлено в наукових здобутках таких науковців: А. Колишкіна, А. Чобанян [5], І. Павлюк [9], П. Сікорський [10] та ін. Досвід навчання дітей за кордоном, зокрема спостереженням розглядається Л. Бабенко [1], Л. Кулинич [8] та ін.

Метою статті є дослідити вихідний рівень сформованості спостережливості здобувачів початкової освіти як основи для подальшого формування в умовах реалізації природничої освітньої галузі інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Загальний рівень спостережливості в здобувачів початкової освіти досліджували через діагностування 3-х рівнів розвитку його компонентів: уміння спостерігати, інтересу та ставлення до природи, сформованості уваги. Експериментальною роботою було охоплено 23 здобувачі 2-го класу Слов'янського ЗЗСО I-III ступенів № 10 Слов'янської міської ради Донецької області.

Методи (методики) наукового пошуку:

– *емпіричні*: постановка практичних завдань: дослідження сформованості уваги; визначення інтересу та ставлення учнів до освітніх компонентів, що є мотиваційним складником спостережливості учнів; ситуативний метод (методика) «Письмовий опис хатнього та польового горобців» за методикою Н. Ярошевої, модифікованої І. Кореневою [7, с. 88] для оцінки вмінь спостерігати;

– *соціологічні*: анкетування «Із любов'ю до природи» для вивчення інтересу учнів 2-го класу до природи; бесіда;

– *методи математичної статистики*: метод сумарних оцінок, показники середнього арифметичного.

1. Дослідження сформованості уваги учнів 2-го класу здійснювалося за допомогою методу практичних завдань (усього 5). Пропонуємо їх фрагменти.

Інструкція піддослідному: уважно розглянь малюнки та виконай завдання.

1. Порахуй кількість пташок і запиши правильну відповідь _____.

3. Полічи і запиши кількість побачених предметів _____.

Назви їх _____

Полічи і запиши кількість лише найдрібніших деталей _____.

Розфарбуй їх.

5. Розглянь малюнки. Обведи синім олівцем найхолоднішу пору року, а червоним – найтеплішу.

Рис. 1. Фрагменти практичних завдань на визначення сформованості уваги

Оцінювання результатів діагностування відбувалося з урахуванням таких балів: правильно – 3 бали; більше правильно, чим неправильно – 2 бали; більше неправильно, чим правильно – 1 бал; неправильно – 0 балів. Загальна кількість балів, що міг отримати кожен респондент – 15.

Розподіл за рівнями сформованості уваги відбувався в такий спосіб: *початковий рівень – 1-8 балів, середній рівень – 9-11 балів, достатній рівень – 12-14 балів, високий рівень – 15 балів.*

Сума кількості балів за кожним респондентом показала нам числове значення рівнів сформованості уваги в здобувачів 2-го класу. Отже, загальні показники виявились такими: респондентів із достатнім рівнем – 16 (69,6%), із середнім – 7 (30,4%). Учні із високим та початковим рівнями сформованості спостережливості виявлено не було. Результати свідчать про превалювання в здобувачів початкової освіти достатнього рівня розвитку уваги.

Рис. 2. Показники рівнів сформованості уваги в здобувачів 2-го класу на констатувальному етапі дослідження

Представимо експрес-аналіз кожного з 5-ти завдань методики. Так, найвищі показники правильного виконання виявлено за результатами 2-го завдання «З'єднай крапки в послідовності чисел, що їм відповідають, і отримай малюнок у подарунок», що відповідає 100% від загальної кількості балів (середнє арифметичне – 3,0 бали). Показники правильності виконання 1-го завдання «Порахуй кількість пташок і запиши правильну відповідь» характерним було для 91,3% (середнє арифметичне дорівнює по класу склало 2,9 балів), 5-го завдання «Розглянь малюнки. Обведи синім олівцем найхолоднішу пору року, а червоним – найтеплішу» – 73,9% (середнє арифметичне – 2,5 бали), 4-го завдання «Знайди пару для кожної частинки візерунків. Полічи і запиши їх. Постав номери на половинках одного цілого» – для 69,5% (середнє арифметичне – 2,2 бали; до уваги бралися лише відповіді, що відповідають максимальним 3-м балам). Найнижчі показники були виявлені у відповідях на 3-є запитання «Полічи і запиши кількість побачених предметів. Назви їх. Полічи і запиши кількість лише найдрібніших деталей. Розфарбуй їх». Жодної правильної і повної відповіді, на жаль, нами зафіксовано не було. Середнє арифметичне по класу із виконання цього завдання дорівнює усього 0,2 бали. Респонденти не змогли правильно визначити загальну кількість побачених предметів (здебільшого називали лише Вінні-Пуха та П'ятачка). Ще гіршими були результати, пов'язані з визначенням найдрібніших деталей. Спостерігались і такі випадки, коли другокласники розмальовували повністю малюнок, тоді як завдання вимагало лише найдрібніших деталей.

2. Методика вивчення інтересу учнів початкової школи до природи. Дослідження інтересу здобувачів початкової школи до природи відбувалось за допомогою *анкетування*. Наочно представимо деякі з них (рис. 3).

<p style="text-align: center;">Анкета «Із любов'ю до природи»</p> <p>Дорогий друже!</p> <p>Напиши своє прізвище та ім'я _____.</p> <p>Познач свою відповідь на запитання:</p> <p>1. Чи поділяєш ти природні об'єкти на «красиві» і некрасиві?»</p> <p>а) так (0 б.);</p> <p>б) ні (2 б.);</p> <p>в) по-різному (1 б.)</p> <p>2. Чи завжди ти звертаєш увагу на оточуючу тебе природу?</p> <p>а) так (2 б.);</p> <p>б) ні (0 б.);</p> <p>в) по-різному (1 б.).</p>	<p>3. Чи втручася ти в ситуації, коли бачиш, що хтось наносить шкоду природі?</p> <p>а) так (2 б.);</p> <p>б) ні (0 б.);</p> <p>в) по-різному (1 б.).</p> <p>6. Чи приходилося тобі шкодити природі?</p> <p>а) так (0 б.);</p> <p>б) ні (1 б.).</p> <p>8. Чи брав/ла ти участь в охороні природи в 1-2 класах?</p> <p>а) так (1 б.);</p> <p>б) ні (0 б.).</p> <p>Загальна кількість балів, яку може набрати респондент дорівнює 14-ти балам.</p>
---	--

Рис. 3. Фрагменти завдань анкети «Із любов'ю до природи»

Розподіл респондентів за рівнями ставлення до природи визначали в такий спосіб: *початковий рівень – 1-4 бали, середній рівень – 5-8 балів, достатній рівень – 9-12 балів, високий рівень – 13-14 балів.*

Сума кількості балів за кожним респондентом показала нам числове значення рівнів ставлення до природи в здобувачів 2-го класу. Отже, загальні показники виявились такими: респондентів із високим рівнем виявлено 4 (17,4%), із достатнім рівнем – 9 (39,1%), із середнім – 10 (43,5%). Учні із початковим рівнем сформованості вмінь спостерігати виявлено не було. Результати свідчать про превалювання в здобувачів початкової освіти середнього рівня ставлення до природи (рис. 4).

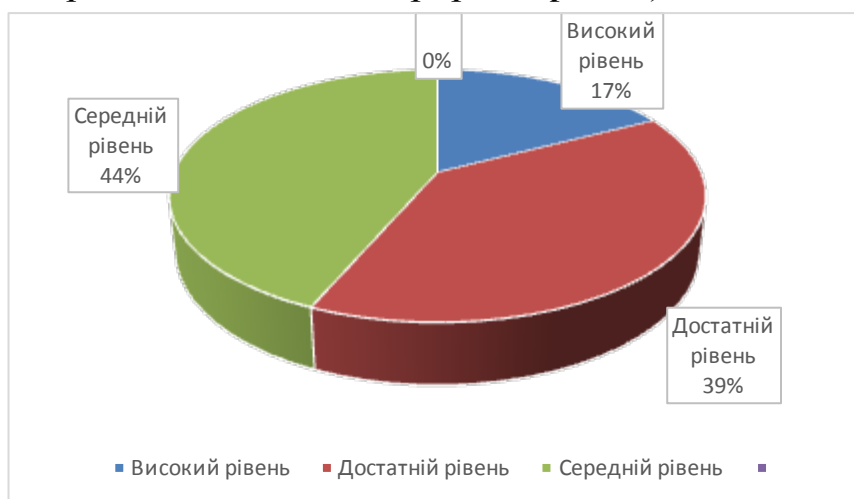

Рис. 4. Рівні сформованості інтересу до природи в здобувачів 2-го класу

Аналіз загальних відповідей учнів на кожне з 10 запитань анкети дав можливість дійти таких висновків:

1) на запитання «Чи завжди ти звертаєш увагу на оточуючу тебе природу?» 16 (69,6%) учнів відповіли «так», 4 (17,4%) – «по-різному», 3 (13,0%) – «ні»;

2) на запитання «Чи втручаєшся ти в ситуації, коли бачиш, що хтось наносить шкоду природі?» стверджувальну відповідь «так» дали 13 (56,5%) респондентів, 7 (30,5%) – «по-різному», 3 (13,0%) – «ні»;

3) на запитання «Чи любиш ти читати в книгах описи природи?» стверджувальну відповідь «так» дали 10 (43,5%) респондентів, 12 (52,2%) – «по-різному», 1 (4,3%) – «ні»;

4) на запитання «Чи поділяєш ти природні об'єкти на «красиві» і некрасиві?» 8 (34,8%) учнів дали відповідь «ні», 7 (30,4%) – «по-різному», 8 (34,8%) – «так»;

5) на запитання «Чи є які-небудь заняття, які ти робив/ла на природі?» 21 (91,3%) учень дали відповідь «так», 2 (8,7%) – «ні»;

6) на запитання «Чи доводилося тобі малювати природу?» 22 (95,7%) учні дали відповідь «так», 1 (4,3%) – «ні»;

7) на запитання «Знайомі тобі музичні твори, які пов'язані з природою?» 18 (78,3%) учень дали відповідь «так», 4 (17,4%) – «ні», 1 (4,3%) учень відповіді не надав;

8) на запитання «Чи приходилося тобі шкодити природі?» 20 (87,0 %) учнів дали відповідь «ні», 3 (13,0%) – «так»;

9) на запитання «Чи часто ти відпочиваєш на природі зі своїми батьками?» 14 (60,9%) учнів дали відповідь «так», 9 (39,1%) – «так»;

10) на запитання «Чи брав/ла ти участь в охороні природи в 1-2 класах?» 7 (30,5%) учнів дали відповідь «так», 15 (65,2%) – «ні», 1 (4,3%) – не відповів.

3. Методика дослідження сформованості вмінь спостерігати «Письмовий опис хатнього та польового горобців» (завдання див. на рис. 5).

Уважно розглянь два малюнки. Які тварини зображені на них? Порівняй та опиши їх.

Дякуємо тобі!

Рис. 5. Експериментальні матеріали методики «Письмовий опис хатнього та польового горобців»

Важливим є відзначити, що з метою актуалізації знань про форми предметів, частини тіла тварин, гама кольорів нами попередньо було проведено фронтальну бесіду, яка інтегрувала в собі знання як із природознавства, так і образотворчого мистецтва. Оцінювання відбувалося з урахуванням таких показників:

- 1) уміння сприймати предмети в розмаїтті їх ознак (унікнення односторонності під час опису) – 2 бали;
- 2) уміння виділяти істотні ознаки об'єкта – 2 бали;
- 3) уміння виділяти характерні ознаки об'єкта, пояснювати залежність від умов існування – 3 бали;
- 4) логічність та послідовність під час опису малюнків – 3 бали.

Розподіл за рівнями сформованості в учнів умінь спостерігати відбувся в такий спосіб: *початковий рівень – 1-3 бали, середній рівень – 4-6 балів, достатній рівень – 7-9 балів, високий рівень – 10 балів.*

Сума балів за кожним респондентом показала нам числове значення рівнів умінь спостерігати в другокласників. Загальні показники виявилися такими: респондентів із достатнім рівнем – 6 (26,1%), із середнім – 5 (21,7%), початковий – 11 (47,8%), 1 (4,3%) респондент відповіді не надав. Учні із високим рівнем виявлено не було (*рис. 6*).

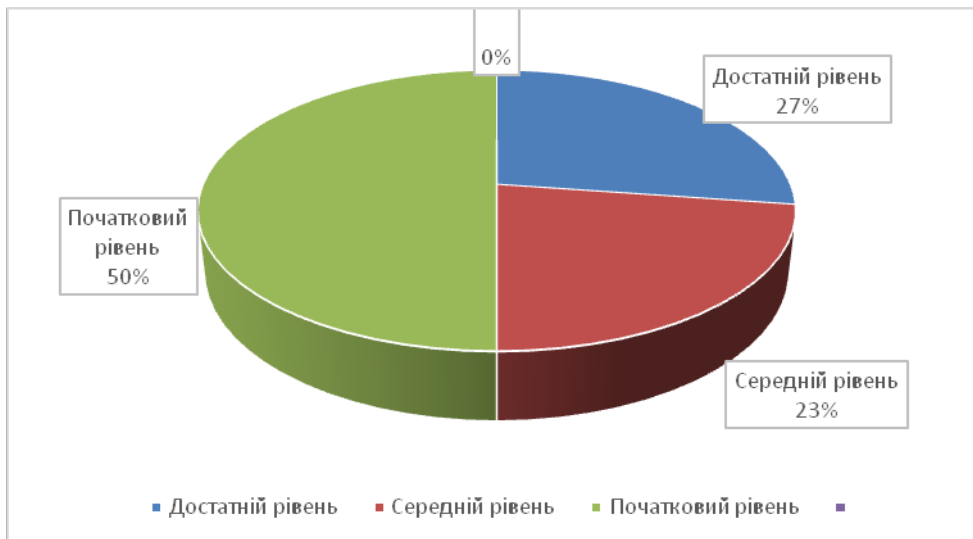

Рис. 6. Рівні сформованості вмінь спостерігати в учнів початкової школи

Загальна картина розподілу учнів за рівнями вмінь спостерігати свідчить, що для переважної більшості класу (52,2%) характерним є *початковий рівень* розвитку. Найвищий середній показник спостерігався в умінні виділяти характерні ознаки, що складає 1,3 бала, середній показник умінь сприймати об'єкти в розмаїтті їх ознак складає 1,2 бала, середній показник умінь логічно та послідовно описувати малюнки – 1,1 бала. Найнижчі показники вмінь виділяти істотні ознаки – 0,3 бала.

Аналіз порівняння хатнього та польового горобців показав, що за винятком 6-ох респондентів, що мають достатній рівень, опитувані не підвели об'єкти опису під родове поняття «птах», «зимуючий птах». Водночас жоден учень класу не визначив істотної ознаки птаха: наявність пір'яного покриву. Відзначимо, що другокласники під час опису здебільшого не вказували величину, будову птаха, визначали лише деякі особливості забарвлення. Спостерігались випадки підміни назв птахів. Так, четверо учнів із класу горобця (хатнього або польового) розпізнали як синичку. Характеристика досліджуваних тварин була однобокою, неповною; чіткість, логічність і послідовність думок були порушеними.

Відзначимо важливість для експериментального дослідження порівняння середніх показників розвитку компонентів загального рівня сформованості спостережливості в учнів 2-го класу. Так, найвищі показники спостерігалися в розвитку уваги (10,6 б.), нижчі були зафіксовані у сформованості

в учнів ставлення до природи (9,6 б.), ще нижчі – в умінні спостерігати (3,9 б.).

Узагальнення результатів запроваджених експериментальних методик дослідження в здобувачів 2-го класу компонентів спостережливості, а саме: сформованості уваги, інтересу до природи, умінь спостерігати дали можливість розподілити респондентів за рівнями розвитку досліджуваного феномена, що представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні розвитку компонентів спостережливості здобувачів початкової освіти

Рівні	Компоненти у %			
	Сформованість уваги	Уміння спостерігати	Інтерес до природи	Середній показник рівнів розвитку
Високий	–	–	17,4	5,8
Достатній	69,6	26,1	39,1	44,9
Середній	30,4	21,7	43,5	31,9
Початковий	–	52,2	–	17,4

Результати констатувального експерименту дали змоги дійти висновку про превалювання достатнього рівня розвитку спостережливості в здобувачів 2-го класу, що становить 44,9% від загальної кількості респондентів. Із середнім рівнем розвитку виявлено 31,9% учнів, із початковим – 17,4%, високим – 5,8% (результати подано в порядку убутання). Сумарні показники високого і достатнього рівнів (50,7%) майже однакові з сумарними показниками середнього і початкового рівнів (49,3%), що свідчить про недостатність розвитку в учнів 2-го класу такої важливої якості особистості як спостережливість, а, отже, вимагає організації відповідного експериментального навчання.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Л. Вчитись у Норвегії. Хотіли б? URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/227-vchytys-u-norvehii-khotily-b> (дата звернення: 07.04.2023).
2. Бондар М. Уроки на свіжому повітрі: які переваги, коли та як їх правильно проводити. URL: https://24tv.ua/education/uroki-svizhому-povitri-yaki-perevagi-koli-yak-yih-pravilno-provoditi_n1873229 (дата звернення: 06.05.2023).

3. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення: 06.04.2023).
4. Карабань О. Уроки на подвір'ї: як організувати та чому вони потрібні <https://www.schoollife.org.ua/uroky-na-podvir-yi-yak-organizuvaty-ta-chomu-vony-potribni/> (дата звернення: 05.04.2023).
5. Колишкіна А., Чобанян А. Теоретичний аналіз проблеми розвитку спостережливості як умови формування природознавчої компетентності учнів початкових класів. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 10 (12). С. 362–375.
6. Колток Л., Стахів Л. Уроки серед природи в рамках Нової української школи. *Педагогічні науки*. 2019. Вип. LXXXVIII. С. 42–47. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4263/3761> (дата звернення: 05.04.2023).
7. Коренева І. Розвиток спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 ; Національний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 208 с.
8. Кулинич Л. Шість незвичайних уроків у різних країнах світу. URL: <https://vseosvita.ua/news/sist-nezvicajnih-urokiv-u-riznih-krainah-svitu-4133.html> (дата звернення: 05.04.2023).
9. Павлюх І. Рекомендації щодо проведення спостережень. URL: <https://vseosvita.ua/library/rekomendacii-sodo-provedenna-sposterezen-vidi-i-metodika-sposterezenn-195792.html> (дата звернення: 05.04.2023).
10. Сікорський П. Педагогічні закономірності та їх роль у новій початковій школі. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/600/541> (дата звернення: 05.04.2023).
11. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. Вибрані твори в п'яти томах. Т. 2. К.: Радянська школа, 1976. С. 472–473.
12. Типова освітня програма для 1-2 класів НУШ (О. Савченко). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 06.04.2023).
13. Типова освітня програма для 1-2 класів НУШ (Р. Шиян). URL: <https://svitdovkola.org/files/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyuan%20-202022.pdf> (дата звернення: 05.04.2023).

ТЕХНОЛОГІЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Інна ЛЕВДЕР,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Людмила ПРОЦАЙ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** Стаття розглядає педагогічні умови впровадження технології особистісно орієнтованого навчання інформатики в початкових класах. Описано ключові аспекти, включаючи диференціацію, інтерактивні методи, використання ІКТ, підготовку вчителів та створення сприятливого психологічного клімату. Упровадження цих умов забезпечує ефективний навчальний процес і розвиток учнів.*

***Ключові слова:** особистісно орієнтоване навчання, ІКТ, інтерактивні методи, диференціація, мотивація, педагогічні умови.*

TECHNOLOGY OF PERSONALITY-ORIENTED TEACHING OF COMPUTER SCIENCE TO PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Inna LEVDER,

Lyudmila PROTSAI

***Abstract.** This article explores the pedagogical conditions necessary for implementing a student-centered approach in teaching informatics in primary schools. The focus is on creating an effective learning environment through various strategies. Key elements include differentiating and individualizing instruction to match students' unique needs, interests, and learning paces. Interactive teaching methods, such as group work, pair activities, didactic games, brainstorming, and project-based learning, are emphasized to foster student engagement and collaboration. The integration of Information and Communication Technologies (ICT) is highlighted as crucial for making the learning process more engaging and adaptive. Teacher training is essential to equip educators with the skills needed for employing modern teaching technologies and methodologies effectively. Additionally, the article discusses the importance of establishing a positive*

psychological climate in the classroom to enhance students' confidence and motivation. The development of students' autonomy and motivation through personalized learning pathways and formative assessment is also covered. Lastly, the involvement of parents and continuous monitoring and adjustment of the educational process are proposed to ensure the successful implementation of a student-centered approach in informatics education.

Keywords: *student-centered learning, ICT, interactive methods, differentiation, motivation, pedagogical conditions.*

У контексті швидкого розвитку технологій та інформатизації суспільства, особистісно орієнтоване навчання стає ключовим для забезпечення гармонійного розвитку дітей, їхньої здатності до самостійного мислення та креативності. Цей підхід дозволяє враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, її інтереси та потреби, що є важливим для формування особистості та соціалізації учнів.

Особливої актуальності набуває впровадження особистісно орієнтованого навчання у викладання інформатики. Це зумовлено не лише стрімким розвитком цифрового середовища, а й специфікою самого предмету. Зокрема, інформатика представляє собою інтеграцію декількох освітніх галузей (математика, логіка, інженерія тощо), а також включає в себе аспекти творчого та критичного мислення. Впровадження особистісно орієнтованого навчання інформатики вже в початкових класах представляється важливим кроком у сучасній освіті. Цей підхід дозволяє зосередитися на індивідуальних особливостях кожної дитини, створюючи оптимальні умови для її розвитку та самореалізації. Завдяки цьому, діти з раннього віку вчаться аналізувати інформацію, розв'язувати проблеми та розвивати критичне мислення. Окрім цього, особистісно орієнтоване навчання сприяє стимулюванню творчості, адже інформатика не обмежується лише технічними аспектами, а й відкриває простір для творчого самовираження через різноманітні проекти. Раннє знайомство з основами інформатики також готує дітей до майбутнього, де технології та цифровізація відіграють ключову роль. Особистісно орієнтоване навчання інформатики в початкових класах закладає фундамент для всебічного розвитку особистості дитини.

Проблематикою особистісно орієнтованого навчання в освітньому процесі займалася низка дослідників, зокрема О. Пехота, С. Сисоєва, Г. Васянович, В. Кудін, І. Бех, Г. Бал, В. Рибалка, Д. Міллікен, Ч. Купісевич, А. Харгрівз, В. Кремень, І. Синиця, Т. Микитюк, Н. Гавриш, Л. Ващенко, П. Ваншедель,

Дж. Дьюї та інші, чий внесок заслуговує на увагу. Їхню роботу можна поділити на загальну та конкретну спрямованість у контексті особистісно орієнтованого навчання.

Мета статті – проаналізувати педагогічні умови, необхідні для впровадження особистісно орієнтованого навчання інформатики в початкових класах, визначити ключові аспекти цього підходу та надати рекомендації для їх ефективної реалізації в навчальному процесі.

Впровадження технології особистісно орієнтованого навчання інформатики в початкових класах вимагає створення певних педагогічних умов, які сприяють ефективній реалізації цієї технології та досягненню бажаних результатів:

1. Диференціація та індивідуалізація навчання [3].
2. Інтерактивні методи та форми навчання.
3. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).
4. Підготовка вчителів до впровадження особистісно орієнтованого навчання [4].
5. Створення сприятливого психологічного клімату в класі.
6. Формування мотивації та навчальної автономії учнів.
7. Оцінювання, орієнтоване на розвиток.
8. Розробка навчально-методичних матеріалів та ресурсів.
9. Співпраця з батьками та залучення їх до освітнього процесу.
10. Моніторинг та коригування освітнього процесу [5].

Впровадження цих педагогічних умов забезпечує ефективне використання технологій особистісно орієнтованого навчання інформатики в початкових класах, що сприяє розвитку в учнів базових знань, навичок, а також формуванню їхньої особистості та готовності до подальшого навчання.

На сьогоднішній день інформатика є ключовою областю наукових знань, яка сприяє розвитку системного та інформаційного аналізу світу навколо нас. Вона охоплює вивчення процесів, пов'язаних з інформацією, а також методів і засобів її обробки, передачі, збереження та використання. Інформатика також відіграє важливу роль у практичній діяльності, зокрема у сфері інформаційних технологій, яка динамічно розвивається і розширює свої горизонти. Цей предмет став першим у шкільній програмі, який запровадив профільну та рівневу класифікацію змісту освіти, що дозволило ефективно впроваджувати новітні методики навчання, орієнтовані на особистість, та сприяло демократизації та гуманізації освіти [1]. Розвиток інформаційних технологій та програм інформатизації шкіл, а також оновлення

комп'ютерного обладнання вимагають від освітніх установ застосування нових педагогічних підходів та методик викладання інформатики, а також впровадження інноваційних форм навчання з використанням сучасних інформаційних технологій [6].

Основним вектором сучасної освіти є впровадження компетентнісного підходу до навчання. Цей підхід передбачає ефективне використання учнями своїх знань та навичок у складних ситуаціях. Успіх такого підходу до навчання вимірюється досягненням учнями ключових, загальних та спеціалізованих компетентностей. Згідно сучасних уявлень, вважається, що реалізація компетентнісного підходу в навчанні інформатики досягається шляхом використання особистісно орієнтованого навчання. Ця технологія на уроках інформатики впроваджується через активну практику, що сприяє створенню адаптивної та динамічної освітньої структури. Згідно Н. Остапчука [10], основні компоненти особистісно орієнтованого навчання інформатики включають наступні положення:

- засвоєння матеріалу базується на безперервному діалозі з учнями та їх залученні до практичних завдань, як у класі, так і поза ним;

- методика викладання спрямована на культивування самостійного мислення та рішення у дітей;

- методичне наповнення курсу розроблене на основі сучасних інноваційних освітніх стратегій та концепцій;

- основна філософія освіти базується на переконанні, що кожен учень має природну здібність до творчості, яку необхідно виявити та розвивати.

У рамках цих положень, особистісно орієнтоване навчання забезпечує активне залучення учнів до освітнього процесу, спрямоване на стимулювання їхньої внутрішньої мотивації.

Перелічені положення віддзеркалені у програмі вивчення інформатики молодших класів, в рамках якої особистісно орієнтоване навчання є основоположною педагогічною технологією [1].

Метою сектору ІТ-освіти в 3-4 класі є формування інформаційно-комунікаційних та інших базових компетентностей учнів для розв'язування задач з використанням цифрових пристроїв та інформаційно-комунікаційних технологій для критичного, аналітичного, логічного мислення, реалізації творчого потенціалу та формування активної, відповідальної, безпечної та етичної діяльності в інформаційному суспільстві.

Основними завданнями є розвиток наступних навичок:

- використання пошукових систем для пошуку та обробки інформації;
- створювати інформаційні об'єкти та маніпулювати ними в програмному середовищі;
- виконувати індивідуальну та колективну діяльність у середовищі знань;
- критично оцінювати знання для вирішення проблем у своєму житті;
- дотримуватися етичних, культурних і правових норм, пов'язаних з інформацією;
- дотримуватись правил безпечної роботи з комп'ютерною технікою [7].

Реалізація цілей і завдань предмета навчання узгоджується зі змістом: «Інформація. Дії з інформацією», «Комп'ютерні пристрої для здійснення дій із інформацією», «Об'єкт. Властивості об'єкта», «Створення інформаційних моделей. Змінення готових. Використання», «Алгоритми».

Програма структурована лінійно та концентрично. Понятійний зміст поступово розширюється і доповнюється. Складність матеріалу поступово збільшується, усвідомлюється, повторюється і закріплюється, сприяючи формуванню основних компетентностей і способів діяльності на найвищому рівні узагальнення.

Вчителі можуть змінювати порядок вивчення тем з метою створення оптимальної траєкторії навчання для конкретного класу, самостійно визначати обсяг роботи (кількість годин) для кожної теми курсу, а також повторення, узагальнення та систематизації під час занять.

Важливо зрозуміти основні особливості безпечної роботи з ресурсами та почати використовувати відповідні навички та знання при вивченні інших навчальних тем. Важливо відповідати пізнавальним інтересам бажаючих навчатися, підтримувати творчі ініціативи та мотивувати їх до вивчення нових інформаційно-комунікаційних технологій.

Таким чином, програма не лише надає учням знання з інформатики, але й формує в них навички, необхідні для успішної адаптації та самореалізації в сучасному світі.

НУШ представляє собою комплексну реформу освітньої системи в Україні, спрямовану на приведення її у відповідність із сучасними світовими стандартами та практиками. Одним із

ключових компонентів цієї реформи є модернізація навчальної програми з інформатики, яка покликана забезпечити учнів необхідними навичками цифрової грамотності, обчислювального мислення та здатністю застосовувати інформаційні технології в різних аспектах життя.

Центральною концепцією навчальної програми з інформатики в НУШ є інтеграція цифрової грамотності з раннього віку. Це передбачає не лише навчання учнів користуванню комп'ютерами та програмним забезпеченням, але й формування розуміння основних принципів інформаційних технологій. Навчальна програма акцентує увагу на розвитку критичного мислення, навичок розв'язання проблем та здатності працювати спільно над проєктами. Ці навички вважаються необхідними для ефективної навігації у цифровому світі.

Ще одним важливим аспектом навчальної програми з інформатики в НУШ є акцент на обчислювальному мисленні. Це включає навчання учнів підходити до проблем у структурованій та логічній манері, розбиваючи їх на менші, керовані частини, та розробляти алгоритми для їх розв'язання. Ця навичка є фундаментальною для багатьох аспектів сучасного життя та роботи, і вона інтегрована у різні предмети навчальної програми. Інтеграція обчислювального мислення у методологію дослідження дозволить оцінити, як персоналізовані підходи до навчання можуть покращити здатність учнів критично мислити та ефективно розв'язувати проблеми.

Крім того, НУШ приділяє велику увагу практичному застосуванню навичок з інформатики. Учнів заохочують брати участь у практичних заняттях та проєктах, які дозволяють їм застосовувати отримані знання у реальних контекстах. Такий підхід допомагає закріпити теоретичні знання та надає учням цінний досвід використання технологій для розв'язання практичних проблем.

Особистісно орієнтоване навчання гармонійно вписується в сучасну концепцію вивчення інформатики в НУШ. Цей підхід передбачає врахування індивідуальних особливостей кожного учня, його інтересів, здібностей та темпу навчання. В рамках особистісно орієнтованого навчання вчитель виступає не лише як джерело знань, але й як наставник, який допомагає учням самостійно здобувати знання, розвивати критичне мислення та навички розв'язання проблем.

Особистісно орієнтоване навчання сприяє розвитку у учнів навичок самостійного навчання, що є важливим у контексті

швидкого розвитку інформаційних технологій та постійної потреби в оновленні знань. Учні вчать ставити перед собою цілі, планувати свою діяльність, оцінювати результати та коригувати свої дії. Це сприяє формуванню у них відповідальності за своє навчання та підвищує мотивацію до навчання.

Ці вимоги допомагають створити освітній процес, який відповідає потребам сучасних учнів та підтримує їхній розвиток як активних та творчих особистостей. Це означає, що для втілення технології особистісно орієнтованого навчання на уроках інформатики необхідно:

1. Змінити погляд на освітній процес з інформатики, розглядаючи його не просто як суміш навчання та виховання, а як процес, що сприяє розвитку унікальних якостей та здібностей учнів, де навчання і виховання є нероздільними.

2. Встановити взаємодію між ключовими фігурами освітнього процесу, включаючи керівництво школи, вчителів, учнів та їхніх батьків.

3. Розробити критерії, за якими можна оцінювати ефективність освітнього процесу.

Під час особистісно орієнтованого уроку вчитель співпрацює з учнями на рівних у виборі та освоєнні навчального матеріалу, що робить знання значущими для особистості учня. Таким чином, учень становиться суб'єктом навчальної діяльності. Для активної участі у навчальному процесі, учні повинні освоїти його ключові етапи. Особистісно орієнтований урок інформатики має на увазі таку структуру:

1. Ознайомлення з матеріалом.
2. Встановлення навчальних цілей.
3. Планування діяльності.
4. Реалізація плану.
5. Оцінювання результатів.

О. Савченко підкреслює, що в центрі уваги на уроці мають бути учні, як індивідуально, так і в групах. Вчитель виступає як дискретний координатор, який підтримує та спрямовує кожного учасника, сприяючи їх взаємодії. Підготовка до особистісно орієнтованого уроку вимагає від вчителя аналізу навчального матеріалу, визначення форм учнівської діяльності, підготовки індивідуальних та групових завдань, з урахуванням змісту та складності матеріалу, а також навчальних можливостей учнів. Основна мета вчителя полягає у забезпеченні умов для самовираження кожного учня як активного учасника освітнього процесу.

Яким саме чином буде впроваджено особистісно орієнтоване навчання в освітній процес на уроках інформатики залежить, безперечно, від вчителя та психологічних особливостей учнів [2]. Однак, можна виділити наступні основні підходи та прийоми: метод проєктів, ігрові методи, диференційоване навчання, колаборативне навчання.

Метод проєктів є важливим інструментом особистісно орієнтованого навчання, оскільки він враховує індивідуальні інтереси та потреби учнів. У процесі роботи над проєктами учні мають можливість вибирати тему, яка їх зацікавлює, та досліджувати її, що сприяє розвитку внутрішньої мотивації та залученості до навчального процесу. Вони активно беруть участь у плануванні та реалізації проєкту, що розвиває навички самостійної роботи та відповідальності. Під час роботи в групах учні вчаться співпрацювати, обмінюватися ідеями та ресурсами, що підсилює соціальні навички та вміння працювати в команді. Презентація проєктів перед класом допомагає учням розвинути комунікативні навички та впевненість у собі. Оцінювання проєктів забезпечує зворотний зв'язок, який є ключовим для рефлексії та самовдосконалення [8].

Ігрові методи в особистісно орієнтованому навчанні також відіграють ключову роль, оскільки вони стимулюють інтерес та мотивацію учнів, роблячи процес навчання більш захоплюючим та динамічним. Через гру діти мають можливість досліджувати та взаємодіяти з навчальним матеріалом у спосіб, який відповідає їхнім індивідуальним потребам та стилям навчання. Використання ігор у навчанні інформатики може включати програмування власних ігор, розв'язання логічних завдань або навіть створення цифрових історій. Це не тільки допомагає учням краще зрозуміти технічні аспекти предмету, але й розвиває навички вирішення проблем, логічного мислення та креативності. Крім того, ігрові методи сприяють соціалізації та комунікації, оскільки багато ігор передбачають групову взаємодію та співпрацю. Учні вчаться працювати разом, ділитися ідеями та досягати спільних цілей, що є важливими навичками для їхнього майбутнього особистісного та професійного розвитку.

У свою чергу, диференційоване навчання в контексті особистісно орієнтованого підходу до навчання інформатики у початковій школі враховує унікальні освітні потреби кожного учня. Цей метод дозволяє вчителям адаптувати зміст, процес, продукт і навіть навчальне середовище, щоб забезпечити

оптимальне навчання для всіх учнів, незалежно від їхніх здібностей та інтересів. Застосування диференційованого навчання може включати різні види завдань для учнів з різним рівнем знань, від індивідуальних проєктів до групових завдань, які вимагають різних навичок та рівнів мислення. Вчитель може використовувати різні інструкційні стратегії, такі як візуальні, аудіальні або кінестетичні підходи, щоб залучити учнів до активного навчання. Такий підхід не тільки сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, але й відповідає на індивідуальні потреби учнів, дозволяючи їм розвиватися власним темпом. Учні вчать відповідальності за власне навчання, розвивають самостійність та навички самооцінки, що є важливими аспектами особистісного розвитку.

Нарешті, колаборативне навчання в особистісно орієнтованому освітньому процесі є ключовим для розвитку соціальних навичок та взаємодії між учнями. Цей підхід заснований на ідеї, що навчання є більш ефективним, коли учні працюють разом, обмінюючись знаннями та ідеями, що сприяє глибшому розумінню матеріалу. У контексті інформатики, колаборативне навчання може включати спільне програмування, де учні разом пишуть код або розробляють цифрові проєкти. Це не тільки допомагає учням навчитися працювати в команді, але й розвиває навички критичного мислення, оскільки вони вчать вирішувати проблеми через дискусії та колективні рішення.

Колаборативне навчання також включає в себе взаємне навчання, де учні можуть навчати один одного, поділяючись своїми сильними сторонами та знаннями. Це сприяє створенню позитивного навчального середовища, де кожен учень відчуває себе цінним членом групи. Застосування колаборативного навчання в інформатиці не тільки збагачує академічний досвід учнів, але й підготовлює їх до реального світу, де здатність працювати в команді та спілкуватися є критично важливими навичками [9].

Колаборативне навчання в особистісно орієнтованому освітньому процесі також сприяє розвитку емоційного інтелекту учнів. Під час спільної роботи над проєктами, учні вчать розуміти та враховувати емоції та потреби своїх однокласників, що сприяє формуванню емпатії та взаємоповаги. Це особливо важливо у початковій школі, де діти тільки починають розвивати свої соціальні навички та вміння взаємодіяти з іншими [10].

Колаборативне навчання також сприяє розвитку творчих здібностей учнів. Під час спільної роботи над проєктами, учні

мають можливість обмінюватися ідеями, експериментувати з різними підходами та знаходити нестандартні рішення. Це сприяє розвитку креативного мислення та здатності генерувати нові ідеї, що є важливими навичками у сучасному світі, де інновації та творчість відіграють ключову роль.

Важливим аспектом колаборативного навчання є також розвиток навичок комунікації. Під час спільної роботи, учні вчаться ефективно спілкуватися, висловлювати свої думки та слухати інших. Це сприяє формуванню навичок активного слухання, аргументації та переконання, що є важливими для успішної взаємодії у будь-якій сфері діяльності.

Застосування колаборативного навчання в інформатиці також дозволяє учням розвивати навички роботи з сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями. Використання онлайн-платформ для спільної роботи, таких як Google Docs, дозволяє учням навчитися працювати з цифровими інструментами, що є важливими для їх подальшого навчання та професійної діяльності.

Таким чином, колаборативне навчання в особистісно орієнтованому освітньому процесі є ефективним підходом, який сприяє всебічному розвитку учнів. Воно дозволяє не лише засвоювати навчальний матеріал, але й розвивати важливі соціальні, емоційні та технічні навички, що є необхідними для успішної самореалізації у сучасному світі. У контексті інформатики, колаборативне навчання сприяє формуванню навичок програмування, критичного мислення, творчості та комунікації, що робить його незамінним інструментом у підготовці учнів до майбутніх викликів.

Впровадження технології особистісно орієнтованого навчання інформатики в початкових класах значно підвищує якість навчання, адаптуючи його до індивідуальних потреб учнів і стимулюючи їхню мотивацію. Ключовими умовами для ефектвної реалізації є диференціація та індивідуалізація навчального процесу, інтерактивні методи навчання, інтеграція сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), підготовка вчителів та створення позитивного психологічного клімату. Успіх залежить від постійного професійного вдосконалення педагогів і активної участі батьків у навчальному процесі. Також важливим є постійний моніторинг і коригування освітнього процесу для забезпечення його адаптивності та ефективності.

Список використаних джерел:

1. Василиків І. Пропедевтика курсу «Інформатика» в початковій школі. *Молодь і ринок*. 2020. № 3-4. С. 79–83.
2. Васьківська Г. О. Конструювання і реалізація змісту профільного навчання: особистісно орієнтований підхід : практич. посіб. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2019. 96 с.
3. Вишківська В. Б. Формування у майбутніх учителів здатності до конструювання навчально-пізнавальної діяльності школярів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – Теорія та методика професійної освіти. Київ, 2006. 216 с.
4. Глазова О. П., Дика Н. М. Есе як актуальний вид навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови. *Інноваційна педагогіка*. 2018. №: 7. С. 78–83.
5. Горбатюк О. Б. Особистісно орієнтований підхід до навчання ВНЗ у сучасних умовах. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія : Педагогічна*. 2014. Вип. 20. С. 252–253.
6. Гузик Н. В. Розвиток ідеї особистісно орієнтованого навчання та її реалізація в сучасних умовах шкільної освіти. *Наука і освіта*. 2009. № 10. С. 113–118.
7. Даниленко І. В. Навчання в співпраці як різновид особистісно орієнтованого підходу у викладанні іноземної мови. *Англ. мова та л-ра*. 2012. № 4. С. 2–4.
8. Єрмакова І. П. Теоретичні основи особистісно орієнтованої технологізації навчального процесу в школі: категоріальний аналіз. *Наук. вісн. Миколаїв. держ. ун-ту : зб. наук. пр.* Миколаїв, 2006. Вип. 12 : Пед. науки, Т. 1. С. 170–176.
9. Захарова О., Грузд А. Підвищення якості послуг вищої освіти за допомогою гейміфікації. *Наукові праці національного технічного університету. Економічні науки*. 32-ге вид. 2017. С. 113–122.
10. Остапчук Н. О. Реалізація компетентнісного підходу до навчання інформатики в початковій школі. *Наука і освіта*. 2016. № 4. С. 74–80.

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Катерина МАЗУР,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Юлія ПАВЛЕНКО,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** Статтю присвячено актуальній проблемі патріотичного виховання учнів початкових класів на уроках української мови. Авторкою досліджено актуальні способи та методи виховання та висвітлено їх в цій статті.*

***Ключові слова:** патріотизм, українська мова, гуманізм, взаємоповага, українська мова, українська культура.*

PATRIOTIC EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Kateryna MAZUR

***Abstract.** The article is devoted to the actual problem of patriotic education of primary school students in Ukrainian language lessons. The author has studied the actual ways and methods of education and highlighted them in this article.*

***Keywords:** patriotism, Ukrainian language, humanism, mutual respect, Ukrainian language, Ukrainian culture.*

Патріотичне виховання є досить важливим в нашому суспільстві в наш час та є першочерговим як для держави, так в і системі освіти в цілому. Сьогоднішні реалії вимагають патріотичного виховання на різних рівнях, щоб зберегти українську державність та націю. Звісно, що патріотичне виховання початківців не стало виключенням. Саме в початковій школі в дітей формуються патріотичні уявлення, любов до своєї держави та розуміння дітьми того, що таке патріотичність, та чому це важливо.

Метою даної статті є те, щоб показати, як саме виховувати патріотичність учнів початкових класів на уроках української мови. Саме вивчення цього предмету в початковій школі допоможе разом з цим виховати в дітях патріотичність, любов до української мови, культури та традицій. Для цього потрібно розкрити важливі аспекти виховного процесу під час уроків української мови.

Ставлення до рідної мови – це яскраве свідчення національної свідомості і рівня культури, цивілізованості людини, її патріотизму. У навчальних і виховних закладах, повинен панувати культ рідної мови як вияв патріотизму і віри в своє майбутнє, у свою державу. Саме тому треба використовувати такі вправи, які здатні викликати в учнів інтерес до історичного минулого, спонукати до відновлення національних традицій, їх збереження і впровадження в життя, тому природно, просто, закономірно, без нав'язування в учнів формується почуття приналежності до свого народу, національної гідності, любові до батьківщини, і водночас вдосконалюється їхня українська мова [2, с. 59].

Можна використовувати історичні факти, та пов'язувати їх з вивченням української мови. Наприклад, дітей досить легко зацікавити козаками, про яких вони скоріше за все чули. Їх можна зацікавити різними розповідями, а потім використовувати козацькі прислів'я. Тим самим учні на уроках української мови вивчають члени речення, їх склад і т.п., а також ознайомлюються з народним фольклором.

Завдання педагогів полягає в тому, щоб слова «Україна», «патріотизм» набували для дитини особливого сенсу, тобто сприймалися «не лише розумом, а й серцем». Не менш важливим є повсякденне виховання поваги до Конституції держави, законодавства, державних символів – Герба, Прапора, Гімну. Важливим аспектом національно-патріотичного виховання є повага та любов до державної мови. Мовне середовище повинно впливати на формування учня – громадянина, патріота України [3, с. 102].

На уроках української мови ми, в першу чергу, виховуємо любов до української мови, яка є одним з головних аспектів патріотизму. Патріотичне виховання учнів початкової школи на уроках української мови здійснюється через реалізацію соціокультурної змістової лінії. Наприклад, під час вивчення

розділу «Мова і мовлення» важливо звернути уваги учнів на милозвучність та мелодичність, а також багатство української мови. Важливо пробуджувати в дітях любов до української мови, захоплювати дітей її красою.

Однією з особливостей патріотичного виховання на уроках української мови є використання різноманітних методів і прийомів, які відповідають віковим особливостям молодших школярів. Це можуть бути ігри, вправи, творчі завдання, читання художніх творів, розмови за картинами тощо. Важливо, щоб усі завдання були цікавими та доступними для розуміння дітей. Також важливо створити на уроці атмосферу доброзичливості та взаємоповаги, де кожна дитина почувається комфортно і може вільно висловлювати свої думки.

Ще однією важливою особливістю є тісний зв'язок уроку української мови з життям. Вчитель може використовувати місцевий матеріал, розповідати про історію рідного краю, знайомити учнів з народними звичаями та традиціями. Це допоможе дітям краще усвідомити себе частиною великої української родини. Крім того, важливо залучати батьків до процесу патріотичного виховання. Спільні проекти, домашні завдання, які передбачають залучення родини, допоможуть зміцнити зв'язок між школою та сім'єю.

Також в самих підручниках можемо побачити приклади використання прийомів і методів, які спрямовані на патріотичне виховання дітей. Загалом в них побачимо те, що там вміщено естетично насичені твори, саме вони здатні пробудити патріотичні почуття в дитини. Підручники насичені вправами, які спрямовані на поглиблення знань про українські традиції і культуру. Сучасні підручники також містять в собі фольклорні твори та твори патріотичного спрямування.

Використання елементів українського фольклору, таких як загадки, лічилки, мирилки, приказки і прислів'я, народні прикмети, уривки з казок, дитячі пісні, колискові, щедрівки, колядки, веснянки, заклички та інші, повинно мати провідне значення на уроках української мови. Треба пояснювати дітям, що розмаїття та багатство народної творчості свідчать про мудрість та талановитість українського народу, а знання і пошана до цих традицій є запорукою збереження цього надбання для майбутніх поколінь, при цьому ви розкриваєте їх патріотичний потенціал.

Отже, ми можемо дійти до висновку, що виховання патріотизму в учнів початкових класів є досить важливим, адже саме в цьому віці педагоги повинні прищепити любов до української мови та культури у дітей. Для цього використовуються різні прийоми та методи. Основні з них – це не раз наголошувати вчителю на тому, що наша мова є багатою та мелодичною. Звісно, що самі підручники допомагають нам в цьому, адже містять в собі твори патріотичного спрямування. Працюючи з ними, діти не тільки збагачують свої знання українською літературою та фольклором, а також вивчають нашу рідну мову таким шляхом. Сам вчитель може використати безліч цікавих творів, які підходять для дітей, враховуючи їх вікові особливості.

Список використаних джерел:

1. Мартинюк І. В. Національне виховання: теорія і методологія : метод. посіб. Київ: ІСДО, 1995.
2. Мороз Н. Національно-патріотичне виховання школярів на уроках української мови та літератури засобами козацької педагогіки. *Досягнення та виклики національно-патріотичного виховання в регіоні*. Матеріали VIII обласної науково-практичної конференції. Київ : Донецький ОБЛППО, 2022. С. 57–63.
3. Цибульська С. Виховання в учнів початкової школи патріотичних почуттів. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Київ: ІПО КУБГ, 2019. № 6. С. 102–104.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗА ДОПОМОГОЮ STORYTELLING

Вікторія МАРТУС,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Яна МАКАРЕНКО,

кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті розглянуто Storytelling як метод формування комунікативної компетентності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та методика його використання, описано ефективність й змістовність на уроках «Я досліджую світ», також обґрунтовано необхідність цифрової трансформації в освітньому просторі.*

***Ключові слова:** Storytelling, НУШ, комунікативна компетентність, експеримент.*

FORMATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE LESSONS OF THE INTEGRATED COURSE «I EXPLORE THE WORLD» THROUGH STORYTELLING

Victoria MARTUS,

***Abstract.** In the article it is considered Storytelling as a method of forming the communicative competence of junior high school students in the lessons of the integrated course «I explore the world» and methodology of his use, efficiency and richness of content are described on the lessons of «I explore the world», the necessity of digital transformation is also reasonable for educational space.*

***Keywords:** Storytelling, NUS, communicative competence, experiment.*

У Державному стандарті початкової загальної освіти [2] знайшли своє відображення ті зміни, які відбулись за останнє десятиріччя: посилено практичну складову; більш чітко

визначено вимоги до оцінювання результатів навчання завдяки їх структуруванню на предметні компетентності; внесено вимоги до формування предметних і міжпредметних ключових компетентностей.

Однією з ключових компетентностей, формування якої відбувається в межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [4] є комунікативна компетентність. Завдання вчителя полягає у тому, щоб допомогти здобувачам початкової освіти у вільному оволодінні державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність уживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях.

Успішна реалізація цього завдання вимагає від вчителя використання інноваційних методів навчання. Одним із таких методів є *storytelling*, який вже давно успішно застосовується в практиці початкової школи. Ця методика дозволяє дітям не лише ефективно вивчати мову, але й розвивати навички чіткого та зрозумілого висловлювання, а також сприяє формуванню культурного самовираження та готовності використовувати мову в різних життєвих ситуаціях.

Storytelling – це мистецтво розповідати історії з метою навчання, керування шляхом донесення змісту повідомлення за допомогою спеціальної методики.

Методику *storytelling* винайшов, а також успішно апробував на власному досвіді Д. Армстронг, який був керівником однієї з великих міжнародних компаній. Розробляючи свій метод, він ґрунтував свої дослідження на знанні одного психологічного фактора, який свідчить про те, що люди позитивно реагують на історії із життя, які є виразними, захопливими, можуть перегукуватися з їхніми історіями, їх легше запам'ятати, а натомість строгі вказівки чи правила працівники сприймають як суворі та категоричні. Отже, автор зробив висновок, що саме розказані історії конструктивно впливають на поведінку людей і мотивують їх. Крім того, перевага методу у тому, що він не потребує витрат, спеціальних технічних засобів і може бути застосований де завгодно та коли завгодно. Ініціатива розглядати *storytelling* як альтернативний підхід до організації навчальної діяльності в освітньому процесі закладів початкової освіти належить К. Еганові [1].

Проблеми використання Storytelling досліджували Ж. Єрмолаєва, О. Лопухова (як педагогічну техніку), К. Симоненко, З. Удич (як технологію), Н. Бондаренко, Ю. Маковецька-Гудзь, Н. Скакун (як метод), Г. Гич, А. Сіммонс (як прийом).

Storytelling – це метод передачі інформації за допомогою захопливих та незабутніх історій. Це ефективний спосіб робити заняття різноманітними та привертати увагу кожної дитини. Цей метод допомагає використовувати закони практичної психології та домагатися стійкого впливу на учнів, зберігаючи при цьому шанобливе ставлення до них. В освіті Storytelling можна використовувати для проведення уроків, класних годин, батьківських зборів, для визначення та пояснення різних цінностей.

В освітньому процесі методика storytelling є однією з інноваційних педагогічних технологій, яка не лише допомагає засвоїти матеріал, поданий у вигляді цікавої історії, а й сприяє розвитку особистісних якостей, надихає, змушує замислитися, демонструє унікальність уяви кожної людини, допомагає виявити активність та творчість. За допомогою методики storytelling можна отримати два важливі результати: пожвавлення атмосфери у класі, зняття напруженості, створення невимушеної обстановки; він є одним із найбільш простих та швидких шляхів налагодження контакту між учителем та учнями, засобом привернення та утримання їх уваги [5].

Storytelling є ефективним методом у багатьох сферах, включаючи освіту, комунікацію та соціальну взаємодію. Наводимо нижче кілька причин, чому Storytelling є ефективним:

– *залучення уваги*: історії є захопливими та цікавими, що більше привертають увагу учнів. Коли діти зацікавлені в історії, вони більш відкриті до навчання та зберігання інформації;

– *стимулювання творчості*: при розповіді чи створенні власних історій, учні розвивають свою творчу уяву, виражають свої ідеї та розвивають навички творчого мислення;

– *запам'ятовування інформації*: історії активізують певні області мозку, що намагаються отримати інформацію в пам'яті. Учні краще запам'ятовують факти, поняття та погіршення подій, які вбудовані в історію;

– *розвиток мовлення*: завдяки участі в розповіді та прослуховуванні історії діти розвивають свої мовленнєві навички, розширюють словниковий запас та навчаються виразно і логічно висловлювати свої думки;

– *виховання моральних цінностей*: в історії часто закладені моральні цінності та життєві уроки. Розповіді можуть допомогти дітям зрозуміти різні аспекти життя, моральні принципи та норми поведінки;

– *вплив на емоції*: історії можуть викликати різні емоції у дітей, такі як радість, сум, співчуття або захоплення. Це дозволить дітям більше збагачувати свій емоційний інтелект та зрозуміти інші перспективи;

– *перенесення знань*: через історію можна передати складні та абстрактні поняття в легко зрозумілій формі. Вони допомагають зробити навчання більш доступним та зрозумілим для учнів;

– *стимулювання соціального спілкування*: розповідь історії ускладнює зближенню групи учнів, спільному обговоренню та обміну ідеями. Взаємодія під час розповіді історії розвиває соціальні навички.

Виділяти два основні види Storytelling: класичний Storytelling (вчитель створює історії разом з учнями) і активний Storytelling (за створення історії та її розповідь відповідає вчитель). Використання того чи іншого виду залежить від уроку, теми заняття, а також від особистих побажань педагога.

Ю. Деркач та М. Чміль виокремлюють 4 основні типи Storytelling, які можна використовувати в освітньому процесі:

1. Цифровий Storytelling, що використовує аудіо-візуальні матеріали, стає все популярнішим завдяки розвитку технологій. Він використовується для передачі особистого досвіду, створення віртуальних турів та презентацій.

2. Storytelling на основі реальних ситуацій акцентує на розумінні проблеми, вчать учнів застосовувати навички та знання в певних ситуаціях, а не лише заучувати факти. Це ефективний інструмент для групових обговорень та обміну думками.

3. Storytelling на основі оповідання, де оповідач представляє необхідну інформацію, використовується для підвищення інтересу учнів до теми.

4. Storytelling на основі сценарію, де учень стає частиною історії та досягає різних результатів залежно від своїх рішень, сприяє розвитку навичок вирішення проблемних ситуацій та застосуванню знань на практиці [3].

Опитування вчителів початкових класів Початкової школи № 42 Полтавської міської ради, які використовують Типову

освітню програму Р. Б. Шияна та є проводять інтегровані уроки курсу «Я досліджую світ», виявило, що мало хто з них використовує storytelling як педагогічний метод до формування комунікативної компетентності.

70% респондентів назвали причину невикористання storytelling як методу запровадження нових підходів до навчання інтерактивних курсів. Це – недостатня матеріальна та дидактична база навчання у цьому питанні.

Натомість респонденти констатували важливість storytelling як методу формування комунікативної компетентності. Адже, у наш час деякі сучасні діти, на жаль, не зовсім соціалізовані, так як, перебували тривалий час на дистанційній формі навчання.

Загалом усі вчителі позитивно відгукуються про storytelling як педагогічний метод, який здатний зацікавити першокласників та порівняно тривалий час зосереджувати їхню увагу на новому матеріалі або виконанні завдання.

Отже, використання методу Storytelling у практиці вчителя може успішно служити засобом мотивації молодших школярів для інтенсивного навчання. Цей підхід дозволяє формувати у них уявлення про моральність та етику, а також вчити певним поведінковим моделям. Storytelling сприяє розвитку комунікативної компетентності та розширює пізнавальні можливості учнів.

Список використаних джерел:

1. Большакова І. О. Українська мова. Технологія «Сторітелінг». URL: <http://interactive.ranok.com.ua/theme/contentview/kyrsi-dlya-vchitelv/rankov-zystrch/stortellng/inna-bolshakova-stortellng> (дата звернення: 10.06.2023).
2. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
3. Деркач Ю., Чміль М. Storytelling як засіб розвитку комунікативної компетентності учнів початкової школи. *Молодий вчений*, 2022. № 9 (109). С. 67–73. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-9-109-16>
4. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. К.: Вид-во «Світоч», 2019. 336 с.
5. Storytelling» Історії, які навчають : навч. метод. посіб. URL: <https://vseosvita.ua/library/navcalno-metodicnij-posibnik-storytelling-istorii-aki-navcaut-205089.html> (дата звернення: 10.06.2023).

НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ ЧИТАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ БУКВ-ПІКТОГРАМ

Ольга ПАЛЕХА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Тетяна БЕЗРУЧКО,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті проаналізовано використання піктограм як ефективного методу навчання читання англійською мовою учнів початкових класів. З'ясовано, що використання піктограм у процесі формування навичок техніки читання робить навчальний матеріал зрозумілим і доступним для учнів початкових класів. Автори статті наголошують, що введення «живих» букв на уроках дозволяє швидко кодувати і декодувати букви англійського алфавіту.*

***Ключові слова:** техніка читання, піктограма, «живі» букви, учні початкових класів, урок англійської мови.*

TEACHING READING TECHNIQUES TO PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN ENGLISH LESSONS WITH THE USE OF PICTOGRAMS

Olha PALEKHA,

Tetiana BEZRUCHKO

***Abstract.** The article analyzes the use of pictograms as an effective method of teaching reading in English to primary school students. It has been found that the usage of pictograms in the process of forming reading technique skills makes the educational material understandable and accessible to primary school students. The authors of the article emphasize that the introduction of «live» letters in lessons allows children to quickly encode and decode the letters of the English alphabet.*

***Keywords:** reading technique, pictogram, «live» letters, primary school students, the English language lesson.*

Пріоритетність навчання іноземної мови з раннього віку пояснюється тим, що з розширенням міжнародних зв'язків і виходом України на міжнародний ринок, володіння однією або

декількома іноземними мовами стає нагальною потребою особистості. Запровадження Нової української школи як ключової реформи Міністерства освіти і науки дозволило якісно удосконалити навчання англійської мови учнів початкових класів, переосмислити цілей, завдань і змісту навчання, оновити підходи до організації освітнього процесу з урахуванням психологічних особливостей засвоєння іноземної мови молодшими школярами.

Гнучкість природного механізму засвоєння англійської мови учнями початкових класів, їхні імітаційні здібності, допитливість і прагнення до пізнання нового, сприяють ефективному розв'язанню завдань, що постають перед англійською мовою як обов'язковим навчальним предметом у початковій школі, одним з яких є створення психологічних і дидактичних умов для розвитку в учнів бажання оволодіти іноземною мовою.

Оскільки у процесі навчання учні більшу частину інформації отримують через друкований текст, недостатня увага до проблем навчання читання англійською мовою може призвести до того, що в них складеться викривлена уява про англійську мову як навчальний предмет і втратиться інтерес до читання. Таким чином, з перших уроків англійської мови діти повинні засвоювати букви англійського алфавіту і поступово, у міру оволодіння лексико-граматичним матеріалом, вчитися читати.

Рівень мовленнєвого розвитку молодших школярів у рідній мові дозволяє вже в перший рік навчання англійської мови починати формувати в них навички техніки читання у ході читання слів, етикетних реплік і простих речень з опорою на зображальну наочність і без неї. Разом з тим слід зазначити, що основною трудностю, з якою можуть зустрітися учні початкових класів під час оволодіння технікою читання англійською мовою на рівні перекодування графічних комплексів у значеннєві одиниці, є варіативність графемно-фонемних відповідностей, яка спричиняється кількісною неадекватністю графічного образу його звуковому еквіваленту, що призводить до різночитання однакових букв і їх сполучень. Процес оволодіння графемно-фонемними відповідностями є проміжним шляхом до оволодіння знаковими системами. Разом з тим, дітям 6-8-річного віку важко орієнтуватися на загальні поняття, оскільки формально-логічне мислення в них лише починає розвиватися.

Отже, спроби навчати їх англomовного читання з опорою на абстрактно-понятійне мислення, можуть виявитися малопродуктивними. У зв'язку з цим виникає потреба пошуку засобів навчання, використання яких дозволило б зробити світ мовних абстракцій зрозумілим дітям молодшого шкільного віку і, відповідно, полегшило б засвоєння як оптичного образу графічного символу, так прямих і варіативних графемно-фонемних відповідностей.

Навчання читання розглядається як серйозна проблема методики навчання англійської мови, її досліджувало багато українських вчених. Праці початку ХХІ століття можна згрупувати за рядом певних проблем:

- психологічні особливості навчання читання (Л. Онуфрієва, І. Шастова);

- методи навчання техніки читання (А. Басіна, С. Гунько, М. Денисенко, О. Джулик, Р. Мартинова, Г. Матюха, Т. Полянська, О. Соловйова);

- причини виникнення труднощів читання і шляхи їх подолання (М. Денисенко, О. Петренко).

Мета статті – проаналізувати технологію навчання техніки читання учнів початкових класів із застосуванням піктограм на уроках англійської мови.

Технологія навчання техніки читання є сукупністю прийомів, які забезпечують якість процесу формування відповідних навичок, і тісно пов'язана з методами навчання техніки читання, оскільки для досягнення накреслених цілей і завдань учителю потрібно ясно бачити зміст навчання техніки читання, враховувати особливості графічної системи англійської мови, труднощі оволодіння читанням, а також характер зв'язків елементів навчального матеріалу, використовувати різні засоби навчання для формування навичок техніки читання, мати чітку дослідницьку позицію у галузі методичних розробок, зумовлену власним досвідом, знати вікові особливості учнів початкових класів та їх індивідуальні можливості.

Враховуючи особливості розвитку пізнавальних психічних процесів учнів початкових класів, вибір піктограми та кольорової сигналізації для перекодування графічних символів у звукомоторні образи може стати тим засобом навчання, який полегшить завдання формування компетентності у техніці читання. На думку М. Денисенко, вибираючи предмети з певної

сукупності, учні орієнтуються переважно на колір та форму, вважаючи саме їх характерними ознаками [1].

Вибір піктограм або зображальних мнемоників, які виконують ту ж саму роль, що і графічно зображені букви або слова як ключ для перекодування графічних символів теоретично і практично обґрунтований. Л. Уелдон переконує, що використання ілюстрації у процесі формування навичок техніки читання робить навчальний матеріал зрозумілим і доступним для учнів початкових класів, а також сприяє його засвоєнню. Іншими словами, за допомогою ілюстрації можна передати теоретичну інформацію і сформувані потрібну навичку, оскільки ілюстрація забезпечує можливість знакової і символічної передачі змісту і сприяє його запам'ятовуванню [5].

Ми погоджуємося із твердженням М. Денисенко про те, що образи, як відомо, завжди закодовані у двох формах – вербальній і аудитивній, вербальній і кінетичній, вербальній і зображальній. Прикладом того може бути використання персоніфікованих та художніх символів, а також «живих» букв для формування відповідних англомовних навичок і вмінь. Персоніфіковані символи містять у собі комунікативний намір і можуть використовуватися для навчання говоріння або читання текстів, які містять слова, що читаються за невідомими учням правилами. Художні символи створюють стійкі асоціації і сприяють кращому запам'ятовуванню текстового матеріалу [1].

«Живі» букви можна ефективно використовувати на уроках англійської мови під час ознайомлення учнів з графічною системою мови, оскільки з їхньою допомогою можна кодувати і декодувати букви англійського алфавіту. Пред'явлення букв алфавіту у формі «живих» букв сприяє їх швидкому засвоєнню.

Букви-образи або власне піктограми – це вербально-зображальні образи букв, у яких закодовані конкретні слова [3]. При цьому, назва закодованого у піктограмі слова починається з озвучуваної назви цієї букви (b – bird, s – snake; l – lamp, d – door, o – octopus), а зображення слова збігається з її формою.

Л. Уендон зауважує, що за допомогою такої піктограми учні без додаткових зусиль можуть, по-перше, розпізнати букви; по-друге, співвіднести їх з відповідними звуками і, нарешті, намалювати та написати ці букви [6]. Так подивившись на піктограму ведмедя, учні асоціативно «бачать» форму, яка є формою букви (B), а почувши його ім'я – аудитивний образ звуку, який ця буква передає (Bea/ Bunny/ Bob/ Brown etc. Bear).

Л. Рогова підкреслює, що нові, несподівані образи захоплюють учнів початкових класів та дозволяють довго утримувати їхню увагу, сприяють кращому запам'ятовуванню, через те, що пред'явлення букви-піктограми у формі описової інструкції активізує основні форми мислення: наочно-дійову, потім – наочно-образну, і нарешті – понятійно-логічну [2].

Прикладом букви-піктограми, яку можна використовувати на уроці англійської мови є велика буква «В», представлена на *рис. 1*.

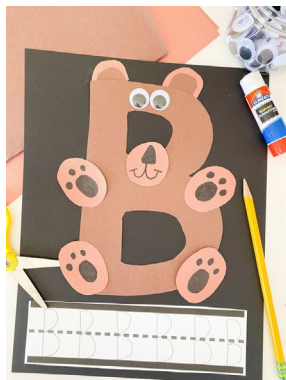

Рис. 1. Піктограма великої букви «В» англійського алфавіту

Оскільки буква «В» містить у собі конкретне слово, а точніше – є істотою, то її можна описати у такий спосіб: Ведмедика Бі/Банні/Боба/Беар можна погладити по рівнесенькій спинці, потім по голівоньці і по товстенькому, кругленькому животику.

Наведений приклад доводить вищезазначене положення про те, що образність як один з типів кодування інформації є зображальною формою організації мішаної (зорово-аудитивно-кінетичної) експозиції матеріалу, у якій вербальний зміст трансформується у такий образ, який легко розпізнати, запам'ятати і відтворити [4]. Це відбувається завдяки тому, що піктограма активізує усі канали сприймання інформації.

На думку М. Денисенко, на перший погляд, піктограми здаються забавою для дітей, але вони формують пізнавальні, мовні та мовленнєві навички і вміння, а саме:

- навички озвучання буквеного тексту: навички звукової виразності мовлення, які формуються у ході чіткого вимовлення слів, до складу яких входить буква, що вивчається;
- графічні навички: навички розпізнавання, читання і написання букв, які формуються під час описування букв-образів;
- граматичні навички: навички побудови речення, які формуються під час створення історій про букви-піктограми;

– лексичні навички: розширення словникового запасу, яке починається у алфавітний період під час введення піктограм [1].

Використання піктограм у процесі навчання читання молодших школярів на уроках англійської мови значно употужнює цей процес. Це обумовлено тим, що піктограмами є зображеннями букв англійського алфавіту та їх сполучень, у якому поєднуються невербальні/ілюстративні і вербальні компоненти таким чином, що форма букви збігається з формою істоти або предмета, назва яких на письмі починається з цієї букви. Як результат створюється конкретно-образний зв'язок між формою букви/буквосполучення і її/їх звучанням.

Список використаних джерел:

1. Денисенко М. В. Навчання учнів початкової школи техніки читання англійською мовою : дис. канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2004. 471 с.
2. Роговик Л. Психолого-педагогічні аспекти навчання шестиліток читання та письма (Використання психомоторних вправ). *Початкова школа*. 2002. №2 (392). С. 11–13.
3. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навч.-метод. посіб. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с.
4. Hadfield J., Hadfield Ch. *Simple Reading Activities*. OUP, 2018. 67 p.
5. Wendon L. *Flexible Teaching Order: Progress Chart*. Letterland, 2000. P. 48–49.
6. Wendon L. *Literacy for Early Childhood: Learning From the Learners* // *Early Child Development and Care* / Ed. Roy Evans. Gordon and Breach Science Publishers S.A., 1993. Vol. 86. P. 11–22.

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ольга ПАЛЕХА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Ярина ГРИГОРЕНКО,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** Стаття присвячена вивченню питання формування англomовної фонетичної компетентності учнів початкових класів із використанням ігрових технологій. Автори статті висвітлюють погляди науковців на трактування поняття «англomовна фонетична компетентність». Актуалізовані правила проведення фонетичних ігор на уроках англійської мови. Наведені приклади дидактичних фонетичних ігор, використання яких дозволяє збільшити ефективність навчання вимови молодших школярів.*

***Ключові слова:** англomовна фонетична компетентність, учнів початкових класів, вимова, дидактичні ігри, фонетичні ігри.*

FORMATION OF PRIMARY SCHOOL PUPILS' ENGLISH PHONETIC COMPETENCE BY MEANS OF GAME TECHNOLOGIES

Olha PALEKHA,

Yaryna HRYHORENKO

***Abstract.** The article is devoted to the study school students' English phonetic competence formation by means of using game technologies. The authors of the article highlight the views of scientists on the interpretation of the concept of «English phonetic competence». The rules for conducting phonetic games in English lessons have been updated. Examples of didactic phonetic games are given, the usage of which allows teachers to increase the effectiveness of teaching pronunciation of younger schoolchildren.*

***Keywords:** English phonetic competence, primary school students, pronunciation, didactic games, phonetic games.*

Питання щодо важливості та ролі фонетичних умінь і навичок у навчанні англійської мови учнів початкових класів неодноразово порушувалися у наукових дослідженнях. Перший інтерес до проблеми навчання англомовної вимови виник у той момент, коли розвиток навичок усного мовлення став пріоритетним напрямком навчання іншомовної освітньої галузі.

В останні десятиліття все більше уваги приділяється аналізу цього питання. У вітчизняній і зарубіжній методиці навчання англійської мови завжди пріоритетним було тренування навичок аудіювання та говоріння, тобто продукування та сприйняття мовних повідомлень. Однак увага до явищ міжкультурної комунікації зумовила необхідність глибшого розуміння моделей сприйняття та продукування мовлення.

Розуміння англійської мови – головна мета, до якої прагнуть учасники спілкування. Тому учні початкових класів, з одного боку, повинні мати розвинений фонематичний слух, який дозволяє їм правильно інтерпретувати отримані звукові сигнали, а з іншого боку, вони повинні мати необхідні навички артикуляції, щоб мати можливість правильно кодувати англійську мову.

Тому в умовах немовного середовища початкової школи значних зусиль необхідно докласти вчителю для розвитку вимови молодших школярів. Формування вимовних навичок є необхідною запорукою правильного розуміння мовного повідомлень і точного вираження думок.

Початкові етапи вивчення англійської мови – найскладніші та найвідповідальніші. Тут формуються не тільки фонетична база, а й усі інші мовні навички і мовленнєві вміння.

Проблема формування фонетичної компетентності широко висвітлена у наукових розвідках вітчизняних і зарубіжних дослідників. Зокрема, вченими розроблена методика формування й удосконалення окремих сторін фонетичного оформлення мовлення, запропоновано різні підходи до визначення структури фонетичної компетентності (О. Бігич, Г. Борецька, А. Гордєєва, О. Дем'яненко, А. Захарченко, О. Коваленко, О. Парушкова, С. Роман, У. Гіршфельд, Х. Ділін). Особливості використання ігрових технологій у процесі навчання вимови розкриті у дослідженнях британських фонетистів, представників комунікативної лінгвістики (А. Бейкур, М. Хенкок, Дж. Келлі, С. Ллойд).

Аналіз наукової літератури свідчить, що серед учених немає єдиного погляду на визначення поняття фонетичної компетентності. О. Коваленко стверджує, що деякі вчені цю компетенцію називають фонологічною (С. Бобир) або фонетико-фонологічною (Н. Гончарова) [4, с. 54].

Ю. Головач у своїх дослідженнях обґрунтовує використання єдиного терміна фонетичної компетентності учнів, під яким вона розуміє здатність адекватно оформлювати іншомовну мову фонетичними засобами у процесі навчання іноземної мови [1, с. 39].

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти дають більш повне і комплексне визначення фонетичної компетентності. Воно включає знання і навички перцепції і продукції [3]:

- звукових одиниць (фонем) мови і способів їх реалізації в певному контексті;
- фонетичних ознак розрізнення фонем;
- фонетичного складу слів;
- фонетики пропозиції: наголоси і ритм фрази;
- інтонації;
- фонетичної редукції;
- асиміляції;
- елізії.

З огляду на викладені вище точки зору, ми розглядаємо англomовну фонетичною компетентність як систему, в основу якої входять такі складники, як знання про нормативний склад фонетичних елементів (фонем та інтоном) англійської мови, слуховимовних і ритміко-інтонаційних навичок автоматизації їх відбору та комбінування, фонетичні вміння.

На думку, В. Бортник, оскільки учні початкових класів оволодівають англійською мовою спочатку інтуїтивно, підсвідомо, мимовільно й цілісно, то навчання вимови слід починати не з опрацювання окремих звуків або елементів інтонації, а з організації елементарного усного іншомовного спілкування, насамперед в ігровій формі [2].

Дидактичні ігри дають змогу легко залучати до участі учнів початкових класів, враховуючи їх вікові особливості. Дидактичні ігри дозволяють актуалізувати досвід молодших школярів, повторити, уточнити, закріпити набуті знання; а також підвищити ефективність сприймання школярами навчального матеріалу,

урізноманітнити їхню навчальну діяльність, внести в неї елемент цікавості, що сприяє формуванню фонетичної компетентності.

На думку І. Костикової та О. Казачінер, вчитель повинен забезпечити дотримання таких вимог ігрової діяльності, щоб навчання вимови на уроці англійської мови проходило ефективно:

1. Готовність учнів до участі у грі: кожен учень повинен засвоїти правила гри, чітко усвідомити її мету, кінцевий результат, послідовність дій, мати потрібний запас знань для участі у грі.

2. Забезпечення кожного учня необхідним дидактичним матеріалом.

3. Чітка постановка завдання гри. Пояснення гри – зрозуміле, чітке.

4. Поетапність проведення складної гри, поки учні не засвоять окремих дій, а далі можна пропонувати всю гру й різні її варіанти.

5. Контроль, своєчасне виправлення, спрямування, оцінювання дій учнів.

6. Недопускання приниження гідності дитини (образливі порівняння, оцінка за поразку в грі, глузування тощо).

7. Дидактичні принципи організації ігор: доступність, посиленість, систематичність [5].

Фонетичні ігри варто використовувати для первинного ознайомлення зі звуками англійської мови, виділення слів із названим звуком, складання схем звукової структури слів тощо. Ці ігри мають на меті тренувати учнів у вимові звуків англійської мови, навчати їх виразного читання.

Прикладами ігрових завдань є поєднання літери та предмета, зображеного на малюнку; слухання, повторення слів з певним звуком, їх читання; класифікація та розподіл слів на групи відповідно до правил озвучування; добір та розфарбовування предметів, назви яких починаються на певну літеру; слухання та читання віршів із певними звуками; знаходження звуків у словах, визначення їх місцезнаходження [6].

Крім того, дозвільним є використання таких фонетичних ігор: «Спіймай звук», «Аукціон», «Луна», «Назви слово», «Незвичайний телефон», «Який звук задумано?», «Правда – неправда», «Вчитель – учень», «Один зайвий» («Odd One Out»), Зіпсований телефон («Chinese whispers»), «Імітації»,

«Шифрувальник», «Фонетичні хрестики-нулики», «Закодовані слова», «Веселі перегони за звуком «t»», «Звуковий кубик», «Поміркуй разом із дзвіночком», «Зустрічай гостей», «Дружні звуки», «Звукове лото», «Четвертий зайвий», «Зберемо повітряні кульки», «Їжачок», «Перший звук шукає домівку», «Фонетична веселка», «Барвисті килимочки», «Телевізор», «Звуковий паровозик», «Де сховався звук?» тощо.

Отже, проблема формування і розвитку англійської фонетичної компетентності є досить важливою для початкової школи. Адже, усі види мовленнєвої діяльності базуються саме на звуках. Навчання фонетичного матеріалу передбачає оволодіння учнями початкових класів усіма звуками та звукосполученнями англійської мови, оволодіння наголосом та основними інтонаційними моделями найбільш поширених типів простих і складних речень. Використання ігрових технологій забезпечує результативність формування фонетичних навичок, сприяє урізноманітненню освітнього процесу на уроках англійської мови та відповідає віковим особливостям молодших школярів.

Список використаних джерел:

1. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи : навч. посіб. Київ: Ленвіт, 2006. С. 39–60.
2. Бортник В. М. Використання сучасних методів навчання у процесі формування іншомовної фонетичної компетентності учнів початкової школи. *Андрогогічний вісник*. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І.Франка, 2019. Вип. 10. С. 96–101.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Коваленко О. Я. Формування компетентнісного підходу до вивчення іноземних мов. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2008. №3. С. 64–71.
5. Костікова І. І., Казачінер О. С. Навчання іноземних мов молодших школярів: варіативність організаційних форм : монографія. Харків : Вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. 228 с.
6. Паршикова О. О. Комунікативно-ігровий метод навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект). Донецьк: Видавництво «Вебер», 2009. 296 с.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Інна ПОКОТИЛО,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Юлія СТИРКІНА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** Стаття актуалізує проблеми процесу формування читацького інтересу учнів початкової школи в умовах впровадження комп'ютерних технологій. «Читання з розумінням» – одне з 11 ключових компетентностей, виділених НУШ.*

В публікації запропоновано шляхи сприяння розвитку читацької компетенції школярів. Окреслено нові підходи до формування читацької діяльності школяра.

Цінність статті в тім, що в ній обґрунтовано необхідність формування читацької компетентності в молодших учнів. Сформульовано шляхи і методи роботи для опанування освітньої програми та подальшого самовдосконалення особистості.

***Ключові слова:** учні, початкова школа, розвиток, навички читання, творче мислення, читацька компетентність.*

PROBLEMS AND PATHS TO DEVELOPING READING COMPETENCE IN YOUNGER SCHOOL-AGE STUDENTS IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Inna POKOTYLO

***Abstract.** This article addresses the issues related to the formation of reading interest among elementary school students in the context of computer technology implementation, which has led to a decline in interest in books. The significance of reading and understanding what is read for the mastery of the educational curriculum and personal self-improvement is difficult to overestimate. «Reading with comprehension» is one of the 11 key competencies highlighted by the New Ukrainian School.*

The publication proposes ways to promote the development of reading competence starting from a young age. All of them aim to expand

vocabulary, develop memory, attention, critical thinking, and communication skills.

New approaches to fostering reading activities in schoolchildren are outlined. Various methods and techniques, as well as new projects, are suggested to broaden reading interests and skills and cultivate a reading habit.

This work highlights the role of the teacher as a qualified guide and inspirer of the process, capable of capturing interest, providing guidance, and possessing the ability to select appropriate books. The teacher shares their reading experiences, demonstrating their enthusiasm.

The value of this article lies in substantiating the necessity of developing reading competence among elementary school students. It formulates working methods and approaches for the development of aesthetic taste, creative abilities, and self-discovery.

Keywords: *students, elementary school, development, reading skills, creative thinking, reading competence.*

В часи інформатизації і впровадження комп'ютерних інновацій проблема формування читацької компетентності стоїть особливо гостро. Навчити дітей читати і розуміти прочитане – одне з найважливіших завдань сьогодення. Ще В. Сухомлинський писав, що читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе. Тому читацьку компетентність потрібно розвивати з раннього дитинства. Чим раніше дитина опанує навички читання, тим простіше їй буде вивчати інші шкільні предмети, передбачені освітньою програмою.

Практично неможливо досягти грамотного письма, якщо дитина не навчилася читати і розуміти прочитане. Тому розвиток читацької компетентності в умовах Нової української школи має на меті не тільки формування навичок читання, а й розвиток критичного мислення, творчості, аналітичних і комунікативних умінь. Це стимулює учнів до постійного самовдосконалення і активної участі в житті суспільства.

Аналіз науково-методичної літератури вказує на те, що питання продукування читацької діяльності молодших школярів досліджували багато вчених.

Вагомий вплив на розвиток читацької діяльності школярів мали дослідження А. Виговського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, К. Ушинського.

О. Савченко вважає, що вдосконалення і розвиток усіх якостей читання має відбуватися комплексно тому, що

«усвідомленість залежить від правильності і виразності читання, правильність від темпу, рівня усвідомленості, а виразність відображає всі якості навички читання» [3, с. 8-9].

На думку І. Пальченка для того щоб навчити дитину виразному читанню, насамперед потрібно розвинути її здібності до цієї навички.

І. Федоренко стверджує, що швидкість читання має вагомий вплив на запам'ятовування прочитаного.

В. Едігей наголошує, що читання потребує розмежування на причитування й усвідомлення прочитаного.

Мета статті – окреслити процес формування читацьких інтересів та читацької самостійності учнів початкової ланки освіти. Висвітлити практичні аспекти розвитку читацької компетентності молодших школярів, оскільки саме робота з книгою є передумовою інтелектуального та духовного зростання учня.

У освітніх документах початкової освіти – Державному стандарті початкової освіти, Державному стандарті базової середньої освіти, визначені законом України «Про освіту» – термін «читацька компетентність» не використовується, але зустрічається наскрізне вміння «читання з розумінням», що є компонентом усіх ключових компетентностей [2].

На сьогодні Нова українська школа виділяє 11 ключових компетентностей, спільними для яких є: «уміння читати і розуміти прочитане», «уміння висловлювати думку усно і письмово», «критичне і системне мислення» [4, с. 16].

Формування читацької компетентності – процес складний та довготривалий. Але завдання учителя – зробити його цікавим та бажаним для учнів.

Використання, запропонованих нижче, шляхів сприятиме розвитку читацької компетенції в освітньому процесі початкової школи та створить міцну основу для подальшого розширення читацьких навичок:

– *створення читацької атмосфери*. Важливо підтримати зацікавленість учнів до читання, створюючи затишну і комфортну атмосферу в класі, наприклад, зони читання з вільним доступом до книжок, проведення заходів присвячених книжкам і авторам;

– *читання вголос*. Вчитель може читати дітям у класі різноманітні книжки вголос, демонструючи при цьому правильну

артикуляцію, інтонацію та виразне читання. Це допомагає учням розширити свій словниковий запас, розвиває слухову пам'ять та стимулює їх інтерес до читання;

– *читання за межами уроків*. Варто запропонувати учням читати не тільки під час уроків читання, але і в інший час. Додаткові хвилини, відведені для самостійного читання, допомагають сформувати звичку читати і розвивають читацькі навички;

– *використання різноманітних жанрів*. Представлення дітям різних жанрів книжок: казки, вірші, оповідання, історії. Це дозволяє учням розширити свої читацькі інтереси та розвивати різні типи читання;

– *користування інтерактивними технологіями*. Використання електронних книг, планшетів та комп'ютерів з читанням програмного забезпечення може бути привабливим для дітей. Вони можуть інтерактивно взаємодіяти з текстом, переглядати ілюстрації та слухати аудіо версії книг;

– *проекти та конкурси*. Проведення читацьких проєктів, наприклад, книжкові виставки, допомагає залучити учнів до читання та обговорення книжок. Також можна проводити читацькі конкурси, заохочувати дітей до активності та конкурентного духу;

– *взаємодія з бібліотекою*. Залучення шкільної бібліотеки та бібліотекаря до процесу навчання може стимулювати читання учнів. Вони можуть рекомендувати книжки, проводити заняття з читання, організовувати книжкові виставки та інші заходи;

– *приклад вчителя*. Вчитель може стати прикладом для учнів, показуючи свою зацікавленість у читанні. Він може ділитися своїми власними читацькими враженнями та рекомендаціями щодо книжок.

Цілеспрямоване формування читацької компетентності залежить передусім від рівня мовленнєвого розвитку учнів тому урок читання доречно розпочинати з розвитку артикуляційного апарата та постановки дихання (артикуляційна розминка). Для цього слід підібрати вправи, які дають можливість налагодити ритмічність дихання та допомагають контролювати його під час читання, що в свою чергу сприяє розвитку навичок читання. Ефективними в цьому випадку стають скоромовки, читання складів із дошки (пошепки, губами, голосно, швидко, повільно), читання слів на одному диханні. Для першокласників слід

починати від коротких і доступних для вимови, розуміння і запам'ятовування – до більш складних [1, с. 85].

На розвиток читацької компетентності головним чином впливають цікаві форми занять та добір навчального матеріалу, який забезпечить розвиток читацьких інтересів (ігрового сюжету, девізів, фрагменти фільмів, мультфільмів, документальних фільмів, музику, твори образотворчого мистецтва і краєзнавчий матеріал).

Не секрет, що навіть першокласники, які тільки навчилися читати можуть швидко втратити інтерес до читання. Часто це пов'язано з нерозумінням того про що дитина читає. Важливо спочатку попрацювати над тембром читання, бо саме він впливає на розуміння прочитаного. Тому під час дослідження особливу увагу було приділено розвитку оптимального читання, тобто увага спрямована не на процес читання, а на сприйняття змісту прочитаного. Цей підхід до читання отримав теоретичне і практичне доведення ефективності сприйняття і розуміння учнем прочитаного матеріалу.

Не менш важливе значення має виразність читання тому так важливо на кожному уроці приділяти увагу вправам на формування виразності читання. Передусім це зразок виразного читання вчителем, прослуховування записів, аналіз тексту, конкурс читців.

На нашу думку, головною умовою розвитку навичок читання є багаторазове звернення до тексту, що допомагає учню знаходити у ньому щось нове, на що не звернув увагу при попередньому причитуванні. Обговорення змісту прочитаного тексту сприяє розвитку мовлення та розширення словникового запасу.

Отже, для формування читацької компетентності учнів початкової школи потрібно постійно працювати над удосконаленням навичок читання, використовуючи різноманітні вправи, вчити вибирати літературу, враховуючи інтереси, побажання, створити належні психолого-педагогічні умови для сприйняття, розуміння та оцінки прочитаного через використання різних прийомів роботи, організовувати дослідницьку роботу школярів, розвивати усне та писемне мовлення учнів, працювати над постійним удосконаленням естетичного смаку школярів, співпрацювати з батьками, використовувати різноманітні методи і форми на всіх етапах уроку читання, виховувати потреби в

систематичному читанні, як засобові пізнання світу, самопізнання, загальнокультурного розвитку, формувати у школярів прийоми самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок.

Список використаних джерел:

1. Березіна О. М., Павловська Т. О. Мовні ігри та забави : навч.-метод. посіб. Тернопіль: Мальва-ОСО, 2002. 104 с.
2. Закон України «Про освіту» (2017 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
4. Савченко О. Я. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. № 8-9.

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Людмила ПРОЦАЙ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Інеса КОЗУБ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** Розглянуто важливі аспекти психологічного впливу на здоров'я молодших школярів та їх особистісний розвиток в умовах використання цифрових освітніх ресурсів на уроках інформатики. Досліджено комплекс вимог здоров'язбереження та педагогічних методів, які вчителі повинні враховувати на уроках інформатики при роботі з ПК. Особлива увага приділяється використанню цифрових освітніх ресурсів, зокрема, ергономічним аспектам, організації робочого місця та правильному режиму роботи з комп'ютером, а також вибору електронних засобів. Надано методичні поради для вчителів щодо інтеграції цифрових освітніх ресурсів у навчальний процес учнів початкових класів.*

***Ключові слова:** цифрові освітні ресурси, процес навчання, інформатика, учні початкових класів.*

**PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT
FOR THE USE OF DIGITAL EDUCATIONAL RESOURCES
IN THE PROCESS OF TEACHING COMPUTER SCIENCE
TO ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS**

Lyudmyla PROTSAL,

Inesa KOZUB

***Abstract.** The important aspects of the psychological impact on the health and personal development of younger students in the context of using digital educational resources during computer science classes have been considered. A complex of health-preserving requirements and pedagogical methods that teachers should take into account during computer science classes with PCs has been investigated. Special attention*

is given to the utilization of digital educational resources, particularly focusing on ergonomic aspects, organizing workstations, maintaining proper computer usage practices, and selecting electronic tools. Methodological advice has been provided for teachers regarding the integration of digital educational resources into the learning process of elementary school students.

Keywords: *digital educational resources, learning process, computer science, elementary school students.*

Створення та використання цифрових освітніх ресурсів в початковій освіті відіграє ключову роль у вдосконаленні освітнього процесу. Ці ресурси не лише оновлюють навчальний простір, а й підвищують ефективність навчання, стимулюють учнів до досягнень, сприяють формуванню індивідуальних освітніх шляхів. Важливо, що вони забезпечують однаковий доступ до якісних навчальних матеріалів для всіх учасників освітнього процесу, незалежно від їх місця проживання, форми навчання та інших умов. Крім того, цей інструментарій відіграє важливу роль у забезпеченні радості від навчання та підтримці здоров'я учнів. Узагальнюючи, це створює можливості для інноваційного освітнього середовища, відповідно до основних принципів реформування загальної середньої освіти, які визначені у концепції «Нова українська школа».

Аналіз науково-педагогічної літератури. У психолого-педагогічній літературі накопичено значний теоретичний потенціал і практичний досвід застосування цифрових освітніх ресурсів у навчальному процесі (В. Андрущенко, В. Биков, І. Булах, Ю. Валькман, Р. Гуревич, А. Гуржій, А. Єршов, М. Жалдак, Ю. Жук, Ю. Рамський, О. Співаковський та ін.); виявлено особливості діяльності і спілкування в системі «педагог – учень» з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (А. Брушлинський, Т. Габай, О. Матюшкін, Ю. Машбиць та ін.); визначено особливості інформатизації загальноосвітньої і вищої школи (В. Биков, Б. Гершунський, С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Михалевич, Н. Морзе, Й. Ривкінд, П. Стефаненко та ін.).

Психолого-педагогічний супровід використання цифрових освітніх ресурсів у процесі навчання інформатики учнів початкових класів має свої особливості, оскільки це важливий етап формування основних навичок та компетенцій в галузі інформатики. Наведемо деякі з цих особливостей:

1. Вікові особливості учнів. Педагогічний супровід повинен враховувати психологічні та фізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку. Це включає в себе їхню увагу, концентрацію, пам'ять та здатність до абстрактного мислення. Вчителі та психологи повинні враховувати ці особливості під час використання цифрових ресурсів та навчання інформатики. Вікові особливості учнів молодшого шкільного віку мають суттєвий вплив на їхню здатність вивчати інформатику та користуватися цифровими освітніми ресурсами [1]. Давайте розглянемо ці особливості більш детально:

2. Увага. Діти молодшого шкільного віку мають обмежений час уваги. Зазвичай вони здатні утримувати увагу на певному завданні або матеріалі не так довго, як дорослі. Тому педагоги повинні планувати короткі, але інтенсивні сесії використання цифрових ресурсів та навчання інформатики, щоб уникнути втоми та втрати інтересу дітей.

3. Концентрація. Діти молодшого віку часто мають обмежену здатність до глибокої концентрації. Вони можуть легко відволікатися та швидко втомлюватися. Тому важливо створити стимулююче та цікаве навчальне середовище, що сприяє збереженню їхньої уваги та активному навчанню.

4. Пам'ять. Діти молодшого віку мають обмежену робочу пам'ять. Вони можуть важко запам'ятовувати велику кількість інформації або послідовностей. Тому навчання повинно базуватися на простих та легко запам'ятовуваних концепціях. Використання інтерактивних ігор та візуальних елементів може полегшити процес запам'ятовування.

5. Здатність до абстрактного мислення. Діти молодшого шкільного віку розвивають здатність до абстрактного мислення поступово. Тому важливо використовувати конкретні та наглядні приклади при навчанні інформатики. Доцільно використовувати графічні представлення та інтерактивні симуляції для сприяння їхньому розвитку у цьому напрямку.

6. Ігровий підхід. Діти молодшого віку найкраще навчаються через гру та ігрові методи. Використання навчальних ігор та викликів може зробити процес навчання інформатики більш привабливим та ефективним.

7. Розробка адаптивних програм. Супроводом може бути створення адаптивних програм та навчальних матеріалів, які враховують індивідуальні потреби та рівень підготовки кожного

учня. Це допомагає забезпечити оптимальний рівень складності завдань і матеріалів для кожного учасника навчального процесу.

Розробка адаптивних програм та навчальних матеріалів є ключовим елементом педагогічного супроводу, оскільки вона спрямована на індивідуалізацію навчання та врахування унікальних потреб і рівня підготовки кожного учня. Розглянемо цей процес більш детально:

1. Адаптивні програми: розробка адаптивних програм передбачає створення навчальних планів, які можуть бути налаштовані та кориговані залежно від індивідуальних можливостей та потреб кожного учня. Це означає, що навчальна програма може бути адаптована для надання додаткової підтримки тим учням, які мають труднощі, або надзвичайно обдарованим дітям, яким потрібні більш високорівневі завдання та виклики.

2. Індивідуальні потреби: під час розробки адаптивних програм враховуються індивідуальні потреби кожного учня. Це може включати в себе розгляд рівня володіння матеріалом, стиль навчання, інтереси та можливість працювати над конкретними темами або завданнями.

3. Оптимальний рівень складності: адаптивні програми дозволяють визначити оптимальний рівень складності завдань і матеріалів для кожного учня. Це означає, що учні можуть працювати на своєму власному рівні та здібностями, що сприяє їхньому успіху та самопошуку.

4. Налаштування та коригування: адаптивні програми дозволяють налаштовувати та коригувати навчальні плани в реальному часі. Це дозволяє вчителям та педагогам змінювати матеріали, якщо учень показує певні вдосконалення або потребує додаткової допомоги.

5. Підвищення мотивації: адаптивні програми можуть бути спрямовані на підвищення мотивації учнів, оскільки завдання та матеріали створюються так, щоб вони були цікавими та відповідали індивідуальним інтересам.

У педагогічному супроводі використання адаптивних програм та навчальних матеріалів головною метою є створення навчального середовища, де кожен учень має можливість досягти найкращих результатів, розвивати свої здібності та досягати успіху у навчанні інформатики [2].

Використання ігрових методів. Графічні ігри та інтерактивні завдання можуть бути використані для привернення

уваги та зацікавлення учнів. Це сприяє активному навчанню та розвиває логічне мислення. Використання ігрових методів у навчанні інформатики учнів початкових класів є важливим і ефективним педагогічним інструментом. Давайте детальніше розглянемо цей аспект:

Графічні ігри. Графічні ігри – це інтерактивні програми, які дозволяють учням навчатися шляхом гри та взаємодії з візуальними об'єктами на екрані комп'ютера. Вони можуть бути спроектовані таким чином, щоб відповідати конкретним навчальним цілям та стандартам інформатики.

Інтерактивні завдання. Інтерактивні завдання полягають у тому, що учні взаємодіють з ними, розв'язуючи завдання та виконуючи дії на комп'ютері. Це може включати в себе програмування, розв'язання логічних завдань, створення власних проєктів тощо.

Привернення уваги та зацікавлення. графічні ігри та інтерактивні завдання мають потужну можливість привертати увагу учнів і зацікавлювати їх у навчанні. Вони створюють стимулююче середовище, де навчання стає цікавим та захопливим процесом.

Активне навчання. Використання ігор і інтерактивних завдань сприяє активному навчанню, де учні активно взаємодіють з матеріалом та вчаться через власний досвід. Вони вчаться шляхом вирішення завдань, роблять помилки та виправляють їх, що сприяє глибшому засвоєнню знань.

Розвиток логічного мислення. Графічні ігри та інтерактивні завдання можуть містити логічні головоломки, завдання на аналіз та вирішення проблем. Це сприяє розвитку логічного мислення учнів і допомагає їм розвивати аналітичні та проблемно-розв'язувальні навички.

Загалом, використання ігрових методів у навчанні інформатики не лише робить процес навчання цікавішим та захоплюючим для учнів, але й сприяє їхньому активному розвитку та формуванню навичок, які вони зможуть використовувати в майбутньому [3].

Контроль за часом. Педагогічний супровід повинен включати контроль за часом, який діти витрачають на використання цифрових ресурсів. Забагато часу перед екранами може бути шкідливим для здоров'я та навчання.

Контроль за часом, який діти витрачають на використання цифрових ресурсів у навчанні, є важливою складовою

педагогічного супроводу. Давайте розглянемо цей аспект більш детально:

1. Здоров'я та фізичний розвиток: діти потребують активної фізичної активності та відпочинку. Занадто довгий час, проведений перед екранами комп'ютерів або інших цифрових пристроїв, може призвести до сидячого способу життя, впливати на зоровий апарат та призводити до інших проблем зі здоров'ям. Педагоги та батьки повинні встановлювати обмеження на час, який діти витрачають на цифрові ресурси, щоб забезпечити баланс між навчанням та фізичною активністю.

2. Ефективність навчання: довготривалий період використання цифрових ресурсів може призвести до зниження концентрації та уваги учнів. Важливо встановлювати часові рамки для навчання з використанням цифрових матеріалів, щоб зберегти ефективність та продуктивність навчального процесу.

3. Соціальний розвиток: проведення часу з друзями та сім'єю є важливим для соціального розвитку дітей. Занадто багато часу, витраченого на цифрові ресурси, може призвести до ізоляції та віддалення від реального соціального оточення. Педагоги та батьки повинні сприяти виробленню балансу між онлайн та офлайн взаємодією.

4. Психологічний стан: діти також можуть дуже захоплюватися використанням цифрових ігор та ресурсів, що може впливати на їхній психологічний стан. Педагоги та батьки повинні вести спостереження за змінами у психологічному стані дітей та, за необхідності, регулювати їхню активність у цифровому середовищі.

5. Ефективність навчання: забагато часу, витраченого на цифрові ресурси, може впливати на ефективність навчання. Педагоги повинні ретельно планувати використання цифрових ресурсів так, щоб вони були відповідні до навчальних цілей та завдань.

Отже, контроль за часом використання цифрових ресурсів є важливим аспектом педагогічного супроводу та сприяє забезпеченню збалансованого та ефективного навчання дітей.

Розвиток цифрової грамотності. Супровід також включає в себе розвиток цифрової грамотності учнів, вчення їх розуміти та ефективно користуватися цифровими технологіями, а також усвідомлювати етичні аспекти використання цифрового контенту [4]. Розвиток цифрової грамотності учнів є ключовим

компонентом педагогічного супроводу використання цифрових освітніх ресурсів. Розглянемо цей аспект більш детально:

Розуміння цифрових технологій. Педагоги мають сприяти формуванню розуміння основних принципів роботи цифрових технологій серед учнів. Це включає в себе розуміння, як працюють комп'ютери, як вони обробляють інформацію та як використовуються програми та додатки.

Ефективне користування цифровими ресурсами. Учні повинні навчитися ефективно використовувати цифрові ресурси для навчання та досліджень. Це включає в себе навички пошуку інформації в Інтернеті, використання навчальних платформ та програм, а також навички роботи з електронними документами та інструментами для створення контенту.

Етичний аспект використання цифрового контенту. Важливо, щоб учні усвідомлювали етичні аспекти використання цифрового контенту, такі як авторські права, конфіденційність даних та відповідальна поведінка в Інтернеті. Педагоги мають розвивати у дітей навички критичного мислення та аналізу інформації з мережі.

Безпека в Інтернеті. Учні повинні бути ознайомлені з основними правилами та методами забезпечення безпеки під час використання Інтернету. Це включає в себе усвідомлення ризиків, пов'язаних з онлайн-комунікаціями, та засоби захисту від мережевих загроз.

Аналіз та критичне мислення. Розвиток навичок аналізу та критичного мислення є важливими для учнів у цифровому світі. Вони повинні бути здатні оцінювати якість та достовірність інформації, яку вони знаходять в Інтернеті, та приймати обґрунтовані рішення.

Розвиток цифрової грамотності учнів допомагає підготувати їх до успішного використання цифрових ресурсів у навчанні та підготувати до викликів сучасного цифрового світу.

Співпраця з батьками. Педагогічний супровід також передбачає співпрацю з батьками. Вчителі повинні надавати батькам рекомендації щодо безпечного та продуктивного використання цифрових ресурсів вдома.

Врахування обмежень та безпеки. Супровід повинен враховувати обмеження використання цифрових ресурсів, а також забезпечувати безпеку дітей в Інтернеті, використовуючи відповідні фільтри та заходи безпеки. Врахування обмежень та

безпеки є ключовим аспектом педагогічного супроводу використання цифрових освітніх ресурсів у початкових класах [5]. Давайте розглянемо цей аспект більш детально:

Обмеження використання цифрових ресурсів. Педагоги мають враховувати вікові та психологічні особливості учнів при визначенні обмежень для використання цифрових ресурсів. Наприклад, обмеження можуть включати обмежену кількість часу, який діти можуть провести перед екранами, або обмеження доступу до певних типів контенту, що може бути несумісним з їх віком та розвитком.

Заходи безпеки в Інтернеті. Педагоги мають відкрито обговорювати з учнями правила безпеки в Інтернеті та навчати їх захищати свої особисті дані та інформацію в мережі. Це включає в себе поняття безпечного паролю, усвідомлення ризиків онлайн-комунікацій та навички розпізнавання онлайн-шахраїв.

Фільтри та контроль доступу. Педагоги та батьки можуть встановлювати фільтри та засоби контролю доступу для дітей, щоб забезпечити, що вони не потрапляють на небезпечні або неприйнятні веб-сайти. Ці інструменти допомагають попереджати доступ до контенту, який може бути не відповідним віку учнів.

Моніторинг та спостереження. Важливо, щоб дорослі були свідомі того, як діти використовують цифрові ресурси. Батьки та вчителі можуть встановлювати системи моніторингу та спостереження, щоб слідкувати за активністю дітей в Інтернеті та вчасно втручатися, якщо виникають проблеми.

Співпраця з батьками. Педагоги повинні активно співпрацювати з батьками, щоб спільно виробляти стратегії безпеки та обмежень для дітей в Інтернеті. Це дозволяє створити єдиний підхід до цифрової безпеки вдома та в школі. Врахування обмежень та безпеки є важливою складовою успішного використання цифрових ресурсів у навчанні інформатики у початкових класах і забезпечує безпеку та комфорт дітей у цифровому середовищі.

Слідкування за результатами. Педагоги повинні стежити за результатами використання цифрових ресурсів та вчасно коригувати навчальний процес, якщо це необхідно [6]. Слідкування за результатами використання цифрових ресурсів є важливою частиною педагогічного супроводу і може бути розглянуто більш детально так:

Моніторинг учнівської активності. Вчителі мають регулярно відстежувати, як учні використовують цифрові ресурси під час навчання. Це може включати в себе спостереження за тим, як вони взаємодіють з навчальними програмами або як виконують завдання, використовуючи цифрові інструменти.

Оцінка успішності. Вчителі повинні оцінювати, наскільки ефективно цифрові ресурси впливають на навчання учнів. Це може бути виміряно через покращення академічних результатів, підвищення рівня зацікавленості учнів у предметі або зростання їхньої мотивації до вивчення.

Збір зворотного зв'язку. Вчителі можуть активно спілкуватися з учнями, щоб отримувати від них відгуки та думки щодо використання цифрових ресурсів. Цей зворотний зв'язок допомагає вчителям розуміти, які аспекти цифрових інструментів працюють краще, а які можуть потребувати покращень.

Коригування навчального процесу. На основі результатів моніторингу та оцінки успішності, вчителі можуть коригувати навчальний процес. Це може включати в себе внесення змін у вибір цифрових ресурсів, адаптацію матеріалів або навіть перегляд стратегій навчання.

Персоналізація навчання. Слідкування за результатами дозволяє вчителям персоналізувати навчання для кожного учня. Вони можуть визначити індивідуальні потреби та рівень підготовки кожного учасника навчального процесу і надати відповідний матеріал або завдання.

Слідкування за результатами є важливою складовою педагогічного супроводу, яка дозволяє вчителям ефективно використовувати цифрові ресурси та адаптувати навчальний процес до потреб учнів. Це допомагає забезпечити якісне та ефективне навчання інформатики у початкових класах.

Таким чином, психолого-педагогічний супровід є важливою складовою використання цифрових освітніх ресурсів у початкових класах для ефективного та безпечного навчання інформатики. Психолого-педагогічний супровід спрямований на створення оптимальних умов для розвитку інформаційно-цифрової компетентності учнів, що включає знання, уміння, навички та цінності, пов'язані з використанням цифрових технологій; базується на індивідуальному підході до кожного учня, враховуючи його психологічні особливості, стиль навчання,

рівень знань, інтереси та потреби; передбачає використання різноманітних цифрових освітніх ресурсів, які дозволяють показати учням цікавий та сучасний світ інформатики, стимулювати їх мотивацію та активність, розвивати їх творчий потенціал та критичне мислення; забезпечує систематичний та диференційований контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів за допомогою цифрових інструментів, а також надання зворотного зв'язку та рекомендацій для подальшого навчання; сприяє формуванню позитивного ставлення учнів до інформатики та цифрових технологій, а також розвитку їх соціальних навичок та компетентностей, необхідних для життя в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Гладун М. А., Сабліна М. А. Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університет*. 2018. №4. С. 33–43.
2. Гладун М. А. Критерії добору електронних освітніх ресурсів під час вивчення інформатики в початковій школі. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2015. № 2-3. С. 50–56.
3. Лаврентьєва Г. П. Психолого-педагогічні аспекти використання ікт в початковій школі. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2012. №3 (29) URL: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/675/511#.VlqzP2wY3_Q (дата звернення: 12.05.2019)
4. Литвинова С. Г. Критерії оцінювання локальних електронних освітніх ресурсів. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. № 15. С. 185–192.
5. Морзе Н. В., Вембер В. П. Як визначити педагогічну цінність електронних засобів навчального призначення? *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2007. № 4. С. 31–36.
6. Савченко З. В. Формування і використання інформаційних електронних науково-освітніх ресурсів. *Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України ІТЗН НАПН України*, Київ, 2011. С. 65–66.

ЗАЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Людмила ПРОЦАЙ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Аліна ХОЛОДНА,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті розглядається важливий аспект сучасної освіти – роль батьків у розвитку медіаграмотності дітей. Інформаційне суспільство вимагає від учнів не лише знань і навичок, але й уміння критично сприймати медійний контент та використовувати його відповідально. У статті висвітлено різноманітні стратегії, за допомогою яких батьки можуть активно впливати на формування медіаграмотності своїх дітей. Питання активного посередництва, обмежень, технічних засобів та спільного аналізу медіапродуктів розглядаються як способи залучення батьків до процесу навчання та виховання в контексті медіаграмотності.*

***Ключові слова:** медіаконтент, медіаграмотність, учні початкових класів, критичне мислення.*

ENGAGING PARENTS IN FOSTERING MEDIA LITERACY AMONG ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

Lyudmila PROTSAY,

Alina KHOLODNA

***Abstract.** The article examines an important aspect of modern education – the role of parents in the development of media literacy in children. Information society demands from students not only knowledge and skills but also the ability to critically perceive media content and use it responsibly. The article highlights various strategies through which parents can actively influence the formation of media literacy in their children. Issues of active mediation, restrictions, technical tools, and joint analysis of media products are considered as ways to involve parents in the process of education and upbringing in the context of media literacy.*

***Keywords:** media content, media literacy, elementary school students, critical thinking.*

Сьогодні важко уявити життя дитини, яка не має взаємодії з медіа. Путівник для батьків «Батьки, діти та медіа» призначений для батьків дітей віком 6-10 років і спрямований на допомогу їм у набутті медіаграмотності та навичок критичного мислення. Автори цього путівника прагнуть показати батькам можливі шляхи та методи виховання дітей молодшого шкільного віку у світі медіа. Путівник пропонує різні стратегії, з яких батьки можуть обрати ті, що відповідають їхнім потребам та можливостям. Цей матеріал також може бути корисним для навчальних закладів у роботі з батьківською спільнотою.

Під час навчання дітей медіаграмотності для батьків не обов'язково надавати «правильну відповідь» на їхні запитання. Фактично, це процес обміну ідеями. Ймовірно, в результаті цього процесу батьки можуть навчитися так само багато від своїх дітей, як і навпаки. Викладання медіаграмотності маленьким дітям не обов'язково повинно бути офіційним навчальним заняттям; це може бути частиною їхньої повсякденної діяльності.

Проблему формування медіаграмотності молодших школярів розглядали О. Волошенюк, В. Голощанова, Г. Дегтярьова, І. Іванова, І. Іванюк, Р. Євтушенко, С. Крамаровська, О. Куш, Т. Мелещенко, О. Мокрогуз, Н. Морзе, І. Старагіна, Н. Саражинська, Л. Процай, О. Шкребець, Г. Шевченко та інші.

Дослідники підсумували практики, якими батьки впливають на спілкування своїх дітей в медіаінформаційному просторі. Ці практики включають в себе наступне:

1. Активне посередництво під час використання інтернету: батьки активно взаємодіють зі своєю дитиною під час її перебування в інтернеті, обмінюються своїми інтернет-навичками, і це включає в себе знання батьками рекомендованих творчих та освітніх веб-сайтів і додатків.

2. Активне посередництво для забезпечення інтернет-безпеки дитини: батьки підтримують дитину у відповідальному та безпечному використанні інтернету, включаючи навички безпечного використання паролів та забезпечення конфіденційності.

3. Обмежувальне посередництво: встановлення правил, які регулюють час, місце та зміст використання інтернету, а також діяльність дитини.

4. Технічні обмеження: використання програмного забезпечення та технічних засобів для фільтрації, відстеження та обмеження використання інтернету дитиною, включаючи налаштування фільтрів контенту.

5. Контроль: перевірка того, які сайти відвідує дитина.

6. Спільний аналіз медіапродуктів.

Жодна з цих практик не універсальна і потребує врахування особистості дитини. Слід лише пам'ятати, що дівчатка зазвичай легше піддаються контролю, ніж хлопчики. Крім того, матері звичайно поблажливіші та товариськіші, ніж батьки, і зрештою виступають кращими посередниками. Але технічний прогрес постійно корегує ці практики, бо дітям набагато простіше керувати сенсорним інтерфейсом, ніж клавіатурою чи мишкою, які необхідні для ноутбука або настільного комп'ютера. Тому більшість дітей молодшого віку використовують цифрові медіа для ігор і потокового перегляду такого блискавичного, що батьки навіть не встигають зафіксувати те, що в їхньому розумінні являє собою «клік». Діти з сімей з нижчими доходами, імовірно, користуються значною кількістю екранів (комп'ютера, планшета, плазми), тоді як діти з сімей з вищими доходами мають ширший доступ до використання сенсорики.

Основна частина. За даними офіційної статистики основна увага в медіаосвіті все більше зміщується від контролю та обмеження використання медіа в бік використання позитивних можливостей, що пропонують медіа, – насолоджуватися, відпочивати, вчитися, підтримувати і створювати контакти. Майже всі батьки дозволяють власній дитині використовувати медіа, бо це весело і тому, що вони можуть вчитися. 95% батьків не проти того, щоб цифрові носії використовувалися для розваги своєї дитини, 72% – за освітній аспект. 9 з 10 дітей щодня використовують цифрові медіа у свій вільний час. Заборонивши медіа ми не здобудемо, а втратимо значно більше.

Соціальні контакти. Вони підтримуються за допомогою медіа та дозволяють дітям мати відносини одне з одним. У додатках, іграх і соціальних медіа, вони зустрічаються, грають разом, вчать одне в одного самовиражатися і експериментують з поданням себе. Смартфон стає для них справжнім шлюзом до свого власного онлайн-світу. Медіа також використовуються для підтримки і зміцнення контактів із членами сім'ї. За допомогою фейсбуку або скайпу можна зв'язатися з дідусями і бабусями, дядьками і тітками, рідними, навіть якщо вони живуть на іншому боці земної кулі. 87% молодих людей використовували кілька паралельних програм: особливо для обміну миттєвими повідомленнями, ютуб і соціальні мережі використовувалися поряд з іншими видами діяльності.

Розвивати навички. Крім споживання, діти виражають себе через додатки, веб-сайти, за допомогою ведення блогів, відеоблогів і навіть фільмування кінострічок. Це не тільки стимулює їхню фантазію, але й допомагає знайти свою власну ідентичність і сприяє їхній впевненості в собі. Через медіа вони можуть дізнатися більше про своє хобі або інтереси, наприклад, як грати на гітарі, як можна використовувати макіяж, а деякі танцювальні рухи зробити краще.

Медіа можуть робити шкільні домашні завдання привабливішими і легшими. Отже, нові медіа сприяють різним шляхам розвитку навичок, як у школі, так і за її межами. За допомогою медіа діти вивчають мову і збільшують свій словниковий запас, наприклад, спостерігаючи серіали і фільми, діти вивчають англійську мову. Багато ігор заохочують отримання інформації і допомагають удосконалювати координацію очей і рук. Медіа дозволяють насолоджуватися створеними можливостями і не лише весело провести час, а й чогось навчитися, бути творчими.

Поради батькам:

1. Нехай ваша дитина використовує медіа, щоб релаксувати і діставати задоволення.

2. Використовуйте мережі, щоб контактувати одне з одним, наприклад фейсбук, скайп і вотсап.

3. Заохочуйте дитину розвивати творчі, музичні та інші таланти, використовуючи різноманітні медіадодатки.

Від молодшого шкільного віку діти використовують медіа все частіше як самостійно, так і з однолітками, наприклад, для шкільних занять та ігор. Значна більшість (до 2/3 – ця цифра трішки варіюється по всьому світі) батьків дітей віком 8-12 років не знають точно, що їхня дитина робить у соціальних мережах.

Для того щоб повною мірою користуватися перевагами медіа, важливо знати ризики, щоб розпізнати їх і спробувати уникнути. Інколи через медіа дитина бачить речі, які не підходять для її віку. Іноді вони мають справу із залякуванням або віртуальною крадіжкою.

Є чотири ключові теми, від яких діти-користувачі інтернету можуть постраждати:

1. **Грумінг** – стеження за дітьми онлайн, сексуальні домагання. Діти контактують різними способами з людьми, яких вони не знають добре, наприклад, за допомогою функції чату в

грі або через сайти соціальних мереж. Ризики не очевидні, коли грумер відправляє через інтернет свій контакт дитині та завойовує довіру з подальшим наміром зустрітись.

2. **Кібербулінг** – це залякування через інтернет або соціальні медіа. Це стосується відправлення негативного повідомлення, глузування, розсилання фотографій або відео в інтернеті.

3. **Секстинг** – це поширення або обмін сексуально відвертими текстами, фотографіями та відео через мобільний телефон або інтернет додатки, такі як вотсап, фейсбук, ютюб, інстаграм, твітер тощо. Ганебність секстингу полягає в тому, що це несанкціоноване перенаправлення інтимного образу іншого без його згоди.

4. **Шахрайство** – у віртуальному світі діти можуть мати справу з шахрайством і крадіжками. Нові медіа постійно пропонують дітям взяти участь у чомусь або щось придбати. Подумайте про рекламні ролики, банери та ігри комерційних компаній, які намагаються заманювати дітей на свій сайт. Приблизно один з двадцяти дітей коли-небудь бачив, здавалося б, безплатні послуги, а після підписки на них виявляв, що постачальник послуги не виконує обіцянки. Діти мають труднощі з розпізнаванням комерційного характеру повідомлень у нових медіа, не розуміють, як просуваються певні продукти. Вони не знають про різні способи використання їх особистих даних із боку рекламодавців. Важливо, щоб діти були обізнані з намірами, торгівлею і рекламою й навчилися справлятися з останньою свідомо. Тож це привід звернутися до реклами. Реклама повсюдна: нас супроводжує вірусний маркетинг, відстеження даних, продакт-плейсмент тощо. Діти – дуже вразлива аудиторія, тому для них особливо важливо сформувати критичний підхід до рекламних медіатекстів.

Діти та їхні батьки – важлива цільова група реклами. Діти роблять значний вплив на рішення своїх батьків при купівлі, а з певного віку, зазвичай молодшого шкільного, вже мають у своєму розпорядженні власні кошти, щоб купувати товари. Багато дитячих, і не тільки, медіа, рекламують свою продукцію у формі популярних персонажів, наклейок, колекційних іграшок тощо. Але діти часто ще не в змозі проводити грань між рекламою і справжніми потребами, і тоді їм потрібні допомога та супровід. Ви можете обмежити перегляд телебачення,

перебування в інтернеті і зменшити вплив реклами. Однак сьогодні навіть для дітей немає вільного від реклами середовища. А канали, які фінансуються за рахунок реклами і орієнтовані на сім'ю, також транслюють передачі, що подобаються дітям.

Порада батькам:

1. Навчайте дітей уже з раннього дитинства критично ставитися до товарів, що рекламуються в медіа, робити при купівлі правильний вибір. Нехай діти самі вирішують при придбанні деяких речей. Звертайте увагу дітей на характер реклами продуктів, наявної в дитячих передачах. Ви можете подавати приклад і вже з раннього віку вчити дітей того, що не кожної моди, рекламованої в медіа, потрібно дотримуватися і що не кожен дитячий продукт у магазині потрібно класти у візок для покупок.

Порахуйте разом зі своєю дитиною, скільки рекламних оголошень, роликів показується між передачами або (наприклад, у сімейних програмах) у самій передачі? Що рекламується? Порахуйте рекламні плакати, повз яких ви кожен день проходите в місті, обговоріть, що і як рекламується, наприклад, харчові продукти, одяг, парфуми тощо.

Діти 6-7 років відчують труднощі з розрізненням реклами і реальності та не розуміють, що мета цих невеликих оголошень – щось продати. Тож поясніть, як працює реклама. Маркетологи грають на людській невпевненості, створюючи враження, що їхня продукція може поліпшити наше життя і ошчасливити.

Попросіть дітей записати те, що вони цінують у житті, а потім запишіть речі, які вони хотіли б купити. Попросіть їх порівняти «реальне життя» зі списком бажань. Чи вважають вони, що речі в списку бажань дадуть їм задоволення? Коли йдете по вулиці разом з дітьми, визначайте рекламу: перетяжки, чим прикрашені стадіони, школи, плакати, лого, одяг з брендами. Так ви сформуєте «брендову чутливість», яка дозволить ідентифікувати продакт-плейсмент у телевізійних шоу і фільмах.

Вдайтеся до хитрощів. Запропонуйте протестувати два продукти, де один має потужну рекламу. Розкажіть, як перебільшено презентують один продукт, використовуючи оманливі слова: «реальний смак...», «дослідження показали» і «тільки для обмеженого часу».

Знайдіть у рекламних текстах персонажів із мультфільму або знаменитостей, які просувають продукти чи назви брендів.

Розшукайте разом з дітьми рекламні стереотипи, які просувають нездоровий спосіб життя, «ідеальну форму тіла».

Декодуйте харчову рекламу. Більшість реклами харчових продуктів для дітей – омана (фаст-фуд, підсолоджені зернові). Поясніть, що привабливі зображення створюють фотографи та художники.

Розмовляйте з дітьми про вартість грошей, адже наша культура сприяє домінуванню споживчих витрат над збереженням. Обговоріть, як бути мудрим споживачем. Дивіться на сміттярки і думайте разом, як можна скоротити закупи несуттєвих споживчих товарів, зберегти воду тощо.

Зробіть у класі виставку ненасильницьких іграшок і книжок. Святкуйте День без покупок! Поставте дітям питання: Ви коли-небудь відчували себе погано тому, що не мали чогось? Обговорюйте це на прикладах дітей, які не мають доступу до цих товарів. Ви коли-небудь відчували, що люди могли б ставитися до вас краще, якби ви мали?

Правила безпечної поведінки, які можна погодити з дітьми. Головне, щоб діти розуміли, що ви завжди на їх боці. Кілька ідей для початку:

1. Я завжди питатиму дозволу у своїх батьків, перш ніж надаватиму будь-кому особисту інформацію. Особиста інформація це моє ім'я, стать, номер телефону, домашня адреса або адреса електронної пошти, розташування моєї школи, робочі адреси моїх батьків, адреси електронної пошти або номер телефону, номер кредитної картки, фотографії мої та родини.

2. Я не буду нікого повідомляти про мої паролі (крім батьків і близьких).

3. Я не буду зустрічатися ні з ким, з ким я познайомився в інтернеті, якщо хтось з дорослих не супроводжуватиме мене.

4. Я не буду відвідувати будь-які сайти, які, я думаю, мої батьки не схвалили б.

5. Я завжди пам'ятатиму, що люди «по той бік екрана» можуть постраждати від того, що я говорю і роблю, і я не буду ні до кого жорстоким онлайн, навіть якщо хтось зачепив мене перший.

6. Я не буду відмикати будь-яке програмне забезпечення для фільтрації контенту, яке мої батьки поставили на комп'ютері.

7. Я не буду купувати речі в інтернеті, якщо в мене немає дозволу моїх батьків.

Діти навчаються у своїх батьків використанню соціальних медіа та здійснення онлайн-закупівель. Основні (глобальні) новини вони осягають переважно через роз'яснення батьків. Батьки завжди мають думати про зміст медіапродуктів, які споживає їхня дитина, про те, з ким вступає в контакт тощо. Під час діалогу з батьками діти вивчають важливі соціальні та емоційні, а також мовні й пізнавальні навички у світі медіа. Різні дослідження показали, що зниження ризику роботи з медіа помітно за умови, коли все робити правильно. Експерти відзначають, що це важливо при умові, що батьки відкриті для того, щоб поділитися досвідом зі своєю дитиною. Постійний діалог, вироблення і дотримання правил сприяє позитивним результатам.

Таким чином, урахування усього вищесказаного щодо роботи батьків в процесі формування медіаграмотності молодших школярів употужнить шкільну медіаосвіту та сприятиме загальному розвитку критичного мислення учнів та безпечної роботи з медіаконтентом зокрема.

Список використаних джерел:

1. Медіаосвіта та медіа грамотність : підручник / ред.-упор.: В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна. Київ : Центр Вільної Преси, 2013. 352 с.
2. Мокрогуз О. Медіаграмотність в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» : навч.-метод. посіб. ; за редакцією В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 36 с.
3. Савченко О. Потенціал нового змісту початкової освіти в контексті формування у молодших школярів медіаграмотності. *Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку*: зб. ст. VII міжнар. наук.-метод. конф. Київ: Центр Вільної Преси, Академія укр. преси, 2019. 435 с.
4. Череповська Н. І. Медіаосвіта та медіакультура учнів ЗОШ. Візуальна медіакультура. Київ : Шкільний світ, 2010. С. 128.
5. Шепенюк І. Медіаосвіта як необхідна складова освітньої галузі «Природознавство». *Сучасний простір медіаграмотності та перспективи його розвитку*: зб. ст. VII міжнар. наук.-метод. конф. Київ: Центр Вільної Преси, Академія укр. преси, 2019. С. 230–235.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Катерина РЕВЕНКО,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Наталія ВЛАСЕНКО,

кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У даній статті обґрунтована актуальність дослідження особливостей організації екологічної діяльності молодших школярів в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Розкрито поняття екологічної діяльності. Розглянуто основні форми і методи організації екологічної діяльності молодших школярів в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Здійснено вивчення особливостей організації екологічної діяльності молодших школярів в на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».*

***Ключові слова:** екологічна діяльність, екологічна освіта, молодші школярі, інтегрований курс «Я досліджую світ».*

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF ENVIRONMENTAL ACTIVITIES OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS IN THE STUDY PROCESS OF THE INTEGRATED COURSE «I EXPLORE THE WORLD»

Kateryna REVENKO,

Nataliia VLASENKO

***Abstract.** This article substantiates the relevance of the study of the peculiarities of the organization of environmental activities of younger schoolchildren in the process of studying the integrated course «I explore the world». The concept of environmental activity is revealed. The main forms and methods of organizing environmental activities of junior high school students in the process of studying the integrated course «I explore the world» are considered. A study of the peculiarities of the organization of environmental activities of younger schoolchildren in the lessons of the integrated course «I explore the world» was carried out.*

***Keywords:** environmental activity, environmental education, younger students, integrated course «I explore the world».*

В Україні для здійснення екологічної освіти є відповідна правова й нормативна база, зокрема: Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», Концепція екологічної освіти України тощо, у яких окреслюються умови модернізації системи вищої освіти – взаємозв'язок академічних знань і практичних умінь, розвиток багаторівневої системи підготовки вчителя, варіативності й модульності освітніх програм, указується на обов'язковість викладання екологічних знань у всіх закладах дошкільної, середньої та вищої освіти. Ці законодавчі акти стали ключовими в розвитку неперервної екологічної освіти в Україні, оскільки були визначені її концептуальні положення, цілі, зміст і методи [7].

Окремі риси і складові екологічної компетентності визначені у «Концепції екологічної освіти України» «Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді», концепції НУШ. Так, відповідно до Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87, метою природничої освітньої галузі є формування компетентностей в галузі природничих наук, техніки і технологій, екологічної та інших ключових компетентностей шляхом опанування знань, умінь і способів діяльності, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з природою, формування основи наукового світогляду і критичного мислення, становлення відповідальної, безпечної і природоохоронної поведінки здобувачів освіти у навколишньому світі на основі усвідомлення принципів сталого розвитку. Однією із ключових компетентностей, є екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства [3, 6, 7].

Із прийняттям Державного стандарту початкової освіти на екологічну освіту покладаються значні надії щодо виховання нової генерації людей з екологічно відповідним мисленням, високою екологічною культурою, екологоцентричним підходом до створення умов для взаємин між людиною і природою. Це зумовило необхідність формування в учнів початкових класів екологічно доцільного способу життя, вироблення екологічних умінь, що є складником природознавчої компетентності.

Компетентнісний підхід вважається ключовою інноваційною ідеєю сучасної освіти. Одним із важливих завдань реалізації екологічної компетентності стало розроблення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для учнів початкової школи, спрямованого на формування соціально активної позиції, прагнення діяти для збереження довкілля і досягнення стабільного розвитку суспільства, позитивного сприйняття майбутнього. Курс має на меті формування в учнів екологічно активної позиції, прагнення діяти для збереження довкілля і досягнення стабільного розвитку суспільства, знань про сталий спосіб життя, формуванні сталих, екологічно доцільних звичок, позитивного сприймання майбутнього. Отже, формування екологічної компетентності – обов'язкова умова підготовки до розв'язання сучасних екологічних проблем, починаючи з початкової ланки. Стан шкільної екологічної освіти, визначає забезпечення засвоєння знань про довкілля, формування екологічно доцільних навичок поведінки в ньому, ощадливе ставлення до природи, що закладено в новому інтегрованому курсі «Я досліджую світ» [1, 3, 5].

Розвитку загальних положень екологічної освіти й окремим аспектам цієї проблеми стосовно початкової школи присвячено низку психолого-педагогічних праць. Так, А. Захлебний, В. Дерев'янка, Н. Пустовіт, С. Глазачев та інших дали методологічне трактування ряду принципових положень екологічної освіти, зробили значний внесок у розробку її мети, завдань і принципів, визначили шляхи реалізації її змісту. У розвитку теорії та практики екологічного виховання учнів початкової школи значна роль належить працям Є. Гріньової, Т. Тарасової, С. Білоус, В. Мелашта інших учених, які розробили загальні підходи до відбору змісту, форм і методів екологічної діяльності в початковій школі. Систематизація знань екологічного змісту, їх адаптація до умов початкової школи здійснена А. Плешаковим, Г. Ковальчук, Л. Нарочною тощо. Питанню формування екологічної діяльності в учнів початкових класів у сучасній літературі приділяється значна увага. Зокрема, це наукові пошуки Т. Байбари, Н. Бібік, Л. Печко, С. Жупаніна, Г. Марочко, Л. Шаповал та ін. [1, 2, 10].

На сучасному етапі відбувається підвищення вимог до випускників вищих педагогічних навчальних закладів освіти, інтенсивно ведеться пошук і розробка оптимального змісту, форм

і методів підготовки педагогічних кадрів, готових до екологічної діяльності, яка забезпечує реалізацію одного з принципів педагогіки – зв'язок процесу навчання із життям.

Екологічна діяльність – діяльність спрямована на збереження чистоти екосистем та різноманітності біосвіту. У цілому, екологічна діяльність може бути будь-якою діяльністю, що покращує чистоту середовища, таким чином запобігаючи екологічній кризі планети і здійснюючи позитивні зміни. Екологічна діяльність включає в себе всі види діяльності, що пов'язані з природними цінностями, або способами людського існування, яке не приносить шкоду природі, наприклад, шляхом переробки або збереження електроенергії. За Пустовітом Н., екологічна діяльність допомагає розвитку особистості учня, гарантує збереження його психічного здоров'я [1, 8]. Долинський Б. переконаний, що екологічна діяльність молодших школярів сприяє збереженню психічного здоров'я та формуванню навичок та вмій, що сприяють збереженню здоров'я [4].

Педагогічне значення екологічної діяльності молодших школярів полягає в наступному [4, 11]:

- учні залучаються до громадсько-корисних робіт, що відповідає їхнім силам, здібностям та можливостям враховуючи вікові особливості, наприклад виконують доручення громадських об'єднань, наукових організацій, господарських підрозділів інформативного, дослідницького характеру;

- діти набувають та закріплюють навички дослідницької, природоохоронної та пошукової роботи;

- у них формуються почуття суспільної відповідальності та колективізму;

- зібраний фактичний матеріал в процесі екологічної діяльності ефективно використовується на уроках (освітня, виховна, розвивальна функція навчання) та в позаурочний час (виховна робота).

На уроках даний матеріал можна використовувати при складанні різноманітних таблиць, схем, макетів, муляжів, діаграм, таблиць, що унаочнює процес пізнання та розробці роздаткового матеріалу (зразки натурних предметів, карти, листівки, бюлетені, копії статей, цитати з книжок і витяги з документів тощо).

У позаурочний час зібраний фактичний матеріал можна використовувати у виховній роботі, а саме:

- при проведенні конкурсів, змагань, вікторин, олімпіад;
- в організації зустрічей з екологами чи представниками екологічних організацій;
- випуск стінгазет, екологічних альманахів тощо.

Екологічна діяльність допомагає молодшим школярам уточнити деталі вже відомих явищ і подій, виявити нові факти, аргументи, відомості; а педагогам – краще пізнати своїх учнів, розкрити їх індивідуальність, унікальність, різносторонність інтересів, захоплень, допомогти їм обрати майбутню професію з урахуванням всіх їхніх здібностей.

Рева Ю. вважає [9], що працюючи з екологічним матеріалом, педагоги розширюють свій світогляд, отримують нові знання, тим самим удосконалюють свою педагогічну та методичну майстерності. В школах з'являються нові цікаві форми пізнавально-пошукової активності дітей. Однак на думку автора, екологічне виховання не завжди є систематичним та не у всіх навчальних закладах стало складовою частиною навчання.

В процесі екологічної діяльності формується екологічно мотивована поведінка, яку ми визначаємо як систему дій і вчинків, зумовлену усвідомленням моральних норм поведінки в природному довкіллі, і вона може проявлятися не тільки в спеціально організованій екологічній діяльності та сформованій екокомпетентності, а й виходити за її межі, тобто виявлятися у різних видах діяльності дитини (ігровій, трудовій, навчальній). Зазначено, що «екологічна компетентність» – це здатність особистості до ситуативної діяльності в соціальному та природному середовищі, за якої набуті екологічні знання, навички, досвід і цінності актуалізуються в умінні приймати рішення, виконувати відповідні дії, нести відповідальність за прийняті рішення, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля [10, 12].

Аналіз психолого-педагогічних понять дозволив визначити екологічно мотивовану діяльність як систему дій і вчинків людини, зумовлену: усвідомленням моральних норм поведінки в природному довкіллі; ціннісним ставленням до природи; пізнавальними, естетичними потребами у сфері природи; самоконтролем та адекватною самооцінкою тощо. Екологічно мотивована діяльність дитини – це такі дії та вчинки, які свідчать про здатність прийняти на себе відповідальність за стан природного довкілля в межах середовища життєдіяльності й вікових можливостей. Причому під екологічними мотивами розуміємо – спонукання до діяльності, які виходять із визначення

самоцінності природи й усвідомлення необхідності бережного поводження в природному доквіллі, що спрямовують дитину на надання у разі потреби допомоги, уникання нерозумного використання природних ресурсів, намагання вплинути на інших людей, стримуючи негативні впливи на природу.

Екологічна освіта в її сучасному вигляді може відігравати особливу універсальну роль, оскільки вона є інтегративною – жодна інша галузь освіти не здатна виконувати інтеграційну функцію через вузький обсяг і специфіку предмета. І лише екологічна освіта, спираючись на природничо-гуманітарний зміст, створює синкретичне знання, яке відображає єдність і цілісність світу, тонкий, тісний і непорушний взаємозв'язок між його матеріальною та ідеальною (духовною) складовими.

Зауважимо, що при переведенні теоретичних знань молодших школярів у розряд особистих переживань власного досвіду, для формування переконань доцільно проводити такі практично-орієнтовані види екологічної діяльності молодших школярів:

- догляд за квітами в шкільних кабінетах та клумбами на подвір'ї школи;

- весняне озеленення шкільного подвір'я деревами та кущами;

- збір макулатури, пластику, скляної тари;

- сортування побутових відходів;

- збір лікарської сировини (трави, плоди, квіт);

- робота учнів щодо спасіння водойм;

- виготовлення виробів з природного матеріалу;

- повторне використання речей;

- створення виробів із викидних матеріалів;

- проведення конкурсів віршів та малюнків на екологічну тематику;

- проведення тематичних зустрічей, вечорів, вебінарів, конференцій з питань охорони природи;

- робота учнівських лекторіїв старшокласників з охорони природи для учнів молодших класів;

- виготовлення годівниць;

- спостереження за компонентами природи під час екскурсій, прогулянок, подорожей;

- зустрічі з інспекторами природоохоронних відомств;

- бесіди з мешканцями прилеглих вулиць проти його забруднення;

- участь у зібраннях, присвячених охороні природи;
- поїздки на підприємства-забруднювачі;
- віртуальні та реальні подорожі до природно-заповідних об'єктів, еколого-природничих центрів, ботанічних садів, екопарків, зоопарків, заповідників, заказників тощо.

До основних ідей організації екологічної діяльності молодших школярів у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ»:

- доцільно організовувати екологічну діяльність учнів з використанням і поєднанням традиційних та інноваційних форм, активних та інтерактивних методів та ефективні заходів екологічного виховання, які базуються на ситуаційному моделюванні ситуації, обговоренні дискусійних питань із безперервним і послідовним викладом матеріалу;

- доцільно використовувати індивідуальні та групові форми навчання, що дають змогу залучити всіх учнів у навчальний процес, основною функцією якого є самостійне навчання під керівництвом вчителя;

- нестандартні уроки, екологічні ігри та позакласна екологічна заходи є особливо ефективними в навчально-виховному процесі дітей молодшого шкільного віку.

З точки зору екологічної діяльності учнів важливий локальний (регіональний) принцип, оскільки він дозволяє пояснити складні екологічні поняття, висвітлити екологічно обґрунтовані мотиви поведінки молодших школярів. По-перше, пізнавальний принцип дає змогу розвивати зміст наукових дисциплін на основі широкого залучення місцевого навчального матеріалу на змістовому рівні та діяльності, завдяки чому молодший школяр не лише вивчає природу, екологію та культуру, а також безпосередньо спілкується з найближчим природним і соціальним середовищем; по-друге, обґрунтовує організацію дослідницької та екологічної діяльності молодих школярів у соціальному та природному середовищі країни; дає змогу педагогам усвідомити розвивальну та виховну функції безпосереднього спілкування молодших школярів із довкіллям.

Екологічна діяльність молодших школярів є вагомим засобом виховання особистості, що сприяє формуванню екологічної свідомості, розвитку пошуково-пізнавальної активності дітей в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ»; збереженню психічного, фізичного, соціального, морального, духовного здоров'я учнів; вона не лише

розширює вже існуючі знання про природу, а й спонукає отриманню нових в поєднанні з практичним досвідом розсудливого, обачного та бережливого ставлення до природного середовища.

Список використаних джерел:

1. Андрусенко І. В. Організація екологічної діяльності молодших школярів засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Development of modern technologies and scientific potential of the world* : coll. of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with materials of the International scientific-practical conf., London, July 29, 2019. London : NGO «European Scientific Platform», 2019. V.4. С. 55–57.
2. Власенко Н. О. Сучасні тенденції екологічної освіти при підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Інноваційні педагогічні рішення у початковій освіті*: зб. наук. праць ; за заг. ред. О. А. Федій, відп. ред. Ю. Г. Павленко / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава: ПП Шевченко, 2019. С. 50–59.
3. Державний стандарт початкової освіти Нової української школи. URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novujj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
4. Долинський Б. Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до формування здоров'язберезувальних навичок і вмінь у молодших школярів у навчально-виховній діяльності : монографія. Одеса: Черкасов, 2010. 265 с.
5. Інтегрований курс «Я досліджую світ». Навчання на основі запитів. URL: <https://edera.gitbook.io/glossary/metodikivikladannya-u-1-klasi/worldjo>.
6. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
7. Про концепцію екологічної освіти в Україні. Електронний ресурс: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text>
8. Пустовіт Н. А. Співпраця школи, науки і громадськості у сфері екологічного виховання. *Вісник Житомирського державного педагогічного університету ім. І. Франка*. Житомир : 2003. Вип. 12. С. 202–205.
9. Рева Ю. Розвиток особистості дитини через екологічний фактор. *Рідна школа*. 2012. №2. С. 44–46.
10. Саєнко Ю. О. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до екологічного виховання учнів у процесі вивчення фахових дисциплін. Автореф. ... канд. пед. наук: 13.00.04 К.: 2021. 20 с.
11. Фіцула М. М. Педагогіка. К. : Вид. центр. «Академія», 2002. 528 с.
12. Suchara-Olech, A., (2020). Konceptcja edukacji ekologicznej w przedszkolu I nauczaniu początkowym, w: *Przyszłość – Szkoła – Twórczość*, Słupsk, 2006. 145 s.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Оксана СІРОШТАН,

викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист;
Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

***Анотація.** Суспільство на сучасному етапі розвитку постає перед необхідністю підготовки фахівця початкової освіти, який швидко адаптується до вимог сьогодення та застосовує інноваційні підходи в своїй діяльності. У статті висвітлено важливість підготовки компетентного фахівця початкової освіти, який може організувати освітній процес в початковій школі згідно з сучасними освітніми вимогами. Розглянуто засоби та шляхи покращення підготовки майбутнього фахівця початкової освіти.*

***Ключові слова:** вчитель початкової школи, підготовка фахівців, інноваційні підходи, освітнє середовище.*

INNOVATIVE APPROACHES IN A TRAINING PROCESS OF A FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER.

Oksana SIROSHTAN

***Abstract.** Modern society meets new challengers in different spheres of life. Education and school is not an exception. The urgency of training of professional and competent teacher should be taken under consideration. The professional training of future primary school teachers holds great potential for innovation. As education systems evolve to meet the needs of a rapidly changing world, the training of teachers must adapt accordingly. The article aims at examination the ways of improving the training of a qualified primary school teacher. In the article, it's pointed out the importance of training a professionally competent teacher who is capable to organise the educational process in primary school in accordance with modern requirements. Considers the ways of improvement of the training of a future professionally competent teacher of primary school. It is also mentioned about the necessity in pedagogical higher educational establishments to create such educational and scientific environment in which students can model, construct, research, create effective educational projects and know how to use innovations in their practical activity.*

***Keywords:** primary school teacher, professional training, professional competence, innovative approach, educational and scientific environment.*

School system goes through the process of the improvement of national educational system («Development conception of Ukraine dating the years 2015–2025» [1], Conception «New Ukrainian school» [2]). In this process a great deal of attention has been drawn to the professional training of teaching staff. Reformation of New Ukrainian school starts from primary education and it encourages the scientists to discuss and find the ways to improve the training of primary school teacher in the system of higher educational establishment. Teachers-to-be should be capable to make projects, to organize, to assess and to correct educational process in primary school according to present-day requirements.

A lot of scientists work on this problem. We can mention such scholars as: N. Bibik, L. Biriuk, M. Vashulenko, V. Davydova, L. Koval, L. Perminova, O. Savchenko, S. Skvortsova, L. Khomych, Y. Shapoval, V. Shpak and others. Their works describe the principles of professional training of future primary school teachers.

Educational process can be improved with «implementation of innovative methods of study, establishment of educational institutions of new type» [1, c. 3].

In the article some areas where innovative approaches can be applied to the professional training of future primary school teachers are described.

Technological Integration: L. Koval, considering the concepts of didactic and methodological system of training future teachers to implementation of general educational technologies of primary school, which is based on systemic, personal and activity, competence and technological approaches; defines technological competence as the basic criterion of readiness of future primary school teachers to implementation of general educational innovative technologies [6].

With the increasing availability and importance of technology in classrooms, future primary school teachers should be trained in effectively integrating technology into their teaching practices. This includes using educational apps, online resources, and interactive tools to enhance learning experiences for their students. The technological integration of future teachers holds significant potential for transforming the learning experience in primary schools. Here are some key aspects of technological integration for future teachers:

Digital literacy: future primary school teachers need to be proficient in digital literacy skills, including basic computer operations, internet research, and the use of productivity tools. They should understand how to navigate digital platforms and be aware of

online safety and ethical considerations. In the context of education, digital literacy is becoming increasingly important as technology plays a central role in teaching, learning, and everyday life. Future teachers should have a solid foundation in basic technology skills, including using computers, operating systems, and common software applications. This includes understanding file management, keyboarding skills, and navigating user interfaces. Digital literacy also involves developing information literacy skills. This includes teaching students how to find, evaluate, and critically analyze information from digital sources. Future teachers should manage to identify reliable sources, distinguish between fact and opinion.

Educational technology tools: future teachers should be trained in utilizing a range of educational technology tools to enhance teaching and learning. This includes interactive whiteboards, educational apps, multimedia resources, learning management systems, and collaboration platforms. By incorporating these tools, teachers can create interactive and engaging lessons that cater to different learning styles.

Personalized learning: technology allows for personalized learning experiences tailored to each student's individual needs and abilities. Future teachers can learn how to leverage adaptive learning platforms and data analytics to track student progress and provide targeted interventions. This approach helps students to learn at their own pace and promotes greater academic success.

Collaboration and communication: technology facilitates collaboration and communication among teachers, students, and parents. Future teachers can learn to utilize digital communication tools, such as email, video conferencing, and online discussion forums, to foster effective communication with students and parents. They can also encourage collaborative projects among students using cloud-based platforms and shared documents.

Blended learning: blended learning combines traditional face-to-face instruction with online learning opportunities. Future primary school teachers can be trained to design and implement blended learning models that offer personalized and flexible learning experiences. This approach can enhance student engagement and promote self-directed learning. Blending traditional classroom instruction with online learning components can create more flexible and dynamic learning environments. Future teachers can be trained in designing and implementing blended learning models that combine face-to-face interactions with online resources, virtual simulations,

and collaborative activities. This approach promotes student engagement, self-directed learning, and 21st-century skills development.

Project-based learning: project-based learning allows students to explore real-world problems and develop critical thinking, problem-solving, and collaboration skills. Future primary school teachers can be trained to design and facilitate project-based learning experiences that foster creativity, curiosity, and a deeper understanding of subject matter. Project-Based Learning is an effective approach that future teachers can utilize to promote active, student-centered learning in primary schools. Project-Based Learning is an innovative approach to education that focuses on students actively engaging in real-world projects to develop knowledge, skills, and understanding. The future teacher can harness the potential of PBL in the following ways:

– *authentic learning:* project-Based Learning allows students to work on projects that reflect real-world problems or challenges. Future teachers can design projects that connect to students’ interests, experiences, and the community. This authenticity fosters student engagement and motivation as they see the relevance and application of their learning;

– *inquiry and research skills:* project-Based Learning encourages students to ask questions, investigate, and conduct research to find answers. Future teachers can guide students in developing effective inquiry and research skills, including information gathering, critical analysis, and evaluating sources. Students learn how to access and use information to solve problems and make informed decisions;

– *collaboration and communication:* project-Based Learning emphasizes collaborative work and effective communication. Future teachers can create opportunities for students to work in teams, promoting teamwork, cooperation, and the development of interpersonal skills. Teachers can facilitate communication through discussions, presentations, and project sharing, enabling students to express ideas, listen actively, and engage in meaningful dialogue;

– *problem-solving and critical thinking:* project-Based Learning nurtures students’ problem-solving and critical thinking abilities. Future teachers can design projects that require students to analyze complex issues, identify solutions, and make informed decisions. Teachers can guide students in applying critical thinking skills, such as reasoning, evaluation, and problem-solving strategies, throughout the project;

– *reflection and self-assessment*: project-Based Learning encourages students to reflect on their learning processes and outcomes. Future teachers can incorporate opportunities for students to reflect on their progress, challenges faced, and skills developed during the project. This self-assessment fosters cognitive skills and helps students become aware of their learning strategies and areas for growth;

– *integration of multiple subjects*: project-Based Learning allows for the integration of various subjects and disciplines. Future teachers can create interdisciplinary projects that connect different areas of knowledge and skills. This integration helps students see the interconnectedness of subjects and promotes a holistic understanding of concepts;

– *showcase and presentation*: project-Based Learning provides opportunities for students to showcase their work and present their findings to authentic audiences. Future teachers can organize exhibitions, presentations, or community events where students share their projects and interact with peers, parents, experts, or community members. This public display builds confidence, communication skills, and a sense of accomplishment;

– *continuous assessment and feedback*: future teachers can implement ongoing assessment and feedback mechanisms throughout the Project-Based Learning process. They can use rubrics, checklists, and formative assessments to monitor student progress, provide timely feedback, and guide students toward achieving project objectives.

By embracing Project-Based Learning, future teachers can create dynamic and student-centered learning environments that foster creativity, critical thinking, collaboration, and problem-solving skills. PBL nurtures a deeper understanding of content and encourages students to become active, independent, and lifelong learners.

Inclusive education: inclusive education aims to provide equal opportunities for all students, regardless of their abilities or backgrounds. Future primary school teachers can receive training on inclusive pedagogies and strategies to meet the diverse needs of their students. This may involve understanding and accommodating different learning styles, using assistive technologies, and promoting an inclusive classroom environment. Future teachers should know how to create a positive and inclusive classroom environment by promoting respect, empathy, and acceptance among students. They can foster a sense of belonging and celebrate diversity by incorporating inclusive literature, multicultural resources, and diverse

perspectives into the curriculum. Teachers can also address bullying and discriminatory behaviors, promoting a safe and inclusive space for all students.

Continuous professional development: professional training should not end with initial teacher education. Future primary school teachers can be encouraged to engage in ongoing Continuous Professional Development to be in touch with the latest research, pedagogical practices, and technological advancements. This can be facilitated through online courses, conferences, collaborative networks, and mentorship programs.

To sum up the information we should mention that the professional training of future primary school teachers has immense potential for innovation. It is worth indicating, that strategic tasks of higher pedagogical establishments include: training of competent professional, who is able to act effectively, to solve problem tasks in their own professional activities, to encourage students to exchange their thoughts and impressions fluently, to form critical thinking and creative abilities of schoolchildren. Therefore, it is necessary to create such educational and scientific environment where students would independently model, construct, explore, make up educational projects.

Список використаних джерел:

1. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://education-ua.org/ru/draft-regulations/319-proekt-kontseptsiyarozvitku-osviti-ukrajini-na-period-2015-2025-rokiv>
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczepczyia.pdf>
3. Phillip C. Schlechty Schoolsforthe 21st Century. *Leadership imperatives for Education Reform*. SanFrancisco,1990. 164 p.
4. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід як чинник якості професійної підготовки майбутнього вчителя. *Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів: теоретичні аспекти*. Наук.-метод. зб. Серія «Бібліотека педагога». Випуск 20. С.15–21.
6. Бібік Н. Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ: Літера ЛТД, 2018. Доступно: <https://mon.gov.ua/>
7. Коваль Л. В. Підготовка майбутніх учителів до застосування загально-навчальних технологій у початковій школі: штрихи концепції. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія : Педагогіка. 2010. № 3. С. 48–53.

РОЛЬ УСНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ У РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Любов СКУБІЙ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті проаналізовано роль усних вправ, з'ясовано особливості застосування усних вправ на уроках інформатики у початкових класах. Досліджено поняття логічне мислення, проаналізовано основні особливості логічного мислення учнів початкових класів, його формування та розвиток на уроках інформатики. Зосереджено увагу ролі усних вправ на уроках інформатики, які сприяють розвитку логічного мислення в учнів початкових класів.*

***Ключові слова:** усні вправи, логічне мислення, інформатика, початкова школа, початкові класи.*

THE ROLE OF ORAL EXERCISES IN COMPUTER SCIENCE LESSONS IN THE DEVELOPMENT OF LOGICAL THINKING OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS

Lyubov SKUBIY

***Abstract.** The article analyzes the role of oral exercises, elucidates the specifics of using oral exercises in computer science lessons in elementary grades. The concept of logical thinking was studied, the main features of logical thinking of elementary school students, its formation and development in computer science lessons were analyzed. Attention is focused on the role of oral exercises in computer science lessons, which contribute to the development of logical thinking in primary school students.*

***Keywords:** oral exercises, logical thinking, computer science, primary school, primary grades.*

У контексті глобальної гуманізації освіти проблема формування логічного мислення учнів початкових класів набуває особливого значення. Усні вправи на уроках інформатики сприяють розвитку логічного мислення в учнів початкових

класів. Адже саме сформованість умінь та навичок виконувати логічні операції дозволяє дитині не тільки вирішувати навчальні та практичні завдання, але й допомагає учням повною мірою проявити свої здібності, виявити ініціативу, самостійність, розвинути творчий потенціал тощо.

Молодший шкільний вік є найкращим періодом для формування та розвитку мислення. Досліджуючи потенціал навчальних предметів у процесі формування і розвитку логічного мислення молодших школярів варто відмітити значні можливості інформатики. Адже саме у процесі вивчення основних інформатичних понять, розвитку умінь та навичок роботи з програмним та технічним забезпеченням комп'ютера, опануванню основами інформаційних технологій та розвитку власної інформаційної культури школярам необхідно активно задіювати мислення, особливо логічне. Оскільки без встановлення зв'язків між окремими складовими завдань школяр не зможе не тільки виконати їх, але й просто зрозуміти. Основною ж перевагою позакласних занять є те, що вони мають менш формальний характер та дозволяють учням почуватися комфортніше та більшою мірою сприяють дослідницько-пошуковій та творчій діяльності [2, 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблеми формування логічного мислення учнів є ключовим у педагогічних та психологічних дослідження цілої низки психологів та педагогів. Так, питання логічного мислення досліджували численні науковці такі як: П. Блонський, П. Гальперін, В. Давидов, Г. Костюк, А. Лурія, Ж. Піаже та ін. Питанням викладання інформатики у початковій школі (втому числі і за допомогою усних вправ) присвячені дослідження С. Гарячої, Л. Добровольської, О. Коршунової, О. Рибалко, О. Суховірського тощо [1, 5, 11].

Вправи є процесом навчання і засвоєння знань, спрямованим на реалізацію основних цілей освіти. Усні вправи є підсистемою вправ, тому вони містять ті ж характеристики, що і узагальнювальний термін «вправи», але, у свою чергу, мають специфічні особливості. Усні вправи є процесом засвоєння знань, характерною межею якого є інтенсифікація навчального процесу за рахунок скорочення маніпулятивних перетворень з метою розвитку мови, розумових операцій, творчих здібностей учнів. Усні вправи містять різні види завдань, що дозволяють розкрити

здібності і торкнутися інтересів будь-якого учня. Завдання можна розділити на чотири категорії:

1. Завдання, що вимагають відтворення даних.
2. Завдання, що вимагають простих розумових операцій з даними.
3. Завдання, що вимагають складних розумових операцій з даними.
4. Завдання, що вимагають творчого мислення [1, 11].

До першої категорії відносяться:

- 1) завдання на розпізнавання;
- 2) завдання на відтворення окремих фактів, чисел, понять;
- 3) завдання на відтворення правил;
- 4) завдання на відтворення таблиць додавання, віднімання, множення, ділення. Дані завдання вимагають від учнів виконання таких операцій, зміст яких передбачає впізнання або репродукцію окремих фактів або цілого. Найчастіше вони починаються із слів: яка з; що це; як називається і так далі.

У другу категорію включені:

- 1) завдання на виявлення фактів;
- 2) завдання на перерахунок і опис процесів і способів дій;
- 3) завдання на розбір і структуру;
- 4) завдання на зіставлення і розрізнення;
- 5) завдання на розподіл;
- 6) завдання на виявлення взаємин між фактами;
- 7) завдання на абстракцію, конкретизацію і узагальнення;
- 8) розв'язування нескладних прикладів.

При виконанні названих завдань необхідні елементарні розумові операції. Починаються завдання зазвичай словами: порівняйте; визначте схожість і відмінність; яким способом; що є причиною та ін.

Третя категорія охоплює:

- 1) завдання на перенесення;
- 2) завдання на виклад;
- 3) завдання на індукцію;
- 4) завдання на дедукцію;
- 5) завдання на доведення і перевірку;
- 6) завдання на оцінювання.

Розв'язання перерахованих завдань вимагає складних розумових операцій. Сюди відносяться завдання на індукцію, дедукцію, інтерпретацію, верифікацію і так далі. Починаються

вони зазвичай із слів: поясніть сенс; розкрийте значення; як ви розумієте; чому вважаєте, що; визначте; доведіть тощо.

У четверту категорію входять:

- 1) розв'язання проблемних завдань і ситуацій;
- 2) постановка запитань і формулювання задач або завдань;
- 3) завдання з виявлення на підставі власних спостережень;
- 4) завдання з виявлення на підставі власних роздумів. Ці завдання при виконанні допускають самостійність. Починаються вони, зазвичай, словами: придумай; зверни увагу; на підставі власних спостережень визнач тощо. Це вже не завдання, які вимагають не тільки знання всіх попередніх операцій, але і здатність комбінувати їх у більші блоки, структури так, щоб вони створювали щось нове, нехай навіть тільки суб'єктивно, для учня [11].

Таким чином, усні вправи дозволяють реалізувати наступні цілі: діагностичні, прогностичні і емоційно-мотиваційні. Усні вправи є багатоаспектним явищем навчання інформатики і математики, що володіє наступними основними ознаками, що сприяють розвитку логічного мислення:

- 1) бути способом організації засвоєння;
- 2) бути засобом цілеспрямованого формування знань, умінь і навичок;
- 3) бути засобом активізації пізнавальної діяльності;
- 4) служити засобом зв'язку теорії з практикою;
- 5) бути способом стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності школярів;
- 6) бути способом організації і управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів;
- 7) бути однією з форм реалізації методів навчання.

Питанню логічного мислення значну увагу приділяють філософія, педагогіка та психологія [2, 7, 8]. Мислення, із філософської точки зору, є соціально зумовленим процесом, якість котрого постійно змінюється у процесі розвитку. Його виникнення та розвиток зумовлені певними суспільними потребами. Логічне мислення – це процес, в якому людина застосовує логічні принципи та правила для розуміння, аналізу та вирішення проблем. Цей термін є ключовим поняттям в психології та когнітивних науках. Логічне мислення базується на принципах достовірності, однозначності та консистентності [2]. У деяких педагогічних дослідженнях логічне мислення

розглядається як мислення, яке відповідає законам логіки. Розвиток логічного мислення учнів – це озброєння їх знаннями законів логіки і формування навичок використання цих законів у навчальній та практичній діяльності [7, 8].

Уміння мислити є однією із основних ознак, яка відрізняє людину від інших живих істот. Саме завдяки мисленню ми можемо не тільки аналізувати своє оточення, робити висновки, планувати діяльність, але й – творити. Сьогодні існують різні класифікації мислення. Так, учені розрізняють наступні види мислення: словесно-логічне, наочно-образне, наочно-діюче. Виділяють також мислення теоретичне і практичне, емпіричне; логічне, аналітичне й інтуїтивне; реалістичне і аутистичне, пов'язане із заглибленням у внутрішні переживання; продуктивне і репродуктивне; мимовільне і довільне [5, 10].

У контексті нашого дослідження детальніше зупинимося на логічному мисленні та його особливостях у дітей молодшого шкільного віку. Протягом навчання у початковій школі в дітей формуються мислительні операції, за якими необхідно оцінювати розвиток логічного мислення, а саме: аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення.

Логічне мислення молодших школярів іще не досягнуло рівня дорослої людини, тому серед основних особливостей логічного мислення учнів початкових класів виділяють:

- 1) переважання чуттєвого, діяльного аналізу над абстрактним;
- 2) переважне здійснення синтезу у наочній ситуації на основі дій із предметами;
- 3) недостатню сформованість базових умінь проведення узагальнення;
- 4) неуміння виділяти характеристичні ознаки [3, 5].

Досліджуючи особливості розвитку логічного мислення молодших школярів можна стверджувати, що практично кожен першокласник та деякі другокласники використовують переважно практично-дійовий та образно-мовленнєвий аналіз предметів, подій, явищ тощо. Розпочинаючи з третього (рідше – другого), класу він стає систематичним та продовжується у четвертому класі. Так, учні початкових класів порівняно легко виконують вправи тоді, коли вони виконують практичні дії із самими предметами (картками, паличками, гудзиками, кубиками тощо) або виділяють ознаки частин предметів, спостерігаючи за

ними. Виконуючи таку діяльність учні аналізують отримані результати. Розглядаючи частини і властивості предметів, учні знаходять серед них головні, виявляють їх взаємозв'язки і взаємозалежності. Спочатку такий аналіз є елементарним. Поступово він набуває комплексного характеру, стає повнішим, оскільки школярі дедалі повніше, розгорнутіше розглядають усі частини чи властивості предмета, події чи явища, хоча ще не встановлюють взаємозв'язків між ними [5].

Сьогодні важко знайти сферу людської життєдіяльності, у якій би не використовувались комп'ютери, тому уроки інформатики завжди будуть актуальними в шкільному навчанні. Саме тому одним із пріоритетних завдань сьогоденної початкової освіти є озброєння школярів необхідними знаннями, уміннями та навичками у сфері інформатики і комп'ютерної техніки, інформаційних технологій, про що свідчить Державний стандарт початкової освіти, відповідно до Концепції нової української школи [1, 6]. Варто також пам'ятати, що програмні вимоги з інформатики для учнів початкових класів у поєднанні з шкільними підручниками і чинною методикою навчання, розраховані на так званого «середнього» учня. Однак, на практиці має місце різке розшарування учнів на три групи:

1) на тих, хто легко і з цікавістю засвоюють програмний матеріал з інформатики;

2) на тих, хто домагається при вивченні інформатики лише задовільних результатів;

3) тих, кому успішне вивчення предмету дається із великими труднощами (цій групі школярів, за звичай, інформатика як наука нецікава).

Все це і призводить до необхідності індивідуалізації навчання інформатики [5].

Усні вправи дозволяють так організувати навчальний процес, що в результаті їх виконання учні отримують цілісну осмислену картину даного явища. Це забезпечує можливість не тільки надійно утримувати в пам'яті, але і відтворювати саме ті фрагменти, які виявляються необхідними в процесі проходження подальших кроків пізнання. Завдяки цьому в процесі виконання усних вправ можна виділити 6 ієрархічних ступенів, що є етапами, яких досягає учень у міру оволодіння знаннями. Вони характеризують ступінь розуміння і міру оволодіння досвідом в даному предметі [11].

Перший ступінь засвоєння – впізнавання – розглядається як запам'ятовування і відтворення інформації. Немає іншого шляху запам'ятовування інформації, окрім взаємозв'язку думок, відносин, перетворень. Знання ґрунтується на фактах і є методом засвоєння інформації або володіння теорією. Категорія знання включає: факти, термінологію, способи представлення понять і явищ, класифікацію, загальні і абстрактні поняття, теорію і т. д.

Другий ступінь – розуміння – розглядається як знання, яке дозволяє вступити в комунікацію і користуватися наявною інформацією. Розуміння – вищий ступінь засвоєння, ніж просто знання. Воно виявляється в обґрунтуванні сенсу дій, в умінні перевести математичні символи у вербальні, використовувати отримані дані для визначення наслідків і т. д.

Третій ступінь – застосування – розглядається як уміння застосовувати інформацію (правила, методи, загальні поняття) в новій ситуації без підказки.

Четвертий ступінь – аналіз – розглядається як знання, що дозволяє ділити інформацію на частини і встановлювати взаємозалежність між певними частинами і елементами.

П'ятий ступінь – синтез – розглядається як знання, що дозволяє реорганізувати інформацію з різних джерел і на цій основі створити новий зразок. Синтез припускає творчу переробку інформації, внаслідок чого виробляється загальний план дії, створюється нове ціле, розробляється інформація, що пояснює явище або подію.

Шостий, найвищий ступінь засвоєння – оцінювання – дозволяє судити про цінність якої-небудь ідеї, методу, матеріалу. Це новий крок в оволодінні знаннями, що характеризується проникненням в суть предмета, явища.

Усні вправи руйнують стандартність мислення постійним залученням учнів в аналіз початкової інформації, прогнозуванням помилок і провокацією їх на цій основі. Основним є залучення самих учнів при роботі з інформацією до створення орієнтовної основи, яка із самого початку зміщує акценти навчального процесу з необхідності запам'ятовування на необхідність уміння застосовувати інформацію і тим самим сприяє переводу учнів з рівня репродуктивного засвоєння знань на дослідницький рівень.

Виділяють такі основні функції усних вправ: розвиток усної мови чисел; створення емоційного фону навчання; інтенсифікація навчального процесу для формування прийомів розумових

операцій, уваги, пам'яті; формування логічного мислення; оволодіння навичками дослідницької діяльності; розвиток уваги; формування умінь і навичок; формування розумової культури; засвоєння знань предметного і міжпредметного характеру [11].

Як свідчить освітня практика, формування логічного мислення учнів початкових класів буде більш успішним, якщо педагог використовуватиме систему спеціально підібраних завдань, а самі молодші школярі виступатимуть не тільки об'єктами, але і суб'єктами розвитку логічного мислення, а під час самого заняття будуть створені максимально сприятливі педагогічні умови для розвитку логічного мислення кожного учня [5, 9, 12]. Ефективними засобами для вирішення цих проблем є:

- 1) застосування ігрових моментів;
- 2) використання елементів змагань;
- 3) застосування різноманітної, яскравої і пізнавальної наочності тощо.

Таким чином, важливим видом мислення є логічне, котре реалізується завдяки логічним операціям: аналізу, синтезу, порівнянню, абстрагуванню та узагальненню. У молодших школярів логічне мислення удосконалюється у процесі навчання. Усні вправи на уроках інформатики дозволяють молодшим школярам легко побачити суть явища, сприяючи розвитку логічного мислення. Також усні вправи дозволяють урізноманітнити форми уроків, індивідуалізувати роботу, сприяти розвитку особистості учня.

Список використаних джерел:

1. Інформатика. Секрети методики. 2-4 класи / О. В. Саган. Харків : Вид. група «Основа», 2022. 174 с.
2. М'ясоїд П. А. Загальна психологія : навч. посіб. К.: Вища школа, 1998. 479 с.
3. Овдій В. Розвиток логічного мислення учнів. *Початкова освіта*. 2017. № 9. С. 11–12.
4. Остапйовська І. Приклади завдань для позакласної роботи з інформатики у початковій школі. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір* : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 16-17 травня 2017 р.). Луцьк, 2017. С. 194–198.
5. Остапйовська І., Ласкевич О. Формування логічного мислення молодших школярів засобами позакласної роботи з інформатики. *Педагогічний часопис Волині*. №1(8). 2018. С. 88–93.

6. Сходинки до інформатики. Програма інтегрованого курсу для 2-4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / [Ф. М. Рівкінд, Г. В. Ломаковська, Й. Я. Рівкінд, С. Я. Колесников]. К.: Світич, 2010. 16 с.
7. Триллінг Б. Навички ХХІ століття. Навчання для життя у наш час [Електронний ресурс] / Б. Триллінг, Ч. Фейдл : перекл. зангл. С. Христофорової. Режим доступу: <http://edu.rucamp.org.posts/14425029>
8. Український педагогічний словник / [упор. С. У. Гончаренко]. К.: Либідь, 1997. 376 с.
9. Устичук М. В. Дидактичні ігри на уроках інформатики. Режим доступу: <http://snkola.ostriv.in.ua/publication/code-7993DB2FB5D89/list-B65BB05F26>
10. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник Х.: Прапор, 2007. 640 с.
11. Шаран О., Лазорчин О. Використання усних вправ у системі розвивального навчання математики учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2013. Вип. 5. С. 196–204.
12. Ящук О. Формування логічного мислення молодших школярів на уроках математики: проблеми та перспективи. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2015. № 52. С. 153–157.

МЕТОДИКА АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Іван СТАСЬ,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** В даній статті розглянуто ефективні методи та прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Зроблено висновок, що розвиток пізнавальної діяльності учнів в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» найефективніше реалізується за умови наявності цілеспрямованих, системних і методично виважених методичних засобів розвитку в учнів пізнавального інтересу на уроках. Це також сприяє ефективному оволодінню природничими компетентностями учнями початкових класів.*

***Ключові слова:** пізнавальна діяльність, інтегрований курс «Я досліджую світ», засоби навчання, молодші школярі.*

METHODS OF ACTIVATING THE COGNITIVE ACTIVITIES OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS IN THE LESSONS OF THE INTEGRATED COURSE «I EXPLORE THE WORLD»

Ivan STAS

***Abstract.** This article discusses effective methods and techniques for activating the cognitive activity of students in the lessons of the integrated course «I explore the world». It was concluded that the development of students' cognitive activity in the process of studying the integrated course «I explore the world» is most effectively realized if there are purposeful, systematic and methodically balanced methodical means of developing students' cognitive interest in lessons. It also contributes to the effective mastering of science competences by elementary school students.*

***Keywords:** cognitive activity, integrated course «I explore the world», teaching aids, younger schoolchildren.*

Одним із важливих завдань сучасної української освіти є розвиток інтересів, талантів, нахилів і пізнавальних здібностей учнів. Необхідно створити сприятливі умови, що сприятимуть

розвитку потреби особистості в здобутті знань. Завдання сучасної початкової школи – навчити дітей вчитися, викликати інтерес до знань, бажання самостійно збагачувати їх, оволодіти предметними компетентностями. Для виконання цього завдання кожен учитель початкових класів має подбати про те, щоб кожен урок сприяв активізації пізнавальної діяльності дітей [5, с. 67].

Інтегрований курс «Я досліджую світ» створює великі можливості для розвитку пізнавальної активності молодших школярів. Це пояснюється тим, що вивчення базується на безпосередніх спостереженнях дітей за суспільними і природними явищами, природними об'єктами, що їх оточують.

Молодший шкільний вік створює величезні можливості для пізнання навколишнього світу, реалізації своїх творчих здібностей. Благодатним ґрунтом є педагогічна діяльність як джерело цілеспрямованої розумової праці, розвитку важливих якостей особистості та активності дитини. Під час уроків ефективно розвиваються самостійність, творчі здібності та розумові здібності учня; розвиваються пізнавальні інтереси, що сприяють активному засвоєнню знань і способів діяльності; морально-вольові зусилля мобілізуються для досягнення навчально-пізнавальних цілей; розвиваються навички самоконтролю та самооцінки [9, с. 90].

Питання стимулювання пізнавальної активності в навчанні дуже складне і передбачає поєднання кількох питань. До них звертаються психологи, педагоги і навіть філософи. У багатьох наукових статтях, дослідженнях і публікаціях можна знайти різні інтерпретації, пояснення та точки зору. Так розглядають питання пізнавальної діяльності філософи (М. Мамардашвілі та ін.), психологи (Б. Ананьєв, В. Давидов, Г. Щукіна та ін.), педагоги (Ю. Бабанський, А. Вербицький), Я. Лернер, А. Маркова, І. Харламов та ін.) [9, с. 91].

Процес формування й активізації навчально-пізнавальної діяльності вивчають дослідники Н. Грицай, Н. Дерябіна, Л. Клименко, С. Осипова, Л. Мелтонян, Н. Мельникова, К. Одарчук, І. Чернишов, О. Шишкова; М. Федорова розкрила пізнавальну активність у структурі моральних цінностей учнів початкової школи; О. Ноздрова проаналізувала вплив навчальної гри на стимулювання пізнавальної активності учнів 6-7 років; С. Мелехіна досліджувала розвиток пізнавальної діяльності учнів у діяльності, пов'язаній з навчальними проєктами; вплив ігрових

технологій на активізацію пізнавальної діяльності учнів вивчала Є. Коробова [1, с. 66].

Крім того, аналіз наукової літератури виявив необхідність розвитку пізнавальної активності при вивченні інтегрованого курсу на основі поєднання підходів і особливо особистісно орієнтованого. О. Бондаревська, М. Вікуліна, В. Серіков, І. Якиманська та інші дослідники визнають важливість особистісно орієнтованого освітнього процесу в забезпеченні розвитку особистості, інтелектуального становлення та формування цілісного світогляду у свідомості учнів [5, с. 68].

Сучасне суспільство ставить високі вимоги до розвитку учнів. Випускник повинен займатися самостійною творчою пізнавальною діяльністю в процесі безперервного розвитку. Водночас аналіз емпіричних даних та нормативних документів показує, що учні мають певні труднощі у визначенні мети своєї пізнавальної діяльності, плануванні дій для її досягнення та використанні досить вузького кола методів і форм її реалізації. Таким чином, створення умов для розвитку пізнавальної активності молодших школярів на уроці «Я досліджую світ» забезпечує поглиблення та практичне застосування інформації, передбаченої програмою, сприяє формуванню інтересу до вивчення предмета.

Під активністю розуміється здатність людини впливати на власні потреби, погляди, цілі, навколишню дійсність, їх реалізацію і, зрештою, зміну. Активність дозволяє учням швидко та ефективно набувати соціального досвіду, розвивати комунікативні навички та формувати своє ставлення до навколишньої дійсності.

Під пізнавальною активністю розуміють інтелектуальну та емоційну схильність до процесу навчання, готовність учнів вчитися, виконувати індивідуальні та загальні завдання, виконувати практичну та інтелектуальну діяльність. Тільки так можна отримати знання високого рівня. Звичайно, пізнавальна активність багато в чому залежить від рівня активності пізнавальних процесів. Активізація пізнавальної діяльності учнів – це процес, спрямований на мобілізацію спеціальними засобами інтелектуальних, моральних, свідомих і фізичних зусиль для досягнення певної навчальної, виховної та розвивальної мети, подолання пасивності учнів, стимулювання їх пізнавальної активності, використовуючи оптимальні форми та методи навчання [6, с. 84].

Психолого-педагогічними умовами формування пізнавальної активності молодших школярів включають елементи з усіх складових навчально-виховного процесу: цілі, зміст, методи, форми, засоби, прийоми.

Створення та планування ефективного навчального середовища відіграє важливу роль у розвитку пізнавальних здібностей, інтелекту та активності дітей. Курс «Я досліджую світ» сприяє розширенню, систематизації та поглибленню уявлень учнів про природні та суспільні об'єкти та явища як складові світу, засвоєнню основних понять практичних знань про природу, людину і суспільство, забезпечує пропедевтичні основи формування цілісної картини світу в його органічності та різноманітності природи і суспільства, особистісні навички, пов'язані з емоційним ставленням до навколишнього середовища. Наприклад, проведення дослідів має велике освітнє значення. Вони є можливістю показати виникнення, розвиток і дію того чи іншого явища, яке іноді не піддається безпосередньому спостереженню і механізм якого може бути незрозумілий учням. Під час експерименту можна продемонструвати та врахувати особливі властивості предметів або речовин, а також контролювати хід процесу. План експерименту викликає в учнів інтерес і сприяє розвитку навичок спостережливості та рефлексії [9, с. 92].

На уроках за допомогою дослідів можна не тільки показати і познайомити дітей з конкретними явищами природи, а й дізнатися про причинно-наслідкові зв'язки в природі, про причини виникнення тих чи інших явищ, у доступній для дітей формі подавати закони природи з метою розкриття матеріалістичної сутності природних процесів і явищ. Під час експериментальних досліджень природних об'єктів спостерігають не лише їх форму, колір, розмір, стан тощо, а й зміни, що відбуваються під впливом різноманітних зовнішніх факторів (температура, вологість тощо) [4, с. 85]

Дослідницька діяльність на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» сприяє розвитку допитливості та кмітливості учнів, сприяє розвитку аналітичного мислення, допомагає у практичному розумінні особливостей правильного використання об'єктів природи та як поводитися з ними, щоб з максимальною в домашніх побутових умовах використовувати корисні властивості ресурсів навколишньої природи.

Суть проблемного навчання на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» становить пошукова діяльність учнів, яка починається із запитань, потім продовжується розв'язуванням задач і завдань із посібників шкільної програми. Технологія проблемного навчання через систему вирішення проблемних ситуацій забезпечує розвиток пізнавальної активності учнів, яка включає мотивацію до мети, концептуальну модель дії, передбачення гіпотез, програму дій, виконавчу частину та рефлексивний процес. В його основі лежить програма дій, яка відповідає поставленим цілям і досягнутим результатам [3].

В даний час проблемне навчання виглядає більше як теоретична модель розвиваючого навчання, ніж як цілісний процес на практиці. Основні припущення проблемного навчання є методологічно недостатніми, і багато питань щодо їх правильного застосування не розроблені. Це означає, що методи вирішення проблем використовуються в сучасних школах лише епізодично і, як правило, не завжди ефективні. Основною причиною недостатнього поширення проблемного навчання є те, що теоретична розробка проблемного навчання не обмежується рівнем певної освітньої технології. Проблемне навчання в школі – це здебільшого штучне явище, яке походить не від учня, який шукає відповідь на своє запитання, а від учителя, який зацікавлений у тому, щоб учень зацікавився навчанням. Долаючи цю ситуацію, учитель сам штучно створює проблемну ситуацію, тобто виводить новий факт [9, с. 95].

Для того, щоб реалізація проблемного підходу в умовах шкільної освіти була ефективною, його вимоги мають охоплювати всі суттєві ланки навчально-виховного процесу, а саме: структуру змісту навчального матеріалу, навчання і викладання. Це означає, що проблемне навчання як комплексний процес завжди включає питання про побудову змісту навчання, питання про його донесення вчителем і питання про когнітивне функціонування учнів [3].

Проблемне навчання дає величезні психологічні переваги. На уроці дуже важко привернути увагу всіх учнів, залучити всіх до роботи та досягти високого рівня засвоєння знань. Щоб вирішити проблему і розкрити суть явища, необхідно думати і знати факти. Так, на «проблемних» заняттях увага учнів досить висока, сприйняття дуже продуктивне, пам'ять вражаюча. І все це відбувається цілком природно, випадково, як необхідна умова вирішення проблеми.

Організація проблемної пізнавальної діяльності можлива в усі уроках без виключення, тому методика схожа. Відмінності стосуються лише: складності та обсягу самого матеріалу; проблемних завдань; правил його виконання [2].

Складовою частиною системи проблемного навчання є проблемний метод навчання. Проблемний метод навчання базується на створенні ситуацій, створенні проблем і спрямуванні учнів на проблему. Проблема ситуація включає емоційний, пошуковий і вольовий аспекти. Її завдання – спрямувати діяльність учнів на максимальне засвоєння матеріалу, мотивувати уроки та викликати до них інтерес.

Проблема виникає в результаті аналізу проблемної ситуації, з'ясування питання, що не так, що суперечить тому, що ми знаємо. Проблема ситуація – це досить складне явище, яке включає не лише дисциплінований змістовий компонент (відоме – особливі умови завдання, зрозумілі питання та невідоме – нові знання та способи дії), а й спонукальний компонент (пізнавальна потреба в роботі) та особистісний компонент (пізнавальні здібності учня). Змістовий компонент теми включає активну пізнавальну діяльність суб'єкта з усвідомлення труднощів і формулювання протиріч [8, с. 10].

Проблемна ситуація вимагає участі учня в її розв'язанні, суть її полягає в суб'єктивному стані душі, у переживанні пізнавальних труднощів, яке супроводжується усвідомленням того, що істина десь поруч, щоб до неї дійти, потрібно лише подумати. Ця «близькість» рішення має велике значення при розробці проблемного навчання, тому що питання, відповіді на які далекі, знаходяться поза межами досяжності учнів.

Проблемна ситуація викликає інтерес до предмета і змушує учня до активної пізнавальної пошукової роботи. Постановка учня в проблемну ситуацію протилежна тій, з якою він стикається. Для створення проблемних ситуацій на уроці використовуються три типи протиріч:

1. Невідповідність життєвого досвіду учня його знанням.
2. У пізнавальному процесі виникають конфлікти між набутою інформаційною системою та новою інформацією;
3. Заперечення самої об'єктивної реальності [9, с. 97].

Завдання практичної та ігрової спрямованості сприяють розвитку пізнавальних здібностей, самостійності учнів, формуванню вмінь і навичок, необхідних для майбутнього життя

і самоосвіти, розвитку спостережливості й аналізу явищ. Оскільки ігри включають ситуації з реального життя, учитель повинен бути готовий обговорити різні дії учасників, кожна з яких може мати сенс. Учитель не повинен нав'язувати свою точку зору чи шукати консенсусу. Проблема може залишатися відкритою для майбутнього вирішення.

Для організації уроку в ігровій формі вчителю слід скористатися таким алгоритмом: сформулювати перед учнями дидактичну мету у формі ігрового завдання; планувати здійснення навчальної діяльності учнів з дотриманням правил гри; використовувати навчальні матеріали для підтримки ігор; внести в навчальну діяльність елемент змагання і перетворити навчальну задачу на гру; пов'язати успішність виконання навчального завдання з результатом гри [9, с. 98].

Навчальні результати гри (знання, уміння) є побічним продуктом ігрової діяльності учнів і повністю залежать від навчального змісту, закладеного в грі. Мета навчання визначається і підтримується виключно вчителем. Мета учня – не навчитися чогось, а перемогти суперника чи когось наслідувати, стати кимось, бути артистом. Проте гра займає домінуюче місце як у навчальному процесі початкової школи загалом, так і у вивчення навколишнього зокрема. Причина в тому, що на ранніх етапах навчання підхід до навчальної роботи ще не визначено, і тут на допомогу приходить учитель у грі, де імітується певна діяльність і з його допомогою виконується те, що потрібно. Пропонуються ресурси, отримується інформація, вивчаються способи роботи, будуються стосунки та відбувається розвиток дитини [1, с. 93].

Ефективною передумовою формування пізнавальної активності визначено також планування навчальної діяльності на основі особистісно орієнтованої взаємодії «учитель – учень».

Науковці стверджують, що лише за допомогою інструментів педагогіки партнерства вчитель може створити середовище, де учні можуть вільно висловлюватись, обговорювати свої ідеї та робити помилки; середовище, де поважають думку інших. Завдання вчителя – спонукати учнів обирати власний шлях. На думку Л. Ніколенко, партнерська педагогіка, спрямована на всебічний розвиток особистості. Тому надзвичайно важливо активізувати внутрішні сили і здібності учня, щоб він досяг свого максимального і повного розвитку. Під

час такого роду взаємодії між учнем і вчителем реалізується ідея рівності [6, с. 85].

Формування пізнавальної активності під час навчання відбувалося за рахунок організації навчальної діяльності на основі особистісної взаємодії «вчитель-учень» за умови наявності у спеціально обладнаних аудиторіях окремих навчальних зон: зони, де учні можуть працювати; зони для руху; приміщення, де учні можуть працювати в малих групах; зони для розміщення мультимедійних пристроїв, фото, відео, аудіо; місця розміщення навчально-методичних матеріалів тощо [4, с. 86].

Використання самостійних завдань на уроках також розвиває пізнавальну функцію. Для цього рекомендується використовувати різні методи та ситуації, в яких учень відстоює свою думку, спирається на докази, задає запитання, допомагає іншим учням, які мають проблеми з розв'язуванням завдань, намагається знайти інші рішення, здійснює самоперевірку та аналізує діяльність.

Отже, розвиток пізнавальної активності на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є більш продуктивним, коли створюються ефективні та дієві умови. З огляду на новий зміст загальної середньої освіти, початкова школа зараз знаходиться в центрі уваги, тому що перші роки навчання дітей мають дуже значний вплив на подальший розвиток інтелекту, творчих здібностей і характеру. Початок навчання у багатьох дітей 6 років пов'язаний зі значним навантаженням; крім того, характер і темпи оволодіння навчально-пізнавальними функціями не завжди відповідають загальним психічним можливостям дітей цього віку до засвоєння знань і вмінь, визначених змістом програми. Успішність учнів забезпечується шляхом цілеспрямованого формування й розвитку їхньої пізнавальної активності й самостійності.

Список використаних джерел:

1. Воронцова Т., Пономаренко В., Хомич О. та ін. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ: Алатон, 2019. 128 с.
2. Інтегрований курс «Я досліджую світ». Навчання на основі запитів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.edera.gitbook.io/glossary/metodikivikladannya-u-1-klasi/world> (дата звернення: 14.11.2023).

3. Інтегрований курс «Я досліджую світ»: типова освітня програма початкової освіти під керівництвом Р. Шияна. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www...school1skad.jimdo.com>>app (дата звернення: 14.11.2023).
4. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. Підготовка керівних та педагогічних кадрів для реалізації Концепції Нової української школи: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. (м. Харків, 6 квіт. 2017 р.). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2017. С. 85–88.
5. Єпіхіна М. А. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у Новій українській школі в контексті педагогіки партнерства. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2019. Вип. 1. С. 67–70.
6. Ніколенко Л. Т. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи. *Методист*. 2018. Т. 6. С. 84–92.
7. Новий державний стандарт початкової загальної освіти. Всеукраїнська серпнева конференція. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.nus.org.ua/.../2017/.../NewSchool_Presentation-final_18-08 (дата звернення: 14.11.2023).
8. Ноздрова О. П. Дидактична гра як засіб стимулювання пізнавальної активності учнів 6-7-річного віку: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Харків, 2008. 24 с.
9. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

МІЖМОВНА ІНТЕГРАЦІЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Юлія СТИРКІНА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** У статті розповідається про можливості інтегрованого навчання на уроках філології початкової школи.*

***Ключові слова:** інтегроване навчання, філологічні уроки, мовна інтеграція, початкова школа*

INTERLINGUAL INTEGRATION IN UKRAINIAN AND ENGLISH IN PRIMARY SCHOOL

Yulia STIRKINA

***Abstract.** The article claims that integrated learning, or an integrated approach to learning, is an important part of the New Ukrainian School. The author writes that attempts at educational integration of languages with each other (interlingual integration) are scattered, ungeneralized, unresearched, although the integration of the Ukrainian and English languages is useful for the development of communication and cultural skills, especially in the conditions of globalization and the Internet, since a comparison of the patterns of functioning and development of different languages makes it possible to have a generalized vision, and, as a result, better learning of both languages.*

The article describes an experiment in the 2nd grade, when at the same time students were asked to learn a bilingual topic and compare linguistic phenomena common to both languages. The results of the experiment indicate the dynamics of growth of thematic and linguistic competence, social competence, a sense of respect for other languages and peoples, skills of using vocabulary in contextual communication among the students of the experimental class, while the knowledge of the students of the control class remained practically unchanged.

The author concludes that the integration of Ukrainian and English language learning in the Ukrainian educational system can be useful, as it contributes to the development of bilingualism, increases the opportunities for intercultural communication and increases the language competence of students.

***Keywords:** integrated learning, philological lessons, language integration, Primary school.*

Інтеграція філологічних предметів у початковій школі передбачає інтеграцію предметів, пов'язаних із мовою та літературою. Цей підхід може мати кілька переваг, наприклад сприяти глибшому розумінню мови, літератури та культури, а також покращувати комунікативні навички студентів і навички критичного мислення. Об'єднання таких предметів, як мова, література, граматики та фонетика, дозволяє учням побачити зв'язки між різними аспектами мови та те, як вони працюють разом. Можна розглянути можливість інтеграції кількох мов, які вивчають учні: це може сприяти багатомовності та культурному розмаїттю в класі.

Інтеграція філологічних предметів у початковій школі може зробити процес навчання більш захоплюючим, актуальним і комплексним, допоможе учням побачити цінність мови та літератури в їхньому житті та буде виховувати любов до читання та ефективного спілкування.

Введення інтегрованого навчання обох мов може відбуватися на різних рівнях та за різними моделями. Ось кілька можливих способів інтеграції навчання української та англійської мов:

Двомовні предмети або класи: у деяких школах можуть існувати спеціальні класи або предмети, де навчання ведеться як українською, так і англійською мовами. Наприклад, математика або наукові предмети можуть викладатися англійською мовою.

Тематичні проекти: інтеграція мов може відбуватися в рамках тематичних проектів. Учні можуть досліджувати конкретну тему або проблему, використовуючи як українську, так і англійську мови для збору та представлення інформації.

Мовні клуби та заходи: школи можуть організовувати мовні клуби та заходи, де учні мають можливість спілкуватися англійською та українською мовами. Це може включати уроки української та англійської, літературні кіносеанси або мовні фестивалі.

Інтернаціоналізація уроків: інтеграція мов може відбуватися через включення мовних елементів (наприклад, словникових одиниць або виразів) в уроки українською мовою. Такі елементи можуть допомогти учням засвоювати нову мову, не відвідуючи окремих англійських уроків.

Практика розмовної мови: педагоги можуть підтримувати практику розмовної мови в повсякденному житті, надаючи учням можливість спілкуватися українською та англійською мовами на уроках та поза ними.

Використання білінгвальних підручників і ресурсів: використання підручників і навчальних ресурсів, які надаються англійською та українською мовами, може полегшити інтеграцію навчання обох мов.

Ці підходи дозволяють учням навчатися англійською мовою та розвивати мовну компетентність, не відвідуючи окремих мовних класів. Вони також сприяють розвитку білінгвізму та підготовці учнів до життя в глобальному суспільстві.

Мовознавство – наука про мову як універсальну невід’ємну властивість людини, як універсальне явище, що служить засобом спілкування людей, знаряддям оформлення та вираження думок. Виходячи з розуміння інтеграції як поєднання раніше відокремлених частин у ціле, можна стверджувати, що мовно-літературна освітня галузь є вже інтегрованою, оскільки поєднує українську мову, мовлення, літературну пропедевтику. Теоретичною основою цього підходу є положення про те, що мова є цілісним явищем, і свідоме оволодіння нею як засобом спілкування можливе лише за умови комплексного використання її лексичного складу, знання граматики, способів словотворення, фонетики, орфографії, а в писемному мовленні – також орфографії та пунктуації [2, с. 6]. Результатом інтеграції має стати система знань і вміння передавати ідеї та методи, способи розумової діяльності. Тому в контексті внутрішньопредметної інтеграції домінантою є інтеграція за змістом освіти. Одиницею зрощення в цьому випадку можуть бути елементи значення слова, лексичні та граматичні. Це можливо тому, що, узагальнюючи та систематизуючи мовні знання та мовленнєві навички, набуті учнем у попередні роки навчання, ми повторюємо, розширюємо їх і використовуємо в наступних темах.

М. Пентилюк щодо зовнішньопредметних зв’язків зазначає таке: «...предмет «Українська мова» тісно пов’язана з літературою – мистецтвом слова, скарбницею духовних цінностей, що сприяє розвитку моральної, естетичної, комунікативної культури учнів, демонструє учням зразки використання мовних засобів для висловлення думок, почуттів, опису зображувального і т. ін.; з історією – виникнення й розвиток мов, значення слів, фразеологізмів та іншими предметами. Крім того, кожен навчальний предмет має свою систему термінів, що спирається на загальні лексичні закономірності» [3, с. 151].

Але, якщо інтеграція лінгвістичних дисциплін з іншими предметами загальношкільного курсу давно досліджена,

обґрунтована і розвинена, як і інтеграція мов з літературами, то спроби інтеграції мов між собою (міжмовна інтеграція) є розрізненими, неузагальненими, не дослідженими. Натомість вчителі-практики, інтуїтивно відчуваючи необхідність і корисність міжмовної інтеграції, пропонують своїм учням уроки міжмовної інтеграції – бінарні, інтегровані, або з елементами інтеграції, причому на всіх рівнях освіти, включаючи початкову школу. Констатуємо, що інтегровані уроки мови з літературою часто зустрічаються на освітніх сайтах, а ось інтеграція української з англійською доволі рідке явище, хоча перші ластівки вже є, і ми спробуємо дослідити такого роду інтеграцію, описати її приклади, запропонувати авторський інтегрований урок.

Так, на сайті «На урок» знаходимо інтегровані уроки літературного читання та англійської мови: «Winter adventure» («Зимові пригоди»): бінарний урок для четвертого класу, «Чи легко приносити радість іншим?» (В. Сухомлинський «Покинуте кошеня»): бінарний урок для другого класу, «Flowers in Ukrainian chaplet»: інтегрований урок-проект для першого класу, «National Symbols of Ukraine»: бінарний урок для першого класу, «Taras Shevchenko is a poet, citizen, artist»: відкритий інтегрований захід для четвертого класу, «Традиції святкування Різдва у Англії та Україні»: інтегрований урок для третього класу, «7 Wonders of Ukraine»: інтегрований урок-конференція для четвертого класу, урок позакласного читання. «Твори англійських дитячих письменників»: інтегрований урок-подорож для четвертого класу, та інші численні приклади. Якщо принципи інтеграції літератури та мови неодноразово описані у педагогічній літературі і всебічно досліджені, міжмовна інтеграція недостатньо систематизована та обґрунтована, хоча, як було вже сказано вище, окремі приклади інтегрованих уроків філологічного спрямування знаходимо у бібліотеках вчителів-практиків. Отже, приклади інтеграції «українська мова+англійська» у початковій школі: «Прикметник як частина мови в українській та англійській мовах»: бінарний урок для четвертого класу, «Її величність мова»: бінарний урок для першого класу, «Абетка» (Розташування слів за українським та англійським алфавітами з орієнтацією на першу букву слова): інтегрований урок для першого класу, «Назви» (Закріплення знань про речення, що означають назви предметів): інтегрований урок для 2-го класу, «Україна – це ми / We are Ukraine» («Правопис прикметників»): інтегрований урок для 4-го класу, «In the world of idioms» (використання ідіом): інтегрований урок для 4-го класу,

«Світ професій – The World of Professions»: бінарний урок (урок-мозаїка) для 4-го класу, «Зіставлення мов як спосіб їх вивчення»: бінарний урок для 4-го класу, «Розвиток мовлення. Розігрування діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування. Українська національна кухня»: інтегрований урок для 4-го класу, «Розвиток зв'язного мовлення. Аудіювання. Діалог. Монолог» (Українська, англійська мови): інтегрований урок для 4-го класу, «3-тя особа дієслів»: інтегрований урок для 4-го класу, «Неозначена форма дієслова (початкова форма)»: інтегрований урок для 4-го класу, «Вишиваймо візерунки долі»: інтегрований урок-вишивка для 4-го класу, «How Cossacks went to Europe»: інтегрований позакласний захід з української мови та іноземних мов для 4-го класу тощо.

Як бачимо, досвідчені вчителі-практики інтуїтивно визначились зі шляхами міжмовної інтеграції, і ми зробимо спробу класифікації міжмовного інтегрування:

Міжмовна лінгвістична інтеграція: порівняння лінгвістичних явищ у різних мовах (мається на увазі не внутрішня інтеграція між різними темами, як під час вивчення української мови, а зовнішня міжмовна у межах однакових тем: «Іменник», «Прикметник», «Дієслово», «Типи речень» тощо) – «Неозначена форма дієслова (початкова форма)»: інтегрований урок для 4-го класу;

Міжмовна тематична (зовнішня) інтеграція: тематичне спілкування різними мовами на різні теми, які є значимими для розвитку учнів, навчальні або позакласні, мовні або культурні (мова як суспільне явище, народні мистецтва, фольклор, мистецтво, література, музика) з наголосом на різних мовних засобах, які використовуються при розповіді («Світ професій – The World of Professions»: бінарний урок (урок-мозаїка) для 4-го класу).

Комбінована (міжмовна лінгвістична та тематична): поєднує у собі вивчення лінгвістичного явища з вивченням теми («Розвиток мовлення. Розігрування діалогу відповідно до запропонованої ситуації спілкування. Українська національна кухня»: інтегрований урок для 4-го класу, «Україна – це ми / We are Ukraine» («Правопис прикметників»): інтегрований урок для 4-го класу).

Перший тип, **міжмовна лінгвістична інтеграція**, передбачає порівняння мовних явищ у різних мовах. Наприклад, учитель пропонує порівняти категорії роду та числа прикметників в українській та англійській мові.

Учням пропонується письмово перекласти речення з англійської на українську мову:

Now we are going to translate some sentences from English into Ukrainian. Write them down.

It was a late autumn day. Це був осінній день.

Everything around was dull and colourless. Все навкруги було тьмяне.

There were huge grey clouds in the sky. На небі були величезні сірі хмари.

Після запису речень у зошити учні шукають прикметники, визначають їх рід та число.

осінній – ч.р., одн.

тьмяне – с.р., одн.

величезні – ж.р., мн.

Ці самі категорії учні визначають в англійських прикметниках.

– Let's find out if there are any categories in English. Do the adjectives change?

– What about English adjectives? Do they change?

an autumn day – осінній день

autumn weather – осіння погода

autumn mood – осінній настрій

Висновок: в українській мові... в англійській мові...

(Учні роблять висновки про те, що категорії роду та числа прикметників в англійській мові відсутні.)

До специфічно-мовних і мовленнєвих тем належать, наприклад «Звуки і букви. Українська абетка», «Склад. Перенос слів із рядка в рядок», «Лексичне значення слова», «Форми слова та споріднені слова», «Частини мови»; «Засоби художньої виразності», «Усна народна творчість», «Особливості героїко-фантастичної казки», «Добрий гумор і сміх у творах письменників» та інші. При міжмовній інтеграції працює зіставлення мов як засіб їх вивчення.

Мова відбиває національний характер, менталітет. Тому й говорять, що людина стільки разів людина, скільки мов вона знає: «Скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина», як сказав Й. Гете. Підтвердженням цього є слова відомого українського письменника та фольклориста Григорія Нудьги: «Національна мова – це не лише здобуток культури, духовної діяльності певного народу, а й одночасно здобуток культури всього людства, бо кожна мова доповнює іншу, а разом – вони витвір світового колективного людського розуму».

Кожна мова має свою граматику. Граматики української і англійської мов мають деякі схожі риси, але багато в чому відрізняються одна від одної. Подібне в граматиках іноземної та рідної мов допомагає нам оволодівати іноземною мовою, а відмінності створюють труднощі під час її вивчення. Існує ряд відмінностей в українській та англійській мовах, зокрема, на рівні фонетики, морфології, синтаксису та лексикології.

На **фонетичному рівні**: фонетична система англійської мови є складною через велику кількість дифтонгів (подвоєння звука) та приголосних звуків. Українська має деякі фонем, які відсутні в англійській. Наприклад, фонема «и» (и) є характерною для української, але відсутня в англійській. Англійська, натомість, має фонем, такі як дифтонги [aɪ], [eɪ], [oʊ], які відсутні в українській, фонему. Англійська мова містить два звуки «th» – [θ] та [ð], які вимовляються, мова розташована в районі верхнього та нижнього переднього зуба відповідно. Українська мова не має цих звуків. Англійське «г» зазвичай вимовляється в середині слів, як у слові «car». Українська мова не має цього звука, натомість у ній є звук ґ.

На **морфологічному рівні**: в українській мові іменники, прикметники, займенники і числівники відмінюються – прикметники, займенники і порядкові числівники узгоджуються з іменником у роді, числі та відмінку, а в англійській мові прикметники, займенники і числівники за відмінками та родами не змінюються. В українській мові дієслово має три часи – теперішній, минулий, майбутній, тоді як в англійській мові є 16 граматичних часів.

На **синтаксичному рівні**: в українській мові порядок слів у словосполученні та реченні відносно вільний, натомість в англійській мові порядок слів у реченні сталий. В українській мові порядок слів у реченні не впливає на зміст висловлювання так, як в англійській. Все тому, що в нашій мові є відмінювання слів і закінчення, які чітко показують зв'язок між словами в реченні. Дійсно, якщо поміняти порядок слів в українській, може змінитися акцент висловлювання, але не зміст.

Англійська мова відрізняється тим, що зв'язок між словами та їхні функції виражаються за допомогою їхнього порядку в реченні. Тому необхідно знати правильне місце кожного члена в реченні, не плутати їх та не міняти члени речення місцями (особливо підмет та додаток), так як це може призвести до зміни загального змісту речення.

На **лексичному рівні**: ідіоми (фразеологізми) наявні в обох мовах та мають повні еквіваленти, ідіоми (фразеологізми) не підлягають перекладу з однієї мови на іншу.

Наведені вище відмінності не вичерпують граматичних особливостей англійської мови порівняно з українською.

Для того, щоб краще зрозуміти кожну з мов, їх необхідно порівнювати, при цьому звертаючи увагу на різність у менталітеті, яка відбивається у явищах мови (різна система часів і відмінювань – як саме вона характеризує англійця та українця? Чому кожному народу комфортно та затишно саме зі своєю мовою? Чому всі мови однаково цінні, так само як і народи? Чому потрібно берегти національні мови?) Зіставлення та порівняння виховує в учнів розуміння іншого способу мислення, інших звичок та традицій, емпатію, толерантність, повагу до інших народів і мов, усвідомлення їх унікальності, що, безумовно, виховує і повагу до власної мови.

Міжмовна тематична (зовнішня) інтеграція полягає у тематичному спілкуванні різними мовами на різні теми, які є значимими для розвитку учнів, навчальні або позакласні, мовні або культурні (мова як суспільне явище, народні мистецтва, фольклор, мистецтво, література, музика) з наголосом на різних мовних засобах, які використовуються при розповіді («Світ професій – The World of Professions»: бінарний урок (урок-мозаїка) для 4-го класу);

Найбільш «багатими» на такі зв'язки виявилися перші теми, присвячені узагальненню й систематизації навчального досвіду учнів, здобутого під час першого року навчання. Так, під час вивчення теми «Знову до школи» можна встановити асоціативні зв'язки з подібними темами інших предметів: «Я змінююсь. Скінчилися канікули»; «Вчимося писати диктанти», «Здоров'я та емоції»; «Шкільне минуле і майбутнє: ми змінилися»; «Складаємо речення. Діалог і монолог» – «Пори року: що ми відчуваємо», «Світ професій», «Національна кухня», «Візерунки долі», «Рідна мова», «Країна подорожей». Такі теми спонукають учнів до думок та обміну досвідом двома мовами, особливо якщо застосовувати поєднання мовленнєвої діяльності з видами діяльності, притаманними молодшому шкільному віку – з ігровою, руховою, музичною, драматичною, художньою, трудовою, утворювати спільні зони навчання, виховання, розвитку. Інтегровані уроки «Іноземної та української мов» забезпечують виконання завдань мовно-літературної освітньої галузі, тому вчитель іноземної мови має самостійно узгоджувати інтегровані змістові лінії.

Спроби навчальної інтеграції мов між собою (міжмовна інтеграція) є розрізненими, неузагальненими, не дослідженими. Дослідивши наявні матеріали з цього питання, ми дійшли висновку, що інтегровані уроки мови з літературою часто зустрічаються на освітніх сайтах, а ось інтеграція української з англійською – доволі рідке явище, хоча позитивний ефект впровадження її елементів наявний, тому ми спробували дослідити такого роду інтеграцію і зробити спробу класифікації міжмовного інтегрування: міжмовна лінгвістична інтеграція – порівняння лінгвістичних явищ у різних мовах; міжмовна тематична (зовнішня) інтеграція, що передбачає тематичне спілкування різними мовами на різні теми, які є значимими для розвитку учнів, з наголосом на мовних засобах, які використовуються при розповіді; комбінована (міжмовна лінгвістична та тематична), що поєднує у собі вивчення лінгвістичного явища з вивченням теми. Ефект одночасного вивчення ключових тем на матеріалі різних мов дає можливість поглибити знання, більш детально розглянути закони розвитку та функціонування мов, побачити різні мови у їх спільних та окремих системах.

Список використаних джерел:

1. Бескорса О. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип. 6. Слов'янськ, 2017. 231 с.
2. Голошivecь В. П. Вивчення української мови в початковій школі шляхом впровадження інтегрованого навчання : метод. посіб. Вінниця: ММК, 2021. 87 с.
3. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів : Матеріали інтернет-семінару ; уклад. Л. Н. Добровольська, В. О. Чорновіл. Черкаси: Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. 183 с.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / За ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
5. Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. 1-2 класи. Київ : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. 240 с.

**ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ
ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ**

Тетяна ФУГА,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Євгенія ПОЧИНОК,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** Стаття присвячена актуальному питанню формування мотивації до здорового способу життя у молодших школярів. Автор досліджує ефективність навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі для розвитку в учнів стійкого інтересу до збереження власного здоров'я.*

Особлива увага приділяється визначенню педагогічних умов, які сприяють розвитку в учнів позитивного ставлення до здоров'я та формуванню навичок здорового способу життя.

***Ключові слова:** мотивація, здоровий спосіб життя, молодші школярі, соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь, педагогічні умови.*

**FORMATION OF MOTIVATION FOR A HEALTHY
LIFESTYLE FOR YOUNGER STUDENTS
IN THE PROCESS OF TEACHING SOCIAL
AND HEALTH EDUCATION IN THE PROCESS OF
TEACHING SOCIAL AND HEALTH EDUCATION**

Tatiana FUGA

***Abstract.** The article is devoted to the topical issue of the formation of motivation for a healthy lifestyle in younger schoolchildren. The author investigates the effectiveness of teaching social and health-preserving educational fields for the development of students' persistent interest in preserving their own health.*

The work analyzes the current state of research on the problem, considers the theoretical foundations of the formation of motivation for a

healthy lifestyle in children of primary school age. Special attention is paid to the role of pedagogical conditions that contribute to the development of students' positive attitude to health and the formation of healthy lifestyle skills.

Based on the conducted research, the author offers pedagogical recommendations for the organization of the educational process aimed at forming motivation for a healthy lifestyle in younger schoolchildren. The results of the study can be useful for primary school teachers, psychologists, as well as for parents who seek to form sustainable health-preserving skills in their children.

Keywords: *motivation, healthy lifestyle, younger schoolchildren, social and health-preserving educational field, pedagogical conditions.*

Турбота про здоров'я людини займає в усьому світі пріоритетні позиції, оскільки будь-якій країні потрібні особистості гармонійно розвинені, активні і здорові. Проте, на сучасному етапі розвитку суспільства спостерігається тенденція до погіршення стану здоров'я дітей. Проблема підтримки здоров'я дитячого населення виникла в результаті взаємодії великої кількості чинників ризику, породжених несприятливими біологічними, екологічними, соціальними та економічними умовами. В зв'язку з цим гостро постає питання розвитку у молодого покоління здоров'язбережувальних компетенцій та формування здорового способу життя [3].

Пріоритетною метою нової філософії освіти є розвиток в учнів мотивації дбайливого ставлення до свого здоров'я, виховання потреби у здоров'ї, що є найвищою життєвою цінністю, свідомого прагнення до ведення здорового способу життя, розгортання у повсякденному житті практичної діяльності задля збереження власного здоров'я [1, с. 70].

Реалізації цих положень, як зазначають Р. Рославець, Д. Пріма, С. Орлова, значною мірою сприяють соціальна та здоров'язбережувальна освітні галузі, спрямовані на озброєння молодших школярів знаннями про здоровий спосіб життя, фізичну активність, основи безпеки, гігієну тощо [4, с. 89].

Як зазначено у Державному стандарті початкової освіти метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі є формування соціальної компетентності та інших ключових компетентностей, активної громадянської позиції, підприємливості, розвиток самостійності через особисту ідентифікацію, застосування моделі здорової та безпечної

поведінки, збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб, добробуту та сталого розвитку [2].

Здобувач освіти:

- дбає про особисте здоров'я і безпеку, реагує на діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту;

- визначає альтернативи, прогнозує наслідки, ухвалює рішення з користю для здоров'я, добробуту, власної безпеки та безпеки інших осіб;

- робить аргументований вибір на користь здорового способу життя, аналізує та оцінює наслідки і ризики;

- виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки та добробуту.

У типовій освітній програмі Шияна Р. вказано, що освітню програму соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі створено на основі Державного стандарту початкової освіти.

Метою соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі для загальної середньої освіти є становлення самостійності учня його соціальної залученості та активності через формування здорового способу життя, розвиток підприємливості, здатності до співпраці в різних середовищах, впевненості в собі та доброчесності для безпеки, добробуту та сталого розвитку.

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі у початковій школі є: формування у школярів стійких переконань щодо цінності життя, здоров'я і безпеки для себе і тих, хто його / її оточує; \ виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до власного здоров'я і безпеки; розвиток потреби самопізнання та самовдосконалення; формування в учнів сталої мотивації до здорового способу життя; формування свідомого прагнення дотримуватися безпечної, здорової та етичної поведінки для поліпшення добробуту; розвиток уміння ухвалювати рішення в повсякденних ситуаціях з користю для безпеки та здоров'я; сприяння індивідуальному розвитку самостійності, підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача; формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я; створення сприятливого безпечного та здорового середовища в школі

Проведення роботи з формування мотивації до здорового способу життя учнів початкової школи в межах соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі, починається вже з першого року навчання дитини в школі. Так, в добукварний

період першокласники знайомляться з поняттям «здоровий спосіб життя», дізнаються, що цей чинник включає в себе рухову активність, раціональне харчування, додержання правил гігієни, відмову від шкідливих звичок, дотримання правил дорожнього руху та інше.

Основна мета навчального предмета «Я досліджую світ» – формування природознавчої компетентності учнів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу і людину [5].

«Я досліджую світ» – це курс, що надає учням можливість вивчати природу та навколишнє середовище з різних точок зору, включаючи науку, технології, інженерію та математику (STEM). Такий курс може стати ефективним засобом мотивації до здорового способу життя з кількох причин:

- вивчення природи та навколишнього середовища може стимулювати інтерес до фізичної активності. Виконання польових робіт, досліджень та експериментів може включати в себе ходьбу, дослідження природних об'єктів та інші форми руху;

- дослідження світу може також включати в себе вивчення та розуміння природних ресурсів, включаючи їжу. Учні можуть здобувати знання про здорове харчування, вирощування своїх продуктів та роль харчових ланцюгів у збалансованому харчуванні;

- вивчення природи і світу може розвивати учнівське свідоме ставлення до довкілля та власного здоров'я.

Цей навчальний курс не тільки сприяє розвитку інтелектуальних навичок, але і може слугувати креативним способом стимулювання здорового способу життя та виховання свідомих громадян.

Невід'ємною частиною уроків соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі в 1-4 класах є фізкультхвилинки.

Регулярна фізична активність під час уроків сприяє правильному розвитку м'язів, кісток та рухового апарату у дітей. Вона допомагає у підтримці нормальної фізичної форми, координації та збалансованого розвитку.

Фізкультхвилинки сприяють загальному фізичному здоров'ю дітей. Короткі паузи для фізичної активності можуть покращити кровообіг, що сприяє концентрації та покращенню когнітивних функцій.

Крім того, фізична активність впливає на настрій та емоційний стан. Регулярні фізкультурхвилинки можуть допомагати зменшенню стресу та підвищенню емоційного самопочуття.

Регулярна фізична активність може також сприяти поліпшенню уваги та зосередженості, що ефективно впливає на ефективність навчання.

Перелічені фактори, дають можливість стверджувати, що соціальна і здоров'язбережувальна освітні галузі мають великі можливості у формуванні мотивації до здорового способу життя учнів початкової школи.

В ході практичної частини роботи з метою діагностики рівня сформованості уявлень про здоров'я та дотримання здорового способу життя в учнів молодшого шкільного віку нами було проведено емпіричне дослідження.

Для виявлення рівня сформованості уявлень про здоров'я та дотримання здорового способу життя в учнів молодшого шкільного віку нами була проведена експертна оцінка. Метод заснований на судженнях експертів, у ролі яких виступають психологи і педагоги, які мають теоретичні знання та практичний досвід у психолого-педагогічній діяльності, а також батьки школярів (тато або мама).

В ролі експертів виступили:

1. Вчитель фізичного виховання – стаж роботи 12 років;
2. Класний керівник – стаж педагогічної діяльності 16 років.
3. Здобувач освіти, який проводить це дослідження.
4. Батьки школярів.

Оцінка рівня сформованості мотивації про здоров'я та дотримання здорового способу життя в учнів молодшого шкільного віку проводилася з урахуванням наступних критеріїв:

- прийняття здоров'я як найвищої абсолютної цінності;
- інтерес до здоров'язбережувальної діяльності;
- формування і розвиток особистісних якостей та навичок які сприяють дотримання про здоров'я та здоровий спосіб життя.

Виразність кожного з критеріїв може бути оцінена спеціалістом у балах – від 0 до 3 балів.

Узагальнюючи отримані результати можна констатувати, що у школярів, які увійшли до складу досліджуваної групи, спостерігаються недостатньо сформовані уявлення про здоров'я та дотримання здорового способу життя. Дотримання режиму дня, заняття фізичною культурою, виконання правил особистої гігієни мають нерегулярний характер.

Найбільшою виявилася група дітей, які продемонстрували середній рівень сформованості уявлень про здоров'я та дотримання здорового способу життя – 13 школярів, що складає 61,9% від загальної чисельності групи. Діти цієї групи не регулярно займаються фізичною культурою, мають нестійкий емоційний стан, не завжди виконують режим дня та правила особистої гігієни.

Низький рівень сформованості уявлень про здоров'я та дотримання здорового способу життя продемонстрували 5 школярів, що складає 23,8% від загальної чисельності групи. Діти цієї групи не займаються фізичною культурою, мають зазвичай нестабільний емоційний стан, рідко гуляють на свіжому повітрі, не виконують режим дня та правила особистої гігієни.

Високий рівень сформованості уявлень про здоров'я та дотримання здорового способу життя продемонстрували тільки 3 школяра, що складає 14,3% від загальної чисельності групи. Діти цієї групи регулярно займаються фізичною культурою у школі та вдома, мають стабільний емоційний стан, часто гуляють на свіжому повітрі, виконують режим дня та правила особистої гігієни.

Отримані результати вказують на необхідність проведення цілеспрямованої роботи з мотивації до здорового способу життя учнів початкової школи.

В процесі планування роботи з мотивації до здорового способу життя учнів початкової школи ми звернулися до уроків соціальної і здоров'язберезувальної освітньої галузі.

Результати теоретичного пошуку дали можливість виділити нам організацію педагогічної умови мотивації соціальної та здоров'язберезувальної освітньої галузі:

1. Створення оптимального ергономічного, адаптаційно-розвивального середовища в межах навчальної освітньої галузі.

Нижче наведено кілька напрямків та ідей, які можуть бути використані для досягнення цього завдання:

Ергономічні класні приміщення: забезпечення комфортного та ефективного використання класних приміщень з урахуванням ергономічних принципів. Використання інтерактивних дошок, проєктів та інших технологій для залучення учнів до навчальної діяльності. Програмне забезпечення для адаптації та індивідуалізації навчання щодо потреб кожного учня. Забезпечення наявності спортивних майданчиків та створення місця для фізичної активності.

2. Застосування інтерактивних технологій з метою формування і розвитку особистісно-мотиваційної діяльності молодших школярів.

Інтерактивні навчальні платформи: використання відео, аудіо для створення цікавого навчання та візуального сприйняття. Застосування інтерактивних головоломок та квестів для розвитку критичного мислення та розв'язання проблемних ситуацій. Використання електронних підручників супроводжується зображеннями, відео та звуковими елементами. Впровадження додатків для створення віртуальних екскурсій, створення віртуальних спільнот, де учні можуть обмінюватися думками. Залучення учнів до онлайн-проектів, тренінгів. Організація онлайн-зустрічей для розвитку комунікативних, лідерських та соціальних навичок.

3. Активізація практичного застосування валеологічних знань у процесі навчання соціальної і здоров'язберезувальної освітньої галузі. В ході проведення уроків фізичного виховання використовували рухливі народні ігри. На уроках курсу «Я досліджую світ» пропонували учням розв'язання проблемних ситуацій. Схарактеризуємо окреслені напрямки більш детально.

У зв'язку з цим виникає необхідність у підборі та впровадженні здоров'язберігаючих технологій у навчальний процес. У цьому плані велике значення мають валеологічні задачі. В процесі вирішення таких задач дитина не лише встигає виконати загальний список дій, а й обміркувати отриманий результат.

Валеологічні завдання мають здоров'язберігаюче значення тому, що вони:

- забезпечують емоційне піднесення дітей;
- знижують рівень тривожності, тому що дитина виконує особистісно-значуще для неї завдання;
- «розвантажують» мозок за рахунок роботи лівої півкулі, яка відповідає за образне мислення;
- забезпечують процес запам'ятовування матеріалу (після виконання математичних розрахунків учні легко пригадують числові дані, необхідні для формування валеологічного світогляду, можуть осмислити матеріал і встановити причинно-наслідкові зв'язки у досліджуваних питаннях):
- формують пізнавальний інтерес до навчання.

Валеологічні задачі можна включати практично при вивченні всіх тем. Вчитель може самостійно скласти подібні

завдання та ефективно використовувати їх у реалізації основних ідей навчання.

Наведемо приклади таких задач.

1. Встановлено такі терміни шкільних канікул: осінні тривалістю 5 днів, зимові – на 7 днів більше, ніж осінні; весняні на 4 дні коротші за зимові. Скільки днів тривають зимові та весняні канікули? Яке значення мають для дітей шкільні канікули? Як правильно організувати їх?

2. Рисова каша перетравлюється в шлунку протягом 2 години. Варена яловичина перетравлюється на 2 години більше за кашу, а смажена свинина перетравлюється на 6 годин більше за яловичину. Скільки годин має працювати шлунок, щоб переварити смажену свинину? Які з цих продуктів слід вживати на вечерю та чому?

3. Коли Катрусі було 9 років, вона важила 28 кг, а в 12 років важила 36 кг. На скільки змінилася вага Катрусі? Чому змінюється маса тіла із віком? Як здоров'я людини залежить від її ваги? Розгляньте таблицю. Порівняйте свій зріст і масу тіла із середніми показниками зросту та маси тіла дітей молодшого шкільного віку.

4. Щоб отримати п'ятірку з фізкультури, хлопчики 5 класу мають пробігти 60 метрів за 10 секунд, а 3 класу – за 15 секунд. З якою швидкістю потрібно пробігти дистанцію хлопчикам 3 класу? Чому легку атлетику називають королевою спорту?

5. Частота серцевих скорочень спортсменів складає 60 ударів на хвилину, а у людей, які не займаються спортом, 72 удари на хвилину. Скільки скорочень виробляє серцевий м'яз спортсмена за годину? Скільки скорочень виробляє серцевий м'яз людини, яка не займається спортом? Яке значення для серцевого м'яза мають фізичні вправи та здоровий спосіб життя?

6. Людина за 70 років життя (у середньому) випиває 10 000 літрів молока, а води – 50 000 літрів. У скільки разів і на скільки більше літрів води, аніж молока випиває людина? Яке значення має вода для людини?

7. У кишківнику людини мешкають понад 400 видів корисних бактерій. Вони виробляють вітаміни, допомагають засвоювати їжу, певною мірою захищають кишківник від шкідливих мікроорганізмів. При вживанні лікарських засобів кількість корисних організмів скорочується в 4 рази. Яку кількість корисних бактерій знищує людина, яка приймає ліки? Які ефективні засоби лікування вам відомі?

8. Вчені вважають, що добова норма калорійності на особу становить 2600 ккал. Скільки кілокалорій має отримувати людина на сніданок, обід та вечерю, якщо відомо, що сніданок становить 25%, обід 50%, полуденок 15%, а вечеря 10% добової норми.

Під час проведення уроків фізичного виховання ми звернулися до рухливих народних ігор.

Народні ігри мають важливе значення у пізнанні світу, розвитку властивостей інтелекту, фізичному розвитку дитини, у формуванні трудових навичок, та навичок здорового способу життя. В додатку А наведені приклади народних рухливих ігор для молодших школярів.

На уроках «Я досліджую світ» в роботі були використані елементи технології проблемного навчання, яка допомагає учням краще розуміти і досліджувати природу, культуру та суспільство.

Під час проблемного навчання:

- учні можуть обирати теми або проблеми, які їх цікавлять у навколишньому світі (питання екології, географії, культури, історії, можна вивчати місцевий природний ландшафт, рослинний та тваринний світ, спостерігати за змінами у природі) і створювати дослідницькі проєкти та презентації на ці теми;

- використання віртуальних турів або фотографій може дозволити учням «подорожувати» світом, вивчаючи географічні особливості різних країн та регіонів;

- педагог може організувати співпрацю з іншими класами або школами у різних частинах світу через відео-конференції, обмін листами або спільні проєкти. Це може допомогти учням краще розуміти різноманітні культури та погляди;

- доцільні також рольові ігри та симуляції, в яких школярі можуть відтворювати ролі дослідників, геологів, археологів або інших фахівців, щоб досліджувати конкретні наукові аспекти;

- використання під час уроків проблемних ситуацій створює умови для мотивації процесу навчання.

В основу проблемних ситуацій можуть бути покладені такі прийоми:

- а) зіткнення учнів із суперечливими фактами (Уявіть, що ви зупинились перед пішохідним переходом, на світлофорі горить зелене світло й ви починаєте рух. Але раптом чуєте звуковий сигнал, бачите машину з увімкненими проблісковими маячками червоного кольору. Якими будуть ваші дії?);

б) показ помилок, до яких призводить незнання певної теми (Ганнуся увесь день загоряла. Увечері їй стало погано. Все тіло горіло, боліла голова, її нудило, з'явився шум у вухах, піднялася температура. Визначте, що трапилося з Ганнусею. Яку допомогу треба надати дівчинці?);

в) постановка дослідницьких завдань (Простежте, чи є в школі план евакуації, розгляньте його й зробіть висновок: як правильно залишити приміщення школи в разі небезпеки);

г) спонукання учнів до узагальнення фактів (Які звички людини можна назвати шкідливими, а які корисними? Сформулюйте, які належать до корисних, які до шкідливих. Чому?);

д) створення проблемних ситуацій, коли учні переконані в недостатності своїх знань і відчувають потребу в набутті нових, щоб відповісти на поставлене питання. (Як треба поводитись під час аварій, щоб не піддатись паніці?) тощо.

Використання проблемних ситуацій створює умови для активізації творчого мислення, сприяє підвищенню якості знань учнів, інтересу до навчання, а також сприяє формуванню в учнів початкової школи мотивації до здорового способу життя.

З метою перевірки ефективності запропонованого змісту роботи з мотивації до здорового способу життя учнів початкової школи під час уроків соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, ми провели контрольну діагностику, під час якої повторно провели експертне оцінювання.

За результатами контрольного оцінювання у школярів, які увійшли до складу досліджуваної групи, спостерігається позитивна динаміка у сформованості уявлень про здоров'я та дотримання здорового способу життя.

Під час контрольного оцінювання найбільшою виявилася група дітей, які продемонстрували середній рівень сформованості уявлень про здоров'я та дотримання здорового способу життя – 12 школярів, що складає 57,2% від загальної чисельності групи.

Високий рівень сформованості уявлень про здоров'я та дотримання здорового способу життя продемонстрували 9 (42,8%) школярів від загальної чисельності групи (слід зазначити, що під час вихідного оцінювання таких дітей було тільки 3, що складало 14,3%).

Низький рівень сформованості уявлень про здоров'я та дотримання здорового способу життя під час контрольного

оцінювання в групі не виявлений (хоча під час вихідної діагностики його продемонстрували 5 школярів, що складало 23,8% від загальної чисельності групи).

Отже, отримані результати вказують на ефективність проведеної роботи.

Список використаних джерел:

1. Басюк Н. А. Підготовка педагога до формування основ здорового способу життя молодших школярів. Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка. Житомир, 2007. Вип. 35. С. 70–72.

2. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п#Text> (дата звернення: 29.10.2023).

3. Концепція «Нова українська школа» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 30.10.2023).

4. Рославець Р. І., Пріма Д. М., Орлова С. В. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» (природнича, соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь) у початковій школі. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2022. 181 с.

5. Сливка Л. Здоров'язбережувальна педагогіка: навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г. М., 2016. 200 с.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО ДИЗАЙНУ КУТОЧКА ЖИВОЇ ПРИРОДИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ніна ХОДОС,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник: Яна МАКАРЕНКО,

кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

***Анотація.** Здійснено обґрунтування теоретико-методологічної сутності сучасних технологій створення освітнього дизайну куточка живої природи у початковій школі. Встановлено, що важливим освітнім осередком навчального середовища є куточок живої природи. Розглянуто питання використання технологій освітнього дизайну. Запропоновано технологію створення освітнього дизайну куточка живої природи у початковій школі на базі навчально-наукової лабораторії Інноваційних освітніх рішень та проекти дизайну куточка живої природи: «Грибна галявина», «Город на підвіконні», «Тетра-пазли українського чорнозему», «Дружна сімейка ахатинів».*

***Ключові слова:** освітній дизайн, куточок живої природи, початкова освіта, сучасні освітні технології, Нова українська школа.*

MODERN TECHNOLOGIES FOR CREATING EDUCATIONAL DESIGN OF THE WILDLIFE CORNER IN PRIMARY SCHOOL

Nina KHODOS

***Abstract.** The substantiation of the theoretical and methodological essence of modern technologies for the creation of an educational design of a corner of living nature in primary school was carried out. It has been established that a large educational center of the educational environment is a corner of living nature. The issue of using educational design technologies is considered. The technology for creating an educational design of a corner of living nature in an elementary school based on the*

educational and scientific laboratory of innovative educational solutions and design projects of a corner of living nature is proposed: «Mushroom meadow», «City on the windowsill», «Tetra-puzzles of Ukrainian black earth», «Friendly family Akhatians».

Keywords: *educational design, corner of living nature, primary education, modern educational technologies, New Ukrainian school.*

Початкова освіта визначає початок творчого розвитку особистості, впливаючи на подальший життєвий шлях людини. З метою перетворення української школи в центр набуття компетентностей та радості, необхідно внести значущі зміни в освітній системі, зокрема в початковій школі.

Одним з дев'яти основних компонентів Нової української школи є сучасне освітнє середовище, яке має забезпечувати необхідні умови, засоби і технології для ефективного навчання учнів, педагогів та залучення батьків. З метою допомоги освітянам, Міністерство освіти і науки України видало ряд законів, постанов і методичних рекомендацій, спрямованих на розширення можливостей освітнього простору, оновлення навчального обладнання та створення комфортного і безпечного просторово-предметного середовища.

Проблематика освітнього середовища активно розробляється зарубіжними і українськими науковцями, такими як: Дж. Гібсон, В. Лебедева, У. Мейс, Т. Менг, В. Орлов, В. Панов, В. Рубцов, В. Слободчиков, М. Турвей, В. Ясвін, Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, С. Максимова, О. Пехота, В. Рибалка, В. Семиченко, В. Серіков, С. Сисоєва та інші.

Навчальне середовище розглядається як контекст навчання, що включає в себе як простір навчального закладу, так і загальний простір навчального процесу. Це охоплює всі місця, де учні та вчителі здійснюють свою діяльність, впливаючи на процес викладання й навчання. Крім того, до навчального середовища може входити і фізичне оточення. Іншими словами, це складова системи взаємопідпорядкованих середовищ, які визначаються певною ієрархією та створюють умови для досягнення освітніх цілей. Структура навчального середовища визначає його організацію, взаємозв'язок і взаємозалежність елементів, які включають як аспекти матеріального наповнення, так і ресурси, задіяні учасниками освітнього процесу, які можуть функціонувати як засоби навчання і виховання [7].

Використання різних методологічних підходів у моделюванні та проєктуванні освітнього середовища призвело до різноманітних поглядів на його сутність, структуру, зв'язки, психолого-педагогічні та ергономічні можливості.

Основні складові освітнього середовища визначаються як матеріально-технічний, освітній та комунікативний блоки. Під матеріально-технічним блоком розуміється просторово-предметна складова, санітарно-гігієнічні умови, матеріально-технічна база навчального закладу та рівень оснащення сучасними інформаційними технологіями. Під освітнім блоком розуміється зміст, форми та методи навчання і виховання. Комунікативний блок включає взаємовідносини між учнями та педагогічним колективом загалом, а також всередині кожного з них окремо [4].

У контексті нашого дослідження можна згодитися з Д. Косенком щодо того, що новий освітній простір не обов'язково передбачає реконструкцію або повний ремонт всієї шкільної будівлі. Важливе значення має загальношкільне дизайнерське рішення, але якщо немає можливості одразу модернізувати всю школу, розумним вирішенням є оновлення освітнього простору класної кімнати, і це рішення може мати значущий розвивальний та освітній ефект [6].

Ключовими характеристиками освітнього середовища, які сприяють впровадженню сучасних підходів до освітнього процесу є: цілісність, єдність та впорядкованість предметно-просторового середовища і візуального сприйняття; багатофункціональність, гнучкість, мобільність; вікову відповідність; наявність особистого простору; свободу, креативність; практичність та ергономічність, збалансованість [2].

Кожен компонент освітнього середовища повинен виступати не лише як джерело інформації, але і як ефективний інструмент, що сприяє формуванню загальноосвітніх знань, умінь та навичок, а також сприяє розвитку особистості учня. Він є основою для досягнення емоційного та фізичного комфорту, психічного розвитку та збереження здоров'я. Концепція Нової української школи використовує термін «нове освітнє середовище» та визначає його як сучасний простір, який включає умови, засоби та технології для комфортного навчання учнів, вчителів і батьків [5].

У ході вивчення ролі освітнього середовища для навчання природничої освітньої галузі в початковій школі, що згідно з

Державним стандартом початкової освіти [3], природнича освітня галузь здебільшого реалізується шляхом формування природничої та екологічної компетентностей у молодших школярів. Створення природничого освітнього середовища є необхідним для успішного формування цих компетентностей. Розуміння важливості організації природничого освітнього середовища призводить до зміни підходів у навчанні природничої освітньої галузі – від простого накопичення знань, умінь і навичок до компетентнісного підходу, що включає розвиток вмінь діяти та застосовувати набутий досвід у проблемних ситуаціях [1].

Суттєвим елементом для оволодіння учнями початкових класів природничими знаннями є куточок природи, який виступає як осередок природознавства в освітньому середовищі. Він спрямований на реалізацію навчально-дослідницької діяльності та містить необхідні навчальні матеріали.

Освітній дизайн є новим напрямком теоретичного та практичного знання. Дослідження в цьому напрямку спрямовані на встановлення вимог до педагогічних дій, які сприяють досягненню максимально ефективних результатів у навчанні. Цей процес включає в себе аналіз потреб у навчанні, розробку навчального середовища та засобів навчання, які відрізняються високою педагогічною ефективністю, методичною адекватністю та доцільністю.

Освітній дизайн (навчальний дизайн, дизайн навчального середовища, педагогічний дизайн) (Instructional design, ID) – це процес проектування та створення ефективних та привабливих рішень для навчання. На сьогодні можливості цього напрямку ще не отримали достатнього наукового дослідження, що обмежує розкриття його освітнього потенціалу. Більшість науковців погоджуються з тим, що педагогічний дизайн розглядається як процес, дисципліна, реальність та модель навчання.

Нами розроблена технологія створення освітнього дизайну куточка живої природи у початковій школі на базі навчально-наукової лабораторії Інноваційних освітніх рішень кафедри початкової освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка [8]. Наведемо описи запропонованих проєктів дизайну куточка живої природи.

Проєкт «Грибна галявина»

Мета: надати учням уявлення про гриби як організми живої природи, вивчити їхню будову, особливості росту та

розмноження, розвивати навички дослідницької діяльності та формувати відповідальне ставлення до природи.

I. Організація проєкту:

- визначення теми та мети проєкту (дослідження світу грибів та їх вплив на природу);
- постановка проблеми (чи можна виростити гриби у класній домашніх у мовах?);
- формулювання припущень (чи вийде виростити гриби?).

II. Планування діяльності в проєкті:

- визначення джерел інформації (підручник, Інтернет);
- опис бажаних результатів (вирощування грибів за допомогою набору «Українські печериці», збір грибів).

Завдання:

1. Вивчення будови та особливостей росту грибів, зокрема печериць.
2. Закупівля набору для вирощування печериць.
3. Визначення необхідного обладнання та матеріалів для вирощування.
4. Проведення практичного етапу вирощування печериць, включаючи висівання міцелію, догляд та контроль за ростом.
5. Ведення щоденного журналу спостережень за ростом та змінами у рості печерицях.

III. Дослідження теми проєкту:

- розподіл завдань між учнями класу, інструктаж із виконання роботи;
- пошук інформації;
- комплект білих печериць для домашнього вирощування.

IV. Результати:

- збір грибів;
- доповіді учнів про роль грибів у природі;
- фотозвіт про вирощування грибів.

V. Презентація.

Набір для вирощування печериць «Українські печериці» містив усі необхідні компоненти для того, щоб зібрати декілька врожаїв за період від 4 до 6 тижнів. Грибний компост попередньо підготовлений і засіяний на грибний фермі міцелієм білої печериці.

Гриби є унікальними та різноманітними організмами, що пропонують безліч можливостей для їх цікавого та освітнього вивчення. Процес вирощування грибів у куточку живої природи є

захопливим інтерактивним дослідженням, розвиває навички спостереження, дослідження та вирішення завдань під час роботи у куточку живої природи.

Проект «Город на підвіконні»

Мета: розширення та поглиблення знань учнів про культурні рослини, знайомство з алгоритмом догляду за рослинами, дослідження впливу різних факторів росту на розвиток рослин, виховувати любо до праці і повагу людей.

I. Організація проєкту:

- визначення теми і мети (вирости із насіння рослину);
- проблема (звідки береться овочі? як виростити огірки?);
- припущення (чи всі здатні це зробити?).

II. Планування діяльності в проєкті:

- визначення джерел інформації (довідник, Інтернет, розмова з батьками);
- опис бажаних результаті (парник, квітучі рослини);

Завдання:

1. Потрібний матеріал для парника на підвіконні (горщики, ґрунт, харчова плівка).
2. З'ясувати, які ефективні умови росту рослин у кімнаті.
3. Обрати культурну рослину, яку будуть вирощувати.
4. Виростити із насіння розсаду культурної рослини.

III. Дослідження теми проєкту:

- добір потрібної інформації;
- аналіз отриманої інформації;
- висівання насіння, догляд, спостереження, пересаджування рослин.

IV. Результати:

- пам'ятка щодо вирощування рослин;
- вирощена розсада;
- фотоколаж росту рослин.

V. Презентація.

Проект «Тетра-пазли українського чорнозему»

Мета: ознайомити учнів зі значенням ґрунту в природі та житті людини, навчити проводити дослідження та визначати причини забруднення ґрунту, виховувати дбайливе ставлення до природи.

I. Організація проєкту:

- визначення теми та мети (вивчення структури та значення українського чорнозему);

- формулювання проблеми (найродючіший ґрунт у світі?);
- висування припущень (що відбувалося б на Землі, якби зникли ґрунти? яке значення ґрунту для людини, для природи?).

II. Планування діяльності в проєкті:

- визначення джерел інформації (учбові матеріали, екскурсії, інтернет, розмови з експертами);
- опис бажаних результатів (макет чорнозему, відомості про рослини, які ростуть на чорноземі).

Завдання:

1. Вивчення основних властивостей та складу чорнозему.
2. Визначення рослин, які найчастіше ростуть на чорноземі.
3. Створення макету профілю чорнозему з допомогою акваріуму, ґрунту та природних матеріалів.

III. Дослідження теми проєкту:

- добір потрібної інформації про чорнозем;
- аналіз отриманої інформації та виділення основних характеристик чорнозему.

IV. Результати:

- макет профілю чорнозему;
- презентація про вивчені факти та властивості українського чорнозему.

V. Презентація.

Проект «Дружня сімейка ахатинів»

Мета: розширення знань учнів про равликів ахатинів, вивчити особливості утримання африканських равликів в домашніх умовах, створити комфортні умови для росту та розвитку равликів ахатинів в домашніх умовах, виховання відповідальності та любові до тварин.

I. Організація проєкту:

- визначення теми та мети (дослідити спосіб життя та біологічні особливості молюсків);
- постановка проблеми (чому цікаво утримувати вдома африканських равликів?);
- формулювання припущень (де живуть равлики ахатини?).

II. Планування діяльності в проєкті:

- визначення джерел інформації (книги, Інтернет, відвідування зоомагазинів);
- опис бажаних результатів (комфортне житло для равликів ахатинів).

Завдання:

1. Дослідити спосіб життя та біологічні особливості Ахатини гігантської.
2. Підготовка тераріума для життя равликів (підстилка, миски для їжі).
3. Описати особливості утримання молюсків у домашніх умовах.
4. Визначити раціон харчування та смакові уподобання равликів ахатинів.

III. Дослідження теми проєкту:

- добір інформації про особливості життя та харчування равликів ахатинів;
- аналіз отриманої інформації та визначення необхідних дій для правильного догляду.

IV. Результати:

- пам'ятка щодо догляду за равликами ахатинами;
- створення необхідних умов для африканських равликів;
- фотозвіт про їхнє щоденне життя та розвиток.

V. Презентація.

Запропоновані проєкти дизайну можуть служити цілком дієвим орієнтиром для поліпшення та організації роботи куточка живої природи в навчальному середовищі. Важливо враховувати потреби учнів та активно залучати їх до участі в управлінні та догляді за цим освітнім ресурсом.

Зрозуміло, що наведені вище пропозиції не вичерпують усіх можливих, хоча й задають важливу для розуміння сутності сучасних технологій створення освітнього дизайну куточка живої природи у початковій школі.

Список використаних джерел:

1. Біленкова Л. М. Значення освітнього середовища в навчанні природничої освітньої галузі в початковій школі. *Педагогічні науки: зб. наук. праць / голов. ред. Л. А. Пермінова*. Херсон, 2022. Вип. 99. С. 11–18.
2. Боровець О. Освітнє середовище початкової школи: сучасні підходи та вимоги. *Інноватика у вихованні*. 2019. Вип. 9. С. 114–120. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2019_9_15
8. Державний стандарт початкової освіти. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
9. Єжова О. О. Формування ціннісного ставлення до здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів : монографія. Суми: Вид-во «МакДен», 2011. 412 с.

10. Концепція «Нова українська школа». Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainskashkola-compressed.pdf>
11. Косенко Д. Як створити шкільний простір, що мотивуватиме учнів навчатися. *Нова українська школа*. 2018. Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/yak-stvoryty-shkilnyj-prostir-shho-motyvuvatyme-uchniv-navchatysya/>
12. Олексенко К. Сутність навчального середовища учнів початкової школи у контексті сучасних вимог. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, IX (99), Issue: 252, 2021. P. 30–33.
13. Федій О., Процай О., Гібалова Н., Починок Є. Навчально-наукова лабораторія Інноваційних освітніх рішень у початковій освіті: педагогічні тренди та креатини. *Витоки педагогічної майстерності*. 2021. Вип. 28. С. 188–196.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
<i>Федій Ольга, Недоступ Віта</i> СУЧАСНІ КОНТЕНТИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	5
<i>Каранузова Наталія, Пономаренко Тетяна, Пишна Ілона</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	16
<i>Бардадим Олег</i> ВИДИ НАВЧАЛЬНИХ ВЕБ-РЕСУРСІВ ДЛЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК.....	24
<i>Бартош Ірина, Балкова Анастасія</i> ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗАСОБАМИ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	34
<i>Васюта Юлія</i> ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ДОБРОДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ	43
<i>Головко Марія</i> АКТУАЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЖИВОГО КУТОЧКА ПРИРОДИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	47
<i>Гуржій Ольга</i> ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОГРАМА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	52

<i>Запара Анастасія</i> ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ.....	61
<i>Зімниця Олександра</i> ПРИЧИНИ ТА ПРОФІЛАКТИКА СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	69
<i>Іваннікова Ольга</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	74
<i>Колевид Анастасія</i> ВИЗНАЧЕННЯ СФОРМОВАНOSTІ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ ЯК СКЛАДОВОГО ЕЛЕМЕНТУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ...	80
<i>Колісник Тетяна</i> МОВНІ ПОМИЛКИ Й НЕДОЛІКИ ЗМІСТУ ТВОРІВ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ	87
<i>Котляр Марта</i> ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ У ФОРМУВАННІ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	94
<i>Крячун Катерина, Вікторенко Ірина</i> МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОГО МАТЕРІАЛУ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КОНСТАТУВАЛЬНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ).....	103

<i>Левдер Інна, Процай Людмила</i> ТЕХНОЛОГІЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	115
<i>Мазур Катерина</i> ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	126
<i>Мартус Вікторія</i> ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗА ДОПОМОГОЮ STORYTELLING	130
<i>Палеха Ольга, Безручко Тетяна</i> НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ ЧИТАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ БУКВ-ПІКТОГРАМ.....	135
<i>Палеха Ольга, Григоренко Ярина</i> ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	141
<i>Покотило Інна</i> ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	146
<i>Процай Людмила, Козуб Інеса</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	152
<i>Процай Людмила, Холодна Аліна</i> ЗАЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ДО ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	162

<i>Ревенко Катерина, Власенко Наталія</i> ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЗАСОБАМИ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	170
<i>Сіроштан Оксана</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ.....	178
<i>Скубій Любов</i> РОЛЬ УСНИХ ВПРАВ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ У РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	184
<i>Стась Іван</i> МЕТОДИКА АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	193
<i>Стиркіна Юлія</i> МІЖМОВНА ІНТЕГРАЦІЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	202
<i>Фуга Тетяна</i> ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	211
<i>Ходос Ніна</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО ДИЗАЙНУ КУТОЧКА ЖИВОЇ ПРИРОДИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	222

Вельмишановні автори!

запрошуємо до публікації у збірнику наукових праць

«ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ РІШЕННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ»

кафедри початкової освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Вимоги до оформлення тексту наукових статей:

Обсяг: від 8 сторінок друкованого тексту без нумерації сторінок. Стандарти: формат сторінки – А4, книжковий; шрифт – Times New Roman; кегль 14 pt; міжрядковий інтервал – 1,5; абзацний відступ – 1,25 см; поля – 20 мм; вирівнювання – по ширині. Мова статті: українська, російська, англійська, польська, французька, німецька.

Структура статті та порядок розміщення:

УДК – зверху у лівому кутку;

Назва статті мовою статті – через один рядок посередині великими літерами, напівжирним шрифтом;

Ім'я, прізвище автора (ів) мовою статті – через один рядок курсивом, напівжирним шрифтом, прізвище автора (ів) – великими літерами. Науковий ступінь та посада автора (ів) – у наступному рядку. Вирівнювання по правому краю.

Анотація мовою статті (45-50 слів); ключові слова мовою статті (5-10 слів); розширена анотація англійською мовою (120-250 слів); ключові слова англійською мовою (5-10 слів); назва статті англійською мовою; ім'я, прізвище автора (ів) англійською мовою; текст статті – без пропуску рядка, з абзацу, вирівнювання по ширині, 14 кегль, міжрядковий інтервал 1,5.

Розділи основного тексту статті: вступ; літературний огляд, мета статті, основна частина, результати дослідження і їх обговорення, висновки.

Список використаних джерел подається у кінці тексту статті. Оформлюється відповідно до ДСТУ 8302:2015, мовою оригіналу. Посилання на першоджерела містяться у квадратних дужках, де вказується арабською цифрою номер першоджерела у списку літератури і сторінка, наприклад: [4, с. 112]. Декілька першоджерел в одному посиланні відокремлюються крапкою з комою [1, с. 38; 4, с. 138] або [2; 4; 5].

Рисунки і таблиці наводяться в тексті без обтікання, з наведенням заголовку і підпису. Усі рисунки повинні бути у форматі JPG. У таблиці не повинно бути порожніх чарунок. Зверніть увагу: друкована версія збірника виходить у чорно-білому варіанті.

Відповідальність за автентичність цитат, правильність фактів та посилань, а також за граматичне і стилістичне оформлення несуть автори статей. Текст статті подальшому редагуванню не підлягає і є оригіналом для виготовлення збірника наукових праць.

Відомості про автора (ів) подаються на окремій сторінці (окремим файлом), вказуються: прізвище, ім'я, по батькові повністю, посада, вчене звання, вчений ступінь, місце роботи, поштова адреса (для пересилання збірника), контактні телефони і e-mail.

Контакти: тел. +38(099)9251722 – Павленко Юлія Григорівна
e-mail: iuliia.pa77@gmail.com

Зразок оформлення статті

УДК 331.65:069

НАЗВА СТАТТІ

Юлія ПАВЛЕНКО,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Анотація мовою статті (45-50 слів).

Ключові слова мовою статті (5-10 слів).

НАЗВА СТАТТІ (англійською мовою)

Ім'я, прізвище англійською мовою

Анотація англійською мовою (розширена – 120-250 слів).

Ключові слова англійською мовою (5-10 слів).

Текст статті. Текст статті. Текст статті. Текст статті. Текст статті.
Текст статті. Текст статті. Текст статті. ...

Список використаних джерел

- 1.
- 2.

Щорічне наукове видання

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ РІШЕННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Збірник наукових праць Випуск 6

Відповідальні за випуск: **О. А. Федій, Ю. Г. Павленко**
Видано в авторській редакції

Підписано до друку 25.11.2023 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Умовн. друк. арк. 13,7.
Наклад 100 шт. Замовлення 2023-113.

Друк ПП «Астроя»
36014, м. Полтава, вул. Шведська, 20, кв. 4
Тел.: +38 (0532) 509-167, 611-694
Дата державної реєстрації та номер запису в ЄДР
14.12.1999 р. № 1 588 120 0000 010089